

Chulalongkorn University

Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2022

รูปแบบกิจกรรมศิลปะ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ธนวรรณ เจริญภัทราวดี
คณะครุศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>



Part of the [Art Education Commons](#)

Recommended Citation

เจริญภัทราวดี, ธนวรรณ, "รูปแบบกิจกรรมศิลปะ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (2022). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 6639.
<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/6639>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

รูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ART ACTIVITY MODEL TO PROMOTE UNDERSTANDING OF GENDER IDENTITY
AND DIVERSITY FOR LOWER SECONDARY STUDENTS

Miss Thanawan Chareonphattharawut



A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Art Education
Department of Art, Music, and Dance Education
FACULTY OF EDUCATION
Chulalongkorn University
Academic Year 2022
Copyright of Chulalongkorn University

| | |
|---------------------------------|--|
| หัวข้อวิทยานิพนธ์ | รูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น |
| โดย | น.ส.ธนวรรณ เจริญภัทราวุฒิ |
| สาขาวิชา | ศิลปศึกษา |
| อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก | รองศาสตราจารย์ ดร.ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ |

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริเดช สุชีวะ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนบพร์ แสงวณิช)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ฐิติมดี อาพัทธนันท์)

ธนวรรณ เจริญภัทราวุฒิ : รูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. (ART ACTIVITY MODEL TO PROMOTE UNDERSTANDING OF GENDER IDENTITY AND DIVERSITY FOR LOWER SECONDARY STUDENTS) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.ปณณรัตน์ พิชญ์ไพญ์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ 2. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม จำนวน 3 คน 2. ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศ จำนวน 3 คน 3. ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา จำนวน 3 คน 4. ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 คน และ 4. นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2. แบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ 3. แบบสังเกตพฤติกรรม และ 4. แบบประเมินความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 หลักการ (ERES ดังนี้) 1) การสร้างความรู้สึกถึงความรู้สึก (E: Empathy) ผ่านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ 2) การสร้างบทบาทสมมติ (R: Role Acting) โดยการสวมบทบาทสมมติผ่านหุ่นละคร 3) การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (E: Exchanging) เป็นการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลังเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้กับเพื่อนร่วมชั้น และ 4) การแบ่งปันและมีส่วนร่วมในความสำเร็จ (S: Sharing) โดยการนำผลงานศิลปะมาจัดแสดงร่วมกับเพื่อนร่วมชั้น เมื่อนำกิจกรรมไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างพบว่า ค่าเฉลี่ยของความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศด้านที่มีความเปลี่ยนแปลงด้านความเข้าใจมากที่สุดคือ ด้านความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศอยู่ในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.63$)

ผลการสำรวจความพึงพอใจต่อกิจกรรมหลังการทดลอง พบว่า ความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.78) ซึ่งประเด็นที่ผู้เรียนพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านสื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมศิลปะ ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.59) มีข้อเสนอแนะดังนี้ 1. นำกิจกรรมไปปรับใช้ร่วมกับรายวิชาพื้นฐาน อาทิเช่น รายวิชาสุขศึกษานำไปปรับใช้ร่วมกิจกรรมให้ความรู้เรื่องสุขภาวะทางเพศ รายวิชาภาษาไทย โดยการเขียนคำขวัญรณรงค์เรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เป็นต้น 2. สามารถนำกิจกรรมไปปรับใช้กับผู้เรียนต่างช่วงชั้น เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศกับหลากหลายกลุ่มมากยิ่งขึ้น 3. สามารถนำกิจกรรมสร้างความเข้าใจไปใช้ร่วมกับหน่วยงานภายนอก อาทิเช่น เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของค่ายเยาวชน จัดกิจกรรมภายในชมรม เป็นต้น 4. ในสังคมมีความแตกต่างหลากหลาย สามารถทำความเข้าใจถึงความแตกต่างของผู้อื่นโดยการสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกผ่านกิจกรรม 5. นำกิจกรรมการสร้างบทบาทสมมติไปใช้ในการสวมบทบาทว่าเราอยู่ในสถานการณ์เดียวกับกลุ่มบุคคลที่มีอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ 6. นำกิจกรรมสุนทรียสนทนามาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น โดยเฉพาะกับผู้ที่มีความแตกต่างจากตนเอง ทำให้สามารถเข้าใจในตัวผู้อื่นได้มากขึ้น

สาขาวิชา ศิลปศึกษา
ปีการศึกษา 2565

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

6280057027 : MAJOR ART EDUCATION

KEYWORD: Art Education, Art Activity, Gender Diversity

The objectives of this research are (1) to create an art activity model to promote understanding of gender identity and diversity and (2) to develop an art activity model to promote understanding of gender identity and diversity that is suitable for lower secondary students. This work is classified as research and development. Purposive sampling is used to establish 5 groups of samples: (1) 3 specialists in culture of peace, (2) 3 in pedagogical gender diversity experts, (3) 3 in pedagogical art activity experts, (4) 3 lower secondary teachers, and (5) 30 lower secondary students. The methodology for this research includes a structural questionnaire, an exercise to evaluate understanding of gender identity and diversity, participant observation, satisfactory evaluation, quantitative analysis (mean, SD), and qualitative analysis.

Art activity model to promote understanding of gender identity and diversity for lower secondary student, namely ERES, was invented and consisted of 4 principles as follows: (1) Empathy promotion, (2) Role acting with puppet, (3) Exchanging opinions and discussion, and (4) Sharing the sentiment of success and accomplishment during students' artworks exhibition. ERES model was implemented, and several aspects of understanding of gender identity and diversity were evaluated afterward. The most improved aspect is understanding of gender diversity with $\bar{x} = 3.63$, which is categorized as high.

Lastly, the satisfactory evaluation indicates that the overall satisfaction is high ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.78) and the participants were especially satisfied with tools and media for art activity ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 0.59). Some ideas for application of ERES model are (1) applying to the core curriculum, such as creating an educational poster about gender identity and diversity in art and converting to educational activity on sexual well-being, (2) carrying out the activity with students from different grades to enable understanding in gender identity and diversity in larger groups, (3) carrying out the activity with other institutes such as incorporating as one of the activities for young adult camp and clubs, (4) taking the concept of empathy to help understand individual differences in real life scenarios, (5) applying role-playing to empathize with individuals with diverse gender identities, and (6) applying the dialogue activity in real-life scenarios, especially to those different from ourselves, to increase understanding of others

Field of Study: Art Education

Student's Signature

Academic Year: 2022

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือแนะนำของ รองศาสตราจารย์ ดร.ปณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.สรีตา เจือศรีกุล ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง ข้อคิดมุมมองในด้านวิชาการ ตลอดจนการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด และผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอาจารย์เป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ “ทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต” บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนบท แสงวนิช ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ฐิติมดี อาพัทธนันท์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความกรุณาและสละเวลาอันมีค่าในการพิจารณาตรวจสอบรายละเอียดข้อมูลและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จุลนี เทียนไทย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โสมฉาย บุญญานันต์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.น้ำผึ้ง อินทะเนตร ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ให้คำแนะนำสำหรับการวิจัย และการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินคุณภาพกิจกรรมศิลปะฯ และผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน สำหรับคำแนะนำที่มีประโยชน์และแนวทางในการพัฒนากิจกรรมศิลปะฯให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ขอขอบพระคุณผู้บริหารและคุณครูในโรงเรียนจ่านกร้อง พิษณุโลกที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ อาจารย์สาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่ถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทาง และให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยเสมอมา รวมถึงขอขอบพระคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนเจ้าหน้าที่สาขาศิลปศึกษา ที่มีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกในการเรียนและดำเนินการวิจัยจนประสบผลสำเร็จ

ท้ายที่สุดขอขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัวของผู้วิจัย สำหรับแรงผลักดันที่เป็นกำลังใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในด้านการศึกษาและเป็นพลังสำคัญให้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยจนประสบผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ธนวรรณ เจริญภัทรารุณ

สารบัญ

| | หน้า |
|--|------|
| บทคัดย่อภาษาไทย..... | ค |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ | ง |
| กิตติกรรมประกาศ | จ |
| สารบัญ..... | ฉ |
| สารบัญตาราง..... | ญ |
| สารบัญรูปภาพ..... | ฎ |
| บทที่ 1 บทนำ | 1 |
| 1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา | 1 |
| 2. คำถามวิจัย | 7 |
| 3. วัตถุประสงค์ | 7 |
| 4. สมมติฐานการวิจัย | 7 |
| 5. ขอบเขตการวิจัย..... | 7 |
| 6. ข้อจำกัดของการวิจัย..... | 8 |
| 7. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย | 8 |
| 8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... | 9 |
| บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... | 11 |
| 1. อัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ..... | 12 |
| 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์..... | 12 |
| 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ | 15 |
| 1.3 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ | 18 |
| 1.4 การรับรู้และความเข้าใจของสังคมที่มีต่อคนรักเพศเดียวกัน | 22 |

| | |
|--|-----|
| 2. ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น | 24 |
| 2.1 ความหมายของวัยรุ่น | 24 |
| 2.2 พัฒนาการของวัยรุ่น..... | 26 |
| 2.3 พัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น..... | 27 |
| 3. ศิลปศึกษากับความหลากหลายทางเพศ..... | 29 |
| 3.1 ความหมายของศิลปศึกษา | 29 |
| 3.2 คุณค่าของศิลปศึกษา..... | 30 |
| 3.3 ศิลปะกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ..... | 33 |
| 3.4 การบูรณาการเนื้อหาความหลากหลายทางเพศในหลักสูตร | 38 |
| 3.5 แนวทางการบูรณาการเนื้อหาเรื่องเพศในการสอนศิลปะ | 40 |
| 4. การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ | 51 |
| 4.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งถึงความรู้สึก..... | 51 |
| 4.2 ทฤษฎีการสวมบทบาทสมมติ | 57 |
| 4.3 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม..... | 61 |
| 4.4 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติและอคติ..... | 61 |
| 4.5 แนวคิดสันติวัฒนธรรม..... | 65 |
| 4.6 แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ | 81 |
| 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... | 87 |
| 5.1 งานวิจัยในประเทศ..... | 87 |
| 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ..... | 94 |
| บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย | 99 |
| 1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง | 100 |
| 2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย | 100 |
| 3. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย..... | 102 |

| | |
|--|-----|
| 4. การพัฒนาเครื่องมือวิจัย..... | 107 |
| 5. การขอรับพิจารณาจริยธรรมในคน..... | 109 |
| 6. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง..... | 109 |
| 7. การวิเคราะห์ข้อมูล | 111 |
| 8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล | 112 |
| 9. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... | 113 |
| บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... | 115 |
| ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสันติ วัฒนธรรม..... | 116 |
| ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ..... | 119 |
| ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม ศิลปศึกษา | 122 |
| ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับครูผู้สอนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น | 125 |
| ตอนที่ 5 ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น | 129 |
| ตอนที่ 5 ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น | 129 |
| ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์แบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | 135 |
| ตอนที่ 7 ผลการวิเคราะห์การสังเกตพฤติกรรม | 140 |
| ตอนที่ 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลาย ทางเพศ | 142 |
| ตอนที่ 9 ผลการประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัต ลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น | 144 |
| บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... | 146 |

| | |
|--|-----|
| สรุปผลการวิจัย..... | 149 |
| ตอนที่ 1 การศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และ ความหลากหลายทางเพศ | 149 |
| ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความ หลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น | 152 |
| อภิปรายผลการวิจัย..... | 157 |
| ตอนที่ 1 ผลการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และ ความหลากหลายทางเพศ | 157 |
| ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และ ความหลากหลายทางเพศ ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น | 160 |
| ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยนี้ไปใช้ | 167 |
| ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป..... | 168 |
| บรรณานุกรม..... | 169 |
| ภาคผนวก..... | 179 |
| ภาคผนวก ก รายงานผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย | 180 |
| ภาคผนวก ข รายงานผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับความ หลากหลายทางเพศ ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา และครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น..... | 182 |
| ภาคผนวก ค ตัวอย่างเครื่องมือในการวิจัย (ระยะที่ 1)..... | 184 |
| ภาคผนวก ง เครื่องมือในการวิจัย (ระยะที่ 2)..... | 191 |
| ประวัติผู้เขียน | 205 |

สารบัญตาราง

| | |
|--|-----|
| ตารางที่ 1 “Gender Identity Myths & Facts” | 23 |
| ตารางที่ 2 วิเคราะห์เกณฑ์การคัดเลือกผลงานที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตนเพื่อใช้ในกิจกรรมศิลปะเพื่อ สร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น | 34 |
| ตารางที่ 3 ศิลปินที่ใช้งานศิลปะเป็นสื่อในการแสดงออกทางอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | 35 |
| ตารางที่ 4 ความเหมาะสมในการสอนความเข้าใจในเรื่องความหลากหลายทางเพศแต่ละช่วงวัย | 38 |
| ตารางที่ 5 กิจกรรมเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | 43 |
| ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบระหว่างหลักการสร้างสันติวัฒนธรรม | 79 |
| ตารางที่ 7 องค์ประกอบและหลักปฏิบัติของสุนทรียสนทนา..... | 85 |
| ตารางที่ 8 โครงสร้างแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | 106 |
| ตารางที่ 9 เกณฑ์การให้คะแนนแบบสัมภาษณ์ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทาง เพศ..... | 107 |
| ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสันติ วัฒนธรรม..... | 116 |
| ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญการให้ ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ | 119 |
| ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรม ศิลปศึกษา | 122 |
| ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับครูผู้สอนระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น | 125 |
| ตารางที่ 14 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะ | 129 |
| ตารางที่ 15 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ | 134 |
| ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และ ความหลากหลายทางเพศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ.... | 135 |
| ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และ ความหลากหลายทางเพศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ | 137 |

| | |
|---|-----|
| ตารางที่ 18 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ | 138 |
| ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และหลังกิจกรรมฯ | 140 |
| ตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน | 140 |
| ตารางที่ 21 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | 142 |
| ตารางที่ 22 ผลการประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะฯ | 144 |
| ตารางที่ 23 ตารางแสดงแนวทางการประยุกต์ใช้ ERES Model..... | 167 |



สารบัญรูปภาพ

| | |
|--|-----|
| ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย..... | 10 |
| ภาพที่ 2 รูปแบบการสร้างควมซาบซึ้ง (ปณณรัตน์ พิชญไพบูลย์, 2561) | 55 |
| ภาพที่ 3 หลักการของกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางเพศ..... | 105 |
| ภาพที่ 4 กระบวนการทำวิจัย..... | 114 |
| ภาพที่ 5 ERES MODEL..... | 152 |



บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาสติปัญญาหล่อหลอมพฤติกรรม และพัฒนาทักษะทางสังคมให้เด็กและเยาวชน สังคมโรงเรียนเป็นสังคมที่ขยายกว้างกว่าสังคมครอบครัว มีลักษณะต่างๆคล้ายกับสังคมใหญ่ เด็กนักเรียนมาจากครอบครัวที่แตกต่างกันหลากหลาย เมื่อมาอยู่ร่วมกัน จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งได้มากมาย เด็กจึงต้องเรียนรู้กฎกติกา และฝึกการปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ ดังนั้น นอกจากการเรียนวิชาการแล้ว โรงเรียนยังเป็นพื้นที่ที่เด็กได้เรียนรู้ทักษะชีวิต ฝึกฝนการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการเข้าสังคมเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ก่อนการก้าวสู่สังคมใหญ่ต่อไป อย่างไรก็ตามพบว่าสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของเด็กคือปัญหาความรุนแรงที่เด็กต้องเผชิญภายในโรงเรียน โดยปัญหาความรุนแรงในโรงเรียนมีหลายลักษณะ ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดจากสมาชิกภายในโรงเรียนเป็นผู้สร้างความรุนแรงต่อกันในระดับต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรุนแรงที่เกิดจากการรังแกในกลุ่มเด็กนักเรียนด้วยกันเอง

การรังแกภายในโรงเรียนมักเกิดขึ้นโดยมีพื้นฐานมาจากผู้รังแกมีอำนาจบางอย่างเหนือกว่าอีกฝ่าย เช่น รูปร่างใหญ่กว่า แข็งแรงกว่า อายุมากกว่า ฉลาดกว่า มีกลุ่มเพื่อนมากกว่า ฐานะดีกว่า ฐานะทางสังคมสูงกว่า หรือมีความแตกต่างทางศาสนา เชื้อชาติ เพศ (โชชิตา ภาวสุทธิพิศิษฐ และคณะ, 2561) นักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศ มักจะถูกรังแกมากเป็นพิเศษในบริบทโรงเรียน เนื่องจากการตีตราสถานะทางเพศของบุคคลเหล่านี้ ส่งผลให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศต้องประสบปัญหาการใช้ความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติจากสังคม (อารยา สุขสม, 2561) อย่างไรก็ตาม ผู้ถูกรังแกไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ดังนั้นการรังแกในเรื่องที่เกี่ยวกับเรื่องเพศภาวะนี้อาจส่งผลได้ต่อนักเรียนทุกกลุ่ม ไม่ใช่เฉพาะกลุ่มนักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างเดียว ปัจจุบันการรังแกเป็นปัญหาที่แพร่หลายและมีผลกระทบทางลบ ทั้งต่อนักเรียนที่มีและไม่มีอัตลักษณ์ของความหลากหลายทางเพศ และในบ่อয়ครั้งการรังแกผูกโยงกับการที่นักเรียนมองนักเรียนอื่นๆ ว่าเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จากสถิติในงานวิจัยขององค์การยูเนสโก เรื่อง “การรังแกต่อกลุ่มนักเรียนที่เป็นหรือถูกมองว่าเป็นคนข้ามเพศ หรือคนรักเพศเดียวกัน ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา: รูปแบบ ความชุก ผลกระทบ แรงจูงใจและมาตรการการป้องกันใน 5 จังหวัดของประเทศไทย” พบว่า ร้อยละ 55.7 ในกลุ่มนักเรียนที่ระบุว่าตนเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ระบุว่าถูกรังแกภายใน 1 เดือนที่ผ่านมาเพราะเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยในกลุ่มนักเรียนที่ระบุว่าตนเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ร้อยละ 30.9 ถูกรังแกทางกาย ร้อยละ 29.3 ถูกรังแกทางวาจาร้อยละ 36.2 ถูกรังแกทางสังคม และร้อยละ 24.5 ถูกรังแกทางเพศ เพราะเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และแม้แต่ในกลุ่มที่ไม่ระบุ

ว่าตนเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ร้อยละ 24.5 ก็ยังถูกกระทำเพราะถูกมองว่ารักเพศเดียวกันหรือมีลักษณะข้ามเพศ และในภาพรวม เพียง 1 ใน 3 ได้มีปฏิกิริยาทางพฤติกรรมต่อเหตุการณ์เหล่านี้เช่น ปรึกษาเพื่อน สู้กลับ หรือบอกครูในกลุ่มนักเรียนที่ถูกรังแกเพราะถูกมองว่าเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ มีสัดส่วนที่ขาดการเรียนรู้โดยไม่ได้รับอนุญาตภายใน 1 เดือนที่ผ่านมา ต้มเครื่องต้มแอลกอฮอล์ อยู่ในข่ายภาวะซึมเศร้า มีเพศสัมพันธ์ที่ไม่มีการป้องกันภายใน 3 เดือนที่ผ่านมาและพยายามฆ่าตัวตายภายใน 1 ปี ที่ผ่านมา ที่สูงกว่าในกลุ่มที่ไม่ถูกรังแกแต่อย่างใดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังมีสัดส่วนที่อยู่ในข่ายภาวะซึมเศร้า หรือพยายามฆ่าตัวตายที่สูงกว่ากลุ่มที่ถูกรังแกด้วยเหตุผลอื่น ๆ อีกด้วย (UNESCO, 2012) รายงานจากโรงเรียนในสหราชอาณาจักรในปี 2017 พบว่านักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศ ร้อยละ 45 และนักเรียนข้ามเพศร้อยละ 64 ถูกรังแกที่โรงเรียน อีกทั้งยังมีนักเรียนอีกมากมายที่ไม่ใช่ผู้มีความหลากหลายทางเพศ ต้องมีประสบการณ์การถูกรังแกในประเด็นของการเกลียดกลัวการรักเพศเดียวกัน, การเกลียดกลัวคนที่รักได้มากกว่าหนึ่งเพศ และการเกลียดกลัวการข้ามเพศ เพียงเพราะพวกเขากถูกมองว่าบุคคลเหล่านั้นมีความแตกต่างกับตนเอง เช่น กิจกรรมที่ชอบ การแต่งตัวหรือวิธีการพูด อีกทั้งในประเทศไทย การศึกษาผลการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพให้กับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศทั้งที่เป็น LGBTQ (Lesbian Gay Bisexual Transgender Queer) พบว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมาสถานการณ์การตีตราเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่มีวิถีทางเพศ รสนิยมทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญในสังคมไทยอีกปัญหาหนึ่ง ส่วนหนึ่งมีเหตุผลมาจากขาดความรู้และขาดความเข้าใจในคุณลักษณะวิถีทางเพศ อัตลักษณ์ทางเพศและเพศสภาพของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่เป็นเลสเบี้ยน เกย์ คนรักสองเพศ คนข้ามเพศและคนที่ไม่จำกัดกรอบเรื่องเพศ สะท้อนให้เห็นปัญหาการตีตรา การถูกกดทับจากการถูกเรียกขานจากสังคมรอบข้างที่มีต่อผู้มีความหลากหลายทางเพศได้อย่างเด่นชัดมากขึ้น (สมถวิล เอี่ยมโก๋ และวิกรม บุญนุ่น, 2564)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น รับรู้และเข้าใจในความรู้สึกนึกคิด อารมณ์และความต้องการของผู้อื่นที่กำลังประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งความเห็นอกเห็นใจ เป็นจุดเริ่มต้นในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม เด็กที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นจะมีความเข้าใจผู้อื่น ก็จะช่วยเหลือผู้อื่น มีน้ำใจเผื่อแผ่ แบ่งปัน และไม่รังแกคน (โชษิตา ภาวสุทธิไพศิษฐ์ และคณะ, 2561) การพัฒนาและส่งเสริมควรเริ่มตั้งแต่วัยมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากเป็นช่วง “วัยรุ่น” ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังสร้างเอกลักษณ์แห่งตน เด็กกำลังค้นหาตัวเองเป็นใคร และกำลังมุ่งไปในทิศทางไหน เด็กจะตั้งคำถามกับตนเองว่า ฉันควรจะเป็นอย่างไร และฉันควรทำอะไร เด็กวัยรุ่นที่การเห็นคุณค่าในตนเองสูงจะเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี แต่นักเรียนที่

ขาดการเห็นคุณค่าในตนเองมักจะมีความคิดเชิงลบ ความคิดดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาได้หลายอย่าง และมักจะแสดงความก้าวร้าว หรือไม่ก็หลบหลีกการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น กล่าวคือ บางครั้งก็ต้องการข่มขู่ผู้อื่นเพื่อทดแทนการขาดความนับถือตนเอง ลักษณะเช่นนี้ทำให้นักเรียนไม่พอใจที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยเชื่ออย่างฝังใจว่าผู้อื่นจะคิดต่อตนเหมือนกับที่ตนคิดต่อตนเอง เช่น นักเรียนที่คิดว่าตนเองไร้ค่า ไร้ความสามารถก็จะมองว่าผู้อื่นคิดต่อตนเช่นนี้ เนื่องจากความคิดของนักเรียนที่ขาดความเคารพตนเอง จะเป็นเสมือนรั้วที่กั้นไม่ให้คนอื่นเข้าถึงตัวได้ง่าย (ป. มหาพันธ์, 2536) อีกทั้งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่เด็กมีพัฒนาการอัตลักษณ์ทางเพศของตนทั้งด้านร่างกายและด้านบุคลิกภาพให้เป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน จึงต้องมีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่อยู่ในวัยรุ่นเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมและสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องอัตลักษณ์เพศ (sexual identity) ซึ่งประกอบด้วย การมีเพศสรีระ (biological sex) อัตลักษณ์เกี่ยวกับเพศสภาพ (gender identity) บทบาททางเพศสภาพ (gender role) และวิถีทางเพศ (sexual orientation) (Ghosh & Walker, 2005) ทั้งนี้เพื่อให้วัยรุ่นมีข้อมูลที่เพียงพอในการปรับตัวและยอมรับผู้ที่แตกต่างออกไปจากตนเอง โดยเทคนิคสำคัญในการสร้างทัศนคติที่เหมาะสมกับเด็กวัยรุ่น คือการประยุกต์การสอนมาใช้ในชั้นเรียน และชีวิตประจำวัน ร่วมกับการจัดกิจกรรมเฉพาะในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน อีกทั้งช่วงอายุ 12-15 ปี เป็นช่วงวัยที่เหมาะสมต่อการสอนเพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นเรื่องความหลากหลายทางเพศว่าทำไมการตีตราบุคคลอื่น การเลือกปฏิบัติ และการกลั่นแกล้งถึงเป็นเรื่องที่ไม่สมควรกระทำ (UNESCO, 2012)

โรงเรียนจึงเป็นสังคมหนึ่งที่สำคัญในการดูแลช่วยเหลือวัยรุ่นที่มีความหลากหลายทางเพศครูและบุคลากรในโรงเรียน รวมถึงผู้เรียนทุกคนในโรงเรียนเป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญ ทุกคนในโรงเรียนจึงควรมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ วิธีสำคัญในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ คือการบูรณาการเนื้อหาเหล่านี้เข้าไปในหลักสูตร มีงานวิจัยที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศมีแนวโน้มจะลดความเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน ตลอดจนลดอคติที่มีต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ นอกจากนี้นักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศยังรู้สึกได้รับการยอมรับและมีความสุขกับชีวิตในโรงเรียนมากขึ้น จากผลการสำรวจของนักเรียนจำนวน 2,400 คน ในเขตแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา โดย CA Safe Schools (2016) พบว่า 78% ของนักเรียนทั้งหมดที่เรียนรู้ประเด็นความหลากหลายทางเพศผ่านการบูรณาการในหลักสูตรรู้สึกปลอดภัยเมื่อเทียบกับนักเรียน 67% ที่ไม่ได้เรียนรู้ประเด็นความหลากหลายทางเพศ และ 73% ของนักเรียนที่เป็นกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ ที่เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นความหลากหลายทางเพศผ่านการบูรณาการในหลักสูตร รู้สึกปลอดภัยเมื่อเทียบกับนักเรียน 58% ที่ไม่ได้เรียนรู้ในประเด็นนี้ นอกจากนี้ความรู้สึกปลอดภัยแล้วนักเรียนแล้วยังพบว่าการเรียนรู้ประเด็นความหลากหลายทางเพศโดย

บูรณาการผ่านหลักสูตรในโรงเรียนส่งผลให้การถูกรังแกในประเด็นทางเพศ ได้แก่ การถูกพุดถึงในเชิงลบ ถูกทำให้เป็นตัวตลกเพราะรูปลักษณ์ภายนอกกลดลง ซึ่งการบูรณาการหลักสูตรนั้นทำได้หลายวิธี เช่น การให้เห็นปัญหาการรังแกคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ควบคู่ไปกับการแสดงตัวตนของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในเชิงบวก อีกทั้งบรรยากาศโดยรวมของโรงเรียนที่มีการบูรณาการในประเด็นความหลากหลายทางเพศในหลักสูตรยังสร้างความรู้สึกลอดภัยให้แก่นักเรียนมากยิ่งขึ้น

The Gay, Lesbian & Straight Education Network (2010) ได้เสนอแนวทางการบูรณาการหลักสูตรโดยอ้างอิงแนวคิดของ Curriculum as Window & Mirror ของ Emily Style (1996) ซึ่งเป็นการสร้างหลักสูตรที่เสนอแนวทางหลักสูตรการสอนสามารถทำหน้าที่เป็นกระจกที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของบุคคลและประสบการณ์ที่ผ่านมา ซึ่งกระจก (Mirror) จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าเป็นพื้นที่ให้ได้แสดงออกถึงตัวตน ทำให้เกิดความรู้สึกถึงคุณค่าของตัวเอง และในขณะเดียวกันหลักสูตรสามารถทำหน้าที่เป็นหน้าต่าง (Window) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียน เรียนรู้ผ่านประสบการณ์และมุมมองของผู้อื่น ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายในสังคม อีกทั้งยังทำให้เข้าใจกลุ่มบุคคลที่มีอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศอย่างแท้จริงทั้งในระดับบุคคลและสังคม จากหลักสูตรดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหากผู้เรียนมีพื้นที่ให้ได้เข้าใจตนเอง จะส่งผลให้สามารถเปิดใจรับความแตกต่างหลากหลายมากขึ้น การบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสามารถทำได้ในทุกกลุ่มสาระวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาศิลปะ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางศิลปะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน การใช้วิธีการและสื่อต่าง ๆ ทางศิลปศึกษาทั้งทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดงภาพยนตร์ และดนตรีส่งผลต่อจิตใจ ที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาทางด้านการเข้าอกเข้าใจผู้อื่น มีความรู้สึกร่วมกัน เห็นอกเห็นใจ (มณีนาน มามะ, 2562) อีกทั้งการสร้างงานศิลปะสามารถทำให้เกิดผลงานได้หลายรูปแบบและความหลากหลายในการแสดงออกถึงจุดประสงค์บางอย่าง เช่น การต่อสู้เพื่อความยุติธรรม (Cosier, 2019) นอกจากนี้วิชาศิลปะยังมีคุณค่าในด้านการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน และบำบัดปัญหาของผู้เรียนดังที่ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) กล่าวไว้ว่า “ศิลปะช่วยทำความเข้าใจกับปัญหาและความต้องการของเด็ก กิจกรรมศิลปะช่วยให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็กทำให้เข้าใจที่จะแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้น” ดังนั้นศิลปศึกษาจึงเป็นวิชาที่มีบทบาทในด้านที่จะมุ่งพัฒนาคนเป็นสำคัญ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและความเป็นตัวเองให้แก่นักเรียนผ่านการจัดการเรียนการสอนภายใต้วิชาศิลปะ (Gude, 2002)

จากการศึกษาพบว่าการจัดการเรียนการสอนศิลปะสามารถช่วยส่งเสริมความเข้าใจต่ออัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศมิได้ เนื่องจากการทำกิจกรรมศิลปะสนับสนุนให้นักเรียนวิเคราะห์อัตลักษณ์ของตนเองในงานศิลปะ กระตุ้นให้นักเรียนนึกถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์และงานศิลปะ รวมถึงผลงานศิลปะที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างสรรค์ และให้ผู้เรียนพิจารณาบทบาทของศิลปะ

ที่มีความเป็นไปได้ในการช่วยเหลือผู้คนในการแสดงออกและเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเอง โดยกิจกรรมดังกล่าวจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการอภิปราย และคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับแนวคิดหลักของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งในด้านประสบการณ์ ความสัมพันธ์ และอัตลักษณ์เฉพาะตน นอกจากแนวทางการสอนศิลปะเพื่อส่งเสริมความเข้าใจต่ออัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ พบว่าในสาขาวิชาอื่นมีการสอนเพื่อส่งเสริมความเข้าใจต่ออัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เช่น วิชาสังคมศึกษา ประวัติศาสตร์ ศิลปะการใช้ภาษา เป็นต้น อีกทั้งยังสามารถศึกษาผลงานของศิลปินที่มีความหลากหลายทางเพศ ศึกษาวิธีการ แรงบันดาลใจ และอัตลักษณ์ของศิลปินผ่านงานศิลปะ และให้ผู้เรียนพิจารณาเกี่ยวกับตัวตนของศิลปิน ทั้งในด้านความเป็นอัตลักษณ์ความหลากหลายทางเพศ และอัตลักษณ์ด้านอื่นของศิลปินที่ส่งอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ศึกษาการแสดงออกอัตลักษณ์ทางเพศ และความสัมพันธ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะของศิลปิน โดยสนับสนุนให้ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับวิธีการที่ เพศชาย เพศหญิง และกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยให้แสดงออกผ่านงานศิลปะ เน้นบทบาทของศิลปะในการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยให้ผู้เรียนสำรวจวิธีการทางศิลปะในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่ และนำมาใช้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ (Stonewall, 2018)

การบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศเพื่อสร้างความเข้าใจที่น่าสนใจอีกวิธีหนึ่งคือหลัก “สันติวัฒนธรรม” องค์การสหประชาชาติ (2007) ได้ออกแบบการจัดการศึกษาเพื่อสันติที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย ทั้งหมด 5 unit ซึ่งนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตรงกับ unit ที่ 2 (อายุ 11-16 ปี) โดยจะเน้นการปลูกฝังแนวคิดในเรื่องการอดทน และเคารพต่อศักดิ์ศรีและอัตลักษณ์ของบุคคล (Tolerance and Respect for Dignity and Identity) เน้นความเข้าใจด้านสิทธิและความรับผิดชอบส่วนบุคคล การสร้างสันติวัฒนธรรม ให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับความพอเพียง และการมีส่วนร่วม มีความเข้าใจว่าอัตลักษณ์ของบุคคลจะเป็นลักษณะเฉพาะที่ช่วยแยกแยะความแตกต่างระหว่างตัวเองกับคนอื่น เป็นการจัดการศึกษาที่สนับสนุนเรื่องศักดิ์ศรี อัตลักษณ์และความแตกต่างระหว่างบุคคล

ในปัจจุบันเริ่มมีการสอดแทรกหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ศิลปศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างสันติวัฒนธรรมภายในโรงเรียน ดังเช่นหลักสูตรศิลปศึกษาที่ทำให้เกิดสันติวัฒนธรรมในคอสตาริกา ด้วยความพยายามนำหลักสูตรสันติภาพและศิลปะมาบูรณาการเข้าด้วยกัน ด้วยกระบวนการเรียนการสอนท่ามกลางนักเรียนที่มีความคิดแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ในบริบทนี้จึงปรับหลักสูตรศิลปะสู่สภาพแวดล้อมแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความห่วงใย แบ่งปัน เห็นอกเห็นใจกัน เช่นเดียวกับศิลปะในประเทศนิวซีแลนด์ ใช้สื่อโทรทัศน์สร้างสถานการณ์เพื่อการมีส่วนร่วม ความร่วมมือในการสร้างงานศิลปะโดยมีครูร่วมทีมเพื่อทำงานกับกลุ่มอายุที่แตกต่างกัน เกิดความจริงจังไว้วางใจกันและกัน ซึ่งครูเริ่มต้นกระบวนการทั้งหมดด้วยการจัดปิกนิกและเล่นเกมเพื่อทำความรู้จักกัน

และกัน จากนั้นวางแผนงาน การปฏิบัติงาน และจบด้วยการสะท้อนความคิดของแต่ละคน วิธีการแบบมีส่วนร่วมของครูและนักเรียนมีการเชื่อมโยงกันถึงหลักการทำงานโดยมุ่งที่จะประสบความสำเร็จร่วมกัน (Kirsten Grünberg, 2014 อ้างใน มัณนาน มามะ, 2562)

กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นกิจกรรมที่พัฒนาทักษะความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก ซึ่งครอบคลุมถึงความเข้าใจความรู้สึก การมีอารมณ์ร่วมต่อบางสิ่งบางอย่างกับผู้อื่น นำมาสู่การแบ่งปันความรู้สึกแก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความเอื้ออาทรอบอุ่น เห็นอกเห็นใจกัน การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่นโดยไม่ตัดสิน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่จะเข้าใจความแตกต่างหลากหลายในสังคม ในการพัฒนากิจกรรมจะมุ่งเน้นทักษะด้านการให้ความรู้ที่ถูกต้องและสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน เช่น 1. การให้ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ 2. การสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ อย่างลึกซึ้งถึงอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นผ่านการสร้างงานศิลปะ เรียนรู้การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นผ่านกระบวนการทำงานกลุ่ม เพื่อเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งรูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นได้ครอบคลุมถึงกระบวนการสร้างความเข้าใจ ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นเพื่อช่วยสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับผู้เรียนที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น อันประกอบด้วย 1. การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก (Empathy) 2. การสร้างบทบาทสมมติ (Role Acting) 3. การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Exchanging) และ 4. การแบ่งปัน และการมีส่วนร่วมในความสำเร็จ (Sharing) ทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนนี้ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ดังนั้นรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมุ่งพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เข้าใจอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางเพศของตนเอง เพื่อนำไปสู่การเข้าอกเข้าใจบุคคลอื่น รับฟังผู้อื่นอย่างไม่ตัดสินให้แก่ผู้เรียนโดยเลือกใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมและครอบคลุมกระบวนการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ จนเกิดเป็นรูปแบบกิจกรรมศิลปะที่พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เข้าอกเข้าใจและรับฟังผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายได้จนเกิดเป็นผลที่สำเร็จตรงตามแนวความคิดที่วางไว้

2. คำถามวิจัย

รูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จะมีลักษณะอย่างไร

3. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

4. สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ร่วมกิจกรรมศิลปะที่ใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะมีคะแนนจากแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน มีพฤติกรรมเชิงบวกเพิ่มขึ้น และมีทัศนคติต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมเปลี่ยนไปในทางบวก

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีขอบเขตของการวิจัยดังนี้

1. งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมศิลปะที่สร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ และในชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีความหลากหลายทางเพศ
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการจัดกิจกรรม คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สายสามัญ ที่ประกอบไปด้วยเพศหลากหลาย
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย
 - 3.1 การพัฒนากิจกรรมศิลปะ ประกอบกับการนำแนวคิด 1) การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกรู้สึก 2) การสร้างบทบาทสมมติ 3) การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ 4) การแบ่งปัน และการมีส่วนร่วมในความสำเร็จ
 - 3.2 เนื้อหาในกิจกรรม ประกอบด้วย 1) การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจต่ออัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของตนเอง และผู้อื่น 2) การจัดกิจกรรมบทบาทสมมติผ่านการแสดงหุ่นละคร 3) การจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาทำกิจกรรม 4) การจัดนิทรรศการศิลปะ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับเพื่อนร่วมชั้น

6. ข้อจำกัดของการวิจัย

การจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจต่ออัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศมีปัจจัยสนับสนุน ดังนี้

1. ครูผู้สอนเป็นต้นแบบที่ดีในการสนับสนุนอัตลักษณ์และความหลากหลายทั้งในและนอกชั้นเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อความแตกต่างหลากหลายในสังคม เป็นผู้ฟังที่ดี และคอยสนับสนุนผู้เรียนในเชิงบวก
2. การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ภายในห้องเรียนให้เป็นพื้นที่ปลอดภัยต่อการแสดงความคิดเห็น และการแสดงออกโดยไม่ต้องกังวลว่าจะถูกตัดสินจากครูหรือเพื่อนร่วมชั้น
3. เพื่อให้การจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจต่ออัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศเป็นไปอย่างราบรื่น ควรมีการจัดกิจกรรมกลุ่ม มีพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกัน

7. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบกิจกรรมศิลปะ หมายถึง การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจต่ออัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของตนเองและผู้อื่น โดยใช้บทบาทสมมติผ่านการแสดงหุ่นละคร สุนทรีสนทนา ท้ายกิจกรรมบทบาทสมมติ เพื่อเปิดใจรับฟังความรู้สึกความต้องการทั้งของตนเองและผู้อื่น และการจัดนิทรรศการศิลปะ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปันความสำเร็จกับเพื่อนร่วมชั้น

อัตลักษณ์ทางเพศ หมายถึง การรับรู้เพศของบุคคลนั้นที่มีต่อตนเอง ว่ามีความเป็นเพศใดในกลุ่มทางเพศของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ โดยที่แต่ละสังคมก็มีกลุ่มทางเพศที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับเพศกำเนิด เช่น เด็กชาย เด็กหญิง ผู้ชาย ผู้หญิงหรือเพศอื่นๆ

ความหลากหลายทางเพศ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายในวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ อันได้แก่ กลุ่มบุคคลที่รักต่างเพศ กลุ่มบุคคลที่รักเพศเดียวกัน (Same-sex behaviour, Identities or Relations) กลุ่มบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศที่ไม่สอดคล้องกับเพศสภาพตามกำเนิด (Non-binary gender identities)

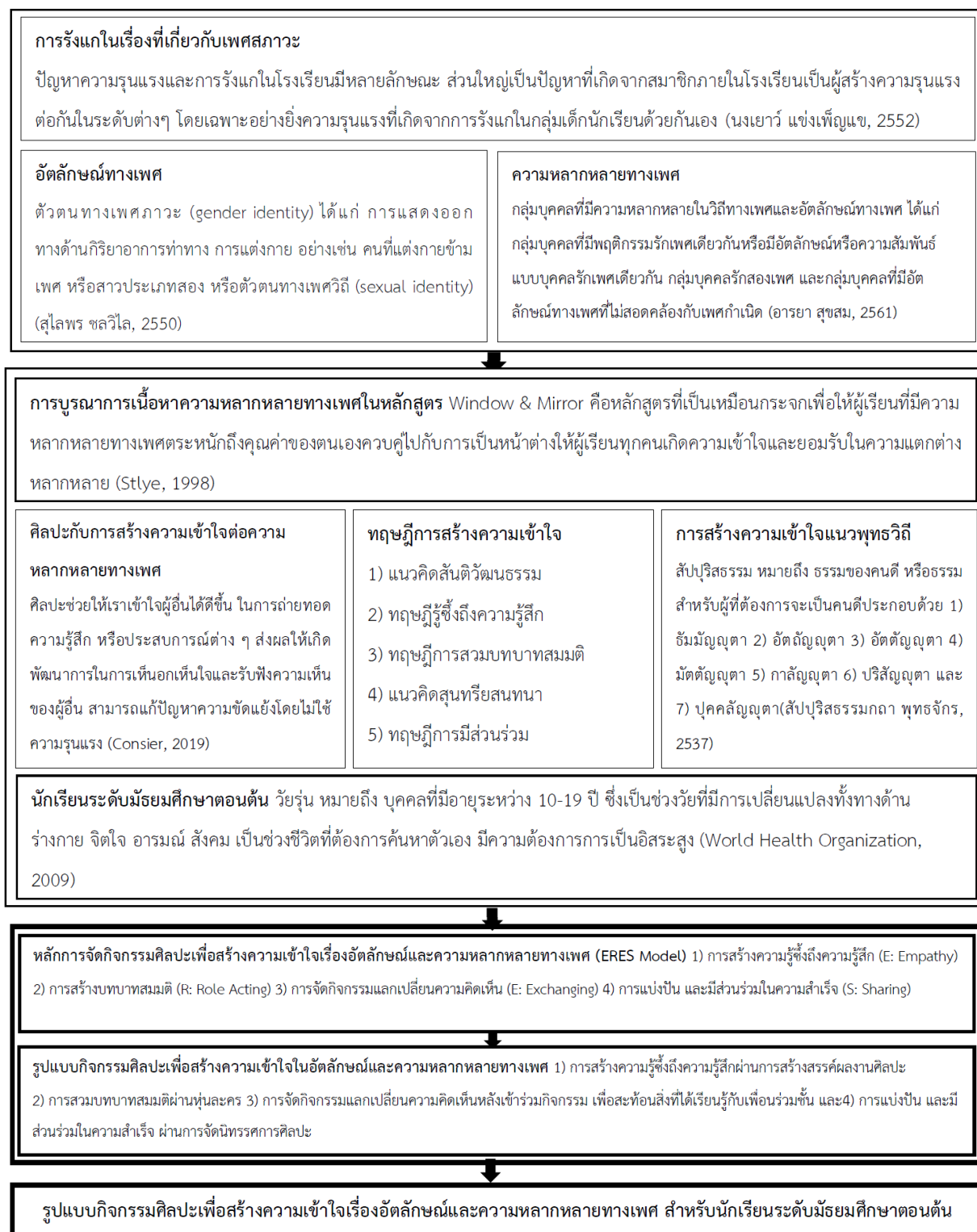
ความเข้าใจอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ หมายถึง มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของตนเองและผู้อื่น ยอมรับเพศสภาพของตนเองและผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายได้

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. กิจกรรมที่พัฒนาขึ้น จะเป็นแนวทางนำไปใช้สร้างกิจกรรมศิลปะอื่นที่ส่งเสริมความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นเป็นแนวทางกิจกรรมที่ช่วยลดปัญหาความรุนแรง การรังแก ต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ
3. รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับทางการส่งเสริมความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศต่อไปได้



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย



บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยมีเนื้อหาแนวคิด หลักการทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. อัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ
 - 1.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศ
 - 1.2 แนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศ
 - 1.3 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ
 - 1.4 การรับรู้และความเข้าใจของสังคมที่มีต่อคนรักเพศเดียวกัน
2. ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
 - 2.1 ความหมายของวัยรุ่น
 - 2.2 พัฒนาการของวัยรุ่น
 - 2.3 พัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น
3. ศิลปศึกษากับความหลากหลายทางเพศ
 - 3.1 ความหมายของศิลปศึกษา
 - 3.2 คุณค่าของศิลปศึกษา
 - 3.3 ศิลปะกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ
 - 3.4 การบูรณาการเนื้อหาความหลากหลายทางเพศในหลักสูตร
 - 3.5 แนวทางการบูรณาการเนื้อหาเรื่องเพศในการสอนศิลปะ
4. การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ
 - 4.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งถึงความรู้ลึก
 - 4.2 ทฤษฎีการสวมบทบาทสมมติ
 - 4.3 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
 - 4.4 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติและอคติ
 - 4.5 แนวคิดสันติวัฒนธรรม
 - 4.6 แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. อัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ในนิยามศัพท์ของคำในภาษาอังกฤษ คำว่า Identification แปลว่าการกำหนดเอกลักษณ์ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนิยามตนเอง หรือเอกลักษณ์ของตนโดยยึดถือบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นนอกจากตัวเองเป็นหลัก เช่น คนที่เจ็บแทนเพื่อนหรือหมู่คณะ ได้ชื่อว่าถือเพื่อนหรือหมู่คณะเป็นอัตลักษณ์อันเดียวกับตน

ในขณะที่อัตลักษณ์ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษ – ไทย คำว่า Identity คือคำว่า อัตลักษณ์ ซึ่งตรงกับความหมายของคำนี้ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ นั่นก็คือ สิ่งที่เป็นคุณสมบัติของคนหรือสิ่งหนึ่ง และมีนัยขยายต่อไปว่าเป็นคุณสมบัติเฉพาะของคนหรือสิ่งนั้น ที่ทำให้สิ่งนั้นโดดเด่นขึ้นมาหรือแตกต่างจากสิ่งอื่น แต่ในปัจจุบันความหมายนี้ได้แปรเปลี่ยนไป แนวโน้มทางทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ทำให้เกิดการตั้งคำถามอย่างมากกับวิธีการมองโลกการเข้าถึงความจริงของสิ่งต่าง ๆ

รวมทั้งสิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นความจริงที่เป็น แก่นแกน ของปัจเจกบุคคล วิธีคิดในกระแสนี้ รื้อถอนความเชื่อเกี่ยวกับคุณสมบัติแก่นแกนของปัจเจกภาพ ความเป็นปัจเจกกลายเป็นเรื่องของการนิยามความหมายซึ่งสามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท อัตลักษณ์เป็นมโนทัศน์ที่คาบเกี่ยวสัมพันธ์กับวิชาหลายแขนงทางด้านสังคมศาสตร์ ทั้งสังคมวิทยา มนุษยวิทยา จิตวิทยา และปรัชญา อัตลักษณ์มีความสำคัญเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นปริณทลเชื่อมต่อบริเวณกว้างทั้งสอง ในด้านหนึ่งอัตลักษณ์ คือ ความเป็นปัจเจก ที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม (อภิญา เพื่องฟูสกุล, 2546)

สรุปได้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง ความนึกคิดเกี่ยวกับบทบาทเฉพาะตนของบุคคลในการแสดงออก เพื่อติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นตามโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ที่บุคคลดำรงอยู่ เนื่องจากอัตลักษณ์เป็นความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง จึงมีความสำคัญ ต่อพฤติกรรมของบุคคล กล่าวคือ ความนึกคิดเกี่ยวกับตน เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เพราะคนเราย่อมกระทำไปตามความคิด หรือ มโนภาพว่าตนเองเป็นคนเช่นไร

1.1.1 อัตลักษณ์ทางเพศ

อัตลักษณ์ หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือสิ่งหนึ่งหรือเฉพาะของสิ่งนั้นที่ทำให้โดดเด่นขึ้นมา และมีความแตกต่างจากสิ่งอื่น เป็นการแยกแยะปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเมื่อมี ความสัมพันธ์กับผู้อื่น อีกทั้งอัตลักษณ์ของบุคคลมีหลากหลาย อาทิ อัตลักษณ์ทางเพศ อัตลักษณ์ทางจริยธรรม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เป็นต้น ดังนั้น การสร้างอัตลักษณ์แห่งตนของบุคคล จึงเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่สามารถแยกแยะได้ว่า ตนเองมีความแตกต่างกับคนอื่น ๆ อย่างไรและควรมีบทบาทอย่างไร จึงเห็นได้ว่า โลก

ภายนอกเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในการทำให้อัตลักษณ์ หรือความเป็น “ตัวตน” ปรากฏขึ้นมา (อภิญา เฟื่องฟูสกุล, 2546)

Trew and Kremer (1998) ให้ความหมายอัตลักษณ์ทางเพศว่า เป็นกระบวนการหล่อหลอมความเป็นตัวตนทางเพศของเด็กวัยรุ่น โดยผ่านการขัดเกลาทางสังคม เพื่อให้การรับรู้และแสดงออกทางเพศเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม การรับรู้อัตลักษณ์ ทางเพศเป็นความรู้สึกนึกคิด และความรู้สึกที่มาจากภายในจิตใจที่รับรู้ว่าเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย เพื่อที่จะสามารถกำหนดบทบาทและดำเนินชีวิตในอันที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่น

วารุณี พองแก้วและคณะ (2010) ให้ความหมายอัตลักษณ์ทางเพศว่า เป็นลักษณะของแต่ละเพศที่บ่งบอกให้เห็นจากภายนอก โดยแสดงออกให้เห็นจากการแต่งกาย บุคลิกลักษณะท่าทาง การแสดงออก หรือสิ่งที่เป็นจุดเด่นของแต่ละเพศ เพื่อให้ผู้อื่นได้รู้ว่าตนเป็นเพศใด และเป็น การแสดงออกทางเพศตามบทบาทที่สังคมและสภาพแวดล้อมรอบข้างกำหนด เช่น สถานะทางสังคม ประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ทางสังคม ที่เปลี่ยนไป

1.1.2 องค์ประกอบของอัตลักษณ์ทางเพศ

องค์ประกอบของอัตลักษณ์ทางเพศ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ เพศสรีระ (Biological Sex) อัตลักษณ์เกี่ยวกับเพศสภาพ (Gender Identity) บทบาททางเพศสภาพ (Gender Role) และวิถีทางเพศ (Sexual Orientation) (Fogel & Lauver, 1990; Ghosh & Walker, 2005; Ronald Pagnoncelli de et al., 2001) โดยแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

เพศสรีระ คือ ความเป็นผู้ชายหรือความเป็นผู้หญิงทางชีววิทยาของบุคคลที่เกิดมาพร้อมกับบุคคลตั้งแต่กำเนิด (Fogel & Lauver, 1990) หรือเรียกได้ว่าเป็นเพศตามสรีระร่างกายที่บ่งบอกว่า เป็นเพศชายหรือเพศหญิง ซึ่งบ่งบอกตามอวัยวะต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของร่างกาย รวมถึงความแตกต่างของโครโมโซมแสดงเพศ ฮอร์โมน และส่วนประกอบทางกายวิภาคของผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งปรากฏนับจากแรกเกิด (Abrahams & Ahlbrand, 2002)

อัตลักษณ์ทางเพศสภาพ คือ ความรู้สึกต่อความเป็นเพศชายหรือเพศหญิงตาม การรับรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งหล่อหลอมจากสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือความเป็นเพศที่สังคมเป็นตัวกำหนดบทบาท (Abrahams & Ahlbrand, 2002) ของความเป็นผู้หญิงและผู้ชายที่ไม่ได้ถูกกำหนดโดยระบบทางสรีระหรือชีววิทยา แต่ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางวัฒนธรรม สังคม และอื่น ๆ ทำให้สังคมเกิดความคาดหวังต่อความเป็นหญิงและชายในแง่มุมเฉพาะต่างๆ และมีส่วนกำหนดความเชื่อ ทศนคติ รวมทั้งประเพณีปฏิบัติต่าง ๆ ที่ถูกทำให้กลายเป็นบรรทัดฐานของสังคม ในเรื่องของความเป็นหญิงและความเป็นชาย จึงเป็นความรู้สึกว่าตนเองเป็นชายหรือหญิง เป็นเรื่องของนามธรรม

ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่รับรู้ได้โดยการสังเกตพฤติกรรม ในเพศชายจะรู้สึกว่าเป็นเพศชาย และในเพศหญิงจะมีความรู้สึกว่าเป็นเพศหญิง และจะมีพฤติกรรมที่ใช้ในการเปิดเผยว่าตนเป็นเพศชายหรือหญิง โดยแสดงพฤติกรรมออกมาทางคำพูด หรือเป็นกิริยาท่าทาง (ACT for Youth Upstate Center of Excellence, 2002)

บทบาททางเพศสภาพ คือ พฤติกรรมที่ใช้ในการเปิดเผยว่าตนเป็นชายหรือเป็นหญิง พฤติกรรมนี้อาจเป็นคำพูด หรือกิริยาท่าทาง เป็นชุดของพฤติกรรมที่กำหนดหรือให้ความหมายโดยสังคมที่เหมาะสมสำหรับเพศของบุคคล หรือเป็นการให้ชื่อของพฤติกรรมที่ให้ความหมายโดยสังคมตามพฤติกรรมที่ปรากฏ (Ghosh & Walker, 2005) หรือเป็นการเรียนรู้และการกระทำตามการยอมรับของสังคมที่ให้ความหมายตามคุณลักษณะและพฤติกรรมสำหรับแต่ละเพศ (Fogel & Lauver, 1990) รวมทั้งเป็นพฤติกรรมและทัศนคติที่พิจารณาว่าเหมาะสมสำหรับผู้ชายและผู้หญิง บนพื้นฐานของความคาดหวังที่เกี่ยวกับเพศในวัฒนธรรมที่เฉพาะเจาะจง นอกจากนี้บทบาททางเพศสภาพ ยังเป็นลักษณะของเพศสภาพที่ถูกกำหนดเป็นชุดของความเชื่อเกี่ยวกับอะไรที่มีความหมายหรือวิธีที่บอกความเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย อีกนัยหนึ่ง เป็นวิธีที่บุคคลจะปฏิบัติตัวหรือคิดบนพื้นฐานของเพศที่บุคคลนั้นคิดว่าตนเองเป็นผู้หญิงหรือผู้ชายและ ซึ่งตามปกติจะเกิดขึ้นภายใน 3 ขวบปีแรกของชีวิต หรือเร็วกว่านี้ (วินัดดา ปิยะศิลป์ และพนม เกตุมาน, 2545) โดยเด็กจะเริ่มสังเกตบทบาททางเพศของคนในครอบครัวและคนอื่นๆ ในสิ่งแวดล้อมของตน ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างพฤติกรรมของผู้หญิงและผู้ชายและเลือกเอาอย่างให้เหมาะสมกับเพศของตน (สมภพ เรื่องตระกูล, 2551) ยกตัวอย่าง เช่น ลักษณะของเด็กหญิงต้องอ่อนหวานช่างพูด ชอบคุย หัวเราะ น่ารัก ไวต่อความรู้สึก อ่อนแอและไม่แข็งแรง อีกนัยหนึ่งสำหรับเด็กชาย จะมีลักษณะแข็งแรง เล่นกีฬา เต็มไปด้วยกล้ามเนื้อ อดทน อดเสียงดัง ไม่อ่อนไหว เหล่านี้คือข้อความที่เป็นลักษณะประจำเพศซึ่งถูกเรียกว่า “ความเป็นผู้ชาย” และ “ความเป็นผู้หญิง” ที่บุคคลเป็นไปตามเชื้อชาติ อายุ ศาสนา ความสูง สถานะทางสังคมหรือวัฒนธรรม (Lips, 1997; Santrock, 2014) เป็นวิธีการแสดงออกถึง ลักษณะทางเพศของตน จึงรวมหมดทุกอย่างตั้งแต่ ความรู้สึก ความคิด คำพูด กิริยาท่าทางที่จะแสดงว่าเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชาย

วิถีทางเพศ คือ ความคิดชอบส่วนบุคคลในเรื่องเพศ หรือการมีคู่ ซึ่งอาจเป็นการมีคู่เป็นเพศเดียวกันหรือเพศอื่น ๆ (Lips, 1997) หรือเป็นความชอบส่วนบุคคลเกี่ยวกับเพศและลักษณะทางเพศของคู่ที่ต้องการมีกิจกรรมทางเพศ เป็นความโน้มเอียงที่ชอบในชนิดของคู่ของตนเอง ในกิจกรรมเกี่ยวกับเพศด้วยกัน ยิ่งกว่านั้นวิถีทางเพศเป็นสิ่งที่ชอบส่วนบุคคลที่พัฒนาสำหรับการมีคู่เป็นการดึงดูดทางเพศทั้งทางสรีระและดึงดูดทางเพศทางอารมณ์ที่มีต่อบุคคลอื่น ๆ (Fogel & Lauver, 1990) รวมถึงเป็นรูปแบบของความดึงดูดทางเพศทางกายภาพและการปลุกใจเข้าถึงอารมณ์ของบุคคลตรงไปบุคคลอื่นๆ (Zucker, 1999; สุพร เกิดสว่าง, 2546) โดยเริ่มต้นขึ้นจากการกำหนดเป้าหมาย ของความพอใจทางเพศ (Sexual Impulse) ที่ซึ่งบุคคลต้องการมีเพศสัมพันธ์ด้วย ถ้า

เป้าหมายเป็นเพศตรงข้าม เรียกว่า รักต่างเพศ (Heterosexual) แต่ถ้าเป้าหมายเป็นเพศเดียวกัน เรียกว่า รักร่วมเพศ หรือรักเพศเดียวกัน (Homosexual) ส่วนในกรณีที่เป้าหมายเป็นทั้งสองเพศ เรียกว่า รักได้ทั้งสองเพศ หรือไบเซกซวล (Bisexual) (Zucker, 1999; สมภพ เรื่องตระกูล, 2551; สุพร เกิดสว่าง, 2546) สำหรับผู้ที่มีอัตลักษณ์ทางเพศสภาพและแสดงบทบาททางเพศสภาพ ได้ตรงกับวิถีทางเพศของตนเอง มักมีเป้าหมายเป็นเพศตรงข้ามเสมอ จะไม่นิยมการมีเพศสัมพันธ์กับเพศเดียวกัน ไม่ว่าจะคับข้องใจอย่างไร หรืออยู่ในสถานการณ์เช่นไร และสามารถพัฒนาอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (สุพร เกิดสว่าง, 2546) แต่ในส่วนของกลุ่มวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมรักเพศเดียวกันมักจะชะลอการพัฒนาอัตลักษณ์ทางเพศเอาไว้ระยะหนึ่งก่อน จนกว่าจะเกิดความแน่ใจว่าพัฒนาการทางเพศดังกล่าวมีความปลอดภัยและได้รับการสนับสนุน และมีการออกไปรวมกลุ่มเพื่อนที่มีอัตลักษณ์ทางเพศแบบเดียวกัน จึงมักพบวัยรุ่นรักเพศเดียวกันมีจำนวนน้อยที่ยอมรับพฤติกรรมแบบนี้ ที่ยอมเปิดเผยว่าตนเองเป็นรักเพศเดียวกัน (สมภพ เรื่องตระกูล, 2551) และมักพบว่ามี การเปิดเผยหรือแสดงออกชัดเจนในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย (วินิตดา ปิยะศิลป์ และพนม เกตุมาน, 2550)

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

ในปัจจุบันความเข้าใจในสังคมหรือการสื่อความหมายของภาษาที่เกี่ยวกับ “เพศ” ของบุคคลนั้น ไม่ได้ยึดโยงแค่เพศที่เป็นอวัยวะร่างกาย หรือเพศตามคำนำหน้าชื่อเท่านั้น ในความเข้าใจของสังคมในปัจจุบัน คำเรียกหรือคำศัพท์ที่ใช้เรียกบุคคลที่ไม่ได้แสดงออกเป็นหญิงหรือชายตรงตามเพศกำเนิดได้ปรากฏขึ้นมากมาย เช่น เกย์ กะเทย ทอม ดี ผู้หญิงข้ามเพศ ผู้ชายข้ามเพศ เป็นต้น การเกิดขึ้นหรือการรวมกลุ่มของบุคคลเหล่านี้ได้ท้าทายแนวคิดความเชื่อเรื่องเพศแบบเดิมที่ยึดเอาเพศกำเนิดเป็นที่ตั้ง ชุดความรู้นี้ถูกรื้อถอนจากแนวคิดสมัยใหม่ซึ่งได้รับอิทธิพลตั้งแต่จากแนวคิดสตรีนิยมรวมถึงแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนที่แพร่หลายและถูกหลอมรวมเข้าสู่แนวคิดกระแสหลักในการพัฒนามนุษย์และพัฒนาสังคมต่อมา ดังนั้นเราจึงต้องทำความเข้าใจกับแนวคิดเรื่องเพศที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องที่ซับซ้อนในบริบทของสังคมไทยที่มีการใช้คำศัพท์คำว่า “เพศ” เพียงคำเดียว แต่กินความหมายได้หลายมิติ ซึ่งต่างจากการใช้คำศัพท์ในภาษาอังกฤษที่มีอยู่หลายคำที่เกี่ยวข้อง เช่น Sex ที่หมายถึงเพศทางร่างกาย Gender ซึ่งมักถูกแปลเป็นภาษาไทยว่า เพศสภาพ เพศภาวะ หรือเพศสภาวะ และ Sexuality หรือ Sexual Orientation ซึ่งจะหมายถึงเพศในความหมายเกี่ยวกับกามารมณ์ ความรู้สึกดึงดูด อารมณ์ปรารถนาทางเพศหรือความรักใคร่ชอบพอมักถูกแปลเป็นภาษาไทยว่า เพศวิถี

1.2.1 แนวคิดเรื่องเพศ

แนวคิดเรื่องเพศประกอบไปด้วย 3 มิติที่ต้องพิจารณาร่วมกัน ได้แก่ เพศทางร่างกาย สรีระ (Sex) เพศที่เป็นบทบาททางสังคม (Gender) และเพศในทางกามารมณ์ เพศสัมพันธ์ และอารมณ์ความรู้สึก (Sexuality, Sexual Orientation)

1) เพศสรีระ (Sex) หรือมักใช้คำว่าเพศโดยกำเนิด หมายถึง อวัยวะเพศ ลักษณะเพศทางกายภาพที่มองเห็นจากภายนอก และเพศที่ถูกระบุทางพันธุกรรมหรือโครโมโซม เช่น คนที่เกิดมามีอวัยวะเพศชาย หรือโครโมโซม XY หรือคนที่เกิดมามีอวัยวะเพศหญิง หรือมีโครโมโซม XX เพศสรีระมักเป็นถูกใช้เป็นตัวกำหนดเพศชายหญิงที่ถูกรับรองอย่างเป็นทางการโดยระบบของรัฐ เช่น ในประเทศไทย เด็กที่เกิดมามีอวัยวะเพศชาย จะได้รับการจดทะเบียนการเกิดเป็นเพศชาย และได้รับคำนำหน้าว่า เด็กชาย เด็กที่เกิดมามีอวัยวะเพศหญิงย่อมได้รับคำนำหน้าว่าเด็กหญิง ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายหรือข้อบัญญัติที่รัฐกำหนด

อย่างไรก็ตาม โดยธรรมชาติแล้วนั้น ยังมีบุคคลที่เกิดมามีอวัยวะเพศ หรือมีลักษณะทางกายภาพ หรือพันธุกรรมที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นเพศใดเพศหนึ่ง หรือที่เรียกว่า Intersex ดังนั้นในหลายๆ ประเทศจึงมีการปกป้องสิทธิของเด็กที่เป็น Intersex โดยไม่ทำการผ่าตัดเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศของเด็ก แต่รอให้เด็กเติบโตพอที่จะรับรู้และเลือกเพศที่ตนเองต้องการจะเป็น ดังเช่น ในเยอรมันนี้มีการออกกฎหมายให้เด็กแรกเกิดที่ยังไม่สามารถระบุเพศได้รับการจดทะเบียนการเกิดในเพศ “X” จนกว่าเด็กจะเติบโตและสามารถตัดสินใจเลือกเพศของตนเองได้

2) เพศภาวะหรือเพศสภาพ (Gender) หมายถึง บทบาทความเป็นเพศที่ถูกกำหนดและประกอบสร้างขึ้นจากขนบธรรมเนียม ประเพณี โครงสร้างอำนาจ และกลไกทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อการนิยามตนเองหรืออัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) และการแสดงบทบาททางเพศหรือตัวตนทางเพศของบุคคลในสังคม เช่น การแสดงบทบาทความเป็นหญิง หรือความเป็นชาย หรือความเป็นเพศอื่นๆ ในสังคมของบุคคล เพศสภาพเป็นผลลัพธ์จากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่เชื่อมโยงกับทัศนคติ ความเชื่อ วัฒนธรรม ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งไม่มีสถานะตายตัวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัย ตามความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม และไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับเพศสรีระหรือเพศกำเนิดก็ได้ อย่างไรก็ตาม ในสังคมที่มีการควบคุมบทบาททางเพศสภาพและบรรทัดฐานความเป็นหญิงความเป็นชาย (Gender Norm) สูง บุคคลอาจจะไม่สามารถแสดงออกความเป็นเพศของตนเองได้อย่างเต็มที่ และจะต้องแสดงออกบทบาททางเพศตามที่สังคมกำหนด เช่น เกิดเป็นผู้หญิงต้องเรียบร้อย ต้องใส่กระโปรง เป็นผู้ชายต้องเข้มแข็ง เป็นผู้นำ ไม่ร้องไห้ เป็นต้น การควบคุมบทบาททางเพศสภาพเหล่านี้ส่งผลทำให้คนกลุ่มหนึ่งที่แสดงออกผิดแผกไปจากบรรทัดฐานทางสังคมถูกตีตราให้เป็นกลุ่มชายขอบ (Marginalized Group) บุคคลที่มีเพศสภาพแตกต่างจากเพศกำเนิดนั้นหมายถึงบุคคลที่เกิดมาเป็นเพศกำเนิดหนึ่งแต่นิยามตนเอง หรือแสดงออกแตกต่างออกไป ไม่สอดคล้องกับเพศกำเนิด ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า Transgender หรือคนข้ามเพศ คนข้ามเพศกำหนดนิยามตนเองหรือมีสำนึกว่าตนเองมีเพศสภาพที่แตกต่างจากเพศสรีระ และบทบาททางเพศที่สังคมกำหนด โดยแบ่งออกเป็นบุคคลที่เกิดมามีอวัยวะเพศชายแต่นิยามตนเองและแสดงออกเป็นผู้หญิง (Male - to - female) ในภาษาไทยเรียกว่า ผู้หญิงข้ามเพศ และบุคคลที่เกิดมา

มีอวัยวะเพศหญิง แต่แสดงออกหรือนิยามตนเองว่าเป็นผู้ชาย (Female - to - male) ในภาษาไทยเรียกว่าผู้ชายข้ามเพศ (การกำหนดคำเรียกนั้นจะยึดเพศที่บุคคลนั้นต้องการจะเป็นเป็นหลัก) ในกลุ่มคนข้ามเพศยังมีความหลากหลายของอัตลักษณ์และการแสดงออกในหลายระดับ ซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจ ความต้องการ ความพร้อมในด้านต่างๆ ของแต่ละบุคคล บางคนอาจจะพอใจในการแต่งกายและแสดงออกข้ามเพศ แต่ไม่ต้องการใช้ฮอร์โมนเพื่อเปลี่ยนแปลงร่างกาย หรือไม่เข้ารับการผ่าตัดแปลงเพศก็ได้ (ทั้งนี้ อาจจะขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางเศรษฐกิจของแต่ละบุคคลด้วย) หรือบางคนอาจจะต้องการเปลี่ยนเพศสรีระด้วยการผ่าตัดแปลงเพศ และการใช้ฮอร์โมนเพื่อข้ามไปเป็นเพศที่ตนเองเป็นอย่างสมบูรณ์ ในปัจจุบันเทคโนโลยีทางการแพทย์พัฒนาไปมากและสามารถทำการผ่าตัดแปลงเพศจากหญิงเป็นชาย และชายเป็นหญิงได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในหลายประเทศมีการรับรองเพศที่เปลี่ยนแปลงใหม่ของคนข้ามเพศอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยการอนุญาตให้เปลี่ยนคำนำหน้า และรับรองสิทธิตามเพศที่เปลี่ยนแปลงไป

3) เพศวิถี (Sexuality) หมายถึง วิถีชีวิตทางเพศในทางกามารมณ์ และในด้านความรักความรู้สึก ซึ่งหมายรวมถึงรสนิยมทางเพศ ความรู้สึกดึงดูด ความปรารถนาทางเพศ ความรู้สึกรักใคร่ชอบพอ หรือพฤติกรรมในความสัมพันธ์ทางเพศของบุคคล ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังนี้ การรักเพศตรงข้าม (Heterosexuality) หมายถึงการที่บุคคลรักใคร่ชอบพอ พึงพอใจ หรือมีความรู้สึกดึงดูดทางเพศต่อบุคคลที่มีอัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศที่ตรงข้ามกับตนเอง เช่น ความรักระหว่างชายกับหญิง การรักเพศเดียวกัน (Homosexuality) หมายถึงการที่บุคคลรักใคร่ชอบพอ พึงพอใจ หรือมีความรู้สึกดึงดูดทางเพศต่อบุคคลที่มีอัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศแบบเดียวกับตนเอง การรักสองเพศ (Bisexuality) การที่บุคคลรักใคร่ชอบพอ พึงพอใจ หรือมีความรู้สึกดึงดูดทางเพศต่อบุคคลที่มีอัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศที่ตรงข้ามกับตนเอง และบุคคลที่มีอัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศแบบเดียวกับตนเอง (ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงการรักหรือมีความสัมพันธ์กับคน 2 คนในเวลาเดียวกัน) นอกจากนี้ในสังคมปัจจุบันยังมีการนิยามบุคคลที่ระบุว่าตนเองไม่ได้รัก ไม่ได้ชอบเพศใดๆ หรือไม่ได้ชอบบุคคลแบบหนึ่งแบบใดเลย ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Asexual และบุคคลระบุว่าตนเองรักและพึงพอใจบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเพศ ทั้งเพศสรีระ เพศสภาพ และเพศวิถี ในภาษาอังกฤษเรียกบุคคลกลุ่มนี้ว่า Pansexual

การทำความเข้าใจต่อความซับซ้อนของมิติต่างๆ ของ “เพศ” เป็นสิ่งสำคัญเพื่อทำความเข้าใจความหลากหลายทางเพศ และอัตลักษณ์ทางเพศของผู้คนในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงและการนิยามตัวตนใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา ความเป็นเพศทั้ง 3 มิติแสดงให้เห็นว่า “เพศ” ไม่ได้มีเพียงสองรูปแบบ เพียงแค่ชายและหญิงอย่างที่เคยเข้าใจกัน แต่ “เพศ” เป็นสถานะหรือภาวะที่ไม่ตายตัว ลื่นไหล และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งในระดับปัจเจกหรือการแสดงออกหรือนิยามตนเองของบุคคล และในระดับสังคม เพศของบุคคลไม่ได้ถูกกำหนดและควบคุมโดยเพศสรีระหรือ

โครโมโซม แต่เป็นสิ่งที่บุคคลพึงแสดงออกตามความต้องการ ความพึงพอใจ ตามสิทธิและเสรีภาพในชีวิต และความเป็นส่วนตัวของบุคคลนั้น

นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมีคำนิยามใหม่ ๆ ที่ใช้ทับศัพท์ภาษาอังกฤษ เช่น เควียร์ (Queer) ซึ่งหมายถึงกลุ่มที่ไม่ต้องการจำกัดตัวตนหรือวิถีชีวิตของตนเองอยู่ในกรอบความคิดหรือในบรรทัดฐานของสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง และต้องการรื้อถอนกรอบความคิดที่แบ่งแยกเพศเป็นกลุ่มต่างๆ โดยเน้นว่าเพศเป็นสภาวะที่เลื่อนไหลไปมา เปลี่ยนแปลงได้ และไร้กรอบ ไร้ขีดจำกัด เควียร์ยังเป็นแนวคิดทางการเมืองที่ต่อสู้เพื่อความเสมอภาคระหว่างเพศ ที่มองว่าคนทุกเพศควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการอคติหรือแบ่งแยกระหว่างเพศ เพศหรือความแตกต่างทางเพศไม่อาจนำมาเป็นข้ออ้างในการเลือกปฏิบัติ การแบ่งแยก การกีดกัน หรือการจำกัดสิทธิ และโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร และสวัสดิการของรัฐ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนที่นิยามตนเองว่าเป็น Non-binary gender คือ กลุ่มคนที่มีสำนึกหรือมีอัตลักษณ์ทางเพศที่ไม่ใช่ชายและหญิงตามบรรทัดฐานของสังคม อาจจะมีหลากหลายเพศสภาพแล้วแต่การนิยามตนเอง และการแสดงออก (ชีรา ทองกระจ่าง, 2561)

1.3 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ

จากบทความวิจัยการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กรณีศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ของเนตรนภา สุรสรณ์ และคณะ (2558) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศมีดังนี้

1) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมครอบครัว ซึ่งลักษณะทางด้านครอบครัวของนักเรียนที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ คือ

1.1) ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ความสัมพันธ์ หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างบิดามารดากับบุตรแล้วเกิดความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของเด็กหญิงที่เอนเอียงไปทางแบบอย่างเพศชายและพฤติกรรมของเด็กชายที่เอนเอียงไปทางแบบอย่างเพศหญิงนั้น ซึ่งเกิดเนื่องจากผู้เป็นบิดามารัก ใกล้ชิดลูกสาวจนเกินไป หรือมารดารักและใกล้ชิดลูกชายมากเกินไป และมักจะพาไปไหนมาไหนด้วยกันเสมอ คอยเอาใจใส่หรือให้ความสนใจสนทนากันมากไป จนทำให้หลังความรู้สึกนึกคิดเจตคติ ค่านิยม และลักษณะท่าทางของของบิดามารดาซึมซับเข้าไปเป็นบุคลิกภาพของเด็กจนประทับเป็นเอกลักษณ์เข้าไปในจิตใจของเขาที่ละน้อยอย่างไม่รู้ตัว

1.2) บุคลิกภาพของบิดามารดาและความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร บุคลิกลักษณะท่าทางของบิดามารดาที่แสดงออกให้บุตรเห็น และความสัมพันธ์ หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างบิดามารดากับบุตร ส่งผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศของเด็ก

1.3) การคาดหวังของบิดามารดา บิดามารดาคาดหวังว่าจะได้บุตรชายแล้วพอได้ลูกสาวจึงทุ่มเททุกอย่างเพื่อจะได้ลูกชาย โดยพยายามเลี้ยงดูลูกสาวเหมือนกับเป็นผู้ชาย และยังมีบิดา

มารดาที่คาดหวังว่าจะได้บุตรสาวแล้วพอได้ลูกชาย จึงทุ่มเททุกอย่างเพื่อจะได้ลูกสาว โดยอาจมีการแต่งตัวเป็นหญิงให้ลูกตั้งแต่เป็นเด็ก

1.4) การรักลูกแบบลำเอียง การที่บิดามารดาการให้ความรัก ความเอาใจใส่กับลูกสาวมากกว่าลูกชายจนทำให้ลูกชายเกิดความน้อยใจ และการที่บิดามารดาให้ความรัก ความเอาใจใส่กับลูกชายมากกว่าลูกสาวจนทำให้ลูกสาวเกิดความน้อยใจ โดยบุตรอาจคิดไปเองว่าบิดามารดานั้นรักบุตรเท่ากัน

1.5) ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ในการพัฒนาเอกลักษณ์ด้านหนึ่งนั่นก็คือ การไม่ยอมเหมือนคนอื่นคนหนึ่ง เช่น ถ้าพี่เป็นคนสนใจแต่เรียน ไม่มีเพื่อน น้องก็จะปฏิบัติตนในทางตรงกันข้ามคือ ไม่สนใจเรียน แต่มีเพื่อนมาก เช่นเดียวกันถ้าพี่ชายชอบทำตัวมีนิสัยคล้ายผู้หญิงที่ชอบทำตัวเป็นคนอ่อนแอ ต้องการให้ปกป้อง เด็กหญิงซึ่งพี่น้องก็อาจทำตัวให้มีนิสัยเหมือนผู้ชายเป็นคนแข็งแรงชอบปกป้องเพราะไม่ต้องการเหมือนพี่ที่มีลักษณะนิสัยที่ตนไม่ชอบหรือเป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งก็เป็นการทำให้เอกลักษณ์ของตนด้อยลงไปในนั่นเอง

2) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งสภาพแวดล้อมในโรงเรียนของนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ คือ

2.1) การล้อเลียนของเพื่อนหรือครูในโรงเรียน อาจเป็นเพราะเด็กหญิงคนนั้นมีหน้าตาไม่ดี ท่าทางแข็งแรง หัวๆ เหมือนเด็กชาย หรือเด็กชายมีลักษณะอ่อนแอ เสียงหวานๆ คล้ายผู้หญิงก็จะถูกล้อเลียนจากเพื่อนหรือครู พอถูกล้อเลียนบ่อยเข้าก็เลยทำแสดงออกเป็นเพศตรงข้าม เพื่อกลับเกลื่อนความอาย

2.2) ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนด้วยกัน นักเรียนหญิงที่มีแนวโน้มคล้ายชายตั้งแต่อยู่บ้านมักรวมกลุ่มกับเด็กชายในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และถูกปฏิเสธจากเพื่อนผู้หญิง โดยเพื่อนไม่ยอมให้เข้ากลุ่มด้วย จึงหันไปเข้ากลุ่มกับเพื่อนผู้ชาย ดังนั้นจึงมีนิสัยเหมือนเด็กชายมากขึ้น

2.3) การจัดกิจกรรมของโรงเรียน นักเรียนชายที่ถูกให้แสดงบทบาทเป็นหญิงไม่ว่าจะเป็นการแสดงละคร การรำ ในกิจกรรมของทางโรงเรียนซึ่งได้รับความสนใจมากกว่าแสดงบทบาทเป็นผู้ชาย จึงเกิดความภาคภูมิใจเมื่อตนเองแสดงบทบาทเป็นหญิง และมีนักเรียนหญิงที่ถูกให้แสดงบทบาทเป็นชายจะได้รับความสนใจมากกว่าแสดงเป็นผู้หญิง เช่น กรณีศึกษาที่เป็นทอมพอเป็นนักกีฬาของโรงเรียนก็ได้รับความสนใจจากผู้อื่น จึงเกิดความภาคภูมิใจเมื่อตนเองแสดงเป็นชาย

2.4) การอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีเป็นแนวโน้มรักร่วมเพศ เพราะการที่เด็กชายไม่สามารถเข้าร่วมกลุ่มผู้ชายที่ค่อนข้างแข็งแรง ก้าวร้าว คอยรังแกพวกเขา จึงไปจับกลุ่มกับคนที่นิสัยและลักษณะท่าทางคล้ายกัน หรือไปรวมกลุ่มกับนักเรียนหญิง หรือการที่เด็กหญิงไม่สามารถเข้าร่วมกลุ่มผู้หญิงที่เรียบร้อย นุ่มนวล รักสวยรักงาม จึงไปจับกลุ่มกับคนที่นิสัยและลักษณะท่าทางคล้ายกัน หรือไปรวมกลุ่มกับนักเรียนชาย

3) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมสังคม สภาพแวดล้อมสังคมของนักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับการมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ คือ การบริโภคสื่อ การรับรู้แบบอย่างการแสดงออกของเพศชายเป็นหญิงหรือเพศหญิงเป็นชายจากสื่อประเภทต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ วารสาร และอินเทอร์เน็ต เป็นต้นซึ่งส่วนใหญ่จะมีการเลียนแบบพฤติกรรมของนักร้องนักแสดงที่มีลักษณะเบี่ยงเบนทางเพศที่ตัวเองชื่นชอบ

ระดับพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศแบบรักร่วมเพศและเกณฑ์ในการวัด

บุปผา คุณพิโน (2530) กล่าวว่า พฤติกรรมแบบรักร่วมเพศปรากฏได้ทั้ง 2 ระดับ คือ พฤติกรรมในระดับความคิดและความรู้สึก แต่ไม่ได้มีการกล่าวถึงอย่างชัดเจน นอกจากจะเป็นที่ทราบโดยทั่วไปว่า บุคคลเหล่านี้มีความอ่อนไหวในเรื่องของความรู้สึกสูงมาก กล่าวคือ ถ้ารักจะรักมาก ถ้าเกลียดก็จะเกลียดมาก การหึงหวงจะรุนแรงมากกว่าบุคคลปกติ นอกจากนี้จะเป็นผู้ที่ไวต่อความรู้สึกที่จะรักใคร่ชอบพอกับบุคคลเพศเดียวกับที่ตนพึงพอใจ สำหรับพวกรักร่วมเพศชายจะมีความคิดถึงขนาดที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้นั้นอยู่เสมอ และมีการเปลี่ยนคู่นอนมากกว่าพวกรักร่วมเพศหญิง พวกรักร่วมเพศชายส่วนใหญ่มีบุคลิกที่หน้าตาดี บุคลิกดี แต่งกายดี สะอาด

เฮส (Hass, 1979) ได้แบ่งพฤติกรรมทางเพศไว้ 7 ระดับ

- 1) มีเพศสัมพันธ์แต่เฉพาะกับต่างเพศเท่านั้น
- 2) ส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์กับต่างเพศและมีประสบการณ์รักร่วมเพศบ้าง
- 3) เป็นคนรักต่างเพศ แต่ก็มีประสบการณ์รักร่วมเพศหลายครั้ง
- 4) ทั้งรักต่างเพศและรักร่วมเพศเกือบจะพอๆกัน
- 5) เป็นคนรักร่วมเพศ แต่มีประสบการณ์รักต่างเพศหลายครั้ง
- 6) ส่วนใหญ่รักร่วมเพศแต่มีประสบการณ์รักต่างเพศบ้าง
- 7) รักร่วมเพศโดยแท้

ในพฤติกรรมระดับที่ 2 ถึง 6 มีชื่อว่ารักสองเพศ (Bisexual) กล่าวคือ สามารถมีความสัมพันธ์ทางเพศได้ทั้งสองและความสัมพันธ์ทางเพศนี้จัดเป็นส่วนหนึ่งของรักร่วมเพศ ส่วนพฤติกรรมระดับที่ 7 เป็นพฤติกรรมรักร่วมเพศ

เกณฑ์ในการวัด

มาตรวัดความผิดปกติของคนนั้นไม่เหมือนมาตรวัดสิ่งของ เช่น น้ำหนัก และความจุ แต่ถ้าอยากทราบว่าคนไหนมีความผิดปกติ คนไหนเบี่ยงเบนไปจากคนธรรมดาเท่าไร อย่างไร ทางหลักวิชาการก็ให้แนวไว้ว่า อาจใช้หลักเกณฑ์ 5 ประการ ดังต่อไปนี้เป็นมาตรวัด คือ (สุโท เจริญสุข, 2520)

1) เกณฑ์สถิติ โดยอาศัยเปรียบเทียบกับตัวการมาตรฐาน (Norm) จากตัวเลขค่าทางสถิติ พฤติกรรมใดที่ต่างจาก Norm มากๆ ก็จะเป็นพวก Abnormal ยกตัวอย่างเช่น บุคคลปกติ

ต้องการคุ้มครองเป็นเพศตรงข้าม แต่หากใครสักคนต้องการคุ้มครองเป็นเพศเดียวกัน ก็จะสามารถทำได้ว่า ผิดปกติ หรือเบี่ยงเบนไปจากความต้องการคุ้มครองของคนปกติ

2) เกณฑ์ทางกฎหมาย เช่น ตามกฎหมายกล่าวไว้ว่าบุคคลที่มีความสามารถเป็นคุณธรรมต้องมีข้อกำหนดลักษณะอย่างนั้นๆ ใครที่ผิดแผกไปจากเกณฑ์ก็จะเป็น Abnormal ไปฟังสังเกตว่าบุคคลที่ทำอะไรผิดตัวบทกฎหมาย ผิดคร่าอนาจาร แหย่กวนสังคม ล้วนเป็นคนผิดปกติ (เนื่องจากคนธรรมดาจะไม่ทำ)

3) เกณฑ์ทางสังคมวัฒนธรรม ใช้มาตรฐานสังคมเป็นเกณฑ์ในการจำแนกความเป็นปกติและความผิดปกติ พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากมาตรฐานของสังคม คือ พฤติกรรมที่ผิดปกติ การจำแนกความผิดปกติ โดยอิงเกณฑ์ทางวัฒนธรรม มีข้อจำกัดอยู่ว่า พฤติกรรมที่จัดว่าผิดปกติในสังคมหนึ่ง อาจจัดว่าเป็นปกติในอีกสังคมหนึ่งได้ พฤติกรรมปกติก็คือ พฤติกรรมที่ดี เป็นที่ยอมรับ ชนิดของพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับหรือไม่ในสังคมย่อมแตกต่างกันไปตามกาลเวลา และแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม เช่น พฤติกรรมรักร่วมเพศในคัมภีร์ไบเบิล เขียนไว้ว่าเป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจ มีความผิดถึงขั้นประหารชีวิต แต่ในสมัยกรีกโบราณ พฤติกรรมดังกล่าวกลับเป็นที่ยอมรับ ส่วนในสหรัฐอเมริกาการรักร่วมเพศจัดเป็นความผิดปกติทางจิต จนกระทั่งปี ค.ศ. 1974 สมาคมจิตเวชแห่งสหรัฐอเมริกาได้ลงความเห็น ว่า พฤติกรรมรักร่วมเพศไม่ใช่โรค ไม่จัดเป็นความผิดปกติทางจิต

4) เกณฑ์ทางการแพทย์ จากความก้าวหน้าทางการแพทย์ที่พบว่า สมองหรือสรีระ ไม่เพียงแต่เป็นของกายแต่เป็นของจิตเท่านั้น ยังเป็นสาเหตุของความเจ็บป่วยทางจิตอีกด้วย ในกลางศตวรรษที่ 19 จึงเป็นที่ยอมรับกันว่าพฤติกรรมผิดปกติเป็นผลของความเจ็บป่วยทางจิต ทำให้ผู้ที่มีความเจ็บป่วยทางจิตได้รับการดูแลรักษาในโรงพยาบาล เช่นเดียวกับผู้ที่เจ็บป่วยทางร่างกาย

อย่างไรก็ตาม แม้ในปัจจุบันจะเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า ผู้ที่มีความเจ็บป่วยทางจิตไม่จำเป็นต้องมีความผิดปกติทางสมอง หรือระบบประสาท แต่แนวคิดทางการแพทย์ยังมีอิทธิพลต่อการจำแนกพยาธิสภาพทางจิตอยู่ มีการใช้คำศัพท์ทางการแพทย์ เมื่อกล่าวถึงความผิดปกติทางจิต เช่น เรียกพฤติกรรมเบี่ยงเบนว่า พยาธิสภาพทางจิต มีการจำแนกพยาธิสภาพทางจิตในแง่ของอาการ การจำแนกเรียกว่าการวินิจฉัย กระบวนการเปลี่ยนพฤติกรรม เรียกว่าการบำบัด ซึ่งดำเนินการในโรงพยาบาลจิตเวช และเมื่อคนไข้หายจากการมีพฤติกรรมผิดปกติจะเรียกว่าได้รับการรักษาแล้ว เป็นต้น ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการจำแนกความผิดปกติทางจิต ตามแนวคิดการแพทย์เน้นว่าแนวคิดทางการแพทย์ทำให้บุคคลจำนวนมากที่เผชิญความเจ็บปวดและความคับข้องใจในชีวิต ตามปกติมองตนเองว่า “ป่วย” ทั้งๆที่ไม่ได้เป็น “โรค” และไม่มีอาการบ่งชี้ทางสมองหรือระบบประสาทแต่อย่างใด

5) เกณฑ์ทางความเหมาะสมพอดีของพฤติกรรม โดยประเมินความสามารถในการปรับตัว และเผชิญสิ่งแวดล้อมของบุคคล บุคคลที่ดำรงชีวิตได้เป็นปกติสุขดำเนินกิจวัตรประจำวันได้

ด้วยตนเอง ทำงานเลี้ยงชีพด้วยตนเองได้ พบปะพูดจากับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ย่อมจัดว่ามีความพอเหมาะพอดีของพฤติกรรมกว่าบุคคลที่ดำรงชีวิตอย่างไม่เป็นปกติสุข นอกจากนั้นความพอเหมาะพอดียังตัดสินจากอัตราความรู้สึกไม่สบายใจที่บุคคลเผชิญในชีวิตประจำวัน (โยธิน ศันสนยุทธ, 2533)

การจำแนกความผิดปกติทางจิตของสมาคมจิตเวชแห่งสหรัฐอเมริกา ใช้แนวคิดที่พิจารณาความพอเหมาะพอดีของพฤติกรรม เห็นได้จากคำจำกัดความของความผิดปกติทางจิตในคู่มือการจำแนกความผิดปกติทางจิต ครั้งที่ 3 (The American Psychiatric Association's Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, D S M- III) จัดพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1980 ที่เน้นว่าผู้ที่มีความผิดปกติทางจิต คือ ผู้ที่ประสบความทุกข์หรือความเจ็บปวด หรือมีความบกพร่องเสียหายของพฤติกรรม มีการแสดงออกของพฤติกรรมที่ขาดประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามเป็นการยากที่จะประเมินระดับความเข้มข้นของความรู้สึกส่วนตัว หรืออัตราความบกพร่องเสียหายของพฤติกรรมว่า มากน้อยเพียงใด ระดับใดจึงจะเรียกว่าบกพร่อง เป็นการยากที่จะกำหนดขอบเขตที่แน่ชัดในการแบ่งแยกความผิดปกติจากความเป็นปกติ D S M- III จึงเพียงพยายามชี้ให้เห็นความรู้ความเข้าใจพื้นฐานที่เป็นหลักในการจำแนกความผิดปกติทางจิต กล่าวได้ว่า แม้ยังมีปัญหาในการจำแนกความผิดปกติทางจิต ระบบการวินิจฉัยความผิดปกติทางจิตที่ปรับปรุงใหม่ใน , D S M- III นับเป็นการจำแนกความผิดปกติที่ใช้ได้ดีที่สุดเท่าที่มีมา

อย่างไรก็ตามการที่เราจะว่าใครผิดปกติเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ง่ายเลย โลกนี้กว้างและติดต่อกันรวดเร็ว ความเป็นปกติของคนหนึ่งในสังคมหนึ่ง อาจเป็นความผิดปกติของคนในอีกสังคมหนึ่งก็ได้ ฉะนั้นเรื่องนี้จะต้องพิจารณาให้รอบคอบก่อน สุโท เจริญสุข (2520) กล่าวโดยสรุปว่าพฤติกรรมผิดปกติ จะออกมาใน 2 รูปแบบตามหลักวิชา คือ

1) Adaptive Inflexibility หมายความว่า คนนั้นไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นสิ่งอื่นได้ เป็นผู้ที่มีปัญหารูมล้อมตลอดเวลา แก้ปัญหาอะไรไม่ตกเลยเป็นคนไม่ยอมรับรู้เปลี่ยนแปลงสภาพตัวเองเลย

2) Foster Vicious หมายความว่า คนนั้นทำพฤติกรรมออกมาแทนที่จะช่วยให้เกิดความถูกต้อง ความสำเร็จ ลดปัญหายุ่งยาก แต่กลับเพิ่มปัญหาภาระให้มากยิ่งขึ้นๆ เป็นวัฏจักรเลวร้ายกับชีวิตเพิ่มขึ้นๆ นี่แสดงว่าเขาเป็น Abnormal

1.4 การรับรู้และความเข้าใจของสังคมที่มีต่อคนรักเพศเดียวกัน

จากการศึกษาของ ชลธิชา ศาลิคุปต์ (2532) ในเรื่องการรับรู้และความเข้าใจของสังคมที่มีต่อคนรักเพศเดียวกัน ได้ข้อสรุปว่า สังคมมีกฎเกณฑ์ที่ใช้อยู่ คือ การแบ่งแยกปรากฏการณ์ต่างๆ ออกเป็น 2 ขั้ว (Dichotomy) เช่น ถูก-ไม่ถูก, ปกติ-ไม่ปกติ, เพศหญิง-เพศชาย ในการจัดแบ่งเพศมีสิ่งกำกับอยู่ คือความหมายที่สังคมให้กับเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งประกอบไปด้วยคุณลักษณะทางด้านร่างกาย เช่น ในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ จะต้องเกิดขึ้นระหว่างคนต่างเพศเท่านั้น ลักษณะทางเพศ

ที่ได้มาโดยกำเนิด (Gender Ascription) จะรับการสืบทอดมาโดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) สอนให้รู้ธรรมชาติของเพศนั้นๆ ว่าเพศชายควรมีบทบาทอย่างไร เพศหญิงควรมีบทบาทอย่างไร อะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้สำหรับแต่ละเพศ เมื่อใดที่สังคมเกิดมีผู้ที่ประพฤตินอกเหนือจากกฎเกณฑ์ของสังคมออกไป สังคมก็จะปฏิเสธและตราว่าสิ่งนั้นผิด เบี่ยงเบนไปจากปกติที่สังคมได้วางไว้

นอกจากนี้ใน “Beyond the Binary: A Tool Kit for Gender Identity Activism in Schools” (Gay-Straight Alliance Network, 2004) ได้กล่าวถึง ความเชื่อ และ ความจริง ของอัตลักษณ์ทางเพศไว้ ดังนี้

ตารางที่ 1 “Gender Identity Myths & Facts”

| ความเชื่อ (Myths) | ความจริง (Facts) |
|--|--|
| 1. เยาวชนยังเด็กเกินไปที่จะรับรู้อัตลักษณ์ทางเพศ | เนื่องจากในปัจจุบันมีการรับรู้มากขึ้นเกี่ยวกับปัญหาเรื่องเพศและความหลากหลายทางเพศของเยาวชนจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ และพวกเขามีสิทธิ์ที่จะแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของตนเอง |
| 2. การที่เยาวชนแสดงออกถึงการรับรู้อัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง เป็นการทำตามแนวโน้มของสังคม | การแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางเพศ และความหลากหลายทางเพศอาจจะส่งผลให้เยาวชนถูกเลือกปฏิบัติจากสังคม ดังนั้นจึงไม่ใช่การทำตามแนวโน้มของสังคม เยาวชนบางคนอาจศึกษาการแสดงออกทางเพศเพื่ออธิบายตนเอง และการศึกษาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งในพัฒนาการของวัยรุ่น |
| 3. เยาวชนที่แสดงออกว่าเป็นกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ หลอกลวงผู้อื่นเกี่ยวกับเพศที่แท้จริงของตนเอง | กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้หลอกลวงผู้อื่นเกี่ยวกับเพศที่แท้จริงของตนเองด้วยการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศ เช่น เมื่อนักเรียนเปลี่ยนจากชายเป็นหญิง หมายความว่าเธอกำลังแสดงตัวตนที่แท้จริงของเธอสู่สังคม เธอสมควรได้รับการยอมรับ และควรให้ความเคารพในสิทธิอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น |
| 4. เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศทุกคนจะใช้ฮอร์โมน และผ่าตัดแปลงเพศในที่สุด | เยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศบางคนมีการใช้ฮอร์โมน และมีความต้องการที่จะผ่าตัดแปลงเพศ และบางคนรู้สึกสบายใจกับร่างกายของพวกเขามากกว่าแบบที่พวกเขาเป็น |

| ความเชื่อ (Myths) | ความจริง (Facts) |
|--|---|
| 5. เป็นเรื่องปกติที่จะสามารถหยอกล้อ ประเด็นเรื่องเพศกับกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ เพราะเป็นการหยอกล้อเป็นอันตราย | การหยอกล้อไม่เป็นอันตรายในเรื่องที่เกี่ยวกับแบบแผนทางเพศของสังคม แต่ไม่ได้หมายความว่า การหยอกล้อจะสามารถทำได้อย่างเป็นปกติ เพียงแค่พวกเขาชัดเจนเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศของตน และรูปลักษณ์ภายนอกหรือการแสดงออกของพวกเขา ไม่เหมือนกับแบบแผนทางเพศของสังคมปัจจุบัน |

จากการศึกษาเรื่องการรับรู้และความเข้าใจของสังคมที่มีต่อคนรักเพศเดียวกัน พบว่ายังมีความเข้าใจผิดต่อคนรักเพศเดียวกันซึ่งแตกต่างกับความจริงอยู่มาก และความเข้าใจผิดนี้อาจเป็นสาเหตุที่จะนำไปสู่การกลั่นแกล้งรังแก หรือการเกลียดกลัวบุคคลรักเพศเดียวกัน ด้วยเหตุผลนี้จึงจำเป็นต้องมีการสร้างความเข้าใจอย่างถูกต้องในบริบทโรงเรียน โดยการจัดกิจกรรมและการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ไม่มีอคติเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เช่น เพศชายที่มีลักษณะอ่อนแอไม่ได้เป็นเพศที่สามเสมอไป

2. ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

วุฒิ วัฒนสิน (2541) กล่าวว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีอายุ 12-17 ปีและเป็นการศึกษาต่อเนื่องจากการศึกษาระดับประถมศึกษาโดยเป็นสายสามัญที่ให้ความรู้ทั่วไปและสายอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เกิดการพัฒนาทางด้านเจตคติสังคมร่างกายสติปัญญาและเกิดทักษะในการประกอบอาชีพเพื่อเป็นพื้นฐานในการอุดมศึกษาต่อไป

2.1 ความหมายของวัยรุ่น

สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2520) ได้ให้ความหมายว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่เข้าสู่ภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์แต่เนื่องจากทั้งสองเพศยังเข้าสู่ภาวะทางเพศไม่พร้อมกันจึงไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าช่วงวัยรุ่นจะเริ่มต้นและสิ้นสุดที่อายุเท่าใดและได้กล่าวว่า 10-14 ปีเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและอารมณ์บุคคลที่ก้าวเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นอัตราการเจริญเติบโตจะเริ่มช้าลงกว่าช่วงก่อนเป็นวัยรุ่นทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพัฒนาการและการเจริญเติบโตของเพศ และแต่ละบุคคล

สุชา จันทน์เอม (2522) กล่าวว่าวัยรุ่นคือวันที่สิ้นสุดความเป็นเด็กเป็นวันที่ 9 เข้าสู่วัยของผู้ใหญ่ไม่มีขีดเส้นแน่นอนว่าเริ่มเมื่อใดและสิ้นสุดลงเมื่อใด

วิทยากร เชียงกุล (2552) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นว่า วัยรุ่น คือวัยเปลี่ยนผ่านจากเด็กโตไปเป็นผู้ใหญ่ โดยทั่วไปมักหมายถึง คนวัย 11-19 ปี คำว่า Adolescence มาจากภาษาลาติน หมายถึงการเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ คำว่า Teenage หมายถึง คนที่อายุ 13-19 ปี ซึ่งคำภาษาอังกฤษลง

ท้ายด้วย Teen ช่วงอายุของวัยรุ่นอาจจะแตกต่างกันแต่ละชาติพันธุ์ วัฒนธรรม พัฒนาการของแต่ละบุคคลและยุคสมัย

อุไร สุมาริธรรม (2545) ได้สรุปความหมายของวัยรุ่นว่า เป็นวัยที่เชื่อมต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลง และการปรับตัวอย่างมากทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเข้าสู่บทบาทแห่งการเป็นผู้ใหญ่

สรุปได้ว่าวัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเป็นช่วงที่มีความสับสนทางด้านอารมณ์ และความคิด พยายามค้นหาลักษณะเอกลักษณ์ของตัวเอง และเริ่มมีความรับผิดชอบมากขึ้น มีการพัฒนาทางด้านต่าง ๆสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ในอนาคต

2.1.1 จิตวิทยาวัยรุ่น

วิทยากร เชียงกุล (2552) ได้ให้ความหมายของจิตวิทยาวัยรุ่นว่า จิตใจของวัยรุ่นจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์แบบแปรปรวน ทั้งด้านความคิด อารมณ์ ทักษะคิดมักจะเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหา แต่บางคนเริ่มพัฒนาบุคลิกเป็นผู้ใหญ่เพิ่มขึ้น

จตุพร ลีมันน์จริง (2549) ได้ให้ความหมายของจิตวิทยาวัยรุ่นว่า การศึกษาพัฒนาการของวัยรุ่นว่ามีพฤติกรรมเป็นอย่างไร พฤติกรรมต่างๆเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร อะไรเป็นสาเหตุของปัญหาของวัยรุ่น ตลอดจนมีแนวทางส่งเสริมและวิธีแก้ไขพฤติกรรมเหล่านั้นได้อย่างไรบ้าง

วัยรุ่นตามหลักพัฒนาการทางจิตสังคม 8 ขั้น ทฤษฎีของ Erik Erikson นักจิตวิเคราะห์ชาวอเมริกา ให้ความเห็นว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ในขั้นที่ 5 คือ ขั้นความเป็นอัตลักษณ์กับความสับสนในบทบาท (Identity vs. Role Confusion) พยายามค้นหาความต้องการที่แท้จริงของตนเอง เรียนรู้บทบาทหน้าที่ และพัฒนาความสามารถเฉพาะตน เพื่อที่จะวางแผนชีวิตในอนาคต ถ้าวัยรุ่นค้นหาอัตลักษณ์ของตัวเองพบ ก็จะเข้าใจในบทบาทหน้าที่และโตเป็นผู้ใหญ่ที่รู้จักความสามารถของตน (Erikson, 1968)

2.1.2 การเห็นคุณค่าของตนเองในวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นช่วงที่บุคคลกำลังเปลี่ยนบทบาทจากเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ในช่วงระยะนี้ จึงเป็นช่วงที่เด็กจะต้องเผชิญปัญหาการเปลี่ยนในทุก ๆ ด้านลักษณะเด่นที่ปรากฏชัดในวัยรุ่นคือ

- 1) วัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายอารมณ์ความรู้สึกความคิด ความสนใจ
- 2) วัยรุ่นต้องการอิสระอยากแสดงความสามารถอยากพึ่งตนเอง
- 3) วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องเผชิญกับปัญหาในการปรับตัวการแสดงท่าทีและบทบาทต่าง ๆ ทางสังคม

4) วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเสริมสร้างทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านทั้งด้านร่างกายความคาดหวังของบิดามารดาและสังคมจึงทำให้วัยรุ่นต้องการการเสริมสร้างในทุก ๆ ทางเพื่อเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าวัยรุ่นต้องการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงเมื่อวัยรุ่นสามารถปรับตัวได้วัยรุ่นจะรู้สึกว่าคุณค่าสามารถที่จะทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นได้มากมายสิ่งเหล่านี้จึงสำคัญต่อการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองในวัยรุ่น

2.2 พัฒนาการของวัยรุ่น

วัยรุ่นตอนต้น หรือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ช่วงอายุ 13 -15 ปี) ลักษณะโดยทั่ว ๆ ไป เด็กผู้หญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กผู้ชาย คือจะย่างเข้าสู่วัยรุ่นเมื่ออายุประมาณ 12 -13 ปี ส่วนเด็กผู้ชายเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น เมื่ออายุประมาณ 13 – 15 ปี วัยนี้บางทีเรียกว่า “วัยก่อนวัยรุ่น” (Puberty) คือ ระยะก่อนวัยหนุ่มสาว ลักษณะทางเพศจะปรากฏขึ้นให้เห็น เด็กวัยนี้จะดูเก้งก้างทำอะไรซัดเซไม่เรียบร้อย ร่างกายต้องการอาหารที่มีประโยชน์เพื่อช่วยในการเจริญเติบโต

1) พัฒนาการทางกาย

ร่างกายของเด็กวัยนี้จะสูงขึ้น และมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น แขนยาว มือใหญ่ขึ้น เด็กผู้หญิงจะมีสโกลผาย หน้าอกขยายใหญ่ขึ้น มีขนขึ้นที่อวัยวะเพศ มีประจำเดือน ส่วนเด็กผู้ชายมีกล้ามเนื้อใหญ่กว้าง และแข็งแรงขึ้น มีขนตามแขน หน้าแข้ง เสียงจะห้าวแตก จะมีน้ำอสุจิ และมีการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงมีภาวะที่พร้อมจะเป็นพ่อคนและแม่คนได้

2) พัฒนาการทางอารมณ์

เด็กวัยนี้มักจะเป็นคนเจ้าอารมณ์ อารมณ์ไม่คงที่ ปั่นป่วนเปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิดง่าย เครียดง่าย โกรธง่าย อาจเกิดอารมณ์ซึมเศร้าโดยไม่มีสาเหตุได้ง่าย อารมณ์ที่ไม่ดีเหล่านี้อาจทำให้เกิดพฤติกรรมเกเร ก้าวร้าว มีผลต่อการเรียนและการดำเนินชีวิต ในช่วงวัยรุ่นตอนต้นการควบคุมอารมณ์ยังไม่ค่อยดีนัก บางครั้งยังทำอะไรตามอารมณ์ตัวเองอยู่บ้าง แต่จะค่อย ๆ ดีขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น สำหรับอารมณ์ทางเพศในวัยนี้จะมามาก ทำให้มีความสนใจเรื่องเพศ หรือมีพฤติกรรมทางเพศ เช่น การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติในวัยนี้แต่พฤติกรรมบางอย่างอาจเป็นปัญหา เช่น เบี่ยงเบนทางเพศ กามวิปริต หรือการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น นอกจากนี้ยังเกิดการสับสนในบทบาทของตน เกิดความคับข้องใจ วิดกกังวล กำลังหาเอกลักษณ์ประจำตน (Identity) และบทบาทของตนเอง ความต้องการของเด็กวัยนี้ คือความรักและความเข้าใจ ต้องการคำแนะนำในเรื่องเพศและการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ต้องการการยอมรับและคำยกย่องชมเชย ต้องการอาหาร การออกกำลังกาย และการพักผ่อนอย่างเพียงพอ และต้องการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3) พัฒนาการทางจริยธรรม

วัยนี้จะมีความคิดเชิงอุดมคติสูง (Idealism) เพราะเขาสามารถแยกแยะความผิดชอบชั่วดีได้มีมโนธรรม ต้องการให้มีความถูกต้อง ความชอบธรรมในสังคม ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ต้องการเป็นคนดี เป็นที่ชื่นชอบของคนอื่น และจะรู้สึกอึดอัดกับข้อใจกับความไม่ถูกต้องในสังคม หรือในบ้าน แม้แต่พ่อแม่ของตนเองเขาก็เริ่มรู้สึกว่าไม่ได้ดีสมบูรณ์แบบเหมือนเมื่อก่อนอีกต่อไปแล้ว บางครั้งเขาจะแสดงออก ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์พ่อแม่ หรือครู อาจารย์ตรงๆ การต่อต้าน ประท้วง จึงเกิดได้บ่อยในวัยนี้ เมื่อเขาเห็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง หรือมีการเอาเปรียบ เบียดเบียน ความไม่เสมอภาคกัน เมื่อพ้นวัยรุ่นตอนต้นไป การควบคุมตนเองจะดีขึ้น จนเป็นระบบจริยธรรมที่สมบูรณ์เหมือนผู้ใหญ่

4) พัฒนาการทางสังคม

เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงมักแยกกันเล่น แต่ก็เริ่มสนใจซึ่งกันและกันโดยไม่กล้าเปิดเผย สนใจการเล่นรวมกันเป็นกลุ่ม จะปฏิบัติตามกฎของกลุ่ม และเลียนแบบสมาชิกในกลุ่มไม่ว่าจะเป็นด้านการแต่งกาย การพูด หรือกิริยาท่าทาง เนื่องจากเด็กวัยนี้มักจะขาดความมั่นใจและต้องการให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม การกระทำและความต้องการจึงมักจะขัดแย้งกับความต้องการให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม และมักจะขัดแย้งกับความต้องการของพ่อแม่และผู้ใหญ่เสมอ

5) พัฒนาการทางสติปัญญา

เด็กวัยนี้มีเหตุผลและควบคุมตัวเองได้ดีขึ้น รู้จักอดทนในการคบเพื่อน ช่วงความสนใจนานขึ้น สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ๆ ได้กว้างขวางขึ้น เพราะเด็กเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะคำพูด เข้าใจและรู้จักพูดถ้อยคำที่ลึกซึ้ง ถ้อยคำเปรียบเทียบต่าง ๆ ดีขึ้น เกลียดฉลาดมากขึ้นกว่าเดิม จากนั้นจะค่อยๆ พัฒนาทางสมองเกือบเท่าผู้ใหญ่ เริ่มมีแนวทางชีวิตเป็นของตนเอง สนใจเรื่องศีลธรรมจรรยาและด้านการเมือง แต่ยังไม่สามารถตัดสินใจได้เนื่องจากยังขาดประสบการณ์เป็นวัยที่แสวงหาลักษณะประจำตน

2.3 พัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2009) ได้นิยามคำว่า วัยรุ่น หมายถึง บุคคลที่มีอายุระหว่าง 10-19 ปี ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เป็นช่วงชีวิตที่ต้องการค้นหาตัวเอง มีความต้องการการเป็นอิสระสูง แบ่งระยะพัฒนาการ เป็นวัยรุ่นตอนต้น (อายุ 10-14 ปี) วัยรุ่นตอนกลาง (อายุ 15-17 ปี) วัยรุ่นตอนปลาย (อายุ 18-20 ปี)

พัฒนาการทางเพศ มี 4 อย่าง ดังต่อไปนี้ (สมภพ เรื่องตระกูล, 2551)

1) อัตลักษณ์ทางเรื่องเพศ หรือตัวตนทางเพศวิถี (Sexual Identity) ประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้ โครโมโซม อวัยวะเพศ ทั้งภายในและภายนอก และฮอร์โมน ในพัฒนาการตามปกติลักษณะดังกล่าวจะมีการผสมผสานกันอย่างดี และส่งผลให้พัฒนาการทางเพศเป็นปกติ

2) อัตลักษณ์ทางเพศ หรือตัวตนทางเพศภาวะ (Gender Identity) หมายถึง การที่คน ๆ นั้น รู้ว่าตนเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง เมื่ออายุ 2 หรือ 3 ปี เกือบทุกคนรู้ว่าตนเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้จากครอบครัว เพื่อน ๆ ครู และวัฒนธรรม เป็นต้นว่า ทารกชายมักจะ ไม่ได้รับการทะนุถนอมเหมือนทารกหญิง บิดามักให้ความสนใจกับบุตรชายมากกว่าบุตรสาว และเป็นห่วงเป็นใยบุตรชายเมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นมากกว่าบุตรสาวนอกจากนี้เด็กชายจะมีพฤติกรรม ผิดระเบียบมากกว่าเพศของเด็กจะมีผลต่อความอดทนต่อความก้าวร้าวของบิดามารดา การมีกิจกรรมความสนใจทางด้านต่าง ๆ รวมทั้งกีฬา ลักษณะทางร่างกาย เช่น รูปร่างและหน้าตา ซึ่งเป็นผลมาจากลักษณะของเพศร่วมกับสิ่งเร้าที่ละเอียดอ่อน เช่น การได้รับรางวัล การถูกลงโทษ และการตั้งชื่อโดยบิดามารดา จะทำให้เด็กรู้จักเพศของตน

3) ความสนใจเรื่องเพศ (Sexual Orientation) แรงกระตุ้นให้เกิดความสนใจเรื่องทางเพศของแต่ละคนจะแตกต่างกัน เช่น รักเพศตรงข้าม รักเพศเดียวกัน และรักสองเพศ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเพศตรงข้าม ในประเทศสหรัฐอเมริการ้อยละ 2.8 ของผู้ชาย และร้อยละ 1.4 ของผู้หญิงมีพฤติกรรมรักร่วมเพศ พฤติกรรมดังกล่าวจะมีมากในเมือง ดังนั้นอุบัติการณ์อาจสูงถึงร้อยละ 8-9

4) พฤติกรรมทางเพศ (Sexual Behavior) พฤติกรรมทางเพศประกอบด้วยความปรารถนา จินตนาการ การแสวงหาคู่ครอง การหาความสุขทางเพศให้กับตัวเอง และกิจกรรมทางเพศทุกชนิดซึ่งทำไปเพื่อแสดงออกและได้รับความพึงพอใจทางเรื่องเพศ ซึ่งเป็นการผสมผสานของการตอบสนองทางจิตใจและสรีรวิทยาต่อสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอก

รักร่วมเพศในวัยรุ่น

พฤติกรรมรักร่วมเพศในวัยรุ่น แบ่งออกเป็น 2 แบบคือ (ดวงใจ กศานติกุล, 2532)

1) รักร่วมเพศเทียม (Pseudohomosexual) เป็นวัยรุ่นที่ยังไม่แน่ใจในความเป็นชายของตน ขณะเดียวกันก็หวาดหวั่นไม่กล้าที่จะลองรักบุคคลเพศตรงข้าม ซึ่งความไม่แน่ใจนี้ก่อให้เกิดความวิตกกังวล กลัวว่าตนจะกลายเป็นพวกรักร่วมเพศ แต่โดยมากพฤติกรรมหรือความรู้สึกนี้จะเป็นอย่างชั่วครู่ชั่วคราว และจะหายไปเมื่อวัยรุ่นมีความมั่นใจในบทบาททางเพศของตนมากขึ้น

2) รักร่วมเพศแท้ เป็นพวกที่เปิดเผยทางพฤติกรรมที่แสดงออก ทั้งความรู้สึกของการเป็นรักร่วมเพศ แต่เป็นการยากที่จะบอกว่าวัยรุ่นคนไหนเป็นรักร่วมเพศแท้ เนื่องจากการมีพฤติกรรมรักร่วมเพศในวัยรุ่นไม่ได้หมายความว่าเขาจะเป็นเช่นนั้นไปตลอดชีวิต และวัยรุ่นเป็นวัยที่มีลักษณะไม่คงที่ ชอบทดลองหาประสบการณ์ แต่ถ้าเขายังกระทำพฤติกรรมรักร่วมเพศบ่อยสม่ำเสมอแสดงว่าเอกลักษณ์ทางเพศของเขาเป็นเช่นนั้น

ดังนั้นวัยรุ่นที่สามารถยอมรับและเปิดเผยตนเอง (Coming Out) โดยการเปลี่ยนจากสับสนในเอกลักษณ์ มาเป็นการยอมรับเอกลักษณ์ของตนว่าตนเป็นรักร่วมเพศ โดยผ่านการตระหนักรู้ (Awareness) โดยมีขั้นตอนการพัฒนาการ 3 ขั้นคือ (Plummer, 1981)

1) การเริ่มมองว่าตนเองเป็นรักร่วมเพศ ในขั้นแรกนี่จะเป็นขั้นที่ยากที่สุด จะเริ่มต้นด้วยการอยู่คนเดียว รู้สึกว่าการเป็นรักร่วมเพศต้องเป็นความลับ ความคิดเหล่านี้จะวนเวียนอยู่ตลอดเวลา และความคิดที่ว่าเขาเป็นรักร่วมเพศจะค่อยๆเพิ่มขึ้น โดยจะเริ่มทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่น อ่านหนังสือ ดูภาพยนตร์ และหาความรู้จากบุคคลที่เป็นรักร่วมเพศ ซึ่งเขาอาจจะยังมีความคิดที่ว่าเขาเป็นรักต่างเพศ แต่ในที่สุดเขาจะเป็นเพียงผู้เดียวที่สามารถตัดสินใจว่าเขาเป็นรักร่วมเพศ

2) การพบปะกับบุคคลรักร่วมเพศคนอื่น ๆ ในขั้นที่ 2 นี้ ความรู้สึกผิด (Guilt) ความสับสนในเอกลักษณ์ (Identity Confusion) ความลับในเรื่องการเป็นรักร่วมเพศ และความคับข้องใจทางเพศ (Sexual Frustration) จะเริ่มลดลง เขาจะพบว่าเขาแตกต่างไปจากคนปกติ แต่ก็ยังมีความยินดีที่เป็นรักร่วมเพศ เขาจะพบปะกับบุคคลรักร่วมเพศคนอื่นๆ เช่น ไปเที่ยวบาร์เกย์ เป็นต้น

3) การขยายความสัมพันธ์ไปสู่บุคคลอื่น ที่ไม่ใช่รักร่วมเพศ ในขั้นสุดท้ายนี้เขาจะเริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ที่ไม่ใช่รักร่วมเพศ เปิดเผย ยอมรับเกี่ยวกับความเป็นรักร่วมเพศของตนเอง และพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเองด้วย

3. ศิลปศึกษากับความหลากหลายทางเพศ

3.1 ความหมายของศิลปศึกษา

นักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและให้ความหมายศิลปศึกษา โดยให้ความสำคัญต่อจุดมุ่งหมายของศิลปศึกษาแตกต่างออกไป เช่น การกล่าวถึงศิลปศึกษาโดยเน้นจุดมุ่งหมายของศิลปศึกษาในประเด็นที่ว่า เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในทุกด้านดังนี้

รัตน์ อุทัยผล (2507) กล่าวถึงศิลปศึกษาว่าเป็นวิชาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ออกมาเป็นงานศิลปะ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างผู้เรียนให้เจริญงอกงามเต็มที่เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่ดีมีความสามารถ

วิรุณ ตั้งเจริญ และวรรณรัตน์ อินทร์อำ (2515) กล่าวว่าศิลปศึกษาเป็นวิชาส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดรสนิยมที่ดี เพราะศิลปะเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

อารีย์ สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ (2518) กล่าวว่าศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้มีโอกาสแสดงออกตามความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัว ออกเป็นความงามตามทัศนะของตน และเป็นวิชาที่คลายความเครียดทางอารมณ์ของผู้เรียนได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ศิลปศึกษาเปรียบเสมือนเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประมวลเอาความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับมาแสดงออกในรูปแบบของผลงานทางศิลปะ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มี

พัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีความเข้าใจในคุณค่าของสุนทรียภาพรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในสังคม

3.2 คุณค่าของศิลปศึกษา

ศิลปศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ การสร้างสรรค์งานศิลปะสามารถทำได้ตั้งแต่วัยเด็กและพัฒนาต่อไปถึงผู้ใหญ่ กิจกรรมทางศิลปะก่อให้เกิดความเจริญเติบโตพัฒนาขึ้นในตัวเด็กให้ได้สมดุลในทุกด้าน ซึ่งจะสามารถส่งเสริมให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความสามารถในการปฏิบัติงานตามความถนัดและความสามารถได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคม (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูรย์, 2516) มนุษย์เห็นคุณค่าของศิลปกรรมก็เพราะศิลปกรรมที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมานั้นสามารถตอบสนองความปรารถนาของมนุษย์อำนวยความสะดวกแก่นุษย์ในด้านอารมณ์ความรู้สึก ความคิดจิตใจส่งเสริมยกระดับคุณธรรมของมนุษย์ให้สูงขึ้นสิ่งที่มีคุณค่าต่อมนุษย์ย่อมต้องมีความผูกพันกับมนุษย์อย่างแยกกันไม่ออก (อำนาจ เย็นสบาย, 2520) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าศิลปะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและจำเป็นต่อชีวิตของมนุษย์ทุกคนเพราะศิลปะผูกพันอยู่กับชีวิตประจำวันของมนุษย์ (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, 2523) และนักการศึกษาต่างตระหนักถึงคุณค่าของศิลปศึกษาที่สามารถตอบสนองความปรารถนาของผู้เรียนเพราะศิลปศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการมีนิสัยรักธรรมชาติรู้คุณค่าของความคิดสร้างสรรค์และความสามารถมีรสนิยมที่ดีรู้จักพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของตนเองและสังคมให้ดีขึ้น

นักการศึกษาทางศิลปศึกษานักจิตวิทยาครู-อาจารย์ทางศิลปศึกษาได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เช่นศิลปศึกษามีคุณค่าในด้านส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์พัฒนาพฤติกรรมและบำบัดปัญหาของผู้เรียนดังนี้

3.2.1 คุณค่าในด้านการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน

ได้มีนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปศึกษาได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปศึกษาในด้านนี้ ดังนี้คือ

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523)ได้กล่าวไว้ว่าศิลปศึกษามีความสำคัญต่อผู้เรียนในแง่ของการส่งเสริมพัฒนาการคือการส่งเสริมความเจริญงอกงามของเด็กทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญาสังคมและอารมณ์

1) *ทางด้านร่างกาย* กิจกรรมทางศิลปะจะช่วยสนองความต้องการตามธรรมชาติของผู้เรียนที่ชอบเคลื่อนไหวได้ฝึกหัดการใช้กล้ามเนื้อมือและสายตาอวัยวะต่าง ๆ ทำงานประสานกันอย่างคล่องแคล่วว่องไวพร้อมทั้งได้รับความสนุกสนานด้วย

2) *ทางด้านสติปัญญา* กิจกรรมทางศิลปะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนด้วยการกระทำมีประสบการณ์ตรงด้วยตนเองในการสำรวจค้นคว้าทดลองสร้างสรรค์แก้ปัญหากับงานและ

วัสดุ นานาชนิดซึ่งแตกต่างจากการเรียนทางด้านอื่น ๆ ผู้เรียนจะมีชีวิตจิตใจเพราะเด็กได้มีโอกาสฝึกหัดและค้นคว้าความสามารถและความถนัดของตัวเองด้วย

3) *ทางด้านสังคม* ศิลปะเป็นสื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสมากขึ้นในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในบ้านในโรงเรียนและในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อการมีชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยเป็นโอกาสให้เด็กได้สนองความต้องการที่จะได้มีผู้อื่นยอมรับเห็นความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะด้วยการทำกิจกรรมด้านศิลปะร่วมกัน

4) *ทางด้านอารมณ์* นับเป็นพัฒนาการด้านสำคัญที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษจากการส่งเสริมทางด้านศิลปะเพราะศิลปะช่วยสนองความต้องการที่จะแสดงออกและสร้างสรรค์เมื่อเด็กเกิดความสำเร็จก็จะมีคามพึงพอใจมีอารมณ์แจ่มใสเบิกบานการแสดงออกโดยเสรีมีความมั่นใจในตนเองซึ่งเป็นพื้นฐานของความกล้าที่จะเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ รู้จักแก้ปัญหาพึ่งตนเองคุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของสังคมปัจจุบัน

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld & Brittain, 1975) ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญและมีชื่อเสียงในวงการศิลปศึกษาของประเทศไทยได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปศึกษาว่าการที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานทางศิลปศึกษาจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาในด้านสุนทรียภาพการรับรู้สติปัญญาสังคมอารมณ์การสร้างสรรคและเทคนิคการทำงาน

3.2.2 คุณค่าในด้านการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อ้างถึงใน วิชัย วงศ์ใหญ่, 2528) ได้รับพระราชทานความเห็นว้วิชาศิลปศึกษามีคุณค่าในการให้ผู้เรียนได้ถ่ายทอดจินตนาการของตนออกมาเป็นการฝึกทักษะให้สัมพันธ์กับวิชาอื่น ๆ และเป็นการวางรากฐานนิสัยของผู้เรียนให้เป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์นอกจากนั้นมันักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาให้ความคิดเห็นต่อคุณค่าของศิลปศึกษาในด้านนี้ ดังนี้คือ

สุลักษณ์ เทียนสุวรรณ (2528) กล่าวว่า การมุ่งส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เริ่มต้นจากวิชาศิลปศึกษาจะมีผลให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในตนเองและความเชื่อมั่นดังกล่าจะพัฒนายิ่งขึ้นหากเขาได้รับการสนับสนุนในวิชาอื่น ๆ ด้วยทั้งที่โรงเรียนที่บ้านและในสังคม

กรมวิชาการ (2504) ระบุว่าศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้แก่ผู้เรียนได้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นี้เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้การแสวงหาการค้นคว้าทดลองความมีเสรีภาพมีการยืดหยุ่นและการเข้าใจปัญหาสิ่งเหล่านี้จะเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การเข้าใจในตนเองความมีใจกว้างและส่งเสริมมิให้คนเกิดความเย่อหยิ่งและหลงตัวเองทั้งนี้กระบวนการทางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นั้นจะต้องได้รับการฝึกฝนที่ถูกต้องจึงจะพัฒนาไปได้อย่างเต็มที่และรวดเร็ว

และรีด (Read, 1958) ได้กล่าวไว้ว่าศิลปศึกษาที่จะเสริมให้เด็กเจริญเติบโตขึ้นนั้นเด็กต้องมีความสามารถและความพร้อมในการแสดงความคิดสร้างสรรค์และอารมณ์อย่างอิสระ

3.2.3 ศิลปศึกษามีคุณค่าในด้านการพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน

มีผู้เชี่ยวชาญทางศิลปศึกษาได้กล่าวถึงคุณค่าของศิลปศึกษาในด้านนี้ดังนี้

สงวน รอดบุญ (2515) กล่าวว่าศิลปศึกษามีคุณค่าดังนี้คือ

1) ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นและการให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการแสดงออกของความคิดสร้างสรรค์ช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ

2) เสริมสร้างให้มีความรู้สึกรู้สีกต่อความงาม (Aesthetic Sense) ผู้เรียนเกิดความรู้สึกนับไวต่อความงามในธรรมชาติและในสิ่งแวดล้อมช่วยทำให้ผู้เรียนมีจิตใจละเอียดอ่อนและมีรสนิยมดีขึ้น

3) ปลุกฝังให้มีความซาบซึ้งในศิลปะ (Art Appreciation) ผู้เรียนรู้คุณค่าในงานศิลปะที่ตนสร้างขึ้นและในผลงานของผู้อื่นทำให้ผู้เรียนเกิดความรักและห่วงใยในศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ

4) ผู้เรียนสามารถนำศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวันในด้านจิตใจได้

5) ผลงานศิลปะของผู้เรียนที่แสดงออกอย่างเสรีเป็นการบันทึกที่สามารถวัดความเจริญ

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (2516) กล่าวถึงคุณค่าของศิลปศึกษาว่าเป็นวิชาที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนให้มีคุณค่าต่อสังคมและพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนดังนี้

1) ศิลปศึกษามีคุณค่าส่งเสริมประสบการณ์ในการดำรงชีวิตในสังคม ปัจจุบันกิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานเพื่อสามารถเตรียมตัวอยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุขและสามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้

2) ศิลปศึกษามีคุณค่าส่งเสริมความงดงามความเป็นระเบียบของบ้านเมืองและสิ่งแวดล้อมเพราะศิลปศึกษามีส่วนส่งเสริมให้เด็กเจริญเติบโตทางสุนทรียภาพและการรับรู้เด็กที่มีความเจริญเติบโตทางด้านนี้จะได้รับการปลูกฝังนิสัยที่เป็นระเบียบในการทำงานรักความสวยงามช่วยปรับปรุงบ้านและสิ่งแวดล้อมให้สวยงามเป็นระเบียบดีขึ้นอยู่เสมอ

3) ศิลปศึกษามีคุณค่าส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เนื่องจากศิลปศึกษามีกิจกรรมหลายชนิดที่ผู้เรียนสามารถนำไปทำเป็นงานอดิเรกได้ทำให้เกิดความเพลิดเพลินเป็นสุขช่วยปลูกฝังนิสัยรักการทำงานและยังเป็นประโยชน์ช่วยในการครองชีพช่วยให้เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้นอีกด้วย

4) ศิลปศึกษามีคุณค่าส่งเสริมสุขภาพทางจิตและบุคลิกภาพการสร้างสรรค์งานศิลปะสามารถแสดงออกทางอารมณ์ความคิดและสติปัญญาความสำเร็จในการทำงานจะช่วยให้เกิดความสบายใจมีความสุขและเกิดความภาคภูมิใจซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์และมีความมั่นใจในตนเอง

3.2.4 คุณค่าในด้านการบำบัดปัญหาของผู้เรียน

ศิลปศึกษาช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการแสดงออกด้วยวิธีการต่างๆตามความสามารถและความต้องการของผู้เรียนแต่สำหรับผู้เรียนที่มีปัญหาในการปรับตัวและต้องการหาทางออกศิลปศึกษาก็มีคุณค่าในการบำบัดปัญหาของผู้เรียนได้ ดังความคิดเห็นของ

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523)ซึ่งกล่าวไว้ว่าศิลปศึกษามีความสำคัญต่อชีวิตของผู้เรียนในแง่ของการบำบัดปัญหาดังนี้คือ

1) ศิลปะช่วยระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียดความโกรธความกลัวความวิตกกังวลหันมาระบายออกทางอารมณ์ด้วยการทำกิจกรรมศิลปะเป็นทางออกที่ดีที่สุดเพราะจะได้ผลผ่อนคลายอารมณ์และมีผลทางด้านสุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ด้วย

2) ศิลปะช่วยจัดความด้วยถ้าสาเหตุมาจากความไม่สมปรารถนาขาดความมั่นใจความขาดอายุความพิการเด็กก็จะหมดความสุขศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยบรรเทาความทุกข์ได้เขาเหล่านั้นสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนออกมาด้วยการวาดรูปปั้นระบายสี ฯลฯ ด้วยวิธีที่ไม่ทำความเดือดร้อนให้คนอื่นแต่เป็นการสร้างความสบายใจให้ตนเอง

3) ศิลปะช่วยทำความเข้าใจกับปัญหาและความต้องการของเด็กกิจกรรมศิลปะช่วยให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็กทำให้เข้าใจที่จะแก้ปัญหาได้ง่ายขึ้นในกรณีที่เด็กผิดปกติเกรี้ยวกร้าวรังแกเพื่อนอย่างไม่มีเหตุผลศิลปะเป็นภาษาเป็นการแสดงออกและเป็นเรื่องราวชีวิตของเด็ก เช่น เวลาที่เด็กสบายใจเขาจะวาดรูปดอกไม้ ภาพทิวทัศน์ เป็นต้น ศิลปะในทางบำบัดมีคุณค่าในฐานะเป็นวิถีแห่งการผ่อนคลายอารมณ์และแสดงความต้องการที่ลึกซึ้งในใจเด็ก

ดังนั้นศิลปศึกษาจึงเป็นวิชาที่มีบทบาทในด้านที่จะมุ่งพัฒนาคนเป็นสำคัญ ซึ่งนักการศึกษาทางศิลปศึกษา นักจิตวิทยา และครู-อาจารย์ทางศิลปศึกษา ตลอดจนนักการศึกษาต่างประเทศหลายท่าน ต่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ศิลปศึกษามีคุณค่าในด้านส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีส่วนช่วยในด้านพัฒนาพฤติกรรม และบำบัดปัญหาของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์แห่งชีวิตของผู้เรียนในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน

3.3 ศิลปะกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

ศิลปินหลายคนในประวัติศาสตร์ที่ใช้งานศิลปะเป็นสื่อกลางในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ และเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกันทางเพศ เช่น Adi Nes, Jasper Johns, Annie Leibovitz เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการแสดงออกทางอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศมานานแล้ว โดยศิลปินจะนำเสนออัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เพื่อสร้างบรรทัดฐานทางสังคมใหม่ที่เล็งเห็นถึงการมีตัวตนของพวกเขา เฉกเช่นมนุษย์สามัญธรรมดาคนหนึ่งที่มีอารมณ์ความรู้สึก รัก โลภ โกรธ หลง ได้เช่นเดียวกับกลุ่มที่มีรสนิยม

ชายจริงหญิงแท้ (Straight) อีกทั้งเป็นการป้องกันการลิดรอนสิทธิที่พึงจะได้รับทางสังคมด้วย ศิลปินจึงต้องทำหน้าที่ในการแสดงออกเชิงสุนทรีย์ เพื่อบอกเล่าถึงความภูมิใจในตัวเอง ลงบนผลงานที่จะถ่ายทอดไปยังผู้ชมเกิดอารมณ์ร่วมไปกับศิลปิน และสามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้ให้เกิดการปรับเปลี่ยนเชิงอำนาจใหม่มาแทนที่ในสังคมได้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกศิลปินบางส่วนที่สามารถใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนได้ โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

ตารางที่ 2 วิเคราะห์เกณฑ์การคัดเลือกผลงานที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตนเพื่อใช้ในกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

| เกณฑ์การคัดเลือกผลงานที่มี อัตลักษณ์เฉพาะตน | ศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานเกี่ยวกับอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางเพศ | | | | | | | | | |
|--|---|------------------------|-------------|-------------|--------------|------------------|---------------|---------------|-------------|------------------|
| | จักรพันธ์ โปษยกฤต | ณรัชต์ บริบูรณ์วีรฤตนา | Frida Kahlo | Hannah Höch | Keith Haring | Georgia O'Keeffe | David Hockney | Zanele Muholi | Andy Warhol | Mickalene Thomas |
| 1. ผลงานสะท้อนความเป็นตัวตนของศิลปิน | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | | | ✓ |
| 2. ผลงานถ่ายทอดเรื่องราวของศิลปิน | | | ✓ | | | ✓ | | ✓ | ✓ | ✓ |
| 3. ผลงานถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของศิลปิน | ✓ | ✓ | ✓ | | | | ✓ | | | |
| 4. ผลงานแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางเพศของศิลปิน | | | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | | ✓ | ✓ |
| 5. เทคนิคการสร้างผลงานมีลักษณะเฉพาะตัว | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | | | | ✓ | | |
| 6. ผลงานมีการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ | | ✓ | | | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | |

จากตารางดังกล่าวได้แสดงถึงคุณสมบัติของผลงานศิลปะ ที่มีคุณสมบัติที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนของศิลปิน ได้แก่ 1) ผลงานที่สะท้อนความเป็นตัวตนของศิลปิน 2) ผลงานถ่ายทอดเรื่องราวของศิลปิน 3) ผลงานถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของศิลปิน 4) ผลงานแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางเพศของศิลปิน 5) เทคนิคการสร้างผลงานมีลักษณะเฉพาะตัว และ 6) ผลงานมีการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์

ซึ่งผลงานเหล่านี้สามารถนำมาเป็นสื่อการสอนในการบูรณาการเนื้อหาเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศในการจัดการเรียนการสอนศิลปะได้

ตารางที่ 3 ศิลปินที่ใช้งานศิลปะเป็นสื่อในการแสดงออกทางอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

| ศิลปิน | แนวคิดของศิลปิน | ตัวอย่างผลงาน |
|-------------------|---|--|
| FRIDA KAHLO | ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานโดยสะท้อนถึง อัตลักษณ์ ตัวตน และชนชาติ ของตนเองอย่างชัดเจน งานศิลปะของ Frida ไม่เพียงแต่บอกเล่าความรู้สึกส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังเต็มไปด้วยเรื่องราวประวัติศาสตร์ทางการเมืองและเหตุการณ์สำคัญต่างๆในช่วงนั้นอีกด้วย จนเป็นส่วนสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจการท่องเที่ยวแก่เม็กซิโกในยุคปัจจุบัน |  <p>The Two Fridas (1939)</p> |
| จักรพันธ์ุโปษยกฤต | ลักษณะผลงานสะท้อนความเป็นตัวตนของศิลปิน ที่มีลักษณะความเป็นเพศหญิงมาก จากผลงาน “พระพรหม” ที่แสดงให้เห็นความงามของเพศชาย ที่ไม่ใช่ดูเข้มแข็ง แต่เป็นผู้ชายที่มีใบหน้างดงามคล้ายผู้หญิง |  <p>พระพรหม (2519)</p> |
| Hannah Höch | ศิลปินสร้างงานด้วยการใช้เทคนิค การตัดแปะ โดยแสดงออกถึงเพศและอัตลักษณ์ในงานของเธอ |  <p>Indian Dancer: From an Ethnographic Museum (1930)</p> |

| ศิลปิน | แนวคิดของศิลปิน | ตัวอย่างผลงาน |
|-----------------------------|---|---|
| Keith Haring | ผลงานของ Keith Haring มีเอกลักษณ์ โดยได้รับแรงบันดาลใจจากอิทธิพลมากมายตั้งแต่ Picasso ไปจนถึง Walt Disney ศิลปินจะวาดโดยใช้เส้นโค้งมน สีสดใส ตัวคนกระโดดโลดเต้น ท่าทางมีความสุข คนเหล่านั้นไม่มีหน้าตา ไม่มีเพศ ไม่มีอายุ ไม่มีเชื้อชาติ เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของมวลมนุษยชาติ |  <p>Best Buddies (1990)</p> |
| ณรัชต์ บริบูรณ์หรือธรรนา | ศิลปิน LGBT ที่ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกเศร้า ปัญหาในครอบครัวที่ตัวศิลปินได้เผชิญ ผ่านงานศิลปะฉลุกระดาษ |  <p>THROUGH THE WINDOW (2018)</p> |
| Georgia O'Keeffe | ศิลปินหญิงคนแรกที่มีนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ของนิวยอร์กในปี 1946 ภาพวาดของเธอเป็นตัวแทนของประสบการณ์ของเธอเอง ผลงานของเธอซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากทัศนียภาพของนิวเม็กซิโกแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของวัฒนธรรมอเมริกัน เรื่องราวตะวันตกผสมผสานกับความเป็นจริงของชุมชนชาวอเมริกันพื้นเมือง |  <p>Ram's Head White Hollyhock and Little Hills (1935)</p> |
| David Hockney | แสดงออกถึงการเฉลิมฉลองของความรักของชายรักชายบนผืนผ้าใบ และศิลปินยังแฝงเรื่องราวของตนลงไปในงานอีกด้วย |  <p>Pool with Two Figures (1972)</p> |

| ศิลปิน | แนวคิดของศิลปิน | ตัวอย่างผลงาน |
|------------------|---|---|
| Zanele Muholi | ศิลปินนำเสนอผลงานผ่านภาพถ่าย เกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมทางสังคมในเกี่ยวกับการแบ่งแยกสีผิว และ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) ที่ถูกโจมตีภายในประเทศแอฟริกาใต้ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง Forum for the Empowerment of Women (FEW) ซึ่งเป็นองค์กรเกี่ยวกับกลุ่มหญิงรักหญิง |  <p>Ntozakhe II, Parktown (2016)</p> |
| Andy Warhol | ศิลปินแสดง ออกถึงรสนิยมทางเพศและประเด็นเรื่องเพศสภาพผ่านงานศิลปะ อีกทั้งยังส่งเสริมการเคลื่อนไหวเพื่อ LGBTQ+ |  <p>Ladies and Gentlemen (1975)</p> |
| Mickalene Thomas | ศิลปินแสดงแนวคิดเกี่ยวกับความงาม เพศ และเชื้อชาติ ภายใต้ศิลปะประชานิยม ผลงานของ Mickalene Thomas ได้รับการยกย่องว่าเป็นตัวแทนของกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน |  <p>Just a Whisper Away (1971)</p> |

จากตารางดังกล่าวจะเห็นว่าศิลปินมีการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศในหลายรูปแบบ เช่น การเรียกร้องสิทธิของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ ระบบชายเป็นใหญ่ ลัทธิสตรีนิยม หรือการตั้งคำถามเกี่ยวกับความเป็นอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศผ่านการแสดงออกทางศิลปะ ในส่วนของศิลปินในประเทศไทยนั้นจะเน้นสร้างงานที่มีความประณีต การใช้เส้น สี เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกผ่านงานศิลปะ ซึ่งลักษณะเช่นนี้สามารถสะท้อนความเป็นตัวตนของศิลปิน

3.4 การบูรณาการเนื้อหาความหลากหลายทางเพศในหลักสูตร


จากการศึกษาของ UNESCO (2012) เรื่อง Good Policy and Practice in HIV and Health Education Booklet 8 Education Sector Responses to Homophobic Bullying ในประเทศอังกฤษพบว่า ผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางเพศที่เรียนในโรงเรียนที่มีการบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศเข้าไปในหลักสูตร มีแนวโน้มที่จะเห็นคุณค่าในตนเอง และมีความสุขในการมาโรงเรียน การสอนเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศจึงมีความสำคัญ สำหรับผู้เรียนทุกคน เพื่อส่งเสริมความเข้าใจ การเคารพซึ่งกันและกันและการเข้าสังคม โดยการบูรณาการประเด็นเรื่องความหลากหลายทางเพศในหลักสูตรมีแนวทางดังต่อไปนี้

- 1) บูรณาการในการศึกษาทักษะชีวิต
- 2) บูรณาการในเรื่องเพศศึกษาหรือสุขศึกษา
- 3) บูรณาการในเรื่องสิทธิมนุษยชนความเป็นพลเมืองหรือพลเมืองการศึกษา
- 4) บูรณาการในวิชาต่าง ๆ เช่น ศิลปะ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ ปรัชญา เป็นต้น

การจะบูรณาการเนื้อหาเรื่องความหลากหลายทางเพศเข้าไปในหลักสูตรจะแตกต่างกันไปในแต่ละบริบทของโรงเรียน โดยเนื้อหาภายในหลักสูตรควรครอบคลุมการไม่เลือกปฏิบัติ ค่านิยมทัศนคติ ความรับผิดชอบ การให้กำลังใจ ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนที่มีต่อบุคคลอื่น และควรรวมถึงหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างบทบาททางเพศ และความหลากหลายทางเพศ

ตารางที่ 4 ความเหมาะสมในการสอนความเข้าใจในเรื่องความหลากหลายทางเพศแต่ละช่วงวัย

| ช่วงอายุ | วัตถุประสงค์การเรียนรู้ | แนวคิดหลัก |
|-----------|--|---|
| 5 – 8 ปี | เพื่อให้เกิดความเคารพต่อผู้อื่น | <ul style="list-style-type: none"> - สอนให้เห็นคุณค่าของความอดทนอดกลั้น และเคารพต่อผู้อื่นเพราะเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความสัมพันธ์ที่ดี - ทุกคนมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง มีคุณค่าในตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งในสังคมเท่าๆกัน - คนทุกคนสมควรได้รับการเคารพ - การทำให้บุคคลอื่นเป็นตัวตลกเป็น การกระทำที่ไม่ดี |
| 9 - 12 ปี | ให้คำจำกัดความต่อแนวคิดของอคติ การเลือกปฏิบัติ การล่วงละเมิด และการรังแก | <ul style="list-style-type: none"> - การล่วงละเมิด หรือกลั่นแกล้งผู้อื่นด้วยประเด็นของ สุขภาพ สีสัน เชื้อชาติ รสนิยมทางเพศ หรือความแตกต่าง |

| ช่วงอายุ | วัตถุประสงค์การเรียนรู้ | แนวคิดหลัก |
|------------|---|---|
| | | <p>อื่นๆ เป็นสิ่งที่ไม่สมควรกระทำ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเลือกปฏิบัติบนพื้นฐานของความแตกต่างคือ การละเมิดสิทธิมนุษยชน - ทุกคนมีความรับผิดชอบในการปกป้องคนที่กำลังถูกกลั่นแกล้ง |
| 12 – 15 ปี | <p>เพื่อสร้างความเข้าใจว่าทำไมการตีตราบุคคลอื่น การเลือกปฏิบัติ และการกลั่นแกล้งเป็นเรื่องที่ไม่สมควรกระทำ</p>  | <ul style="list-style-type: none"> - การตีตราและการเลือกปฏิบัติเป็นสิ่งที่ไม่สมควรกระทำ - การตีตรา และการกลั่นแกล้งผู้อื่นสามารถเลือกที่จะไม่ปฏิบัติด้วยตนเองได้ - ทุกคนควรมีส่วนรับผิดชอบในการแสดงออกเมื่อพบการเลือกปฏิบัติและการมีอคติอย่างไม่เป็นธรรม - มีกลไกสนับสนุนเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีมลทินและการเลือกปฏิบัติ เช่น การรณรงค์คนรักร่วมเพศ |

หลักสูตร As Window and Mirror ของ Emily Stlye

วิธีหนึ่งที่นักการศึกษาสามารถส่งเสริมสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้ปลอดภัยมากยิ่งขึ้นคือการพัฒนาบทเรียนเพื่อลดอคติ รวมถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ การเข้าเรียนในโรงเรียนที่มีการบูรณาการประเด็นความหลากหลายทางเพศเข้าไปในหลักสูตรนั้นส่งผลให้เกิดประสบการณ์และสร้างพื้นที่ปลอดภัยในโรงเรียน และทำให้นักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน

Emily Style แนะนำแนวคิดของหลักสูตร As Window and Mirror ที่ให้นักเรียนทุกคนเหมือนกับมี หน้าต่างและกระจก โดยหลักสูตรสามารถเป็นกระจกสะท้อนตัวบุคคลและประสบการณ์ของพวกเขา กลับไปสู่ตัวเอง ขณะเดียวกันหลักสูตรสามารถเป็นหน้าต่างเพื่อรับรู้ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ของผู้อื่น และเข้าใจประสบการณ์และมุมมองของบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลาย การบูรณาการประเด็นความหลากหลายทางเพศโดยผ่านแนวคิดของหลักสูตร As Window and Mirror สามารถช่วยสร้าง สภาพแวดล้อมที่เชิงบวกมากขึ้นต่อนักเรียน ในขณะที่ยังสร้างความตระหนักถึงความแตกต่างหลากหลายของแต่ละบุคคลแก่นักเรียนทุกคน และที่สำคัญยัง

ต้องคำนึงถึงความสมดุลหน้าตาและกระจกสำหรับนักเรียนแต่ละคน โดยการนำเสนอหาความหลากหลายทางเพศบูรณาการร่วมกับหลักสูตร As Window and Mirror จะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนทุกคน ดังนี้

- 1) รับรู้และแบ่งปันเรื่องราว ประสบการณ์ วัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายทั้งของตนเองและผู้อื่น
- 2) ช่วยให้ความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศรวมถึงผลงาน และประสบการณ์ของพวกเขา
- 3) เรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้อื่น
- 4) ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม
- 5) ให้พื้นที่ในการแสดงออกทางความคิดแก่นักเรียน

จากการศึกษาการบูรณาการเนื้อหาความหลากหลายทางเพศเข้าไปในหลักสูตรพบว่า เนื้อหาภายในหลักสูตรสามารถถ่ายทอดผ่านวิชาศิลปะ เช่น ความเข้าใจผู้อื่นอย่างไม่ตัดสิน เรียนรู้ที่จะเข้าใจอัตลักษณ์ของผู้อื่นผ่านการเรียนรู้จากตัวศิลปิน และงานศิลปะ ส่งเสริมการยอมรับที่แตกต่างหลากหลายในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ผ่านการทำงานศิลปะร่วมกัน และให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออกทางความคิดของตนเองและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นผ่านทำงานศิลปะ

3.5 แนวทางการบูรณาการเนื้อหาเรื่องเพศในการสอนศิลปะ

การบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสามารถทำได้ในทุกกลุ่มสาระวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาระวิชาศิลปะ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางศิลปะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน การใช้วิธีการและสื่อต่าง ๆ ทางศิลปศึกษาทั้งทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดง ภาพยนตร์ และดนตรีส่งผลต่อจิตใจ ที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านของการเข้าใจผู้อื่น มีความรู้สึกร่วมกัน เห็นอกเห็นใจ (มณีนาน มามะ, 2562) อีกทั้งการสร้างงานศิลปะสามารถทำให้เกิดผลงานได้หลายรูปแบบและความหลากหลายในการแสดงออกถึงจุดประสงค์บางอย่าง เช่น การต่อสู้เพื่อความยุติธรรม (Cosier, 2019) วิชาศิลปะจึงสามารถช่วยเหลือนักเรียน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และความเป็นตัวเองให้แก่นักเรียนผ่านโครงการศิลปะ (Gude, 2002) ยกตัวอย่างเช่น

- 1) บุคคลต้นแบบ (Role Models) ครูผู้สอนต้องเป็นส่วนหนึ่งในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปินที่เป็นบุคคลที่มีอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการงาน และด้านความรู้ของศิลปิน เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกมีประสบการณ์ร่วมกับศิลปินเหล่านั้น เพราะเรื่องความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ที่ต้องใช้ความไว้วางใจในการจะแบ่งปันเรื่องความหลากหลายทางเพศอย่างเปิดเผยโดยไม่ต้องกังวลการถูกตัดสินจากบุคคลรอบข้าง (Villalpando, 2018)

2) สร้างกิจกรรมศิลปะร่วมกับชุมชน (Community-Based Art Education Activism) การให้เยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมศิลปะเพื่อพัฒนาชุมชน โดยอาจจะร่วมมือกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อเยาวชนจากการได้ทำงานร่วมกัน ทำให้มองเห็นมุมมอง ประสบการณ์ และการรับฟังความเห็นจากผู้อื่น สามารถแสดงความรู้สึกภายในผ่านการแบ่งปันประสบการณ์ สอดคล้องกับบทความเรื่อง “This painting is nice, but I wish it were more political.” Exploring the challenges and dilemmas of community art with LGBT refugees” ของ Fobear (2017) ที่แสดงให้เห็นว่าการทำกิจกรรมศิลปะร่วมกับชุมชนช่วยสร้างโอกาสในการทำความเข้าใจ และการเอาใจใส่สำหรับชุมชนชายขอบ การศึกษานี้เป็นภาพสะท้อนที่สำคัญของการจัดระเบียบและดำเนินการโครงการจิตรกรรมฝาผนังของชุมชนกับผู้ลี้ภัยที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) ในแวนคูเวอร์ รัฐบริติช โคลัมเบีย โครงการที่เรียกว่า Painted Stories โครงการนี้เกี่ยวข้องกับผู้ลี้ภัย LGBT 15 คนที่ทำงานร่วมกันถ่ายทอดประสบการณ์ของพวกเขาผ่านการสร้างจิตรกรรมฝาผนังสาธารณะขนาดใหญ่ และสารคดีสั้น ๆ

อย่างไรก็ตามการทำกิจกรรมศิลปะร่วมกับชุมชนไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในระดับชุมชนขนาดใหญ่เท่านั้น โรงเรียนก็ถือเป็นชุมชนหนึ่งในการเริ่มต้นการสร้างทำความเข้าใจ และความรับผิดชอบต่อสังคมในห้องเรียนศิลปะ และสามารถประสบความสำเร็จได้ง่ายอีกด้วย (Villalpando, 2018)

นอกจากนี้ (Stonewall, 2018) ได้เสนอวิธีการสอนเรื่องความหลากหลายทางเพศผ่านการจัดการเรียนรู้ในวิชาศิลปะ ดังนี้

1) ศึกษาผลงานของศิลปินที่มีความหลากหลายทางเพศ ศึกษาวิธีการ แรงบันดาลใจ และอัตลักษณ์ของศิลปินผ่านงานศิลปะ และให้ผู้เรียนพิจารณาเกี่ยวกับตัวตนของศิลปิน ทั้งในด้านความเป็นอัตลักษณ์ความหลากหลายทางเพศ และอัตลักษณ์ด้านอื่นของศิลปินที่ส่งอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ

2) ศึกษาการแสดงออกอัตลักษณ์ทางเพศ และความสัมพันธ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะของศิลปิน โดยสนับสนุนให้ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับวิธีการที่ เพศชาย เพศหญิง และกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ แสดงออกผ่านงานศิลปะ

3) พิจารณาถึงวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวกับเพศ และรสนิยมทางเพศ เพื่อเรียนรู้ว่าศิลปินมีประสบการณ์และได้รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมอย่างไร

4) เน้นบทบาทของศิลปะในการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยให้ผู้เรียนสำรวจวิธีการทางศิลปะในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่ และนำมาใช้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม

5) สนับสนุนให้นักเรียนวิเคราะห์อัตลักษณ์ของตนเองในงานศิลปะ กระตุ้นให้นักเรียนนึกถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์และงานศิลปะ รวมถึงผลงานศิลปะที่ผู้เรียนเป็นผู้

สร้างสรรค์ และให้ผู้เรียนพิจารณาบทบาทของศิลปะที่มีความเป็นไปได้ในการช่วยเหลือผู้คนในการแสดงออกและเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเอง โดยกิจกรรมข้างต้นจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการอภิปราย และคิดอย่างมีวิจารณญาณเกี่ยวกับแนวคิดหลักของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งในด้านประสบการณ์ ความสัมพันธ์ และอัตลักษณ์เฉพาะตน



ตารางที่ 5 กิจกรรมเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

| | ช่วงวัย | รายวิชา | ชื่อกิจกรรม | วัตถุประสงค์ | รูปแบบกิจกรรม |
|--------------------|------------------|-----------------|---|--|--|
| Teaching Tolerance | มัธยมศึกษาตอนต้น | สังคมศึกษา | Critical Viewer Activity | 1) เรียนเรื่องอัตลักษณ์ผ่านการปลูกฝังจากโฆษณา 2) นักเรียนนำเสนอสิ่งที่สนใจในรูปร่าง อัตลักษณ์ของตน รวมถึงการตัดสินใจที่ภายนอกและคอยถามคำถามกระตุ้นคิด เช่น นักเรียนคิดว่าภาพที่ใช้ในโฆษณาส่งผลต่อสถิตินี้หรือไม่ และให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในชั้นเรียน 3) ผู้สอนสรุปว่าถึงแม้สื่อโฆษณาทุกประเภทแสดงให้เห็นความสมบูร์ณแบบของตัวบุคคลเท่านั้น จนนำไปสู่การตัดสินใจทางสังคม | 1) ดำเนินกิจกรรมด้วยการนำภาพโฆษณาที่มีภาพของบุคคลในอุดมคติ ให้นักเรียนพิจารณา 2) ผู้สอนนำสถิติการไม่พอใจในรูปร่าง อัตลักษณ์ของตน รวมถึงการตัดสินใจที่ภายนอกและคอยถามคำถามกระตุ้นคิด เช่น นักเรียนคิดว่าภาพที่ใช้ในโฆษณาส่งผลต่อสถิตินี้หรือไม่ และให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในชั้นเรียน 3) ผู้สอนสรุปว่าถึงแม้สื่อโฆษณาทุกประเภทแสดงให้เห็นความสมบูร์ณแบบของตัวบุคคลเท่านั้น จนนำไปสู่การตัดสินใจทางสังคม |
| | มัธยมศึกษา | ศิลปะการใช้ภาษา | Sexism: From Identification to Activism | 1) นักเรียนสามารถระบุพฤติกรรมทางเพศในพฤติกรรมความเชื่อและนโยบาย 2) นักเรียนจะมองเห็นข้อดีและข้อเสียของการกีดกันทางเพศ | 1) เริ่มจากการถามคำถามกระตุ้นความคิด เช่น การกีดกันทางเพศมีลักษณะอย่างไร? เราสามารถต่อต้านการกีดกันทางเพศได้อย่างไร 2) เริ่มบทเรียนด้วยการเขียนแผนภาพด้วยคำจำกัดความภายใต้หัวข้อ “การกีดกันทางเพศ” เช่น การมีอคติ การเลือกปฏิบัติ ความเชื่อ การใช้ภาษา เป็นต้น 3) ให้นักเรียนเลือกหนึ่งประเด็นตัวอย่างของการกีดกันทางเพศจากการเขียนแผนภาพ และ |

| | ช่วงวัย | รายวิชา | ชื่อกิจกรรม | วัตถุประสงค์ | รูปแบบกิจกรรม |
|---|----------------------------------|---------|-----------------------|---|--|
| | | | | | ให้นักเรียนอธิบายเหตุผลว่าทำไมจึงไม่ควรกีดกันทางเพศในประเด็นนั้น จากนั้นให้นักเรียนเขียนเหตุผลว่าเพราะเหตุใดจึงไม่ควรมีการกีดกันทางเพศเกิดขึ้น 4) จากนั้นเขียนคำตอบของนักเรียนบนกระดานว่ามีเหตุผลมากกว่าที่จะต่อต้านการกีดกันทางเพศมากกว่าที่จะเพิกเฉย |
| Jeff Pierce, University of Southern California | อุดมศึกษา และ บุคคล ทั่วไป | กิจกรรม | “Coming Out” Stars | เพื่อให้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เตรียมพร้อมเพื่อปรับตัวต่อปฏิกิริยาของสังคมหลังการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของตน * กิจกรรมประมาณ 20 นาที อุปกรณ์ประกอบด้วย ดาวกระดาษ 4 สี (ฟ้า ม่วง แดง และส้ม) | 1) เริ่มกิจกรรมด้วยการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเลือกดาวกระดาษคนละ 1 สี เขียนชื่อตนเองไปตรงกลาง ด้านข้าง เขียนชื่อบุคคลที่เราสบายใจที่จะปรึกษาปัญหา (คนในครอบครัว/เพื่อน) กลุ่มคนในชุมชนที่สนิท เขียนอาชีพที่ชอบ และสุดท้ายเขียนความฝันของตนเองลงไป 2) ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมยืนเป็นวงกลม และจำลองเหตุการณ์ว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมกำลังจะเปิดเผยตัวตนต่อสังคม 3) ผู้ดำเนินกิจกรรมจำลองสถานการณ์การเปิดเผยตัวตนทั้ง 5 สถานการณ์ ได้แก่ - เปิดเผยตัวตนต่อเพื่อน - เปิดเผยตัวตนต่อครอบครัว - เมื่อเริ่มเปิดเผยต่อเพื่อนและครอบครัว ชุมชน |

| | ช่วงวัย | รายวิชา | ชื่อกิจกรรม | วัตถุประสงค์ | รูปแบบกิจกรรม |
|---------------------------------------|-----------|---------|-----------------------------------|--|--|
| | | | | | <p>ก็เริ่มรู้เรื่องราวการเปิดเผยตัวตน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ที่ทำงานเริ่มรู้เรื่องราวการเปิดเผยตัวตน - เมื่อเปิดเผยตัวตนอนาคตข้างหน้าจะส่งผลอย่างไร <p>4) ในแต่ละสถานการณ์จะมีคำทำนายตามสีของดาวเคราะห์ที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้หยิบตอนเริ่มกิจกรรม ซึ่งคำทำนายจะแตกต่างกันออกไปตามสถานการณ์และสีของดาวเคราะห์</p> <p>5) สรุปกิจกรรมว่าทุกคนไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าบุคคลอื่นจะมีปฏิกิริยาต่อเราอย่างไร เราต้องสามารถปรับตัว และมันไม่ใช่เรื่องที่ย่ำแย่ทั้งหมด เพราะดาวแต่ละสีกับสถานการณ์ที่ต่างกัน มีทั้งเรื่องที่ดีและไม่ดีปะปนกันอยู่</p> |
| Meg Bolger (The Safe Zone Project) | อุดมศึกษา | กิจกรรม | FIRST IMPRESSIONS OF LGBTQ PEOPLE | <p>1) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะมีโอกาสได้รับความประทับใจของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ</p> <p>2) ผู้เข้าร่วมจะได้แสดงความคิดเห็นของพวกเขาต่อกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ</p> | <p>1) ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเขียนสะท้อนคิดใน 2 ประเด็นคือ ประสิทธิภาพของตนเอง และมุมมองที่มีต่อกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ</p> <p>2) ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งปันสิ่งที่เขียนแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่น</p> <p>3) ผู้ดำเนินกิจกรรมถามคำถาม เช่น การทำกิจกรรมเป็นอย่างไร, ประสิทธิภาพของผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนแตกต่างกันหรือไม่</p> |

| | ช่วงวัย | รายวิชา | ชื่อกิจกรรม | วัตถุประสงค์ | รูปแบบกิจกรรม |
|--------|-------------------|---------|-------------------|--|--|
| | | | | | 4) สรุปกิจกรรมว่ากิจกรรมนี้ส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์หลากหลายมุมมอง ช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีทัศนคติเกี่ยวกับเพศและความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น |
| UNESCO | ประถมศึกษาตอนปลาย | กิจกรรม | “ไม่มีบทบาทเฉพาะ” | เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับบทบาทและความคาดหวังทางเพศ | <p>1) อธิบายวัตถุประสงค์ด้วยคำพูดง่าย ๆ เช่น ในกิจกรรมนี้เราพูดคุยกันถึงสิ่งที่ได้จากผู้ชายและเด็กผู้หญิงที่ไม่เหมือนกัน เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น และเราคิดอย่างไรต่อการกระทำที่แตกต่าง</p> <p>2) กำหนดข้อปฏิบัติร่วมกัน อธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่าในกิจกรรมดังกล่าวความคิดของทุกคนมีคุณค่า ทุกคนต้องเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยไม่แทรกหรือขัดจังหวะ</p> <p>3) แบ่งกระดานเป็นสองส่วน สำหรับผู้หญิงส่วนหนึ่งและผู้ชายส่วนหนึ่งโดยมีเส้นกั้นตรงกลาง</p> <p>a. ให้นักเรียนยกตัวอย่างสิ่งที่เป็นการกระทำของผู้ชายหรือผู้หญิง “เท่านั้น”</p> <p>b. เขียนทุกความคิดเห็นลงไป แม้แต่สิ่งที่น่าอึดใจหรือข้อโต้แย้ง (เช่น การเล่นกีฬาสำหรับผู้ชาย หรือ ความเรียบร้อย สำหรับเด็กผู้หญิง)</p> |

| ช่วงวัย | รายวิชา | ชื่อกิจกรรม | วัตถุประสงค์ | รูปแบบกิจกรรม |
|---------|---------|-------------|--------------|---|
| | | | | <p>4) ให้เวลาประมาณ 8-10 นาที หรือจนกระทั่งนักเรียนเริ่มหมดความคิดเห็น ในการถามคำถามว่านักเรียนเห็นคนไหนที่เคยทำหรือมีพฤติกรรมในฝั่งของผู้ชาย และถามคำถามลักษณะเดียวกันกับนักเรียนชาย นักเรียนควรมีโอกาสเลือกโดยไม่ถูกบังคับ เพราะอาจทำให้รู้สึกอึดอัดได้นอกจากนั้นอาจถามว่ามีนักเรียนคนไหนได้เห็นต่างในสิ่งที่อยู่บนกระดานทั้งสองฝั่งหรือไม่</p> <p>5) หลังจากนั้นให้นักเรียนว่า “มีกี่คนที่เคยถูกบอกว่าไม่สามารถทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดบนกระดานได้เพราะตนเป็นผู้ชายหรือผู้หญิง” (โดยให้ยกมือตอบ) “รู้สึกอย่างไรเมื่อถูกบอกเช่นนั้น” ถามนักเรียนว่า “เราจะสามารถบอกคนอื่นที่บอกเราอย่างนั้นหรือคนที่เรารู้จักว่าเราทำบางสิ่งบางอย่างไม่ได้เพราะเราเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงได้อย่างไร”</p> <p>6) สรุปโดยลบเส้นกันระหว่างสองฝั่งออก และเน้นย้ำว่าความคิดหรือการรับรู้ที่มีอยู่ก่อนว่าเด็กผู้ชายและผู้หญิงควรประพฤติตนเช่นใดได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมาก และจะยังคงเปลี่ยนแปลงต่อไป โดยสามารถยกตัวอย่างการ</p> |

| | ช่วงวัย | รายวิชา | ชื่อกิจกรรม | วัตถุประสงค์ | รูปแบบกิจกรรม |
|--|------------------------|---------|----------------------|---|---|
| | | | | | เปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ |
| | มัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป | กิจกรรม | “ผสมปนกัน” | <p>1) เพื่อให้ให้นักเรียนคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาททางเพศในบริบทสังคมวัฒนธรรมของตน</p> <p>2) เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างสถานทางเพศ และการรังแกบนพื้นฐานของเพศและเพศภาวะ รวมทั้งวิถีและอัตลักษณ์ทางเพศ</p> <p>3) เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนป้องกันการรังแกเพราะเหตุผลทางด้านเพศหรือเพศภาวะ</p> | <p>1) กำหนดปัญหา เช่น คำพูดหรือการกระทำใดเป็นปัญหาหรือสร้างความเจ็บปวดให้กับผู้อื่น</p> <p>2) ใครเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องขอในสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อย่อ ผู้กระทำ ผู้เห็นเหตุการณ์ (คนที่เห็นเหตุการณ์แต่ไม่มีส่วนร่วม) และ “ผู้ไกล่เกลี่ย” (คนที่เห็นเหตุการณ์แล้วเข้ามาห้ามปราม) เป็นต้น</p> <p>3) พิจารณาว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อทั้งหมดที่อยู่ในเหตุการณ์อย่างไรหากไม่มีใครเข้ามาไกล่เกลี่ยหรือห้ามปราม และเหตุการณ์ดังกล่าวจะจบลงอย่างไร</p> <p>4) เตรียมบทสนทนาสั้น (ไม่เกิน 3 นาที)</p> <p>5) หลังการแสดงบทบาทสมมุติ ให้ทุกคนมาอภิปรายร่วมกัน</p> |
| | มัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป | กิจกรรม | “พวกเขาคิดอะไรอยู่?” | <p>1) เพื่อสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับการรังแก ที่รวมถึงการรังแกด้วยเหตุแห่งความเกลียดกลัวความรักเพศเดียวกันและคนข้ามเพศ</p> | <p>1) แนะนำประเด็นด้วยการถามว่า “การรังแกคืออะไร?”</p> <p>ในขณะนี้นักเรียนนำเสนอานิยามของการรังแก ให้จับประเด็นต่อไปนี้</p> |

| ช่วงวัย | รายวิชา | ชื่อกิจกรรม | วัตถุประสงค์ | รูปแบบกิจกรรม |
|---------|---------|-------------|--|---|
| | | | <p>2) เพื่อเข้าใจพฤติกรรมหรือแรงจูงใจที่มีความสัมพันธ์หรือเป็นสาเหตุของการรังแก</p> <p>3) เพื่อแสดงถึงแนวทางในการป้องกันการหรือจัดการกับปัญหาการรังแกได้</p> | <p>- การกระทำหรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้น</p> <p>- อำนาจเหนือผู้ถูกรังแก ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางกายหรือทางสังคม</p> <p>- พฤติกรรมการรังแกรูปแบบต่างๆ ที่อาจสามารถรวมเข้าด้วยกันได้ เช่น ทางกาย วาจา สังคม เพศ และออนไลน์ และเขียนพฤติกรรมดังกล่าวบนกระดาน</p> <p>2) แม้การรังแกเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้กับทุกคน วันนี้เราจะมาทำความเข้าใจเกี่ยวกับการรังแกที่เกิดจากการเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกันและคนข้ามเพศ หรือการรังแกอันเนื่องมาจากวิถีและอัตลักษณ์ทางเพศ</p> <p>3) ยกตัวอย่างสถานการณ์ และใช้ตัวอย่างข้างต้นเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนว่าอะไรเป็นสาเหตุให้เกิดการรังแก ถ้ามักเรียนว่าผู้รังแกอาจจะคิดอะไรอยู่ โดยอาจทำเป็นกลุ่มหรือด้วยการเขียนคำตอบใน “กรอบความคิด” ซึ่งสามารถส่งให้กับผู้ที่ดำเนินกระบวนการได้ หากเลือกวิธีการเขียนลงในกรอบความคิด ให้บอกนักเรียนว่าควรหลีกเลี่ยงภาษาที่สื่อถึงการเกลียดกลัวคนรักเพศเดียวกัน ตัวอย่างเช่น</p> |

| | ช่วงวัย | รายวิชา | ชื่อกิจกรรม | วัตถุประสงค์ | รูปแบบกิจกรรม |
|--|---------|---------|-------------|--------------|---|
| | | | | | a. เกียรติสมควรที่จะถูกกังแกหรือ “วอนหาเรื่อง เอง” b. การเอาเปรียบคนอื่นเป็นเรื่องสนุก c. การดูถูกผู้อื่นทำให้ฉันดูเก่งและเจ๋ง d. ถ้าฉันไม่แสดงออกคนอื่นก็จะคิดว่าฉันเป็น เกย์ e. ถ้าฉันไม่แสดงออกคนอื่นก็จะรู้ว่าฉันเป็นเกย์ 4) ถ้านักเรียนว่าคิดว่าคนที่รังแกผู้อื่นนั้นคิด อย่างไร โดยอาจทำเป็นกลุ่มหรือเขียนในใส่กรอบ ความคิดดังที่อธิบายข้างต้น |

จากการศึกษากิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ พบว่ากิจกรรมมีวัตถุประสงค์ที่เน้นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลาย โดยเรียนรู้ผ่านการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลายของบุคคล และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งรังแก สถานการณ์สมมติ ชีวิตประวัติ หรือการจำลองเหตุการณ์เพื่อกระตุ้นความคิดของนักเรียน ให้มองผู้อื่นในมุมที่หลากหลาย ไม่ตัดสินผู้อื่น ด้วยอคติเพื่อการเข้าใจและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยการร่วมอภิปรายและเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับเรื่องราวเหล่านั้น

อย่างไรก็ตามพบว่าโดยส่วนมากเป็นการจัดกิจกรรมในบริบทของต่างประเทศ หรือการนำกิจกรรมของต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ ซึ่งอาจจะมีบางวิธีการที่ไม่เหมาะสมกับบริบทของวัฒนธรรมไทย ผู้วิจัยจึงนำหลักการสันติวัฒนธรรมซึ่งประกอบด้วย การเคารพผู้อื่น การรู้จักตนเองและรู้จักเข้าใจผู้อื่น การทำงานร่วมกัน และการปฏิบัติตามหลักศาสนา (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคณะ, 2529) โดยนำหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติธรรม 7 เข้ามาปรับใช้ในหลักการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศในบริบทวัฒนธรรมของไทยโดยเน้นที่ การรู้จักตน (อัตตัญญา) และการรู้จักบุคคล (บุคคลัญญา) จะทำให้เราได้มีโอกาสพิจารณาตนเองและการกระทำของตนเองต่อผู้อื่น ส่งผลให้เราแสดงออกอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตร As Window and Mirror ของ Emily Style (1996) ที่เน้นการรับรู้และแบ่งปันเรื่องราว ประสบการณ์ที่แตกต่างหลากหลายทั้งของตนเองและผู้อื่น เรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้อื่นเพื่อส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม และ GOOD POLICY AND PRACTICE IN HIV AND HEALTH EDUCATION Booklet 8 Education Sector Responses to Homophobic Bullying (UNESCO, 2012) ที่ส่งเสริมความเข้าใจ เคารพซึ่งกันและกัน และการเข้าสังคม

4. การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ

4.1 ทฤษฎีการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก

ความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก เป็นสิ่งที่มีความหลากหลายกว้างครอบคลุมถึงความเข้าใจความรู้สึก การมีอารมณ์ร่วมต่อบางสิ่งบางอย่างกับผู้อื่น นำมาสู่การแบ่งปันความรู้สึกแก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความเอื้ออาทรอบอุ่น เห็นอกเห็นใจกัน ทั้งนี้การจะเป็นผู้มีความรู้สึกร่วมไปกับผู้อื่นได้นั้นบุคคลจำเป็นต้องเคยได้รับประสบการณ์ ความรู้สึกในเรื่องเดียวหรือคล้ายกันมาก่อน จึงสามารถเข้าใจความรู้สึกนั้น แล้วจึงแสดงความรู้สึกร่วมไปกับผู้อื่นด้วยความจริงใจ อาจเป็นความรู้สึกต่อความยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับประโยชน์ หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจร่วมโศกเศร้าเสียใจและเจ็บปวดกับผู้ที่กำลังมีความทุกข์ระทม ทำให้บุคคลผู้นั้นไม่มีความแปลกแยกหรือแตกต่างทางความรู้สึกหรือเป็นผู้เย็นชาไร้หัวใจ การแสดงออกซึ่งความรู้สึกร่วมนี้เป็นการสื่อสารทางอารมณ์

เกิดขึ้นได้ 2 ทางคือ ทางตรงและทางอ้อม การสื่อสารอารมณ์ทางตรงเกิดขึ้นได้ผ่านทางสีหน้าท่าทาง และคำพูด ในขณะที่งานศิลปะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารอารมณ์ในทางอ้อม

งานศิลปะมีตัวแปรปลูกเร้าที่เป็นสุนทรียธาตุ และสร้างประสบการณ์สุนทรียะแก่ผู้ชมในระดับต่าง ๆ กันไปตามระดับที่ผู้ชมเอาตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยที่ศิลปะการละครสามารถดึงผู้ชมเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ได้ง่ายกว่าศิลปะประเภทอื่น ผู้ชมมักเอาตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องราวในละครจนลืมทุกสิ่งที่อยู่รอบตัว ผู้ชมเอาความโศกเศร้าอันหดใจของตัวละครมาเป็นความทุกข์ร้อนของตัวเอง และเอาความยินดีปรีดาของตัวละครเป็นความอิ่มเอมใจ การเกิดอารมณ์ร่วมของผู้ชมอาจเกิดได้จากการฟังหรือดูเรื่องราวในบทละครที่ผู้ชมเคยได้มีประสบการณ์เดียวกันมาก่อน แล้วเรื่องราวนั้นไปกระตุ้นความรู้สึกผู้ชมส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงอารมณ์ออกมา เช่น สีหน้า ท่าทางตื่นเต้น หัวเราะ สะดุ้งตื่นตกใจ ขยับแขนขา กำมือ ในระหว่างชมละคร นั่นคือผู้ชมมีอารมณ์ร่วมไปกับการชมละคร โดยตัดขาดคนออกจากโลกภายนอกและติดอยู่ภายในโลกจินตนาการ ผู้ชมบางคนก็ยังอาจติดค้างอยู่ในโลกมายา แม้การละครเรื่องนั้นได้จบสิ้นลงแล้ว แต่ยังคงเกลียดชังนักแสดงตัวร้ายในบทละคร หรือยังฝังใจกับเหตุการณ์ในบทละครไประยะหนึ่ง

ความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก (Empathy) กับระยะจิต (Psychic Distance) มีความสำคัญต่อการเกิดประสบการณ์ศิลปะเนื่องจากเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผลงานศิลปะกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชมที่ต้องเชื่อมต่อถึงกันจึงจะทำให้เกิดประสบการณ์ศิลปะขึ้นได้ เมื่อจิตใจของผู้ชมเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมจนเข้าไปติดตรึงกับงานศิลปะ ก็ทำให้ระยะระหว่างงานศิลปะกับจิตใจผู้ชมอยู่ใกล้กันมาก ในทางตรงข้าม วัตถุที่มีได้ปลูกเร้าอารมณ์ความรู้สึกของผู้ชมหรือมิได้สื่อสารอารมณ์กับผู้ชมเลย ก็ยิ่งทำให้เกิดระยะห่างระหว่างผู้ชมกับวัตถุนั้น ผลงานศิลปะที่นำจิตใจของผู้ชมเข้าไปอยู่ใกล้คือ ศิลปะจำพวกเลียนแบบ ในรูปแบบของการละคร วรรณกรรม ดนตรี จิตรกรรม และประติมากรรมซึ่งสามารถเร้าผู้ชมให้มีอารมณ์ร่วมได้ง่ายกว่าผลงานประยุกต์ศิลป์และงานช่างศิลป์ ที่มุ่งสนองต่อหน้าที่ใช้สอยมากกว่ากระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก

การมีอารมณ์ร่วมไปกับงานศิลปะเป็นประสบการณ์ศิลปะอย่างหนึ่งที่น่าไปสู่ความซาบซึ้งศิลปะ หากจิตของผู้ชมเข้าไปใกล้งานศิลปะมากจนแยกไม่ออกระหว่างชีวิตจริงกับโลกจินตนาการและมายา ก็ย่อมจะดำเนินชีวิตประจำวันด้วยความยากลำบาก การมีระยะจิตที่เหมาะสมช่วยให้ผู้ชมเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมไปกับเหตุการณ์เรื่องราวในงานศิลปะ ได้รับความสนุก ตื่นเต้น น่ากลัว โดยที่ตนยังตระหนักรู้ว่าสิ่งที่รับชมเป็นโลกมายาที่ถูกสร้างขึ้นไม่ใช่เรื่องจริง เพราะมิฉะนั้นความสนุกสนานในสุนทรียจากงานศิลปะนั้นจะหายไป การตระหนักรู้จึงเป็นสิ่งที่ช่วยเตือนให้ผู้ชมไม่หลงติดและมีระยะจิตที่เหมาะสม เช่น เหตุการณ์ในภาพยนตร์สงครามที่น่ากลัวปรากฏฉากการต่อสู้ประหัตประหารกันของเหล่านักรบ ผู้ชมนำตัวเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์คับขัน ทำให้รู้สึกความบ้าบิ่น กล้าหาญ เจ็บปวด หวาดกลัวร่วมไปด้วย ขณะเดียวกันก็ตระหนักรู้ว่าตนกำลังชมการแสดง ผู้ชมจึงปรารถนาติดตามชม

ภาพยนตร์เรื่องนั้นต่อไปอย่างใจจดใจจ่อและเพลิดเพลิน เมื่อภาพยนตร์จบลงก็สามารถถอนตัวเองออกจากเหตุการณ์เลวร้ายนั้นได้โดยไม่นำเอาความน่ากลัว ความเกลียดชัง ความทุกข์โศกของตัวละครติดออกมาด้วย สิ่งที่ได้รับจึงเป็นความอึดอ้อมจากประสบการณ์สุนทรีย์จากภาพยนตร์อย่างแท้จริง

ในทางตรงกันข้ามผู้ชมที่มีระยะจิตห่างจากงานศิลปะมากก็จะไม่เกิดความซาบซึ้งกับงานศิลปะ เนื่องจากผู้ชมตระหนักรู้อยู่ตลอดเวลาว่าสิ่งที่ตนรับชมอยู่นั้นไม่ใช่เรื่องจริงแต่เป็นการแสดงหรือมายาเหลวไหล หรือไร้สาระไปเสีย อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือคุณภาพของงานศิลปะ ที่หาผู้สร้างสรรค์ขาดความจริงใจ (Sincerity) มิได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกลงไปในงานก็ทำให้ผู้ชมจับได้ หรือรู้ว่าสิ่งที่กำลังชมเสแสร้งหลอกลวง ก็ทำให้ระยะจิตของผู้ชมห่างจากงานศิลปะเพี้ยนนั้นได้เช่นกัน ทั้งนี้งานศิลปะที่มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นหน้าที่ใช้สอยย่อมมีระยะห่างจากจิตของผู้ชมเป็นธรรมดาอยู่แล้ว

ความซาบซึ้งกับความไร้ค่า

ความซาบซึ้ง (Appreciation) เป็นประสบการณ์อารมณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลสำนึกคุณค่าสิ่งใดที่ตนได้รับนำไปสู่ความผูกพันด้านจิตใจ อาทิ ความเสียสละ ความเห็นแก่เห็นใจซึ่งเป็นการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกผู้อื่น สิ่งเหล่านี้สร้างความรู้สึกคุณค่าแก่ผู้รับ ก่อให้เกิดอารมณ์ติดตรึงผูกพันตามมา ความซาบซึ้งจึงเป็นความรู้สึกในเชิงบวก นอกจากนี้การมีประสบการณ์อารมณ์เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาอารมณ์สำหรับเด็ก ช่วยให้เติบโตเป็นผู้ที่เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นและนำไปสู่ความซาบซึ้งได้ อันเป็นคุณลักษณะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ การสร้างความซาบซึ้งอาจเริ่มจากการให้ความเข้าใจต่อสิ่งที่ต้องการสร้างความซาบซึ้งเสียก่อน แล้วจึงพิจารณาถึงคุณค่าในตัววัตถุหรือบุคคล

1) ความเข้าใจ (Understanding) เป็นการรู้โน้ตค้นสิ่งรูปธรรมและนามธรรม สิ่งเป็นรูปธรรม เช่น บุคคล วัตถุ สิ่งของ สิ่งเป็นนามธรรม ได้แก่ เหตุการณ์ ความดี ความงาม ความจริง ความกล้าหาญ ความเสียสละ และอารมณ์ความรู้สึก นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในวัฒนธรรมซึ่งเป็นโลกทัศน์ที่บุคคลยึดถืออยู่ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวบุคคล และมักถูกนำมาเป็นเครื่องพิจารณาการยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งที่กำลังรับรู้ สิ่งใดที่ขัดต่อวัฒนธรรมก็มักเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจ ดังจะเห็นได้จากการตัดสินความงามในเชิงอัตวิสัย ซึ่งผู้ชมมีความเข้าใจความงามต่างไปตามวัฒนธรรมและประสบการณ์ เช่น เสียงดนตรีที่ต่างสำเนียง รสชาติและกลิ่นอาหารที่แตกต่างกันไปของแต่ละท้องถิ่น ย่อมเป็นสิ่งแปลกสำหรับผู้อยู่ต่างวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังรวมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ต่างกันไปแล้วละครอบครัวและสังคมที่ยึดถือปฏิบัติอีกด้วย การให้ความเข้าใจและใช้ความใคร่ครวญเพื่อลดความเป็นอคติจึงเป็นสิ่งจำเป็น

2) การเห็นคุณค่า (Awareness) เป็นการให้ความสำคัญต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามระดับความเข้าใจของผู้รับ สำหรับประสบการณ์ศิลปะแล้วเป็นการสื่อสารกับงานศิลปะจนเกิดความเข้าใจและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ปัญญา รวมทั้งประสบการณ์อารมณ์ของผู้ชมทำให้เกิด

ความตระหนักในคุณค่าสิ่งที่ดีที่กำลังได้รับอยู่ ซึ่งเป็นภาวะร่วมกันระหว่างพุทธิพิสัยและจิตพิสัย เช่น รู้สึกหวงแหน เสียหาย ภาควุมิใจ ทะนง ส่วนผลที่เกิดจากการเห็นคุณค่า ได้แก่ ดูแล รักษา หนุนน้อม อนุรักษ์ ซ่อมแซม และ สะสม ตัวอย่างเช่นการสะสมตราไปรษณีย์ ผู้สะสมย่อมสามารถอธิบายคุณค่าของแสตมป์ดวงโปรดได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง แสดงให้เห็นความรู้และเข้าใจต่อแสตมป์ชุดนั้นเป็นอย่างดี ไปจนถึงวิธีการเก็บรักษาและการหยิบจับอย่างระมัดระวัง

การสร้างความซาบซึ้ง

การสร้างความซาบซึ้งให้เกิดกับบุคคลอาจเริ่มจากการสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงคุณค่านั้นกับบุคคล ซึ่งการให้สิ่งเร้าที่มีคุณสมบัติกระตุ้นอารมณ์ช่วยก่อรูปร่างความรู้สึกของคุณค่านั้นให้มีความชัดเจนจนพัฒนาไปสู่ความรู้สึกซาบซึ้งได้ในที่สุด ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2561) ได้เสนอทฤษฎีสร้างความซาบซึ้ง (Appreciation Forming Theory) โดยที่ความซาบซึ้งเป็นประสบการณ์อารมณ์ที่บุคคลรู้สึกถึงคุณค่าในสิ่งที่ดีที่ได้รับและนำจิตใจเข้าไปเกี่ยวข้อง ประสบการณ์อารมณ์ความรู้สึกนี้สามารถสร้างได้จากการให้บุคคลเข้าใจความสำคัญและประโยชน์ของคุณค่านั้น จากนั้นจึงขยายภาพของคุณค่าให้ชัดเจนด้วยการนำไปเชื่อมโยงกับประสบการณ์ตรงที่บุคคลเคยได้รับ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างบุคคลกับคุณค่าซึ่งหากกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าอารมณ์ความรู้สึก ได้แก่ ผลงานศิลปะ ก็สามารถพัฒนาไปสู่ความรู้สึกซาบซึ้งในคุณค่าได้ วิธีการประกอบด้วย

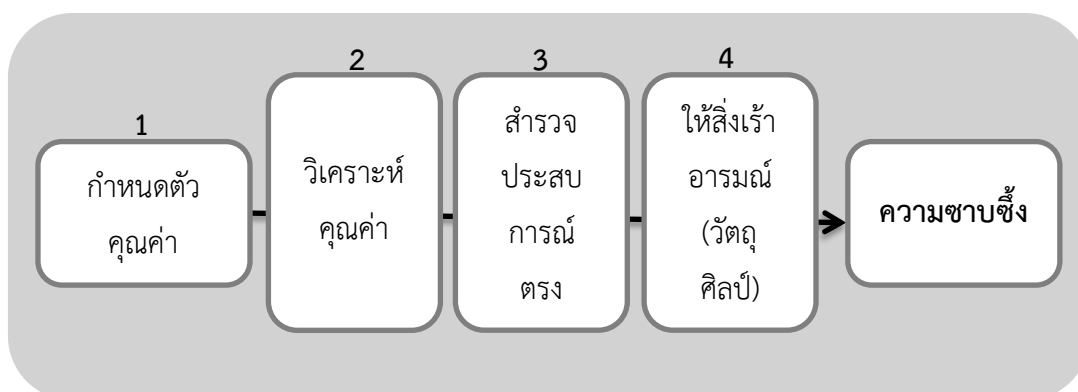
1) กำหนดตัวคุณค่าเป้าหมาย หมายถึง สิ่งที่ต้องการทำให้เกิดคุณค่า สิ่งเป็นรูปธรรม ได้แก่ ประเทศชาติ พระมหากษัตริย์ บิดา มารดา พี่-น้อง เพื่อน หน่วยงาน สิ่งเป็นนามธรรม ได้แก่ ความเสียสละ ความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์ เวลา

2) วิเคราะห์คุณค่า หมายถึง การพิจารณาใคร่ครวญ ความสำคัญของคุณค่าเป้าหมาย

3) สำรวจประสบการณ์ตรง หมายถึง การค้นหาประสบการณ์ตรงที่บุคคลเคยได้รับเกี่ยวกับคุณค่าเป้าหมาย เช่น ประสบการณ์เกี่ยวกับคุณค่าเวลา เกิดขึ้นเมื่อบุคคลเหลือเวลาไม่มากนัก หากต้องทำสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตของตน

4) ให้สิ่งเร้าอารมณ์ หมายถึง สิ่งเร้าที่ใช้เป็นตัวกระตุ้นอารมณ์เพื่อสร้างความซาบซึ้ง สิ่งกระตุ้นนี้ควรมีความเกี่ยวข้องกับคุณค่าเป้าหมาย สิ่งกระตุ้นที่ดีคือวัตถุศิลปะ

จากที่กล่าวมาแสดงเป็นแผนภูมิ ได้ดังนี้



ภาพที่ 2 รูปแบบการสร้างความซาบซึ้ง (ปณณรัตน์ พิชญไพบูลย์, 2561)

ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

โกลแมน (Goleman, 1998) ได้ให้ความหมายของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นว่าเป็นการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกความต้องการและความห่วงใยของผู้อื่น

จะเห็นได้ว่าความเห็นอกเห็นใจเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในการดำรงชีวิตเพราะจะทำให้เราเข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่นได้จึงทำให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้อย่างสงบสุข

แนวคิดทฤษฎีและองค์ประกอบของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นพบว่าทฤษฎีที่กล่าวถึงความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ดังนี้

แนวคิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของโกลแมน (Goleman)

โกลแมน (Goleman, 1998) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นว่าเป็นการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกความต้องการและความห่วงใยผู้อื่นซึ่งโกลแมนใช้คำว่า Empathy ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การเข้าใจผู้อื่น (Understanding others) คือการเข้าใจถึงความรู้สึกมุมมองและข้อวิตกกังวลของผู้อื่นรวมทั้งเป็นการรู้สึกเข้าใจว่าผู้อื่นมีความต้องการอะไรอย่างไรในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

2) การรู้จักส่งเสริมผู้อื่น (Developing others) คือการที่เราารู้สึกถึงสิ่งที่ไม่มีดีไม่ถูกต้องและข้อควรปรับปรุงของผู้อื่นรวมทั้งการมีความรู้สึกต้องการสนับสนุนส่งเสริมความรู้และความสามารถของผู้อื่นให้พัฒนาสูงขึ้นโดยไม่สนใจถึงข้อบกพร่องต่าง ๆ ของบุคคลเหล่านั้น

3) มีจิตใจใฝ่บริการช่วยเหลือ (Service Orientation) คือการที่เราสามารถรับรู้คาดการณ์คาดคะเนความต้องการของผู้อื่นได้ว่ามีความต้องการอะไรอย่างไรรวมทั้งเป็นการที่เราารู้สึก

ว่าต้องการตอบสนองในความต้องการเหล่านั้นโดยมีความต้องการที่จะทำสิ่งที่บุคคลอื่นต้องการโดยไม่คาดหวังผลตอบแทนอย่างใด

4) การรู้จักให้ออกาสผู้อื่น (Leveraging diversity) คือการมีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าเราและมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เขาเป็นหรือกระทำโดยเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนแตกต่างกันรวมทั้งเป็นการที่มีความรู้สึกว่าการให้ออกาสบุคคลที่ด้อยโอกาสได้เป็นหรือกระทำในสิ่งที่ทัดเทียมผู้อื่นได้

5) การตระหนักถึงความคิดเห็นของกลุ่ม (Political awareness) คือการเข้าใจความคิดเห็นของกลุ่มอารมณ์ของกลุ่มในสถานการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งเป็นการเข้าใจและทราบถึงความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มว่าเป็นอย่างไรในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน

แนวคิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของปีเตอร์ลาสเตอร์ (Peter Lauster)

ปีเตอร์ ลาสเตอร์ (1978) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นว่าคำพูดในลักษณะ “ฉันเสียใจจริงๆ” “ฉันเข้าใจดี” หรือ “ฉันก็เคยเหมือนกัน” แสดงถึงความรู้สึกร่วมกับผู้อื่น ทุกคนมีระดับความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นในระดับใดระดับหนึ่งความสามารถนี้ไม่ได้มีมาแต่กำเนิด แต่พัฒนามาจากประสบการณ์ตอนเด็กการศึกษาและประสบการณ์สำหรับนักจิตวิทยาแล้วความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นคือความสามารถรับรู้ถึงความรู้สึกนึกคิดอารมณ์ของผู้อื่นโดยอาศัยประสบการณ์ที่เหมือนกันของตนเองมาคาดคะเนอารมณ์พฤติกรรมของผู้อื่นโดยที่จะต้องพาตัวเราเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อให้รับรู้อารมณ์ความรู้สึกวิตกกังวลและสังเกตคาดเดาว่าเขาน่าจะแสดงออกอย่างไรสีหน้าท่าทางหน้าแดงหรือสิ้นเมื่ออยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ คงอาจจะต้องหาคนที่แสดงท่าทางเช่นนั้นด้วยคิดว่าผู้อื่นกำลังวิตกกังวลเช่นเราหรือไม่จะทำให้เรานั้นสามารถหาข้อสรุปได้ถูกต้องซึ่งเราสามารถพัฒนาความสามารถตัดสินคนจากลักษณะท่าทางโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาสะสมเพิ่มอย่างต่อเนื่องดังนั้นหากจะพัฒนาความสามารถนี้คุณต้องพบปะผู้คนให้มากและสังเกตพวกเขาอย่างใกล้ชิดการแสดงสีหน้าท่าทางลักษณะการพูดจาลักษณะทางกายภาพของเขาเปิดหูเปิดตารับรู้ถึงสัญญาณที่เขาแสดงออกมาให้เห็นแล้วคุณก็จะค่อยๆพัฒนาประสาทรับรู้ให้แม่นยำแยกแยะความแตกต่างแม้เล็กน้อยได้ลองศึกษาคนที่ให้สัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ว่าเขาแสดงออกอย่างไรให้ดูดีแล้วผลที่ได้เป็นแง่ดีหรือกลางๆสังเกตเห็นความกังวลใจความไม่มั่นใจบ้างไหมเช่นการเคลื่อนไหวมือโดยไม่จำเป็นเทาศีรษะลูบคางเคาะนิ้วการใช้คำเป็นต้นสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้คุณสรุปภาพออกมาว่าคุณควรเชื่อหรือทำเช่นไรการมองคนจากลักษณะท่าทางนี้มีหลุมพรางที่ก่อให้เกิดความผิดพลาดอยู่มากเช่นความชอบหรือไม่ชอบใครอยู่ก่อนแล้วก่อให้เกิดอคติได้ลักษณะทางกายภาพก็เช่นกันก็ก่อให้เกิดอคติเช่นมักคิดว่าผู้หญิงสวยมักจะโง่หน้าผากสูงจะฉลาดเป็นต้นสิ่งเหล่านี้อาจนำไปสู่ข้อสรุปที่ผิดพลาดได้

ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นถือว่าเป็นความไม่เห็นแก่ตัวโดยสมบูรณ์ซึ่งกระทำสิ่งเหล่านี้จะทำให้เราเกิดความเห็นใจเข้าใจร่วมรู้สึกกับบุคคลนั้น ๆ และพยายามอยากจะเอื้อเพื่อช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์อีกด้วยซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมเชื่อเพื่อตามมาความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นไม่ค่อยเกี่ยวกับความเฉลียวฉลาดนักจะเห็นได้ว่าคนฉลาดมาก ๆ บางครั้งก็ไม่ค่อยเห็นใจผู้อื่นเพราะคิดหาเหตุผลตรรกะต่าง ๆ ไม่ค่อยรับรู้อารมณ์ความรู้สึกแม้ของตนและของผู้อื่นความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสำคัญอย่างยิ่งในการสนทนาหากเราพูดคุยกับคนที่เกิดความเห็นไม่เหมือนกับเราเราก็คิดว่าทำไมเป็นเช่นนั้น ประสบการณ์หรือเหตุการณ์อะไรทำให้คู่สนทนาของเราคิดเช่นนั้นคนที่มองตัวเองเป็นหลักไม่ว่าใครจะเข้าใจผู้อื่นทำตัวเข้าทำนอง “ สะเพร่าซุ่มซำไม่เข้าเรื่อง ” ไม่คิดว่าหากเป็นตนเองแล้วจะเป็นอย่างไร พยายามที่จะไม่เข้าใจความคิดความรู้สึกของผู้อื่นที่แตกต่างจากตัวเองทำตัวก้าวร้าว

แนวคิดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของแบทสัน (Batson)

C. Daniel Batson และคณะ (1995: 74-77, อ้างถึงใน ประภาพร มั่นเจริญ 2544: 18) ได้เสนอแนวคิดของรูปแบบความเห็นอกเห็นใจในการเอื้อเพื่อต่อกรให้ความช่วยเหลือ (The Empathy-Altruism Model) โดยได้รับรู้ว่าการให้ความช่วยเหลือส่วนมากแล้วจะถูกจูงใจเพื่อตนเอง แต่ Batson ได้แย้งว่าการเอื้อเพื่อโดยแท้จริงยังคงมีอยู่และให้นิยามการเอื้อเพื่อในสภาพแรงจูงใจโดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อเพิ่มความสุขให้กับผู้อื่น Batson เสนอว่ากลไกเบื้องต้นของรูปแบบความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) คือการมีปฏิกริยาทางอารมณ์ต่อปัญหาของบุคคลอื่นทั้งความเสียใจหรือความทุกข์ใจในบางสถานการณ์เผยให้เห็นความแตกต่างของอารมณ์ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) หรือความห่วงใยเอื้ออาทร (empathic concern) คือการตอบสนองทางอารมณ์โดยคำนึงถึงบุคคลอื่นอย่างไรก็ตามความเสียใจความทุกข์ใจทำให้เกิดความต้องการส่วนตัวที่จะลดความทุกข์นั้นด้วยตัวของตัวเอง Batson เสนอแนะว่าความห่วงใยเอื้ออาทรก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเอื้อเพื่อที่จะความทุกข์ของผู้อื่น

4.2 ทฤษฎีการสวมบทบาทสมมติ

บทบาทสมมติเป็นเทคนิคที่นำมาใช้ในการสอนวิธีหนึ่ง มีผู้รู้หลายท่านนิยามความหมายของการแสดงบทบาทสมมติไว้หลายประการด้วยกัน ดังนี้

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) กล่าวถึงบทบาทสมมติว่า คือ การให้บุคคลสวมบทบาทที่สมมติขึ้น เพื่อแสดงพฤติกรรมคำพูดของผู้อื่น โดยอาศัยบุคลิกภาพประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตนเองเป็นหลัก

สุวิทย์ มูลคำ (2545) กล่าวถึงบทบาทสมมติว่า เป็นการสร้างหัวข้อเรื่องหรือสถานการณ์ขึ้นมาให้คล้ายกับสภาพความเป็นจริง แล้วแสดงตามบทบาทนั้น ตามความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ที่ผู้แสดงคิดว่าควรจะเป็น ภายหลังการแสดงจะต้องมีการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงออกทั้งทางด้านความรู้และพฤติกรรมของผู้แสดงเพื่อการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

ทศนา แคมมณี (2548) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นวิธีการที่มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติ มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมา และให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้น และแสดงออกมาตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและน่าติดตามอีกด้วย

ประโยชน์ของการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ

นวรรตน์ สมนาม (2546) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติในการเรียนการสอน จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถ ดังนี้

- 1) การรับรู้ อารมณ์ ความรู้สึก ทักษะคิด คุณค่า ตลอดจนวิธีการแก้ปัญหาจากบทบาทสมมติที่ผู้แสดงได้มีโอกาสศึกษาหาข้อมูล ได้คิดได้อภิปรายและแสดง ทำให้เกิดความตระหนัก และการเตือนสติตนเองในพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนแสดงออก
- 2) ผู้เรียนมีโอกาสได้ศึกษาเนื้อหาสาระ จากข้อเขียน ทฤษฎี ตำรา เพื่อได้แนวคิดสำหรับการแก้ปัญหาตามที่กลุ่มเลือก เป็นการพัฒนาทักษะการหาความรู้ด้วยตนเอง
- 3) การอภิปราย ถกเถียง ให้เหตุผลในกลุ่มย่อยของผู้เรียน ทำให้พัฒนาความคิด เหตุผล และวิธีแก้ปัญหาจากความคิดของกลุ่มที่หลากหลาย ประกอบด้วย ความคิดเหมือนกันหรือต่างกันได้ ผู้เรียนจะเพิ่มทักษะการฟัง การอ่าน การพูด และการเขียน เมื่อได้เรียนจากการใช้บทบาทสมมติ
- 4) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออก เพิ่มความกล้าที่จะพูดต่อหน้าคนอื่น แก้นิสัย ขี้อาย ชอบหลบ ๆ ซ่อน ๆ ของผู้เรียนบางคน ทำให้บุคลิกภาพดีขึ้น เกิดความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น เมื่อเห็นว่าเพื่อนบางคนก็ไม่ได้เก่งไปกว่าตน
- 5) ผู้เรียนได้มีโอกาสเปลี่ยนบรรยากาศของการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้
- 6) ทำให้เข้าใจปัญหาต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ปัญหาระหว่างบุคคล ความเข้าใจระหว่างพ่อ ลูก การหย่าร้าง ปัญหาของสังคม เรื่องยาเสพติด การทำแท้ง การใช้เงินฟุ่มเฟือยของวัยรุ่น ปัญหาโสเภณีเด็กและนักเรียน ปัญหาต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้คิดว่า จากสถานการณ์ดังกล่าว คุณคิดว่าอย่างไร ทำไมจึงคิดเช่นนั้นถ้าเป็นคุณ คุณจะทำหรือไม่ อย่างไร ทำเช่นนั้นผิดหรือไม่ เราจะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหานี้ได้อย่างไรร่วมกัน การรับรู้ค่านิยมการแก้ปัญหาที่มีผลต่อจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก เกิดความสุขในการเรียนมากกว่าการเรียนในชั้นเรียนปกติ

ลักษณะของบทบาทสมมติ

นวรรตน์ สมนาม (2546) ได้กล่าวถึงลักษณะบทบาทสมมติที่นำมาใช้ในการสอน นอกจากจะเป็นการเน้นให้ผู้เรียนเห็นปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาการเรียน การทำงาน ปัญหาชีวิต ศีลธรรมจรรยา และปัญหาสังคมแล้ว ยังเป็นการสนับสนุนหลักของ การเรียนรู้อย่างมีความสุข ที่ทำให้

ผู้เรียนมีความสุขในการถ่ายทอดสาระความรู้ออกมาในรูปของการแสดง และทำให้ผู้ชมการแสดงได้รับความสุขในขณะที่รับสาระความรู้ไปพร้อมกัน ลักษณะของบทบาทสมมติเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน คือ

1) ผู้เรียนจะต้องหยิบยกปัญหามาอภิปราย และคิดสรรประเด็นที่จะนำเสนอในบทบาทสมมติ ผู้เรียนต้องสมมติตนเองเป็นผู้อื่นแสดงพฤติกรรมอารมณ์ต่าง ๆ ในการแสดงผู้เรียนอาจจดจำมาเป็นบทเรียนของชีวิตได้ ในขณะที่ผู้เรียนกลุ่มหนึ่งแสดง ผู้เรียนกลุ่มอื่น ๆ จะฟังและจดบันทึก

2) บทบาทสมมติ จะนำไปใช้เมื่อผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกคำพูด การแสดง และการวิเคราะห์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักในผลกระทบขององค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าวที่มีต่อคนอื่นในสังคม

3) ความสำคัญของบทบาทสมมติ บทบาทสมมติมีความเกี่ยวข้องกับความมีส่วนร่วมของผู้แสดง ผู้สังเกตในปัญหาจริง ๆ และมีความอยากที่จะหาทางแก้ปัญหา หาข้อสรุปปัญหา เข้าใจปัญหา

จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติ

ทิตินา แคมมณี (2548) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติไว้ ดังนี้

1) ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่าพฤติกรรมย่อมมีสาเหตุการที่ผู้เรียนได้แสดงบทบาทต่าง ๆ ที่ถูกจำกัดให้อยู่ในสภาพการณ์ต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจสาเหตุที่ผลักดันให้แสดงพฤติกรรมซึ่งความเข้าใจเช่นนี้ช่วยให้ผู้เรียนไม่ตัดสินใจก่อนที่จะพิจารณาถึงสาเหตุ

2) ช่วยให้ผู้เรียนได้ผ่อนคลายความตึงเครียดที่ได้รับ ซึ่งไม่สามารถที่จะแสดงออกมาได้ การแสดงบทบาทสมมติจะช่วยให้ผู้เรียนได้ระบายความรู้สึกนั้น ๆ ออกมา

3) ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ความเข้าใจนี้จะทำให้ผู้เรียนรู้จักการเอาใจใส่เขา

4) ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจค่านิยมของตนเอง และหาหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต ในขณะที่ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมุติดูอยู่นั้นจะมีการกระทำและตัดสินใจให้เห็นค่านิยมของคน

5) ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น และเรียนรู้ที่จะปรับปรุงตนเองในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกฝนการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง เหมาะสมในหลาย ๆ บทบาท เพื่อช่วยเหลือในการสำรวจและค้นหาพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์

7) ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนแก้ปัญหาและการตัดสินใจ การแสดงบทบาทสมมติแทบทุกบทบาทจะมีสถานการณ์ที่ขัดแย้งกันอยู่ ผู้แสดงต้องรู้จักคาดคะเนและคิดในหลายแง่ โดยใช้วิจารณญาณและไหวพริบในการแก้ปัญหา

8) ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การปฏิบัติตนในสังคม มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การเรียนรู้การประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็น

9) ช่วยฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอน คือ รู้สึก คิด กระทำ

10) ช่วยพัฒนาความสามัคคีในกลุ่มผู้เรียนให้ดีขึ้น ในการทำงานร่วมกับสมาชิกในกลุ่มอาจมีปัญหาขัดแย้งกัน การฝึกให้ผู้เรียนยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นแนวทางนำไปสู่ความเข้าใจกันและความสามัคคี

11) ช่วยให้ครูได้รู้จักผู้เรียนอย่างลึกซึ้งเมื่อผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมออกมาจากความมุ่งหมายและประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การแสดงบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น มีการเรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นโดยที่นักเรียนจะได้มีโอกาสทดลองฝึกเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคมได้หลาย ๆ บทบาท เพื่อปรับพฤติกรรมได้ถูกต้องเหมาะสมสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้

ข้อดีและข้อจำกัดของการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ

ทิตินา แคมมณี (2550) ได้กล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดของการใช้กิจกรรมบทบาทสมมติไว้ ดังนี้

ข้อดี

1) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้อื่น ได้เรียนรู้การเอาใจเขามาใส่ใจเรา เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง

2) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และเกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมของตน

3) เป็นวิธีสอนที่ช่วยพัฒนาทักษะในการเผชิญสถานการณ์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา

4) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้การเรียนการสอนมีความใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริง

5) เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนมาก ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน และการเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียน เพราะข้อมูลมาจากผู้เรียนโดยตรง

ข้อจำกัด

- 1) เป็นวิธีสอนที่ใช้เวลามากพอสมควร
- 2) เป็นวิธีสอนที่ต้องอาศัยการเตรียมการและการจัดการอย่างรัดกุมหากจัดการไม่ดีพอ อาจเกิดความยุ่งยากสับสนขึ้นได้
- 3) เป็นวิธีสอนที่ต้องอาศัยความไวในการรับรู้ (sensitivity) ของผู้สอนหากผู้สอนขาดคุณสมบัตินี้ ไม่รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนบางคน และไม่ได้แก้ปัญหาแต่ต้นอาจเกิดเป็นปัญหาต่อเนื่องไปได้
- 4) เป็นการสอนที่ต้องอาศัยความสามารถของครูในการแก้ปัญหาเนื่องจากการแสดงของผู้เรียนอาจไม่เป็นไปตามความคาดหวังของผู้สอน ผู้สอนจะต้องสามารถแก้ปัญหาหรือปรับสถานการณ์และประเด็นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

4.3 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

ไมตรี โหมตเครือ (2547) ได้กำหนดรูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของบุคคล ไว้ว่า องค์ประกอบรูปแบบของการมีส่วนร่วม มีอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่า จะทำกิจกรรมนั้น ๆ ไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่
- 2) การมีส่วนร่วมจะต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่
- 3) การเข้าร่วมจะต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปบุคคลกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน

4.4 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติและอคติ

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2553) ได้ให้ความหมายของทัศนคติ (Attitude) ไว้ว่าคือ ความรู้สึกนึกคิดความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยการตอบสนองจะแสดงออกในลักษณะความชอบหรือไม่ชอบเกิดขึ้นจากประสบการณ์ของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก

ทัศนคติมองค์ประกอบด้วยกัน 3 ประการคือความรู้ (Cognitive) ความรู้สึก (Affective) และพฤติกรรม (Behavior)

1) องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) ประกอบด้วยองค์ความรู้ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่หรือประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นเป้าหมายของทัศนคติ (Attitude Object) และได้รับรู้ข้อเท็จจริงได้รับความรู้รวมถึงความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องนั้นเพิ่มเติม

2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) ประกอบด้วยความรู้สึกและอารมณ์ของบุคคลนั้น ต่อเป้าหมายของทัศนคติ เป็นการประเมินค่าความรู้สึกเชิงบวก ได้แก่ ชอบ พอใจเห็นใจหรือความรู้สึกเชิงลบ ได้แก่ ไม่ชอบ ไม่พอใจ รังเกียจ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) ประกอบด้วยความพร้อมของบุคคลที่จะตอบสนองหรือแนวโน้มที่จะแสดงออกต่อเป้าหมายของทัศนคติเมื่อมีการประมวลความรู้ และประเมินค่าความรู้สึกต่อสิ่งนั้นแล้วโดยพฤติกรรมจะแสดงออกได้ 2 ลักษณะคือ พฤติกรรมทางบวก เช่น การยอมรับ สนับสนุน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน พฤติกรรมทางลบ เช่น การทำร้าย ต่อต้าน ต่อสู้ หลีกหนี

Allport (1955) ยังได้เสนอรูปแบบระดับความรุนแรงของการแสดงออกทางอคติไว้ 5 ระดับด้วยกัน ดังนี้

1) การกล่าวร้ายลับหลัง (Artilocation) กล่าวคือเป็นการนินทาว่าร้ายด้วยอคติลับหลังต่อบุคคลหนึ่ง อาจเป็นระดับบุคคลหรือระดับกลุ่มชนหนา

2) การหลบเลี่ยง (Avoidance) คือการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลแสดงพฤติกรรมไม่ต้องการใช้พื้นที่หรือวัตถุร่วมกับบุคคลที่เป็นเป้าหมาย ซึ่งฝ่ายที่หลบเลี่ยงมักอดทนยอมรับสภาพในสิ่งที่ตนเองได้เลือก

3) การแบ่งแยก (Discrimination) คือพฤติกรรมที่บุคคลมีการแสดงเจตจำนงอย่างเปิดเผยว่าไม่ต้องการให้สมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ มีส่วนร่วมในสิ่งที่ต้องการหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ (เช่น กีดกันโอกาสทางการศึกษาการเมือง โอกาสทางสังคม แบ่งพวกเขา-พวกเรา

4) การทำร้ายร่างกาย (Physical Attack) การแสดงออกในระดับนี้เป็นการระบายความกดดันและอารมณ์เข้าสู่บุคคล นอกจากนี้ยังสามารถไต่ระดับจากการแบ่งแยกด้วยกิริยาวาจาเป็นการทำร้ายร่างกายได้อย่างรวดเร็วหากอยู่ในสถานการณ์ที่ปะทะอารมณ์กันซึ่งหน้า ดังข่าวการทำร้ายร่างกายที่พบเห็นได้ทั่วไป พฤติกรรมนี้มีพื้นฐานจากอคติความเกลียดชังต่อสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ ที่แตกต่างไปจากตน

5) การประหัตประหาร (Extermination) เป็นพฤติกรรมการแสดงออกทางอคติขั้นสุดท้ายซึ่งรุนแรงที่สุดโดยมุ่งหมายให้กลุ่มหรือสมาชิกของกลุ่มถูกลบล้างทำลายออกไปตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น โศกนาฏกรรมฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของกองกำลังนาซีในช่วงสงครามโลก

นอกจากการแสดงออกทางอคติของ Allport (1955) แล้ว ยังมีแนวคิดอคติ 4 ที่เป็นสาเหตุให้เกิดอคติต่อตัวบุคคล ดังนี้

อคติ 4

ความหมายและประเภทของอคติคำว่า "อคติ" แปลว่า ทางที่ไม่ควรดำเนินไป หรือไม่ควรประพฤติปฏิบัติ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2554) คำว่า อคติ ในภาษาไทยหมายถึง ความลำเอียง, ความไม่เที่ยงธรรม, ความไม่ยุติธรรม ฯลฯ "อคติ" เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ยังมีกิเลส ซึ่งจะต้องมีอยู่ด้วยกันทุกคน เพราะปกติคนเราจะทำอะไรก็ตาม มักจะคิดถึงประโยชน์ของตนเอง ญาติพี่น้อง หรือพวกพ้องก่อนเสมอ ซึ่งการกระทำในลักษณะเช่นนี้ เป็นสาเหตุให้ความถูกใจอยู่เหนือความถูกต้อง ความผิดอยู่เหนือความถูก หรือเห็นผิดเป็นชอบ อคติ 4 ประกอบด้วย

1) ฉันทาคติ ความลำเอียงเพราะความรักใคร่กัน คือ เป็นความลำเอียงที่ไม่ตรงทาง เช่น ครูลงโทษศิษย์ที่ทะเลาะวิวาทกัน ลงโทษศิษย์ที่รักน้อย แต่ศิษย์ที่รักมากไม่ลงโทษ ทั้งที่ศิษย์คนที่รักมากนั้นมีความผิด

2) โทษาคติ ความลำเอียงเพราะความโกรธ หรือความขัดเคืองกัน คือ เป็นความลำเอียงที่ผิดธรรมดา ปราศจากเหตุผล ผิดทำนองคลองธรรม อันมีความโกรธมาเป็นเหตุให้เสียความยุติธรรม เช่น ครูลงโทษนักเรียนเพราะความโกรธ หรือเกลียดชังด้วยเหตุใดก็ตาม ครูลงโทษนักเรียนคนนั้น ส่วนนักเรียนคนอื่น ๆ ที่ครูไม่เกลียด ไม่ถูกลงโทษทั้ง ๆ ที่มีความผิดเช่นเดียวกัน

3) โมหาคติ ความลำเอียงเพราะความหลง คือ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เพราะความโง่เขลาเป็นเหตุ ไม่รู้เท่าตามความเป็นจริง อันเป็นเหตุให้ความยุติธรรมเสียไป ไม่ไตร่ตรองให้ถ่องแท้ด้วยเหตุผล เรียกว่า ทำอย่างโง่เขลาเบาปัญญา เช่น ครูลงโทษเด็กโดยมิได้สอบสวน เพื่อหาเหตุผลหรือความผิดเสียก่อน เชื่อตามที่คนบอกเล่าให้ฟัง

4) ภัยาคติ ความลำเอียงเพราะความกลัว คือ มีความขลาดกลัว อันมีความหวาดหวั่นเป็นมูลเหตุ หมายความว่า เพราะมีความขลาดกลัวจึงยินยอมเข้าข้างฝ่ายที่ตนกลัว โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและความยุติธรรม เช่น ตุลาการพิจารณาคดีตัดสินคดีให้คู่ความที่มีอำนาจวาสนา เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่ตนหวาดกลัวว่าถ้าตัดสินให้แพ้แล้ว เขาจะทำอันตรายตน หรือกลั่นแกล้งตนได้ จึงตัดสินให้ชนะคดี อย่างนี้เรียกว่า มีภัยาคติ (กนก จันทร์ขจร, 2549)

แนวทางการลดอคติ

ทางการลดอคติอาจจำแนกได้เป็น 2 แนวทางคือการลดอคติระหว่างกลุ่มและการลดอคติภายในตัวบุคคล (Paluck & Green, 2009) ดังต่อไปนี้

1) การลดอคติระหว่างกลุ่ม (Intergroup Approaches)

1.1) การลดอคติผ่านการเรียนรู้อัตลักษณ์ทางสังคมทฤษฎี Social Identity ของ (Tajfel & Turner, 1979) มองว่าอคติเกิดจากการจัดกลุ่มทางสังคมบุคคลมักเข้าข้างคนในกลุ่มและ

อคติคนนอกกลุ่มเพราะต้องการให้ตนเองที่อยู่ในกลุ่มนั้นได้รับการประเมินค่าสูงขึ้นหากการจัดกลุ่มและการรับรู้อัตลักษณ์ทางสังคมทำให้เกิดอคติและการแบ่งแยกการปรับเปลี่ยนกลุ่มย่อมทำให้อคติลดลงทั้งนี้การปรับเปลี่ยนกลุ่มสามารถทำได้ใน 2 รูปแบบคือ การสลายกลุ่ม และการจัดกลุ่มใหม่ผ่านการเรียนรู้ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างบุคคล

1.1.1) การสลายกลุ่ม (Decategorization) เป็นการทำลายเกณฑ์การแบ่งกลุ่มเดิมโดยการชี้ให้อัตลักษณ์ของบุคคลโดดเด่นกว่าอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มการรับรู้ความเป็นปัจเจกบุคคล จะทำให้ความคิดเหมารวมที่เป็นรากของอคติลดลง (Bettencourt et al., 1992)

1.1.2) การจัดกลุ่มใหม่ (Recategorization) เป็นการสร้างกลุ่มใหม่ที่เป็นกลุ่มรวมระหว่างหลายกลุ่มย่อยโดยการชี้ให้เห็นอัตลักษณ์ร่วมระหว่างกลุ่ม (Gardner, 1994)

1.2) การลดอคติผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม (Intergroup Contact)

ทฤษฎี Contact Hypothesis ของ Allport (1955) มองว่าอคติเกิดจากการที่คนต่างกลุ่มไม่รู้จักและไม่เข้าใจกันทำให้เกิดความกังวลและความหวาดระแวงหรือการเชื่อในความคิดเชิงเหมารวมโดยปราศจากเหตุผล ดังนั้นการส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้จักกันตามความเป็นจริงอคติระหว่างกลุ่มจึงลดน้อยลง อย่างไรก็ตามการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มไม่ได้ส่งผลทางบวกเสมอไปหากไม่มีการวางเงื่อนไขที่เหมาะสมอาจทำให้อคติระหว่างกลุ่มมีมากขึ้น

Allport (1955) เสนอปัจจัยที่จะนำไปสู่การปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่นไว้ 3 ประการ ได้แก่ สถานะที่เท่าเทียมกัน (Equal Status) การมีเป้าหมายร่วมกัน (Shared Purpose) และการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจสูง กฎหรือจารีตประเพณี (Support of Authority, Law or Custom) การฝืนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ไม่มีปัจจัยสนับสนุนดังกล่าวอาจทำให้อคติระหว่างกลุ่มรุนแรงยิ่งขึ้น

2) การลดอคติภายในตัวบุคคล (Individual Approach)

2.1) การลดอคติผ่านการเรียนรู้ทางสังคมการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งและเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของคนให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2555) ดังที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ว่าอคติเกิดได้จากการเรียนรู้ทางสังคมในทางกลับกันการลดอคติก็ทำผ่านการเรียนรู้ทางสังคมได้เช่นกัน (Cushner & Kenneth Cushner, 2003) เสนอว่าโรงเรียนเป็นสถานที่ซึ่งผู้เรียนที่มีความแตกต่างหลากหลายจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมครอบครัวของตนโดยมีกระบวนการที่สำคัญ 2 ส่วนคือ

2.1.1) การปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมของนักเรียนครูผู้ปกครองและโรงเรียนซึ่งต่างฝ่ายต่างมีบทบาทที่แตกต่างกัน แต่ก็ต้องปรับตัวเข้าหากันจนกลายเป็นวัฒนธรรมโรงเรียนในที่สุด

2.1.2) บทบาทของครูในฐานะตัวกลางทางวัฒนธรรม (Cultural Mediator) ครูมีบทบาทในฐานะตัวแทนทางสังคม (Social Agent) ที่รับผิดชอบการถ่ายทอดความรู้ ทักษะและค่านิยมทั้งยังมีบทบาทในการเป็นผู้ให้แรงเสริมให้คำชมเชยและความสนใจนอกจากนี้ยังมีอำนาจในการลงโทษหรือไม่ยอมรับการกระทำของเด็ก (ชนิตา รักษ์พลเมือง, 2534) สรุปอิทธิพลของครูไว้ว่า ครูมีอำนาจในการจูงใจให้เด็กทำสิ่งต่างๆ สามารถให้ผลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อให้เด็กทราบถึงผลการกระทำของตนสามารถเป็นต้นแบบ (Model) ที่เด็กถือเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้และสามารถส่งเสริมให้เด็กมีทัศนคติใหม่ได้ครูจึงมีบทบาทอย่างมากต่อการลดอคติในตัวผู้เรียน Banks (2016) ระบุคุณสมบัติของครูที่เหมาะสมกับบริบทพหุวัฒนธรรมว่ายึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยชื่นชมในความหลากหลายทางวัฒนธรรมสามารถทำความเข้าใจสถานการณ์จากมุมมองทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้เข้าใจความซับซ้อนและความทับซ้อนทางวัฒนธรรมเข้าใจอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองและผู้อื่นและมีทักษะทางวัฒนธรรมที่เหมาะสม

2.2) การลดอคติผ่านการพัฒนาการคิดเชิงเหตุผล การฝึกให้บุคคลได้วิเคราะห์ข้อมูลตามหลักความเป็นจริงจะช่วยลดมุมมองเชิงเหมารวมหรือการด่วนสรุปตามอคติของตนโดยอาจส่งเสริมผ่านการให้ข้อมูลเชิงสถิติร่วมกับการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลหรือฝึกคิดเชื่อมโยงอย่างเป็นขั้นตอนว่าความแตกต่างระหว่างตนเองและผู้อื่นนั้นมีเหตุผลจากอะไร (Streufert & Swezey, 1986)

2.3) การลดอคติผ่านการเชื่อมโยงทางอารมณ์ความเข้าใจ (Empathy) หรือความรู้สึกร่วมระหว่างบุคคลนั้นช่วยลดอคติได้ (Batson & Moran, 1999) เนื่องจากอารมณ์ความรู้สึกจะส่งผลให้เกิดเป็นความเห็นอกเห็นใจ และรู้สึกผิดต่ออคติของตนโดยการเชื่อมโยงทางอารมณ์อาจทำผ่านการจินตนาการมุมมองของผู้อื่น (Esses & Dovidio, 2002) การรับฟังเรื่องราวหรือประสบการณ์ตลอดจนการดูสื่อต่าง ๆ เช่นภาพยนตร์ที่สื่อถึงมุมมองและความรู้สึกของกลุ่มคนที่เป็นเป้าหมายของอคติ (Byrnes & Kiger, 1990)

2.4) การลดอคติผ่านการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองนักจิตวิทยาสังคมบางท่านเชื่อว่าอคติอาจเกิดจากการลดคุณค่าของคนกลุ่มอื่นเพื่อให้ตนเองมีค่ามากขึ้นดังนั้นหากส่งเสริมให้บุคคลตระหนักถึงคุณค่าของตนเองผ่านการเรียนรู้อัตลักษณ์และรากเหง้าของตนหรือการรับคำชื่นชมจากบุคคลอื่นจะทำให้อคติต่อบุคคลอื่นลดลง (Steele, 1997)

4.5 แนวคิดสันติวัฒนธรรม

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2555) ได้อธิบายเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรมว่า สันติวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมการดำรงชีวิตร่วมกันด้วยความเมตตากรุณา บนหลักการพื้นฐานของการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ที่ช่วยให้สังคมมนุษย์มีประพจน์ ปฏิบัติตามหน้าที่ต่อกันและกัน โดยปราศจากความรุนแรง แล้วนำไปสู่ชีวิตสงบสุข มีความเจริญงอกงามทั้งภายนอกและภายในของความเป็นมนุษย์ สันติวัฒนธรรม เป็นสภาวะที่มีความสมดุล

กลมกลืนของอัตลักษณ์ ทัศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติในการใช้ชีวิตและความต้องการพื้นฐานที่อิสระเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในสังคมนั้นๆ

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539) ได้กล่าวถึง การใช้สันติวัฒนธรรมในวิถีเอเชีย ได้แก่ ศาสนา หลักธรรม และการหล่อหลอมระบบฐานคิดต่อธรรมชาติ การเคารพ การยึดแบบแผนมีสมมุติฐานที่ว่า แต่ละวัฒนธรรมสามารถเอื้อต่อสันติภาพ และการจัดแจงที่เหมาะสม วัฒนธรรมเหล่านี้จึงเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดสันติวัฒนธรรม

องค์การสหประชาชาติให้ความหมายของวัฒนธรรมสันติภาพหรือสันติวัฒนธรรม (Culture of Peace) ไว้ว่าคือคุณค่า ทัศนคติ และรูปแบบพฤติกรรมวิถีการดำเนินชีวิตและการกระทำทั้งหมดที่ได้รับแรงบันดาลใจและแสดงถึงการเคารพต่อชีวิตและต่อมนุษย์เป็นการปฏิเสธความรุนแรงและยึดมั่นในหลักการแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม ความเป็นเอกภาพ ความอดกลั้น และความเข้าใจระหว่างชนชาติ ระหว่างกลุ่มชนและปัจเจกบุคคล

UNESCO (1998) นำเสนอสิ่งจำเป็นในการสร้างสันติวัฒนธรรมไว้ว่าประกอบด้วย

1) การปลูกฝังวัฒนธรรมสันติภาพสันติวัฒนธรรมผ่านระบบการศึกษา (Foster a Culture of Peace through Education) โดยการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้เนื้อหาในการกระตุ้นให้เกิดคุณค่าทัศนคติและ พฤติกรรมเกี่ยวกับสันติภาพซึ่งประกอบด้วยความสงบการแก้ไขความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการ สร้างข้อตกลงร่วมกันและการปฏิบัติที่ได้ความรุนแรง

2) ส่งเสริมเศรษฐกิจแบบยั่งยืนและการพัฒนาสังคม (Promote Sustainable Economic and Social Development) โดยการลดความไม่พอเพียงทางเศรษฐกิจและสังคมการจัดความยากจนการรับรองความมั่นคงทางอาหารที่เพียงพอส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคมการแก้ไขปัญหาหนี้สินที่ยั่งยืนให้ความสนับสนุนสตรีสร้างมาตรการพิเศษเพื่อกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน เป็นต้น

3) สนับสนุนด้านการเคารพสิทธิมนุษยชน (Promote Respect for All Human Rights) ตราบที่สงครามและความรุนแรงยังดำเนินอยู่สันติภาพจะต้องครอบคลุมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพราะสถานการณ์ดังกล่าวมีโอกาสที่จะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้สูง

4) สนับสนุนความเท่าเทียมระหว่างหญิงและชาย (Ensure Equality between Women and Men) โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจสังคมและการตัดสินใจการเมืองของสตรีเพื่อลดโครงสร้างที่แบ่งแยกและขัดขวางสตรี

5) ส่งเสริม ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Foster Democratic Participation) ปัจจัยพื้นฐานในการดำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงไว้ได้คือการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่รัฐบาลและการบริหารที่โปร่งใส การต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรม การคอร์รัปชัน การค้ายาเสพติด และการฟอกเงิน

6) ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกันชั้นวัฒนธรรมและความสมานฉันท์ (Advance Understanding, Tolerance and Solidarity) การขจัดสงครามและความรุนแรงจำเป็นต้องก้าวข้ามและเอาชนะภาพลักษณ์แห่งศัตรูโดยการส่งเสริมความเข้าใจอันดี ชั้นวัฒนธรรมและความสมานฉันท์ระหว่างผู้คน โดยการเรียนรู้ความแตกต่าง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน

7) ส่งเสริมการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Support Participatory Communication and the Free Flow of Information and Knowledge) รวมถึงการจำกัดความรุนแรงในสื่อ

8) สนับสนุนสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ (Promote International Peace and Security) ได้แก่ การส่งเสริมเรื่องความมั่นคงของมนุษย์ การปลดอาวุธ การทำสนธิสัญญาด้านนิวเคลียร์ การเจรจาต่อรองเมื่อเกิดความขัดแย้งทางการทหาร

4.5.1 ลักษณะของสันติวัฒนธรรม

ลักษณะทางสันติวัฒนธรรมที่สามารถจำแนกเพื่อชี้ชัดและเป็นตัวบ่งบอกลักษณะสำคัญแยกได้ (วันฮารงค์ บินอิสริส, 2560) ดังนี้

1) เป็นคุณค่า ทศนคติ พฤติกรรม และวิถีชีวิต ที่ไม่ใช้ความรุนแรงซึ่งเป็นลักษณะสภาวะการดังกล่าว สอดคล้องกับ อัดัมเคิร์ล ที่กล่าวถึงแนวคิดทางด้านการจัดการความขัดแย้งถึงเรื่องความสัมพันธ์ภาพที่สันติในระดับบุคคล พฤติกรรม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ด้านบวก คือความเกื้อกูล

2) ความใกล้ชิดกลมกลืนกันของอัตลักษณ์ ทศนคติ คุณค่า ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติในการใช้ชีวิต และความต้องการพื้นที่อิสระเฉพาะตัวของแต่ละบุคคลในสังคม

3) การป้องกันจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการคลี่คลายเหตุปัจจัยของปัญหาโดยไม่เผชิญหน้าซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าเป็นการจัดการความขัดแย้งที่สร้างกระบวนการไม่ยืดเอาการประชันหน้าและใช้ความรุนแรงในการจัดการแก้ไขปัญหา

4) เป็นภูมิคุ้มกันไม่ให้ใช้ความรุนแรงซึ่งทำให้มีนัยยะที่เป็นการป้องกันการไม่ใช้ความรุนแรงที่เป็นทางตรงและทางอ้อมมาใช้เมื่อมีความขัดแย้งซึ่งภูมิคุ้มกันนั้นอาจเกิดจากเครื่องมือที่หลากหลายในบริบทของสภาพการณ์เมื่อเกิดความขัดแย้ง

การบ่งบอกถึงลักษณะของสันติวัฒนธรรมดังกล่าว จะสามารถเชื่อมโยงให้เห็นถึงการนำหลักสันติวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถึงการจัดการความขัดแย้งที่มีองค์ประกอบที่มีบริบทแตกต่างกันหลักสันติวัฒนธรรมมาช่วยเสริมสร้างและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ด้วยประสิทธิภาพ

United Nation (2000) ได้ประกาศให้สันติวัฒนธรรม (A Culture of Peace) เป็นเป็นชุดค่านิยม ทักษะ ทศนิยม ระเบียบแบบแผน พฤติกรรม และวิถีชีวิตที่สะท้อนและกระตุ้นให้เกิดสิ่งต่อไปนี้

- 1) การเคารพต่อชีวิตสิทธิและศักดิ์ศรีของแต่ละบุคคล
- 2) การปฏิเสธความรุนแรงทุกรูปแบบและให้คำมั่นสัญญาที่จะป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงที่มุ่งสู่การแก้ที่สาเหตุของปัญหาผ่านการเจรจาและไกล่เกลี่ย
- 3) สร้างคำมั่นสัญญาที่ให้ความร่วมมือคือการสร้างความเท่าเทียมที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน และคนในรุ่นต่อไป
- 4) สนับสนุนสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมของหญิงและชาย
- 5) ให้ความเคารพต่อสิทธิส่วนบุคคลในการแสดงออกถึงความคิดและให้ข้อมูลอย่างอิสระ

6) สนับสนุนหลักการพื้นฐานของอิสรภาพ ความยุติธรรม ประชาธิปไตย ความอดกลั้น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความร่วมมือ พหุวัฒนธรรม ความแตกต่างทางวัฒนธรรม การเจรจา และความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ ชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่ม และบุคคล

กลุ่มผู้ได้รับรางวัลโนเบลด้านสันติภาพ ได้ร่วมกันร่างปฏิญญา Manifesto 2000 ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติ 6 ประการ ที่ช่วยส่งเสริมสันติวัฒนธรรม มีดังนี้ (วลัย พานิช, 2548)

- 1) ให้ความเคารพต่อชีวิตทั้งมวล เคารวะในชีวิตและศักดิ์ศรีของแต่ละบุคคลโดยไม่มีการแบ่งชนชั้นหรือคิตใด ๆ
- 2) ไม่ใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบทั้งทางร่างกาย เพศ จิตใจ เศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะต่อกลุ่มที่ด้อยโอกาสและอ่อนแออย่างเด็กและเยาวชน
- 3) แบ่งปันกับผู้อื่นทั้งการให้เวลาและทรัพยากรด้วยจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ยุติการเลือกที่รักมักที่ชังความไม่ยุติธรรมและการทุจริตทางการเมืองและเศรษฐกิจ
- 4) รับฟังผู้อื่นเพื่อเกิดความเข้าใจกันโดยมีเสรีภาพในการแสดงออกและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังผู้อื่นโดยไม่ยึดติดกับพวกของตน
- 5) สงวนรักษาโลกโดยส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีพฤติกรรมที่รับผิดชอบและให้ความเคารพต่อชีวิตทั้งปวงรวมทั้งรักษาความสมดุลของธรรมชาติบนโลก
- 6) สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันสนับสนุนการพัฒนาชุมชนของตนโดยให้สตรีมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และเคารพในหลักประชาธิปไตยเพื่อร่วมสร้างสรรค์ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในรูปแบบใหม่

การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมเป็นการจัดการศึกษาที่มีกรอบแนวคิดคล้ายคลึงกับการจัดการศึกษาเพื่อสันติภาพเพียงแต่มีเป้าหมายชัดเจนในแง่ของการมุ่งหวังให้เกิดสันติภาพที่ต่อเนื่องถาวรจนถึงระดับการเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตโดยประเด็นในการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมอาทิการเสริมสร้างคุณค่าทัศนคติและรูปแบบพฤติกรรมวิธีการดำเนินชีวิตและการกระทำที่ปฏิเสธความรุนแรงทุกรูปแบบสะท้อนการเคารพต่อชีวิตสิทธิและศักดิ์ศรีของบุคคล ความเสมอภาคเท่าเทียมมีความอดทนอดกลั้นและเอื้ออาทรต่อกัน เป็นต้น

4.5.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรม

ในการสัมมนานานาชาติเพื่อระดมความคิดเห็นเรื่องการเพาะกล้าแห่งปัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสันติ (Cultivating Wisdom, Harvesting Peace) ณ เมืองบริสเบนประเทศออสเตรเลีย เมื่อเดือนสิงหาคมพ.ศ. 2548 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549) ได้มีการนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นได้โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษาซึ่งมีสาระสำคัญแบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่

1) หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนต้องมีการปรับกระบวนการทัศน์ของการออกแบบหลักสูตรจากเดิมที่เน้นเนื้อหาสาระและประเมินผลโดยดูจากผลสอบมากเกินไปมาเน้นการพัฒนาคุณภาพหรือสันติภาพภายในของมนุษย์ (Intrapersonal Peace หรือ Inner Peace) ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมการปลูกฝังความมีเมตตารักสันติรวมถึงมีทักษะชีวิตกระบวนการคิดวิเคราะห์ทักษะการเจรจาสื่อสารความยุติธรรมสิทธิมนุษยชนหรือมีสันติภาพภายนอก (Interpersonal Peace) โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการมีการฝึกประสบการณ์และเน้นความเป็นองค์รวมของค่านิยมคุณธรรมหลักแห่งสันติสุขและความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความเชื่อ ฯลฯ

2) การผลิตและการพัฒนาครูคณาจารย์โดยสถาบันฝึกหัดครูต้องจัดให้มีหลักสูตรและการฝึกฝนการจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมให้ครอบคลุมประเด็นทั้ง 4 เสาหลักของการศึกษา ฯลฯ ตลอดจนมีระบบติดตามการประพฤติตนเป็นแบบอย่างของครูอย่างเป็นระบบ

3) บทบาทของสถานศึกษาโรงเรียนหรือสถานศึกษาต้องทบทวนและกำหนดวิสัยทัศน์นโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในเรื่องเกี่ยวกับการเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานที่มีการระบุแผนงานโครงการหรือโปรแกรมการจัดกิจกรรมเฉพาะและสอดแทรกอยู่ในการเรียนการสอนทุกรูปแบบรวมถึงการส่งเสริมให้พ่อแม่ครอบครัวชุมชนมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังและเป็นแบบอย่างที่ดีของการสร้างสันติวัฒนธรรมและเสนอแนะให้มีเกณฑ์การประเมินสมรรถนะคณาจารย์ด้านการปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดพลังปัญญาเพื่อนำไปสู่สันติภาพด้วย

4) บทบาทของกระทรวงศึกษาธิการต้องให้ความสำคัญกับการปฏิรูปหลักสูตรการกำหนดยุทธศาสตร์หรือนโยบายที่ช่วยเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2555) กล่าวว่า ลักษณะที่บ่งบอกถึงสันติวัฒนธรรม สามารถดูได้จากสิ่งต่อไปนี้

1) สิทธิมนุษยชนเท่าเทียม ลักษณะดังกล่าวหมายถึงการเคารพในความเท่าเทียมด้านความเป็นมนุษย์ที่ไม่อาจกำหนดหรือแบ่งแยกได้ตามฐานะ อาชีพ หรือการศึกษาที่เกี่ยวข้องในการตัดสินเชิงคุณค่าความเป็นมนุษย์

2) การศึกษาที่เท่าทัน เป็นการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการศึกษาหาความรู้การพัฒนาที่มีส่วนร่วม การเน้นให้เกิดความหนึ่งเดียว การส่งเสริมสร้างสรรค์ในด้านการพัฒนาสร้างการมีส่วนร่วม

3) การมีส่วนร่วมกับกระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ระบบประชาธิปไตยเป็นกระบวนการในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยที่ทุกคนเป็นเจ้าของ และกำหนดทางด้านการเมืองในฐานะปัจเจกชน

4) ความเท่าเทียมทางเพศสภาพ ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา ดังที่ได้มีการกล่าวถึงในเรื่องความเท่าเทียมนั้น ต้องปราศจากขีดจำกัดในการกำหนดความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างตามสภาพฐานภูมิ หรือกายภาพ

5) การมีอิสระ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะเป็นส่วนสำคัญที่ส่งเสริมการพัฒนาระบบประชาธิปไตยสร้างการมีส่วนร่วม

6) ความทนกันได้ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นการบอกถึงการจัดการปัญหาความขัดแย้งด้วยการ ใช้ความอดทนอดกลั้นตามแนวทางที่ศาสนาพุทธคือ ด้วยหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตะ และวิมังสา

7) ระบบความมั่นคงปลอดภัยของสังคมความสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องการและเป็นปัจจัยในการดำรงอยู่ของมนุษย์

4.5.3 หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสันติวัฒนธรรม

หลักสัปปุริสธรรมทางพุทธศาสนา

สัปปุริสธรรม (Qualities of a Good Man) หมายถึง ธรรมของคนดี หรือธรรมสำหรับผู้ที่ต้องการจะเป็นคนดี จัดเป็นหลักธรรมในระดับโลกียธรรม (Mundane States) คือธรรมสำหรับผู้ที่ยังข้องเกี่ยวอยู่ในกิเลสตัณหา ราคะ กรรมวิบาก ซึ่งทำให้บุคคลต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ (ประสิทธิ์ ทองอุ่น, 2540)

สัปปุริสธรรมมีหลักการปฏิบัติทั้งสิ้น 7 ประการดังต่อไปนี้

1) ธีมมัญญตา (Knowing the Law) ความเป็น ผู้รู้จักเหตุ หมายถึง ความรู้หลักการ รู้ กฎเกณฑ์ รู้แบบแผนต่างๆ ที่เราเข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่ว่าเราจะทำงานอะไร อยู่ที่ไหน

นอกจากนี้ยังต้องรู้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ผลอันเป็นผู้รู้จักเหตุ จะทำให้รู้ว่าอะไรเป็นเหตุแห่งความเสื่อม ความเจริญ สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างแม่นยำว่าจะเกิดเหตุการณ์อย่างไรขึ้น และมีสิ่งใดที่จะตามมา และไม่เป็นคนงมงายไร้เหตุผล

ผู้ที่จะรู้จักเหตุ ควรเป็นคนที่ใฝ่การศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม อย่างน้อยจะต้องศึกษาให้รู้หลักธรรมเป็นสัมมาทิฐิ (การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ) เสียก่อนเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติได้ ต้องเป็นคนช่างสังเกตและควรเป็นผู้มีกัลยาณมิตร คือมีคนที่เป็เพื่อนเมื่อมีทั้ง 3 สิ่งนี้คุณธรรมความเป็นผู้รู้จักเหตุจึงจะเกิด (พระเผด็จ ทตตชีโว, 2531)

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2527) กล่าวว่า หลักธรรมข้อนี้ฝึกให้เป็นนิสัยได้โดยฝึกคิดให้รอบคอบก่อนพูด หรือลงมือกระทำสิ่งใดทุกครั้งเสมอ เมื่อเราสามารถคิดได้ล่วงหน้าว่าถ้าหากเราพูดเช่นนี้ผลที่ตามมาจะเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลายมนุษยสัมพันธ์ เราก็อย่าพูดหรือกระทำในสิ่งที่ติงามซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2) *อัตถัญญตา (Knowing the Meaning)* ความเป็นผู้รู้จักอรรถ คือ ผล หมายถึง รู้ถึงความประสงค์หรือผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำเหตุต่างๆ ผู้ที่รู้จักผลจะเป็นผู้ที่มีวิจารณญาณในการตัดสินใจที่ดี โดยอาศัยการมีความรู้ ความละเอียดและความช่างสังเกตเป็นหลักในการวิเคราะห์

การเป็นผู้รู้จักเหตุและผล รวมเรียกว่าความเป็นผู้มีเหตุผลในการคิดและการกระทำ หมายถึงการคิดจากเหตุโยงไปหาผล (อัมมัญญตา) และการคิดจากผลกลับไปหาเหตุ (อัตถัญญตา) การคิดแบบนี้จะทำให้เกิดความรู้เท่าทันเหตุการณ์ ซึ่งแบ่งเป็นการรู้เท่ากับการรู้ทัน ความรู้เท่ามิไว้ป้องกันไม่ให้อปัญหาเกิดขึ้น ความรู้ทันมิไว้สำหรับแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า (สัปปริสธรรมกถา พุทธจักร, 2537) คนที่มีสัปปริสธรรม 2 ประการนี้เรียกว่าเป็นคนมีเหตุมีผลลักษณะของคนมีเหตุมีผลย่อมมีคุณลักษณะประจำตัว 2 ประการคือ

1) เชื่อในสิ่งที่มีเหตุผล โดยใช้ปัญญาพิจารณาให้รอบคอบ

2) ทำงานด้วยเหตุผล การทำงานที่วุ่นวายนี้หมายถึงการศึกษาปฏิบัติการปกครองการสังคมการตัดสินใจ ฯลฯ จะดูใครจะว่าใคร จะดีจะชม จะลงโทษ จะให้ความดีความชอบ จะต้องยึดเหตุผลที่ถูกที่ควรเป็นใหญ่ ไม่ถืออารมณ์หรืออคติเป็นเกณฑ์เพราะเหตุผลเป็นหลักที่ต้องและยุติธรรมแน่นอน

3) *อัตถัญญตา (Knowing oneself)* ความเป็นผู้รู้จักตน หมายถึงรู้ จักตนเองรู้ภาวะที่ตนเองเป็น และฐานะที่ตนมี การรู้จักตนเองคือรู้ความเด่นและความด้อยของตนเอง การรู้ความเด่นก็เพื่อทำงานที่เหมาะสมกับความสามารถของตน การรู้ความด้อยก็เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของตนคนที่

รู้จักตนแล้วก็สามารถวางตนให้เหมาะสมได้ไม่ยาก การรู้จักภาวะของตนคือการรู้ว่าเรากำลังสวามิภพาของการเป็นใคร” เป็นลูกเป็นเพื่อนเป็นลูกน้องเป็นหัวหน้าแล้วปฏิบัติหน้าที่ตามภาวะนั้น ๆ อย่างถูกต้อง การรู้จักฐานะ คือ การที่เรารู้ว่าตนมีความรู้ความสามารถ มีศีลธรรม กำลังกาย การศึกษา ความเชื่อมั่นในตนเองมากน้อยเพียงไรเพื่อให้เราวางตนได้ถูกต้อง การช่วยให้รู้จักตนเองดีพอสมควร มี 3 วิธี ดังนี้

1) หมั่นพิจารณาตนเองและการกระทำของตนเอง ตลอดจนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใน แต่ละวันต้องใช้เวลาวางทบทวนว่าตนทำอะไรบ้าง พุดอะไรบ้างเป็นการเสียหายแก่ตนและผู้อื่นหรือไม่

2) เมื่อสำรวจตนเองแล้วเห็นว่าสิ่งใดผิดหรือบกพร่องไป ก็สารภาพแก่เพื่อนหรือผู้ใหญ่เสียว่าตนทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องและสัญญาว่าจะไม่ทำอีก การทำเช่นนี้จะช่วยให้ละอายที่ผิดสัญญา จะระมัดระวังคิดก่อนทำและพิจารณาให้เหมาะสมกับตนเองมากขึ้น

3) ยอมให้ผู้ที่ตนไวใจหรือเคารพนับถือตักเตือนแนะนำเมื่อเห็นตนทำผิดหรือบกพร่องเพื่อที่จะได้รู้ตนก่อนที่จะสายเกินแก้ ควรแจ้งความจำนงค์ของตนต่อเพื่อนสนิทที่ไวใจว่าตนยินดีรับฟังขอให้ช่วยเป็นกระจกเงาให้ตนเองรู้จักตนเองด้วย

4) มัตตัญญูตา (Knowing how to be Temperate) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ หมายถึง รู้จักความพอดี พอเหมาะ ความพอดีไม่มีเครื่องชั่งตวงวัดนอกจากจะเอาใจที่ละเอียดสุขุม ความมีปัญญา ความรอบคอบไปวัด (พระเมตัง ทตตชีโว, 2531) ความพอดี (ทางสายกลาง) มีได้ ขึ้นอยู่กับเหตุผลส่วนตัวหรือความชอบของแต่ละคน แต่ขึ้นอยู่กับการกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน เปรียบเหมือนการสอยมะม่วงบนต้นไม้ที่สูงสามวาผู้สอยต้องใช้ไม้ที่ยาวสามวาจึงจะสอยได้พอดี (สัปปริสธรรมกถา พุทธจักร, 2537)

การเป็นผู้รู้จักประมาณมี 6 ประการคือ (ประสิทธิ์ ทองอุ่น, 2540)

1) รู้จักประมาณในการแสวงหา หมายถึง แสวงหาการประกอบอาชีพเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ

2) รู้จักประมาณในการรับ หมายถึง การรับมา แต่สิ่งที่ไม่มิโทษและรับมา แต่เพียงพอแก่ความต้องการ

3) รู้จักประมาณในการบริโภค หมายถึง การพิจารณาก่อนบริโภคเว้นสิ่งที่มีโทษบริโภค แต่ตามความจำเป็นให้พอดีแก่ฐานะของตน

4) รู้จักประมาณในบุคคล หมายถึง การประพัตินต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับด้วยสมฐานะ สมวัยและลักษณะนิสัยธรรมชาติของบุคคลนั้น ๆ

5) รู้จักประมาณในธรรมะ หมายถึง การประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยกฎหมาย วัฒนธรรมขนบประเพณี

6) รู้จักประมาณในเหตุการณ์ หมายถึง ความเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นหรือที่ตน ประสบอยู่แล้วปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกาลเทศะ

5) กาลัญญุตตา (Knowing the Proper Time) ความเป็นผู้รู้จักกาล หมายถึง การ รู้จักบริหารเวลาให้เหมาะสม จึงรู้จักตัวและพิจารณาเสมอว่ากาลเวลาใดควรจะปฏิบัติอย่างไร จึงจะ เป็นการถูกต้องและเหมาะสม รู้ว่าเวลาทุกนาที่มีคุณค่า ลักษณะการใช้เวลาแบ่งเป็น 4 ระดับคือ

1) ทำให้ทันเวลา ถ้าทำอะไรไม่ทันเวลาแล้วสิ่งที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้มักจะ ล้มเหลว

2) ทำให้ถูกเวลา โดยสังเกตและใช้ปัญญาพิจารณาว่าสิ่งใดงานใดควรจะ ปฏิบัติ ณ เวลาใด

3) ทำตามเวลา ของบางอย่างถูกกำหนดตายตัวเลื่อนไม่ได้ก็ต้องปฏิบัติตาม เวลานั้น ศัพท์ทางพระเรียกว่า “ อภิลักขิตกาล ” คือกาลที่ต้องทำให้ตามเวลา (พระเผด็จ ทตตชีโว, 2531)

4) ทำงานให้ตรงเวลา หมายถึง การทำงานให้เสร็จและบรรลุจุดหมาย ตามเวลาที่กำหนดเอาไว้ถ้าล่าช้าจะทำให้เสียงาน และเสียคน

6) ปริสัณญุตตา (Knowing the Assemble) ความเป็นผู้รู้จักชุมชนหมายถึงการรู้จัก สังคมนั้นเองเมื่อบุคคลเข้าไปอยู่ในสังคมใดก็รู้จักพิจารณาถึงขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีค่านิยม ฯลฯ แล้ววางตัวไม่ให้ขัดแย้งกับวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ การไม่ทำตนเป็นคนขวางโลกเป็นการ ป้องกันการกระทำที่ไม่เหมาะสมอันจะก่อให้เกิดความเข้าใจผิดความ รังเกียจและการทะเลาะเบาะ แว้ง (อาภา ถนัธร่าง, 2528)

พระราชันท์มุนี ปัญญานันทภิกขุ (2520) กล่าวว่าเมื่อบุคคลเข้าไปอยู่ในชุมชนต้อง รู้ว่าที่นั่นเป็นที่ประชุมของคนดีหรือไม่ดี และเมื่อเข้าไปแล้วก็ต้องรู้ว่าเขาประชุมกันด้วยเรื่องอะไร มีประโยชน์มีโทษอย่างไรควรเข้าใกล้หรืออยู่ห่าง ซึ่งสำคัญมากโดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันและการไป ในที่ประชุมก็ควรแต่งกายให้พอเหมาะพอสมแก่ที่ประชุม นั้น ๆ

7) บุคคลัญญุตตา (Knowing the Individual) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล หมายถึง การ เป็นผู้รู้จักเลือกคบบุคคล วิธีเลือกคือ แยกบุคคลออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่อยากเป็นบุคคลผู้ประเสริฐ (คนดี) และกลุ่มที่มีพฤติกรรมตรงข้าม (คนไม่ดี) เมื่อรู้จักคัดเลือกแล้ว ก็เลือกคบเฉพาะคนดี

นอกจากนี้ยังรวมถึงความสามารถในการดูนิสัยใจคอคนเพื่อใช้งานหรือสั่งสอนให้เหมาะสมกับนิสัยใจคอของคนด้วย

วิธีการเลือกคบคนเป็นมิตรสหายน่าจะพิจารณาได้ ดังนี้

- 1) พฤติกรรมหรืออากัปกิริยา
- 2) ค่านิยม หรือทัศนคติ
- 3) ประวัติของบุคคล เช่น ชาติตระกูล ประเพณี ความประพฤติการศึกษา
- 4) การประกอบอาชีพ
- 5) การคบเพื่อนของผู้นั้น (สัปบุริสธรรมกถา, 2537)

ซึ่งสอดคล้องกับนวนลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2527) ได้เน้นถึงการเป็นผู้รู้จักบุคคลโดยพึงรู้สึกตัวและพิจารณาเสมอว่า

- 1) เราควรรู้จักคบคนดีหลีกเลี่ยงการคบคนชั่ว
- 2) เราควรรู้จักเลือกเคารพคน คนไหนที่มีคุณธรรมก็ควรเคารพ คนไหนชั่วไร้คุณธรรมเราก็ไม่ควรเคารพ
- 3) เราควรรู้จักเลือกในการไว้วางใจคน คนที่เราไว้วางใจได้คือคนที่มีคุณธรรม ใจซื่อ ถื่อคำสัตย์ และมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่
- 4) เราควรรู้จักเลือกคนในการให้ความเชื่อถือ คนที่น่าเชื่อถือได้มักเป็นคนที่มีศักดิ์ศรี มีความรู้ความสามารถ มีประสพการณ์และเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติธรรมอันเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น
- 5) เราควรรู้จักเลือกว่าคนไหนเราควรให้ความช่วยเหลือ ผู้ที่เราสมควรให้ความช่วยเหลืออย่างยิ่งคือผู้ที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ โดยมีหลักในการช่วยเหลือเขาเพื่อให้เขาช่วยตนเองได้มากที่สุด
- 6) เราควรเลือกประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับฐานะ โอกาสและสถานที่
- 7) ในการบริหารเราจำเ็นจะต้องรู้ว่าคนชนิดใดเหมาะสมกับงานอะไร แล้วพยายามเลือกคนให้เหมาะกับงานโอกาส และสถานที่ที่จะช่วยให้การบริหารงานต่างๆสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

การนำหลักสัปปุริสธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาส่งผลดีต่อผู้ปฏิบัติเสมอโดยเฉพาะในการดำเนินชีวิตประจำวัน และการทำงานดังนั้นจึงควรถามตนเองเสมอว่า

- 1) ท่านคือใคร
- 2) มีความสามารถแค่ไหน
- 3) ใช้อารมณ์หรือเหตุผลในการทำงานหรือการดำเนินชีวิต
- 4) เวลานี้ขณะนี้เราควรทำอะไรก่อนหลัง
- 5) ชุมชนเราพร้อมหรือยัง
- 6) เข้าใจความแตกต่างของเพื่อน ๆ หรือไม่

ถ้าตอบปัญหาเหล่านี้ได้การปฏิบัติภารกิจก็จะเกิดขึ้นตามลำดับจนเป็นผู้สมบูรณ์ที่สุด (กรมการศาสนา, 2525)

หลักสัปปุริสธรรมเริ่มมีผู้นำไปใช้ในองค์กรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น โสภณ สุภาพงษ์ ได้กล่าวถึงแนวการพัฒนาความคิดและวัฒนธรรมของ บริษัทบางจากปิโตรเลียม จำกัด โดยยึดหลักของการเป็นคนดี (สัปปุริสธรรม) มีความรู้ และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น การเป็นคนดี คือต้องทำงานและทำโดย

- 1) รู้หลัก รู้เหตุ เช่นต้องรู้ว่าคุณงามความดีและความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสิ่งสำคัญกว่าสิ่งใดและเป็นสาเหตุของความสำเร็จเป็นต้น
- 2) รู้เป้าหมาย รู้ผล เช่นการทำงานต้องยึดเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกันเพื่อเป้าหมายเดียวกันและเป้าหมายคือการแก้ปัญหาไม่ใช่การแก้ตัวเป็นต้น
- 3) รู้ตน เช่น ต้องรู้ว่าตนเป็นขององค์กรตนเป็นของประเทศชาติตนเป็นส่วนรวมซึ่งจะต้องรู้ถึงหน้าที่ที่ตนต้องมีต่อส่วนรวมต่อองค์กรเป็นต้น
- 4) รู้กาล เช่น ต้องรู้ว่างานทุกอย่างต้องเสร็จสิ้นตามเวลาถ้าช้ากว่านั้นก็ไม่มีประโยชน์เป็นต้น
- 5) รู้ประมาณ เช่น ความพอเป็นเรื่องสำคัญในชีวิตเป็นจุดเริ่มต้นของการเสียสละถ้ามีความรู้จักพอที่เหมาะสมของตนเองก็จะเริ่มรู้สึกว่าจะมีเหลือให้คนอื่นเป็นต้น
- 6) รู้ชุมชน เช่น รู้ว่าเรามีหน้าที่ช่วยกันสร้างสังคมรอบ ๆ เราให้เป็นสังคมที่ดีเพื่อที่จะได้อยู่ในสังคมที่ดีเป็นต้น
- 7) รู้ผู้อื่น เช่น ต้องระมัดระวังอย่าภูมิใจกับการได้รับรางวัลจากผู้ที่มีอำนาจที่ประพฤติไม่ดียิ่งๆแล้วรางวัลที่ดีที่สุดควรเป็นรางวัลที่ตัวเองให้ตัวเองเมื่อทำดีเป็นต้นงาน

4.5.4 การศึกษากับสันติภาพ

ยูเนสโกได้เริ่มโครงการโรงเรียนในเครือช่ายเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2496 ได้เริ่มโครงการโรงเรียนในเครือช่ายเพื่อส่งเสริมสันติภาพและความเข้าใจอันดีระหว่างชาติขึ้นในปี พ.ศ. 2496 โรงเรียนในโครงการนี้ได้เข้าร่วมโครงการสอนเรื่องต่างๆมากมายทั้งในส่วนที่จัดในชั้นเรียนและในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนรอบข้างทั้งในรูปแบบสาขาวิชาในหลักสูตรและของกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อบรรลุถึงจุดประสงค์ใหญ่ของยูเนสโก ที่มุ่งหวังจะปลูกฝังความคิดและเผยแพร่การกระทำที่จะขัดสงครามที่เริ่มต้นในจิตใจของมนุษย์โดยผ่านการศึกษา การให้การศึกษาเพื่อปลูกฝังสันติภาพให้เกิดขึ้นในมนุษย์นั้นสามารถสอนได้ทุกระดับเริ่มตั้งแต่เด็กเล็กถึงขั้นชมโลกจนโตเป็นวัยรุ่นและวัยหนุ่มสาวเด็กจะได้รับการปลูกฝังจากพ่อแม่สมาชิกในครอบครัว โรงเรียนวิทยาลัยมหาวิทยาลัยและบุคคลที่เกี่ยวข้องในสังคม

ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์มีสันติภาพนั้นต้องอาศัยพื้นฐานที่สำคัญ 5 ประการ (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคณะ, 2529) คือ

- 1) การรู้จักตนเอง
- 2) การรู้จักและเข้าใจบุคคลอื่น
- 3) การตัดสินใจขัดแย้ง
- 4) ความรักธรรมชาติ
- 5) การรู้จักโลกที่เราอาศัยอยู่
- 6) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

พื้นฐานสำคัญดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นในสำนักของเด็กได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การจัดการศึกษาของสถาบัน เช่น โรงเรียน การจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญที่จะช่วยปลูกฝังและเสริมสร้างให้เด็กมีพื้นฐานทางสันติภาพเมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียนสิ่งสำคัญที่เด็กควรได้เรียนรู้มีหลายประการ (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคณะ, 2529) คือ

- 1) การสร้างทัศนคติที่ดีในการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและคนในโลก
- 2) การปลูกฝังความภูมิใจในความเป็นชาติของตน
- 3) การศึกษาเรื่องราวของชนชาติอื่น
- 4) การรู้จักให้ความเคารพผู้อื่น
- 5) การปฏิบัติตามหลักของศาสนา

การจัดการเรียนการสอนในเรื่องของระดับสันติภาพและแนวคิดทักษะที่จะส่งเสริมให้เกิดสันติภาพเป็นแกนแต่สิ่งที่สำคัญก็คือต้องพยายามจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีที่หลากหลายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมครบ 3 ด้านทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ (Cognitive domain)

ด้านทัศนคติ (Affective Domain) และด้านการฝึกทักษะ (Psychomotor domain) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกิดจิตสำนึกด้านสันติภาพและนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันทั้งในชีวิตส่วนตัวสังคมชุมชนในประเทศและระหว่างประเทศดังนั้นโรงเรียนจึงจัดได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะพัฒนาพื้นฐานจิตใจของเด็กให้เกิดสันติภาพโดยต้องอาศัยหลักการจัดการเรียนการสอนหลายๆวิธีที่จะสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่เด็กเพื่อที่เด็กจะได้นำไปใช้ในชีวิตจริง ทั้งชีวิตส่วนตัว สังคม และประเทศชาติ

4.5.5 แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อสันติภาพ

การจัดการศึกษาเพื่อสันติภาพ (Peace Education) สำหรับผู้เรียน (Learner as Teacher) จะเป็น การกล่าวถึงหลักสูตรที่องค์การสหประชาชาติได้ออกแบบไว้เพื่อจัดการศึกษาเพื่อสันติที่เหมาะสมกับแต่ละช่วง วัย โดยแบ่งเป็น 5 unit ดังนี้ (United Nation, 2000)

Unit 1 (สำหรับเด็กอายุ 8-12 ปี) ได้แก่ การคิดเชิงนิเวศวิทยา และการเคารพต่อชีวิต (Ecological thinking and respect for life) เน้นการตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตและการพึ่งพาอาศัยกันของระบบสิ่งมีชีวิตในโลก เน้นการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

Unit 2 (สำหรับเด็กอายุ 11-16 ปี) ปลุกฝังแนวคิดในเรื่องการอดทน และเคารพต่อศักดิ์ศรีและอัตลักษณ์ของบุคคล (tolerance and respect for dignity and identity) เน้นความเข้าใจด้านสิทธิและความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคล การสร้างสันติวัฒนธรรม ให้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับความพอเพียง และการมีส่วนร่วม มีความเข้าใจว่าอัตลักษณ์ของบุคคลจะเป็นลักษณะเฉพาะที่ช่วยแยกแยะความแตกต่างระหว่างตัวเองกับคนอื่น เป็นการจัดการศึกษาที่สนับสนุนเรื่องศักดิ์ศรีอัตลักษณ์และความแตกต่างระหว่างบุคคล

Unit 3 (สำหรับเด็กอายุ 12 ปีขึ้นไป) เน้นการเรียนรู้ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการปฏิบัติการไร้ความรุนแรง (Critical thinking and active non-violence) ทักษะการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดสำหรับแนวคิดนี้คือการต่อต้านความรุนแรงและส่งเสริมการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

Unit 4 (สำหรับเด็กอายุ 14 ปีขึ้นไป) มีแนวคิดสำคัญคือความยุติธรรมในสังคม และหน้าที่พลเมือง (Social justice and civic responsibility) มีพื้นฐานในการจัดรูปแบบการเรียนรู้ คือทำให้การเรียนรู้มีชีวิตชีวา และรับรู้ว่าการเรียนรู้ด้านสันติมีอยู่ทั่วทุกแห่งหน การปลุกฝังเรื่องหลักการความยุติธรรมทางสังคมเป็นแนวคิดที่มองเห็นว่าสันติภาพ คือการไม่เกิดความรุนแรงทางตรงและความรุนแรงเชิงโครงสร้างหรือเชิงสถาบันต่างๆ

Unit 5 (สำหรับเด็กอายุ 14 ปีขึ้นไป) มีแนวคิดหลักคือความเป็นผู้นำและความเป็นพลโลก (Leadership and Global Citizenship) ที่เหมาะสมสำหรับสหประชาชาติใหม่โดยใช้ศักยภาพและสติปัญญาของเยาวชนในการสร้างสันติวัฒนธรรมร่วมกัน การจัดการศึกษาด้านความ

เป็นผู้นำและความเป็นพลโลกจึงมีความสำคัญ สมาชิกในชุมชนต้องสามารถจัดการและรับมือกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เพิ่มขึ้นในแง่มุมต่างๆได้ดี

UNICEF และ UNESCO (1999) ได้ร่วมมือกันกำหนดและนำเสนอกรอบแนวทางในการดำเนินงานจัดการศึกษาเพื่อสันติ (Peace Education) ในสถานศึกษา ใน Peace Education in UNICEF Working Paper Series เพื่อเป็นแนวทางที่เป็นรูปธรรมให้สถานศึกษานำไปใช้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

- จัดให้สถานศึกษาเป็นพื้นที่แห่งสันติที่ปราศจากความขัดแย้งที่รุนแรงสำหรับเด็ก
- ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็ก
- พัฒนาให้สถานศึกษามีบรรยากาศของการมีพฤติกรรมที่มีสันติและเคารพต่อกันใน

หมู่สมาชิกในสังคมแห่งการเรียนรู้

- ใช้หลักการของความเท่าเทียม และการไม่แบ่งแยก เลือกที่รักมักที่ชังในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารและมีการปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง

- วาดภาพความรู้เกี่ยวกับการสร้างสันติภาพที่มีในชุมชนให้ปรากฏขึ้น ซึ่งรวมถึงการรับมือกับความขัดแย้ง ที่อาจส่งผล หรือไม่ปรากฏความรุนแรงหรือฝังรากลึกลงในวัฒนธรรมท้องถิ่น

- รับมือกับความขัดแย้งด้วยแนวทางแห่งการเคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมกัน

- บูรณาการความเข้าใจเรื่องสันติภาพ สิทธิมนุษยชน ความยุติธรรมในสังคม และการตระหนักถึงปัญหาโลกร่วมกัน ลงในหลักสูตรเท่าที่จะเป็นไปได้

- จัดเวทีอภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าของสันติภาพ และความยุติธรรมในสังคม

- ใช้วิธีการสอนและการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ความร่วมมือ การแก้ปัญหา และการเคารพความแตกต่าง

- ส่งเสริมให้เด็กนำเรื่องการสร้างสันติภาพไปใช้ในกิจกรรมทางการศึกษา เช่นเดียวกับการนำไปใช้ในชุมชนที่กว้างขึ้น

- ขยายโอกาสให้นักการศึกษาได้มีโอกาสสะท้อนความคิด และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในประเด็นเกี่ยวกับสันติ ความยุติธรรมและสิทธิต่าง ๆ

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบระหว่างหลักการสร้างสันติวัฒนธรรม

| ผู้นำเสนอ | หลักการที่ส่งผลให้เกิดสันติวัฒนธรรม | | | | | | | | |
|---|-------------------------------------|------------------------------------|-------------------------------|-----------------------------|------------------------------|--------------------------------|-------------------------------------|--------------------|---------------------|
| | ปลูกฝังสันติภายในสู่สันติภายนอก | รู้จักตนเอง/รู้จักและเข้าใจผู้อื่น | การทำงานร่วมกัน/การมีส่วนร่วม | ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ | การรู้จักให้ความเคารพผู้อื่น | การศึกษาเรื่องราวของชนชาติอื่น | สอนเรื่องสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียม | บูรณาการในหลักสูตร | บูรณาการกับหลักสูตร |
| Cultivating Wisdom, Harvesting Peace (2548) | ✓ | | ✓ | | | | ✓ | ✓ | |
| Johan Galtung (1996) | ✓ | | | ✓ | | | ✓ | | ✓ |
| UNESCO (2007) | | ✓ | ✓ | | ✓ | | ✓ | ✓ | |
| UNICEF (1999) | | | ✓ | ✓ | ✓ | | ✓ | ✓ | |
| จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ (2529) | | ✓ | | ✓ | ✓ | ✓ | | | ✓ |
| ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539) | | | | | ✓ | ✓ | ✓ | | ✓ |
| เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ (2555) | ✓ | | ✓ | | ✓ | | ✓ | | ✓ |
| ร่างปฏิญญา Manifesto (2000) | | ✓ | ✓ | | ✓ | | ✓ | | |

จากตารางสังเคราะห์พบว่า หลักการสร้างสันติวัฒนธรรมมาจากวิธีคิดและกระบวนการเดียวกัน แต่มีบางประเด็นที่มีความแตกต่างกันเนื่องจากการนำไปใช้ในบริบทที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์จากตารางแล้วพบว่า รายละเอียดของหลักการสร้างสันติวัฒนธรรมที่ต้องมีร่วมกัน ประกอบด้วย การสร้างสันติภายในสู่สันติภายนอก การเคารพสิทธิมนุษยชน การรู้จักตนเองและรู้จักเข้าใจผู้อื่น การทำงานร่วมกันเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม และควรนำหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันเข้ามาปรับใช้ในบริบทวัฒนธรรมของไทย คือ สัปปริสธรรม 7 คือหลักธรรมของคนดี หรือธรรมสำหรับผู้ที่ต้องการจะเป็นคนดีซึ่ง ประกอบด้วย 1) ความเป็นผู้รู้จักเหตุ 2) ความเป็นผู้รู้จักผล 3) ความเป็นผู้รู้จักตน 4) ความเป็นผู้รู้จักประมาณ 5) ความเป็นผู้รู้จักกาล 6) ความเป็นผู้รู้จักชุมชนและ 7) ความเป็นผู้รู้จักบุคคล บุคคลที่มีสัปปริสธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตจึงย่อมเข้าใจความแตกต่างของผู้อื่น ทำให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เพราะจะเป็นผู้ที่คิดไตร่ตรองก่อนพูด หรือลงมือกระทำสิ่งใดในทุกครั้งเสมอ กระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความพอเหมาะพอดี รู้จักกาลเทศะว่าควรประพฤติควร ปฏิบัติ

ตนเองให้เหมาะสมอย่างไร โดยเฉพาะการรู้จักตนเองและการรู้จักผู้อื่น เพื่อที่จะรู้ว่าตัวเราเป็นอย่างไร และควรปฏิบัติตนต่อบุคคลต่าง ๆ ให้เหมาะสม ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขโดยการนำหลักธรรมเข้ามาปรับใช้ในการอยู่ร่วมกันนี้ สอดคล้องกับหลักการที่ จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคณะ (2529) ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539) เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2555) ได้ให้หลักการสร้างสันติวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข โดยมีขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม ปฏิบัติตามหลักศาสนา และหลักธรรม เพื่อก่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งภายนอกและภายในของความเป็นมนุษย์ จึงได้มาเป็นหลักการในการสร้างสันติวัฒนธรรม ได้แก่ 1) บูรณาการกับหลักศาสนา 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วม/การทำงานร่วมกัน 3) ส่งเสริมการมีสันติภายในสู่สันติภายนอก 4) ส่งเสริมการเคารพผู้อื่น และ 5) ส่งเสริมการรู้จักตนเอง และเข้าใจผู้อื่น

4.5.6 ศิลปะกับสันติวัฒนธรรม

การสอนสันติภาพนั้นมีวิธีที่หลากหลาย ซึ่งสามารถครอบคลุมถึงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของเด็กภายในโรงเรียน รวมไปถึงประเด็นที่เป็นปัญหาระดับสูงอย่างการแบ่งแยกเชื้อชาติ (Haulsrod & Sternberg, 2012) อย่างไรก็ตามการสอนสันติภาพอาจมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน แต่ละสังคมก็มีเทคนิคพิเศษสำหรับการศึกษาสันติภาพ ขึ้นอยู่กับปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นการสอนสันติภาพ ในประเด็นปัญหาหรือรูปแบบที่ต่างกันย่อมใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่ต่างกันด้วย และวิธีหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนสันติภาพคือศิลปะ นักจิตวิทยาและนักวิจารณ์ศิลปะเชื่อว่าการมีศิลปะร่วมกับการดำเนินชีวิตส่งผลดีต่อบุคคลและสังคมรอบข้าง ดังนั้นศิลปะสามารถช่วยลดปัญหาความสับสนทางด้านจิตใจ เพิ่มความรู้สึกในด้านบวก ส่งเสริมความเห็นอกเห็นใจเข้าใจซึ่งกันและกัน และลดอคติของมนุษย์ที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (Shabani & Raki, n.d.)

จะเห็นได้ว่าการสอนสันติภาพและการสอนศิลปะมีจุดประสงค์ร่วมกันหลายประการ นั่นคือเพื่อบรรเทาความเครียด พัฒนาสมาธิ ส่งเสริมจินตนาการ และเพิ่มความเห็นอกเห็นใจ ศิลปะสามารถเป็นสื่อกลางในการแสดงออกทางความคิด ประสบการณ์ และความรู้สึก ที่ไม่สามารถแสดงออกผ่านการสื่อสารทางภาษาได้ การสร้างศิลปะจึงแสดงให้เห็นถึงศักยภาพระดับสูงในการถ่ายทอดประสบการณ์อย่างเป็นธรรมชาติของมนุษย์ (Ahmadi, 2013) Greene (1995) กล่าวว่าสำหรับเขาแล้วการศึกษาศิลปะเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นจินตนาการของผู้เรียนคิดในรูปแบบต่าง ๆ ในรูปแบบของบุคคลในละคร หรือนวนิยาย

สรุปได้ว่า ศิลปะช่วยให้เราเข้าใจผู้อื่นได้ดีขึ้น และการใช้ศิลปะในการถ่ายทอดความรู้สึก หรือประสบการณ์ต่างๆ ส่งผลให้เกิดพัฒนาการในการเห็นอกเห็นใจและรับฟังความเห็นของผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง ผ่านตัวกลางอย่างศิลปะ

4.6 แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ

4.6.1 กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ช่อลัดดา ขวัญเมือง (2542) กล่าวว่า เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมให้บุคคลได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน มีการศึกษาพฤติกรรมของตนเอง ของผู้อื่นและของกลุ่ม จากการทำงานร่วมกันจนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างสัมพันธภาพ และประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน เพื่อจะได้นำไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนากลุ่มต่อไป

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มจะเริ่มขึ้นนับตั้งแต่มีบุคคล 2 คนขึ้นไปมาทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน เมื่อมนุษย์เข้ามาร่วมกลุ่มกันก็จะเกิดเป็นบทบาทของกลุ่มขึ้นมา ทั้งนี้เพราะกลุ่มมีอิทธิพลอยู่ในตัวของมันเอง อิทธิพลของกลุ่มสามารถที่จะขัดเกลาลักษณะท่าทีของสมาชิกในกลุ่ม ให้แปรเปลี่ยนไปได้ เราจึงได้เห็นความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสภาพของกลุ่มที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์พัฒนา หรือถ้าหลังเลวลงก็ตาม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการในกลุ่ม

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546) กล่าวว่า พลวัตแห่งกลุ่ม (Group dynamics) จะช่วยอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นภายในกลุ่ม จะเกี่ยวข้องกับการศึกษาพลังหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มโดยรวมและกระบวนการตีความหมายของพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนโดยอาศัยประสบการณ์ของกลุ่ม พลวัตแห่งกลุ่มยังช่วยให้เข้าใจกระบวนการในการทำงานร่วมกัน การเลือกจุดมุ่งหมายของกลุ่ม การเสนอแนะและประเมินผลวิธีดำเนินการ การตัดสินใจ การวางแผน เพื่อการปฏิบัติและการดำเนินการตามแผนนั้น ซึ่งช่วยให้มีความคุ้นเคยกับการเป็นผู้นำ การเป็นสมาชิก ช่วยให้บุคคลสามารถฝึกฝนตนเองและผู้อื่นเพื่อประโยชน์ต่อกลุ่มให้สามารถวัดประเมินความก้าวหน้าด้านความงอกงามของกลุ่มได้

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2546) กล่าวว่า ความมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มมีดังนี้

1) เพื่อสร้างความเข้าใจในตนเองได้อย่างถูกต้อง โดยปกติคนทั่วไปอาจจะคิดว่าตนเองมีความเข้าใจในตนเองไม่จำเป็นให้คนอื่นช่วยชี้แจงว่าตนเป็นอย่างไร ในทางจิตวิทยาแล้วมนุษย์ย่อมเข้าใจตนเอง แต่บางครั้งอาจจะไม่เข้าใจตนเองได้ดีเท่าที่ควร หรือบางครั้งก็เข้าใจตนเองผิดพลาดได้ ทั้งนี้ เพราะว่าแต่ละคนก็มีการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีการป้องกันตัวที่แตกต่างกันไป ด้วยเหตุนี้กิจกรรมกลุ่มก็อาจจะช่วยให้มนุษย์ได้โดยเป็นกระจกเงาสะท้อนให้เห็นภาพของตนเองทุก ด้าน

2) เพื่อสร้างความเข้าใจบุคคลอื่น มนุษย์มีความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ความเข้าใจในสมาชิกของกลุ่ม ความเข้าใจในบุคคลอื่นจะทำให้เกิดการยอมรับพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมา ดังนั้นในการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันของสมาชิกจะเปิดโอกาสให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้ลักษณะต่าง ๆ ของแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

3) เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิก ซึ่งนอกจากจะอาศัยความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคนแล้ว สิ่งที่สำคัญและมีความหมายต่อความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความร่วมมือ ซึ่งถ้าขาดความร่วมมือที่ดีจะทำให้การทำงานของกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นในการทำกิจกรรมกลุ่มจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่สมาชิกกลุ่มให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น

4.6.2 การใช้กรณีตัวอย่าง

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542) กล่าวว่า กรณีตัวอย่างเป็นวิธีการสอน ซึ่งใช้กรณีหรือเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการเรียน ให้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายเพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาทางแก้ปัญหาที่นั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ตนได้รับอย่างถี่ถ้วน การอภิปรายจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้ง การนำเอากรณีต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริง ซึ่งมีส่วนช่วยให้การเรียนการสอนมีความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

ทิตินา แคมมณี (2548) กล่าวว่า กรณีตัวอย่าง คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริง และตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาของคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

ประโยชน์ของการใช้กรณีตัวอย่าง

นวรรตน์ สมนาม (2546) ได้กล่าวถึงกรณีตัวอย่างสามารถนำไปใช้สอนได้ทุกวิชา โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ และพยายามหาคำตอบที่ถูกต้องมีเหตุผล การใช้กรณีตัวอย่างมีประโยชน์ ดังนี้

- 1) ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์ การอภิปราย และฝึกฝนหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่นั้น
- 2) ช่วยให้การเรียนการสอนมีลักษณะใกล้เคียงกับความจริงและมีความหมายสำหรับผู้เรียน
- 3) ช่วยให้ผู้เรียนเห็นการกระทำของตนเอง สามารถเชื่อมโยงสถานการณ์ที่ต่อเนื่องกัน
- 4) ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญห

วิธีการใช้กรณีตัวอย่าง

นวรรตน์ สมนาม (2546) กล่าวถึงวิธีการนำกรณีตัวอย่างไปใช้ ดังนี้

- 1) ให้ผู้เรียนเรียนรู้กระบวนการคิด การแก้ปัญหาและการวิเคราะห์จากสถานการณ์ที่กำหนดให้
- 2) เรื่องเล่าที่เกิดขึ้นจริงและอยู่ในความทรงจำของบุคคล ที่สามารถเล่าให้ผู้อื่นฟังได้
- 3) สถานการณ์จริงที่ผู้เรียนสามารถจะไปสัมผัส สังเกต ซักถามได้ เช่น การศึกษาสภาพน้ำเน่าเสียในแม่น้ำ นักเรียนทุกคนมีพฤติกรรมชอบเอาเปรียบเพื่อน ฯลฯ

ข้อดีและข้อจำกัดของการใช้กิจกรรมกรณีตัวอย่าง

ทิตินา แชมมณี (2550) ได้กล่าวถึงข้อดีและข้อจำกัดของการใช้กิจกรรมกรณีตัวอย่างไว้ ดังนี้

ข้อดี

- 1) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้น
- 2) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง และได้ฝึกแก้ปัญหาโดยไม่ต้องเสี่ยงกับผลที่จะเกิดขึ้น ช่วยให้เกิดความพร้อมที่จะแก้ปัญหาเมื่อเผชิญปัญหานั้นในสถานการณ์จริง
- 3) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนสูง ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้จากกันและกัน
- 4) เป็นวิธีสอนที่ให้ผลดีมากสำหรับกลุ่มผู้เรียนที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลายสาขา

ข้อจำกัด

- 1) หากกลุ่มผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ไม่แตกต่างกัน การเรียนรู้อาจไม่กว้างเท่าที่ควร เพราะผู้เรียนมักมีมุมมองคล้ายกัน
- 2) แม้ปัญหาและสถานการณ์จะใกล้เคียงกับความเป็นจริง แต่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นจริง ๆ กับผู้เรียน ความคิดในการแก้ปัญหาจึงมักเป็นไปตามเหตุผลที่ถูกที่ควร ซึ่งอาจไม่ตรงกับกรปฏิบัติจริงได้

4.6.3 แนวคิดสุนทรียสนทนา

สุนทรียสนทนาหรือ Dialogue เป็นคำศัพท์ภาษากรีกโดยคำว่า Dia หมายถึง “ผ่าน ทะลุ” ส่วนคำว่า Logos หมายถึง “ความหมายของคำ” (meaning of the word) Dialogue จึงหมายถึงการสนทนาแบบไม่เป็นทางการในพื้นที่ปลอดภัย (Safe Zone) ด้วยการปล่อยให้ความคิด กระแสของความหมาย (Stream of meaning) มีการปรับเปลี่ยนหรือคงแบบเดิมอย่างเป็นอิสระไม่

ปิดกั้น (Blocking) เปิดรับปล่อยวางฐานคติ (Presupposition) ข้อสรุปที่เกิดจากการคิดเอาเองตามความเข้าใจของตน (Assumption) รวมทั้งสถานภาพชาติวิญญูณภูมิอันอาจศำแห่งที่ได้รับจากสังคม (โสฬส ศิริไสย์, 2548) Bohm (2004) ชี้แจงว่าความคิดของเราหรือของผู้อื่นเป็นเพียงสมมติฐานหนึ่ง (Assumption) ไม่มีสิ่งใดเป็นความจริงแท้แน่นอนถูกต้องที่สุดณันบุคคลจึงไม่ควรยึดติดกับความคิดของตนหรือถ้าความคิดนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องแท้จริงยังไม่จำเป็นต้องปกป้อง (วิชานฐานะวุฒม์, 2546)

สุนทรียสนทนาเป็นการสื่อสารแนวใหม่ที่เน้นการตั้งใจฟังอย่างลึกซึ้งและห้อยแขวน (Suspension) ละวางตัวตนกรอบความคิดฐานอำนาจต่างๆ (ประสาน ต่างใจ, 2541) ไม่ตัดสินถูกผิดหรือการคาดคิดกำหนดไว้ล่วงหน้า แต่เป็นการนำสติมาใช้ให้เท่าทันความคิดความรู้สึกและป้องกันอคติ (Bias) (โสฬส ศิริไสย์, 2548) เป็นการเปิดพื้นที่แห่งความไว้วางใจกันในการสนทนา ทำให้บุคคลสามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันอย่างเท่าเทียมเสมอภาค สามารถกล่าวถึงความต้องการที่แท้จริงของตนและสามารถเปิดใจรับฟังความรู้สึกความต้องการทั้งของตนเองและผู้อื่นจึงเข้าใจตนเองและผู้อื่นเห็นคุณค่าของกันและกันได้มากขึ้น เกิดกระบวนการไตร่ตรองความคิด (Reflection) สะท้อนความรู้ความรู้สึกความคิดที่ซ่อนเร้นของแต่ละคนให้เกิดการเชื่อมโยงกัน (Coherent of thought) ในระดับลึกพัฒนาเป็นความหมายใหม่ความหมายร่วม (Shared Meaning) ยกกระดับของปัญญา (Intuition) เป็นปัญญาร่วม (Intuitive knowledge) อันนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกันระหว่างบุคคลภายในกลุ่ม สร้างปัญญาจากการฟังจึงสามารถมองปัญหาได้ด้วยมุมมองใหม่ที่ต่างออกไป

หลักการสุนทรียสนทนา

หลักการสำคัญของสุนทรียสนทนาคือการฝึกตนให้อยู่ในภาวะตื่นรู้ (Awakening state of mind) หรือคือการอยู่กับปัจจุบันเข้าใจและรู้เท่าทันความคิดของตนเองสามารถเปิดใจรับฟังผู้อื่นได้อย่างผ่อนคลายด้วยใจที่เป็นกลางปราศจากอคติ (วรภัทร์ ภูเจริญ, 2552) ซึ่งทำให้ผู้สนทนาเข้าใจตนเองเข้าใจการกระทำของผู้อื่นและความหมายแท้จริงที่ผู้สนทนาต้องการสื่อจึงเป็นการฝึกการรู้เท่าทันโลกภายในและโลกภายนอกไปพร้อม ๆ กันโดยมีหลักการความเชื่อว่า

- 1) บุคคลทุกคนมีความรู้ความรู้อยู่ทุกที่รวมทั้งในความสัมพันธ์ที่มีต่อกันหาก แต่ข้อมูลหรือความคิดที่ไม่เป็นความจริงไม่ถือว่าเป็นความรู้และไม่มีความรู้ที่ดีที่สุดเพียงชุดเดียว
- 2) ความรู้ร่วมกันเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปันประสบการณ์ความรู้สึกรู้ความคิดในบรรยากาศที่ผ่อนคลายวางใจ
- 3) การให้ความรู้ด้วยการบรรยายเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว แต่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันเป็นการสื่อสารที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างยั่งยืน (Sustained self inquiry and learning)

ตารางที่ 7 องค์ประกอบและหลักปฏิบัติของสุนทรียสนทนา

| องค์ประกอบ | หลักการ |
|----------------------------|--|
| 1. การฟัง (Deep Listening) | 1. การฟังที่รับเอาความคิดเห็นของผู้พูด 2. ผู้ฟังต้องมีสมาธิไม่วกแวกจากเรื่องที่ฟัง หยุดใช้ความคิดขณะฟัง 3. การฝึกสติ ได้ฟังอย่างลึกซึ้งและมีคุณภาพทำให้เกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลงตนเอง |
| 2. เคารพ (Respecting) | 1. การปฏิบัติต่อคู่สนทนาประหนึ่งว่าเขาเป็นตัวเราเอง 2. มีความเชื่อมั่นศรัทธาในความดีงามของคู่สนทนา 3. หากเกิดความรู้สึกไม่ศรัทธาการเคารพจะทำให้เกิดสมาธิ |
| 3. ห้อยแขวน (Suspending) | 1. ละเว้นการตัดสินคุณค่าของเรื่องที่ฟัง 2. เว้นการประเมินหรือทำนายเรื่องของคู่สนทนา 3. การมองเข้าใจสิ่งต่างๆ ออกเป็น 2 ด้านที่ตรงข้ามกัน (การห้อยแขวน) 4. การฟังและเคารพทั้ง 3 ส่วน จะก่อให้เกิดสติ สมาธิ ปัญญา |
| 4. เสียงของเรา (Voicing) | 1. พูดเมื่อเรารู้สึกอย่างจริงใจ 2. พูดโดยเปิดเผยอารมณ์ความคิดที่เกิดขึ้นในใจทั้งหมดออกมา 3. ไม่ควรเล่าสิ่งที่เป็นความรู้ที่ท่องขึ้นใจหรือเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับบริบทนั้น |

กิจกรรมหลักของสุนทรียสนทนา

สุนทรียสนทนามีกิจกรรมหลัก 3 ส่วนคือ 1) การฟังอย่างละเอียด 2) การไตร่ตรองความคิดและ 3) การนำเสนอความคิด มีรายละเอียดดังนี้ (มนต์ชัย พิณจิตรสมุทร, 2552)

1) การฟังอย่างละเอียด (Deep Listening) เป็นกิจกรรมแรกที่มีความสำคัญที่สุดในการดำเนินการสุนทรียสนทนาซึ่งคิดเป็นร้อยละ 60 ของกิจกรรมทั้งหมด การฟังอย่างละเอียดคือการฟังอย่างตั้งใจฟังทั้งข้อความที่สื่อออกมาเป็นคำพูดและความรู้สึกอารมณ์สีหน้าท่าทางที่ไม่ได้สื่อออกมาเป็นคำพูดโดยทั้งนี้ต้องไม่นำ กรอบความคิดของตนมาตีความตัดสินในสิ่งที่ได้รับฟัง จึงสามารถได้ยินในเสียง ที่ต่างไปจากความคิดของตนเกิดการเรียนรู้ใหม่ซึ่งหากไม่ฟังอย่างละเอียดจะทำให้เกิดแนวความคิด 2 ลักษณะคือ

1.1) การโต้แย้งทางความคิดคือเมื่อได้รับฟังเรื่องราวข้อมูลที่ไม่ตรงกับความคิดความเชื่อของตนทำให้เกิดความขัดแย้งภายในใจจึงพยายามหาเหตุผลมาโต้แย้งหักล้างเรื่องราวที่ไม่ตรงกับความคิดความเชื่อของตน

1.2) ข้อมูลสอดคล้องตรงกับกับความคิดของตนเมื่อได้รับฟังข้อมูลที่ตรงกับความคิดความเชื่อของตนทำให้ถูกใจจึงพยายามหาเหตุผลมาสนับสนุนเพื่อยืนยันความถูกต้องตามความคิดความเชื่อของตน

ทั้งสองแนวความคิดนี้ทำให้ประสิทธิภาพในการรับฟังลดลงเนื่องจากผู้ฟังจะไม่ตั้งใจรับฟังข้อมูลคิด แต่จะหาเหตุผลมาหักล้างหรือสนับสนุนความคิดความเชื่อของตนซึ่งทำให้ไม่สามารถพูดจาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันได้และไม่เกิดบรรยากาศแห่งความไว้วางใจกันกระบวนการสุนทรียสนทนาจึงไม่เกิดขึ้น

2) การไตร่ตรองความคิด (Reflection) เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญรองลงมาคิดเป็นร้อยละ 30 ของกิจกรรมสุนทรียสนทนา การสื่อสารโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นการโต้ตอบกันแบบทันทีทันใดซึ่งต่างจากสุนทรียสนทนาที่ต้องการเวลาเพื่อไตร่ตรองความคิดก่อนการสื่อสารโดยจะได้นำข้อมูลจากการฟังอย่างละเอียดมาพิจารณาไตร่ตรองซึ่งแต่ละคนจะใช้เวลาในการใคร่ครวญต่างกันการไตร่ตรองทำให้รับทราบถึงกรอบแนวคิดของตนเองที่เกิดขึ้นในขณะที่รับฟังและหากสามารถปล่อยวางกรอบแนวคิดของตนเองได้รูปแบบการคิดของบุคคลจะเปลี่ยนไป แต่การนำข้อสรุปที่ตนได้คิดไว้ก่อนมาทบทวนนั้นไม่ใช่การไตร่ตรองความคิดของกระบวนการสุนทรียสนทนา แต่เป็นการนำเสนอกรอบแนวคิดของตนเองเพราะไม่เกิดความคิดใหม่

3) การนำเสนอความคิด (Advocacy) เป็นกิจกรรมสุดท้ายในการดำเนินการสุนทรียสนทนาซึ่งคิดเป็นร้อยละ 10 ของกิจกรรมทั้งหมดการนำเสนอความคิดเป็นการกล่าวถึงความรู้สึกของตนออกมาแบบสดไม่มีการเตรียมตัวหรือกำหนดเนื้อหาประเด็นในการสนทนาไว้ล่วงหน้าเป็นการพูดอย่างอิสระในเชิงสร้างสรรค์จึงทำให้เนื้อหาการสนทนาไม่ต่อเนื่องกันซึ่งเป็นการดีเป็นการแตกประเด็นความคิดใหม่ ๆ การนำเสนอยังหมายรวมถึงการให้ข้อมูลย้อนกลับโดยไม่ใส่ความคิดเห็นของตนเองเพิ่มลงไปใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันและการรับฟังคำสะท้อนกลับโดยไม่ตัดสินซึ่งกระบวนการ ควรชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมวงสนทนาเข้าใจวัตถุประสงค์ประโยชน์ที่จะได้รับจากการเปิดใจรับฟังมุมมองที่คนอื่นมองดูตนและให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งจะเป็นการเปิดเผยในสิ่งที่ตนอาจไม่ทันได้สังเกตอันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเอง (Schein, 2003) แต่การพูดคุยในลักษณะของการเล่าเรื่องราวประสบการณ์หรือการถาม-ตอบตามประเด็นที่ตนสนใจไม่ใช่การนำเสนอเพราะเป็นการบอกเล่าเรื่องราวให้ฟังกันเท่านั้น การพูดจาทันทีโดยทั่วไปเป็นการสื่อสารกันในระดับความคิดส่วนการนำเสนอแบบสุนทรียสนทนาเป็นการสื่อสารที่ลงลึกมากกว่ามาจากระดับจิตใจเนื่องจากให้เวลาในการทบทวนไตร่ตรองทำความเข้าใจกับความรู้สึกความหมายที่ซ่อนอยู่ภายใต้คำกล่าวนั้นก่อนที่จะสื่อสารออกไป

และหากมีการนำเสนอความคิดที่แตกต่างกันความคิดเหล่านั้นจะได้รับการพิจารณาใคร่ครวญ หลอมรวมเข้าด้วยกันซึ่งต่างกับการนำเสนอความคิดโดยทั่วไปที่ต่างคนต่างพยายามที่จะนำเสนอ ความคิดของตนที่คิดว่าถูกต้องจึงไม่รับฟังผู้อื่นทำให้เกิดความขัดแย้งกันได้ การจัดแบ่งเวลาให้กับ กิจกรรมทั้ง 3 ส่วนนี้ไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอนและไม่จำเป็นต้องแบ่งเวลาในแต่ละกิจกรรมให้เท่ากัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้จัดกิจกรรมที่จะให้น้ำหนักกับกิจกรรมใดมากน้อยต่างกัน แต่ที่สำคัญคือ ต้องจัดกิจกรรมให้ครบทั้งสามส่วน (มนต์ชัย พินิจจิตรสมุทร, 2552)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

นลินทิพย์ คร้ามอยู่ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการสอนศิลปะเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกเรื่องสันติภาพสำหรับเยาวชนไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนานวัตกรรมการสอนศิลปะเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกเรื่องสันติภาพสำหรับเยาวชนไทย 2) ศึกษาผลการเกิดจิตสำนึกเรื่องสันติภาพของเยาวชนไทยก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมการสอนศิลปะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือเยาวชนที่มีอายุ 16-17 ปี จำนวน 30 คน และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นวัตกรรมการสอนศิลปะเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกเรื่องสันติภาพสำหรับเยาวชนไทย แบบสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล แบบวัดจิตสำนึกเรื่องสันติภาพ (ก่อนเรียน – หลังเรียน) และแบบสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ดูแลเยาวชน และ เยาวชนผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) นวัตกรรมการสอนศิลปะเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกเรื่องสันติภาพสำหรับเยาวชนไทย คือ แนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกเรื่องสันติภาพ ที่มีองค์ประกอบจำนวน 7 ข้อ ได้แก่ 1.การศึกษาค้นคว้าปฏิบัติงานด้วยตัวเอง 2.การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม 3.การคิดวิเคราะห์เชื่อมโยง 4.การใช้เหตุผลเพื่อแก้ปัญหา 5.การแสดงความคิดเห็น 6.การรับฟังความคิดเห็น 7.การตระหนักในความเท่าเทียมและเคารพในสิทธิของกันและกัน โดยได้นำไปพัฒนานวัตกรรมเป็นแผนการสอนศิลปะจำนวน 10 แผน และเยาวชนที่ได้ผ่านนวัตกรรมการสอนศิลปะนี้มีผลการวัดจิตสำนึกเรื่องสันติภาพหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปคือ 1) สามารถนำนวัตกรรมการสอนนี้ไปต่อยอดเพิ่มเติมเนื้อหาทางด้านสันติภาพและศิลปะให้มากขึ้นได้ เพื่อให้เกิดความครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหาและให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น 2) สามารถนำนวัตกรรมการสอนนี้ไปทดลองใช้กับผู้เรียนได้ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน และในช่วงวัยอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนที่หลากหลายและเพื่อศึกษาผลของการเกิดจิตสำนึกเรื่องสันติภาพในรูปแบบการเรียนการสอนและช่วงวัยของผู้เรียนอื่นๆที่แตกต่างกันออกไป

สุรรัตน์ เบญญาภาจ และโสมฉาย บุญญานันต์ (2562) “แนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนไทย” การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมสันติวัฒนธรรม และ 2) นำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริม

สันติวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ 1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ 2) การสังเกตกิจกรรมศิลปะที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมสันติวัฒนธรรมเชิงลึก จำนวน 6 กิจกรรม 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม 2 ท่าน 4) ครูและอาจารย์ศิลปะ 4 ท่าน และ 5) ผู้อำนวยการโรงเรียน 4 ท่าน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปได้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีอายุ 12-14 ปี ควรส่งเสริมให้เยาวชนรู้จักตนเอง มีจิตใจที่สงบ มั่นคงทางอารมณ์ ลดอคติต่อผู้อื่น เพื่อสร้างความเข้าใจที่ดี และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข รูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมเดี่ยว คู่และกลุ่ม โดยใช้ศิลปะประเภททัศนศิลป์ ได้แก่ ภาพถ่าย ศิลปะประดิษฐ์ สีนํ้า และประติมากรรม ซึ่งกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมสันติวัฒนธรรมยึดหลักการการจัดการเรียนรู้ศิลปะที่เรียกว่า 8 Studio Habits of Mind (Hetland Winner, et a, 2013) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ไม่จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ทำให้ผู้เรียนมีความอิสระและค้นหาตนเองได้ง่าย ขึ้น และกระบวนการจัดกิจกรรมศิลปะใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ศิลปะตาม LTTA Model (สริตา เจือศรีกุล, 2559) โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะคือ 1) การนำแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา วิทยากรหรือครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการองค์รวมของวัยรุ่น เข้าใจธรรมชาติและปัญหาของช่วงวัยดังกล่าว รู้จักรับฟังอย่างตั้งใจ แครพกันและกัน รวมทั้งควรมีความเชื่อที่ว่าเด็กทุกคนมีศักยภาพและสามารถพัฒนาตนเองได้ เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวเน้นการพัฒนาข้างในของตัวผู้เรียนให้รู้จักตนเองและเข้าใจคนอื่น และ 2) สามารถปรับเทคนิคศิลปะตามความสนใจของเยาวชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมได้

ภริลญากาญจน์ เสือเพ็ง และภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการศึกษาสันติศึกษาเพื่อลดความรุนแรงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความรุนแรงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และเพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาสันติศึกษาเพื่อลดความรุนแรงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการจัดทำแนวคำถามโดยการศึกษาเอกสาร และตำราต่างๆสร้างแนวคำถามให้ครอบคลุมในเรื่องของความรุนแรงในสถานศึกษาและการใช้สันติศึกษาเพื่อลดความรุนแรงในสถานศึกษา จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการร่างแนวทางการจัดการศึกษาสันติศึกษาเพื่อลดความรุนแรงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วนำกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบและแสดงความคิดเห็นเพื่อนำกลับมาปรับปรุงอีกครั้ง ผลการศึกษาพบว่า ความรุนแรงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1) ความรุนแรงทางร่างกายที่สามารถพบได้ชัดและมีความถี่บ่อยมากที่สุด 2) ระดับของความรุนแรงในสถานศึกษาขึ้นอยู่กับอายุและวัยของนักเรียน 3) สาเหตุของความรุนแรงในสถานศึกษามาจากการเลี้ยงดูของครอบครัว การอยากเข้าร่วมกลุ่มเพื่อน 4) การจัดการศึกษาสันติศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบันมักเป็นรูปแบบเดิมที่มี

อยู่แล้วและยังไม่มี ความชัดเจน เช่น การจัดกิจกรรมทางศาสนา การปลูกฝังความสามัคคี เป็นต้น ผู้วิจัยจึงเสนอแนะทางการจัดการศึกษาสันติศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นการจัดกิจกรรมสันติศึกษา และการเรียนสันติศึกษาเพื่อลดความรุนแรงในสถานศึกษาแบบบูรณาการกับรายวิชาอื่นๆ ที่มีอยู่ รวมถึงยังต้องเพิ่มความสามารถของครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติศึกษาอย่างแท้จริง

พิมพ์ลย์ บุญมงคล และคณะ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การรังแกต่อกลุ่มนักเรียนที่เป็นหรือถูกมองว่าเป็นคนข้ามเพศ หรือคนรักเพศเดียวกัน ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา: รูปแบบ ความชุก ผลกระทบ แรงจูงใจและมาตรการการป้องกันใน 5 จังหวัดของประเทศไทย” ผลงานวิจัยนี้พบว่า การหยอกล้อ แกล้งรังแกนั้นไม่ใช่เพียงการเล่นกันตามประสาเด็กดังที่นักเรียนและครูหลายคนรับรู้แต่เป็นปัญหาในสังคมไทยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพและการเข้าถึง การศึกษาของนักเรียนที่เป็นหรือถูกมองว่าเป็น LGBT อย่างมากอย่างไรก็ตาม โรงเรียนที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ยังไม่มี การจัดการปัญหานี้ อย่างเป็นระบบจึงถือว่าเป็นช่องว่างในระบบการดูแลนักเรียนที่ต้องหันมาพิจารณาและแก้ไขโดยด่วน ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปคือ 1) ควรมีการศึกษาในประเด็นนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะได้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาอย่างต่อเนื่อง 2) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในบริบทของโรงเรียนประจำ โรงเรียนสอนศาสนา สถานพินิจ วิทยาลัยสายอาชีวศึกษา และในสถานศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)

ปิยรัตน์ มาร์แตง (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการให้การศึกษาเพื่อความเข้าใจในวิถีชีวิตของคนรักเพศเดียวกัน เพื่อศึกษาวิถีชีวิตคนรักเพศเดียวกัน และเพื่อนำเสนอแนะทางการให้การศึกษาเพื่อความเข้าใจในวิถีชีวิตของคนรักเพศเดียวกัน โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมในกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน จากนั้นจึงได้เลือกสัมภาษณ์เชิงลึกคนรักเพศเดียวกันจำนวน 10 คน เป็นหญิงรักหญิง 5 คน และชายรักชาย 5 คน นำมาสร้างตารางวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อหาข้อสรุปแล้วจึงจัดประชุมสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) คนรักเพศเดียวกันมีความสัมพันธ์ห่างเหินกับครอบครัวในวัยเด็ก และเริ่มรู้สึกตระหนักถึงความชอบเพศเดียวกันตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นจึงพยายามหาความรู้จากที่ต่างๆ แล้วจึงค่อยๆ ยอมรับและปรับตัวเข้าสู่อัตลักษณ์ทางเพศของตนในที่สุด 2) การเรียนรู้ของคนรักเพศเดียวกันเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง และเรียนรู้จากในกลุ่มคนรักเพศเดียวกันเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรงและเรียนรู้จากในกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน กลุ่มเพื่อนคนรักเพศเดียวกันมีบทบาทมากในการสร้างการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามคนรักเพศเดียวกันและผู้ที่เกี่ยวข้องคาดว่า การศึกษาควรเข้ามามีบทบาทในการให้ความรู้ในเรื่องของคนรักเพศเดียวกันมากขึ้น 3) แนวทางในการให้การศึกษาเพื่อความเข้าใจในวิถีชีวิตคนรักเพศเดียวกันนั้น ควรให้การศึกษาในหลายระดับของสังคม ได้แก่ ระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน และระดับชุมชน ด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน ส่วนการสอนในโรงเรียนนั้น ควรเน้นเป้าหมายเป็นกลุ่มเด็กวัยรุ่น

โดยมีเนื้อหามุ่งเน้นเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับคนรักเพศเดียวกันในฐานะที่เป็นคนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ยอมรับในความหลากหลายทางเพศในสังคม และ 4) ครอบครัวยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และพัฒนาอัตลักษณ์ทางเพศ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวจะช่วยส่งเสริมให้เด็กโตมามีบทบาททางเพศที่เหมาะสม ในขณะที่เดียวกันการศึกษาก็มีบทบาทในการพัฒนาคนให้รู้จักเข้าใจตนเองและผู้อื่น รวมทั้งเคารพในความแตกต่างของเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน

กิตติวิทย์ เตชชนากร และรังสิมา วิวัฒนวงศ์วนา (2560) ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง เพศวิถีกับการสร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่โรงเรียน โดยต้องการศึกษากลุ่มนักเรียน LGBT มีว่าพัฒนาการในการยอมรับ เปิดเผยและแสดงตัวตนทางเพศอย่างไร โดยเน้นการศึกษาจากเรื่องเล่า และการถ่ายทอดประสบการณ์ตั้งแต่วัยเด็กไปจนถึงการยอมรับว่าตนเองเป็นกลุ่มหลากหลายทางเพศ และสะท้อนบริบทภายในครอบครัวและโรงเรียนที่มีผลต่อการปกปิดและเปิดเผยอัตลักษณ์ของกลุ่มนักเรียน LGBT ผลการศึกษาพบว่าในการศึกษากลุ่มนักเรียน LGBT ใช้ทฤษฎีสื่อสารและแนวคิดเกี่ยวกับการเปิดเผยตนเอง โดยมีหลักคิดว่าการสื่อสารระหว่างบุคคลจะเกี่ยวข้องกับการเปิดเผยตัวตน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ ความรู้สึกร่วมช่วงเวลา และโอกาส จากการศึกษาของกลุ่มนักเรียน LGBT พบว่า การสื่อสารเพื่อเปิดเผยตัวของกลุ่มนักเรียน LGBT มีทั้งทางอ้อมและทางตรง ซึ่งระดับของการยอมรับ มีทั้ง ยอมรับได้มาก ปานกลางและไม่ยอมรับ กลุ่มนักเรียน LGBT จึงเปิดเผยตัวตนอัตลักษณ์ทางเพศกับเพื่อนมากกว่า เพราะมีความสบายใจที่สุด เพราะเพื่อนจะไม่ล้อเลียนหรือตำหนิเมื่อทราบอัตลักษณ์ทางเพศของตน อีกทั้งการสร้างกระบวนการสร้างตัวตน วัฒนธรรมย่อยและพื้นที่ทางสังคมของกลุ่มนักเรียน LGBT ภายในสถานศึกษา สิ่งทีกลุ่มนักเรียน LGBT ปฏิบัติเพื่อให้เกิดการยอมรับอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองมากที่สุด ก็คือการตั้งใจเรียนหนังสือให้เก่งเพื่อสอบเข้าคณะและมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง อีกทั้งพยายามนำ ตัวเองเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนมากที่สุดไม่ว่าจะเป็น นักกีฬาโรงเรียน คณะกรรมการนักเรียน เป็นตัวแทนโรงเรียนเข้าประกวดทักษะต่าง ๆ เป็นต้น

เนตรนภา สุรสรณ์ และคณะ (2558) ได้เขียนทำการวิจัยเรื่องการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กรณีศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่าสังคมปัจจุบันมีความซับซ้อนในทุกด้านมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง วัฒนธรรม และการรับค่านิยมแบบตะวันตกเข้ามา มาก ทำให้คุณภาพทางด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม และด้านศีลธรรมน้อยลง ซึ่งมีผลทำให้การดำรงชีวิตแบบเดิมของสังคมไทยที่เน้นการปฏิบัติตามครรลองคลองธรรม และการเห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตใจลดน้อยลง รวมถึงการแสดงออกในเรื่องเพศที่เหมาะสมก็ลดน้อยลงเช่นเดียวกัน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กรณีศึกษา จังหวัด

ศรีสะเกษ กรณีศึกษาเป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ซึ่งกำลังศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ ทอม จำนวน 10 ราย และกะเทย จำนวน 10 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบบันทึกการเยี่ยมบ้าน แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมรวมข้อมูลโดย การเยี่ยมบ้าน กรณีศึกษา การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยเทคนิคสามเส้า ด้านข้อมูล และด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่เนื้อหาและเขียนเรียบเรียงโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า มี 3 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา กรณีศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ 1) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมครอบครัว 2) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และ 3) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมสังคม

สุทธิดาภา คุ่มครอง (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็กเพื่อสื่อสารประเด็นความหลากหลายทางเพศ งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะสำคัญของหนังสือภาพสำหรับเด็กเพื่อสื่อสารประเด็นความหลากหลายทางเพศ, เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์หนังสือภาพสำหรับเด็กเพื่อสื่อสารประเด็นความหลากหลายทางเพศในบริบทสังคมไทย และเพื่อศึกษาความเข้าใจในประเด็นความหลากหลายทางเพศของผู้รับสารที่ได้รับจากหนังสือภาพสำหรับเด็กเพื่อสื่อสารประเด็นความหลากหลายทางเพศในบริบทสังคมไทย จากผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะสำคัญของหนังสือภาพสำหรับเด็กเพื่อสื่อสารประเด็นความหลากหลายทางเพศ คือ การสอดแทรกประเด็นความหลากหลายทางเพศลงไปในรูปแบบการเล่าเรื่องด้วยคุณลักษณะพื้นฐานที่เรียบง่ายและคุ้นเคยดีของหนังสือภาพสำหรับเด็กโดยทั่วไป ด้วยกลวิธีการใช้สัญลักษณ์ และ/หรือการลดทอนความสมจริง โดยมีจุดประสงค์เพื่อสะท้อนการเห็นคุณค่าของบุคคล, เพื่อการให้อิสระในการเลือกและแสดงตัวตน และเพื่อการสร้างการยอมรับ คุณลักษณะสำคัญในข้างต้น ถูกนำมาเป็นฐานคิดเพื่อเข้าสู่ขั้นตอนการสร้างหนังสือภาพสำหรับเด็กเพื่อสื่อสารประเด็นความหลากหลายทางเพศในบริบทสังคมไทย เรื่อง ชุดใหม่ของลูกหมี ซึ่งมีกระบวนการทั้งสิ้น 5 ขั้นตอน โดยในแต่ละขั้นตอนได้ทำการออกแบบและสอดแทรกแนวคิดความหลากหลายทางเพศในรูปแบบของสัญลักษณ์ลงไปในองค์ประกอบของหนังสือภาพ อาทิ ตัวละคร เสื้อผ้าของตัวละคร และเนื้อหาคำบรรยาย เพื่อการสื่อสารในประเด็นการให้อิสระในการเลือกและการแสดงตัวตน และการเห็นคุณค่าและยอมรับบุคคลจากภายใน ผลการประเมินพบว่า ผู้รับสารสามารถเข้าใจประเด็นการให้อิสระในการเลือกและการแสดงตัวตนจากหนังสือภาพเรื่อง ชุดใหม่ของลูกหมี ได้ แต่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจร่วมกับคำอธิบายเพิ่มเติมในท้ายเล่มเพื่อให้สามารถเข้าใจสารได้ชัดเจนขึ้น ผู้รับสารสามารถเข้าใจสัญลักษณ์ของ “กระโปรง” และ “กางเกง” ได้ชัดเจนที่สุด โดยประเด็นการเห็นคุณค่าและยอมรับบุคคลจากภายในเกิดจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดให้การยอมรับความหลากหลายทางเพศโดยภูมิหลังอยู่แล้ว แต่ยังมีบางส่วนที่ปฏิเสธ

การเลือกหนังสือภาพเรื่อง ชุดใหม่ของลูกหมี ให้บุตร-หลานอ่าน เนื่องจากมองว่ายังไม่จำเป็นสำหรับ ครอบครัวตน

ธัญญ์ณภัทร์ เจริญพานิช และคณะ (2562) ได้เขียนบทความวิจัยเรื่อง ปัญหาทางเพศสภาวะ และอัตลักษณ์ของวัยรุ่นนทอมบอยและเลสเบี้ยน ในเชียงใหม่และพิษณุโลก ประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และเพศสภาวะของกลุ่มนทอมบอยและเลสเบี้ยนรุ่นใหม่ ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก ประเทศไทย เพื่อสะท้อนปัญหาเพศวิถีของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศในสังคมไทย โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษา วิธีการศึกษาที่ใช้ คือ การวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์กลุ่มกับนักศึกษาระดับชั้นปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ผลการศึกษาพบว่า การแสดงออกทางอัตลักษณ์ของเพศสภาวะและเพศวิถีของกลุ่มนทอมบอยและเลสเบี้ยนรุ่นใหม่มีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับของครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ แม้ว่านทอมบอยและเลสเบี้ยนรุ่นใหม่จะสามารถเปิดเผยตัวตนของตนเองได้อย่างอิสระ และสังคมไทยยอมรับในอัตลักษณ์ตัวตนของพวกเขามากขึ้น แต่ทว่ายังคงมีปัญหาทางเพศสภาวะซ่อนอยู่ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เปิดกว้างให้แก่กลุ่มคนหลากหลายทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการกีดกันทางเพศสภาพ ความกดดันทางสังคมและความคาดหวังของครอบครัวในมุมมองแบบความสัมพันธ์ต่างเพศ และการคุกคามทางเพศในโรงเรียนและที่ทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคุกคามทางเพศด้วยคำพูด ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของการยอมรับความหลากหลายทางเพศที่แท้จริงในสังคมไทย ดังนั้น ประเด็นปัญหาของการกีดกันและคุกคามทางเพศจึงเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ในหลายสภาวะแห่งที่ของสังคม ในช่วงเวลาเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษา ครอบครัวและที่ทำงาน สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนการขาดความรู้ความเข้าใจและการศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในสถาบันการศึกษาและสังคมไทยอย่างสำคัญ

รายงานผลการวิจัยเพื่อทบทวนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย โดย องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) การวิจัยเพื่อทบทวนการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษา (Sexuality Education) ในสถานศึกษาไทยนี้ สํารวจและเก็บข้อมูลจากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วนผลักดันเชิงนโยบายระดับชาติ โดยใช้เครื่องมือการวิจัยที่มีมาตรฐานสากลมุ่งหวังจะให้ข้อมูลสำคัญเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทย งานวิจัยพบว่า กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้มีการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษา โดยบรรจุไว้ทั้งในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสุขศึกษาและพลศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา และบรรจุเป็นวิชาเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาอาชีวศึกษา ทั้งนี้ กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีส่วนร่วมสนับสนุนและให้ความสำคัญต่อเรื่องเพศวิถีศึกษา โดยระบุถึงบทบาทของสถานศึกษาในการสอนเพศวิถีศึกษา เพื่อเป็นยุทธวิธีป้องกันการ

ระบาดของเอดส์และการตั้งครุฑในวัยรุ่น อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ สถานศึกษายังต้องการสนับสนุนเชิงกลไกและทรัพยากรเพื่อให้สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาได้อย่างเป็นระบบ ตลอดจนต้องมีกลไกติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

กรณีการ พันทอง (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาความรู้สึกเห็นใจผู้อื่นของนักเรียนวัยรุ่น” มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและพัฒนาความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นนักเรียนที่มีอายุตั้งแต่ 14 – 16 ปี บริบูรณ์ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนท่าม่วงราษฎร์บำรุง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวนทั้งหมด 743 คน จำแนกเป็นนักเรียนชาย 307 คน นักเรียนหญิง 436 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาพัฒนาความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นนักเรียนที่มีคะแนนระดับความเห็นแก่เห็นใจผู้อื่นตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา แล้วสอบถามความสนใจในการเข้าร่วมทดลอง จำนวน 24 คน และสุ่มอย่างง่ายนักเรียนที่สนใจเข้าร่วมทดลองมาจำนวน 12 คน แบบแผนการทดลองเป็นแบบ One Group Pretest – Posttest เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้คือ แบบวัดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และโปรแกรมการช่วยเหลือตนเองเพื่อพัฒนาความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis), วิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One – Way ANOVA), t – Test แบบ Independent Samples และ t – Test แบบ Dependent Samples

กัญยานต์ โสภ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ผลของการพัฒนาการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบคะแนนการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของกลุ่มทดลอง ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก 2) เปรียบเทียบคะแนนการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก ตัวอย่างวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 88 คน แบ่งออกเป็น 2 ห้องเรียน ห้องละ 44 คน ได้แก่ นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมพัฒนาการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก และนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมพัฒนาการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก ใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมครั้งละ 50 นาที รวมทั้งสิ้น 12 ครั้ง โดยให้นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มตอบแบบประเมินการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และระยะติดตามผล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) โปรแกรมพัฒนาการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก 2) แบบประเมินการรู้ซึ่งถึงความรู้สึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One-Way Repeated Measures ANOVA) และการทดสอบค่าที (t-test for independent samples) ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล

สูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2. นักเรียนกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกในระยยะหลังการทดลอง และระยยะติดตามผล สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชไมพร ดิสถาพร (2554) วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้สุนทรียสนทนาและการสื่อสารอย่างสันติเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการสื่อสารภายในครอบครัวของผู้ปกครองเยาวชนผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติด” มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนา รูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้สุนทรียสนทนาและการสื่อสารอย่างสันติเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการสื่อสารภายในครอบครัวของผู้ปกครองเยาวชนผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติด (2) ทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน (3) ศึกษาปัจจัย และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องในการนำกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ปกครองเยาวชนผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติด ณ สถาบันธัญญารักษ์จำนวน 15 ท่าน โดยเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการต่อเนื่อง 10 วัน หลังจากนั้นจึงปฏิบัติการการเรียนรู้ด้วยตนเองจากคู่มือเป็นเวลา 21 วัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสพการณ์การฝึกปฏิบัติ รวมระยะเวลาของกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งสิ้น 100 ชั่วโมง หรือ 33 วัน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า (1) รูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาสาระ 3) กิจกรรมการเรียนรู้ 4) ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 5) กระบวนการ/วิทยากร 6) ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 7) บรรยากาศในการเรียนรู้ 8) สื่อประกอบกิจกรรม 9) การวัดและประเมินผล จากการทดลองและสังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดสุนทรียสนทนาและการสื่อสารอย่างสันติ พบว่ากิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย 1. การหยุดไว้ก่อน 2. การทบทวนและทำความเข้าใจตนเอง 3. การทบทวนและทำความเข้าใจผู้อื่น 4. การสื่อสารจากใจ โดยมีหัวใจของการเรียนรู้ 1) ด้านการจัดกิจกรรมให้เข้าใจง่ายและสนุก เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใคร่ครวญในการสื่อสารกับบุคคลในครอบครัว 2) ด้านกระบวนการ ต้องให้การสนับสนุน ช่วยเหลือผู้เข้าร่วมกิจกรรมในการเรียนรู้ มีความยืดหยุ่นในเรื่องของเวลาในการจัดกิจกรรม และการเปิดใจรับฟังผู้เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้กระบวนการควรเรียนรู้และฝึกปฏิบัติทักษะการเป็นกระบวนการที่ดี (2) ผลการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรม พบว่า ผู้ปกครองมีความสามารถด้านการสื่อสารภายในครอบครัว และมีทักษะสุนทรียสนทนาและการสื่อสารอย่างสันติสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Barkhordari, Nasrabadi, Heidari, & Neyestani (2016) ทำการวิจัยเรื่อง The Importance of Art-Based Curriculum in Peace Education การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของหลักสูตรศิลปะบนพื้นฐานของการศึกษาสันติภาพ การศึกษาศิลปะสามารถช่วยพัฒนาเด็กในด้านมนุษยธรรมและความสงบสุข อย่างไรก็ตามการศึกษาศิลปะและ

ผลกระทบต่อการพัฒนาทักษะด้านจริยธรรม ความเห็นอกเห็นใจและความสงบสุขนั้นถูกละเลยในหลายสังคม ในเรื่องนี้การวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการอธิบาย ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา ศิลปะกับการศึกษาสันติภาพ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาด้านศิลปะด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมถึงทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดง ภาพยนตร์ และดนตรีมีวิธีการต่าง ๆ ในการพัฒนาด้านจิตใจ ดังนั้นบทบาทของการสอนศิลปะเพื่อความเข้าใจความจริงเกี่ยวกับสันติภาพจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เนื่องจากศิลปะเป็นสื่อกลางสำหรับการทำความเข้าใจและก่อให้เกิดสันติภาพ

Narisa Wongpanarak, Warunee Fongkaew, Hunsu Sethabouppha, Marianne T. Marcus and Darunee Rujkorakarn (2010) ทำการวิจัยเรื่อง 'Early Adolescent Thais' Perceptions of Sexual Identity มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการรับรู้อัตลักษณ์ทางเพศและปัจจัยที่มีผลต่ออัตลักษณ์ทางเพศตามการรับรู้ของเด็กวัยรุ่นตอนต้น ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากเด็กวัยรุ่นตอนต้นโดยการสนทนากลุ่ม จำนวน 84 คน และโดยการสัมภาษณ์เด็กวัยรุ่นตอนต้นจำนวน 12 คน วิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาของมอร์สและริชชาร์ด ผลการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ทางเพศตามการรับรู้ของเด็กวัยรุ่นตอนต้นประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) เพศสรีระ 2) บทบาททางเพศสภาพ 3) อัตลักษณ์ที่เกี่ยวกับเพศสภาพ และ 4) วิถีทางเพศ ด้านเพศสรีระ เด็กวัยรุ่นตอนต้นรับรู้ความเป็นหญิงหรือความเป็นชายของตนเองจากการมีอวัยวะแสดงเพศ ด้านบทบาททางเพศสภาพ เด็กวัยรุ่นตอนต้นรับรู้ความเป็นหญิงและความเป็นชายจากลักษณะภายนอก ได้แก่ เครื่องแต่งกาย บุคลิกภาพและกิริยาท่าทาง ด้านอัตลักษณ์ที่เกี่ยวกับเพศสภาพ เด็กวัยรุ่นตอนต้นหญิงรู้สึกภูมิใจที่มีโอกาสได้เป็นแม่ และได้รับการปกป้อง แต่รู้สึกขัดแย้งเกี่ยวกับการมีลักษณะของเพศหญิงและรู้สึกเสียเปรียบเพศชาย ในขณะที่เด็กวัยรุ่นตอนต้นชายรู้สึกภูมิใจในความแข็งแรง ความเป็นสุภาพบุรุษและความเป็นอิสระ และด้านวิถีทางเพศ เด็กวัยรุ่นตอนต้นทั้งเพศหญิงและเพศชายทุกคนมีความรู้สึกดึงดูดใจทางเพศกับเพศตรงข้าม การอบรมสั่งสอนจากครอบครัว สื่อและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์ทางเพศของเด็กวัยรุ่นตอนต้น ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถช่วยให้ผู้ให้บริการสุขภาพในโรงเรียน บิดามารดา และบุคลากรอื่นๆตระหนักถึงความสำคัญและสนใจในความเสี่ยงของเด็กวัยรุ่นตอนต้นในระยะเปลี่ยนผ่านของการพัฒนาทางเพศ และพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางเพศสำหรับเด็กวัยรุ่นตอนต้นต่อไป

Samantha Salmon, Sarah Turner, Tamara Taillie, Janique Fortier และ Tracie O. Afifi (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Bullying victimization experiences among middle and high school adolescents: Traditional bullying, discriminatory harassment, and cybervictimization" วัตถุประสงค์ของการศึกษาในปัจจุบันคือเพื่อประเมินความแพร่หลายของการตกเป็นเหยื่อการรังแกทั้งหมด 9 ประเภทในหมู่วัยรุ่นระดับชั้นมัธยมศึกษา และตรวจสอบว่า

ประสบการณ์เหล่านี้แตกต่างกันไปตามเพศและระดับชั้นอย่างไร ข้อมูลถูกดึงมาจากการสำรวจด้านสุขภาพของเยาวชนแมนิโท ด้วยการประเมินผู้ที่ตกเป็นเหยื่อการรังแกทั้ง 9 ประเภท โดยวัดจากความแตกต่างระหว่างเพศและระดับชั้น พบว่านโยบายการต่อต้านการรังแกที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องระบุประเภทของการตกเป็นเหยื่อของการรังแกที่หลากหลายและควรพิจารณาทั้งเพศและระดับชั้น โดยควรเริ่มที่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และดำเนินการต่อไปจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยการศึกษาครั้งนี้มีส่วนช่วยให้เราเข้าใจถึงการรังแกในหมู่วัยรุ่นโดยการตรวจสอบความถี่ ความแตกต่างทางเพศและระดับโรงเรียนของการถูกรังแกทั้งหมด 9 ประเภท โดยใช้ตัวอย่างประชากรขนาดใหญ่ ที่สำคัญการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาจากเอกสารและตำราต่างๆในเรื่องการรังแกแบบเลือกปฏิบัติและการดำเนินคดีทางสื่อสังคมออนไลน์

Travis A. Gayles and Robert Garofalo (2012) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Bullying and School-Based Violence in LGBT Teenage Populations เป็นบทความวิจัยที่ศึกษาเรื่อง การกลั่นแกล้งและความรุนแรงต่อกลุ่มนักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศในโรงเรียน วัตถุประสงค์ของการศึกษาเนื่องจากมีความแพร่หลายเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชนที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) โดยรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมความเสี่ยงของเยาวชนจากปี 2009 ผลการศึกษาพบว่าเด็ก LGBT มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นจากการตกเป็นเหยื่อการรังแกในโรงเรียน การศึกษาครั้งนี้ทำให้เห็นถึงความจำเป็นในการสร้างนโยบายป้องกันตามโรงเรียนทั้งหมดรวมถึงโครงสร้างการรายงานที่ให้การสนับสนุนแก่ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อและผลที่ตามมาโดยเฉพาะสำหรับผู้กระทำผิด ควรสนับสนุนโรงเรียนในการส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเสนอการฝึกอบรมสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษาภายในโรงเรียน เพื่อระบุนักเรียนที่มีความเสี่ยงในเชิงรุกและเข้าไปดูแลในลักษณะที่มีความสามารถทางวัฒนธรรม นอกจากนี้การวิจัยในอนาคตควรดำเนินการนอกเหนือจากการประเมินความเสี่ยงเชิงสถิติและดูความรุนแรงที่เยาวชน LGBT ได้รับให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

Nadera Nassif (2016) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Building a Peace Culture: Peace Education Possibilities in Schools in Lebanon. A Qualitative Study” ประเทศเลบานอน เป็นประเทศที่มีสงครามและความขัดแย้งกำลังทุเลาลงจากวัฒนธรรมของโรงเรียนที่ไม่ปลอดภัยและรุนแรง โรงเรียนในประเทศเลบานอนขาดการสอนเรื่องสันติภาพทำให้เป็นเรื่องยากสำหรับนักเรียนที่จะพัฒนาทัศนคติ ค่านิยม และความรู้เรื่องสันติภาพผู้บริหารภายในโรงเรียนได้ตระหนักถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความปลอดภัยโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างสันติภาพ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหาร 2) หรือเกี่ยวกับความท้าทายในการสร้างสันติภาพในโรงเรียนที่ถูกครอบงำด้วยความรุนแรงและความเกลียดชังและ 3) พยายามส่งเสริมงานวิจัยเกี่ยวกับเสรีภาพในเลบานอน การศึกษาใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างเพื่อเลือกผู้บริหารทั้งหมด 10 คนจาก เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์แบบกึ่ง

โครงสร้าง ผลจากการศึกษาพบว่า 1) ผู้บริหารใช้ความพยายามในการทำหน้าที่ผู้นำสันติภาพในหน่วยงานแม้ว่าจะมีทรัพยากรที่จำกัด และ 2) ควรจะมีการนำการศึกษาเพื่อสันติภาพที่มาบูรณาการในหลักสูตรของโรงเรียนเลบานอน และมีข้อเสนอแนะงานวิจัยดังนี้ 1) เพื่อจัดให้มีทีมที่จะทำงานเพื่อสร้างหลักสูตรการศึกษาสันติภาพ สำหรับโรงเรียนเลบานอน 2) ควรเก็บข้อมูลและศึกษาในเชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม

Thalia R. Goldstein (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Developing a Dramatic Pretend Play Game Intervention” การสวมบทบาทสมมติมีบทบาทสำคัญในพัฒนาการของเด็กเล็ก แม้ว่า การที่เราจะนิยามบทบาทสมมติเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก แต่โดยทั่วไปแล้ว เราจัดว่าทุกอย่างที่เป็นการกระทำที่ไม่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาเพื่อความสนุกสนาน คือ การเล่นบทบาทสมมติทั้งหมดนิยามนี้ รวมถึงการที่เด็กเล็กเล่นโดยจินตนาการสมมุติ (sociodramatic) หรือสวมบทบาทเป็นตัวละครที่ต้องสมมุติอารมณ์ ประสบการณ์ และ บุคลิกของตัวละครนั้น ๆ นักวิจัยได้ให้ความสนใจกับการเล่นบทบาทสมมุติมาเป็นเวลานาน เพราะมันเป็นส่วนหนึ่งที่ปลูกฝังและพัฒนาทักษะทางสังคม, การคิด, และอารมณ์ต่อเด็ก ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าบทบาทสมมติที่คล้ายกับการแสดงละครสามารถพัฒนาทักษะได้จริงหรือไม่ ผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบการทดลองแบบใหม่ที่จะพิสูจน์ถึงความเชื่อมโยงของการพัฒนาทักษะด้วยบทบาทสมมติ พบว่าการใช้บทบาทสมมติ และการแสดงละครทำให้เด็ก ๆ มีประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น เนื่องจากการสวมบทบาทสมมติมีความเชื่อมโยงกับพัฒนาการและจิตวิทยา

Thalia R. Goldstein and Matthew D Lerner (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Dramatic pretend play games uniquely improve emotional control in young children” บทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่เป็นสากลสำหรับเด็กที่กำลังพัฒนา แต่วิธีการและผลยังไม่ชัดเจน ความเป็นไปได้ทางทฤษฎีอย่างหนึ่งคือกิจกรรมบทบาทสมมติ เช่น การเล่นละครโดยสวมบทบาทเพื่อพัฒนาการทักษะทางอารมณ์ และทักษะทางสังคมของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมอารมณ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการทางสังคม และการพัฒนาสังคมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสำเร็จในอนาคต อย่างไรก็ตามการศึกษาวิธีการดังกล่าวได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้น และการขาดความถูกต้องของข้อมูลทำให้ไม่สามารถอ้างอิงได้ ผู้วิจัยจึงทำการสุ่มทดลองในกลุ่มของเด็กอายุสี่ขวบ จำนวน 97 คน เพื่อทดสอบว่ากิจกรรมบทบาทสมมติส่งผลต่อการพัฒนาทางสังคมและอารมณ์อย่างหลากหลายหรือไม่ จึงพบว่าการสวมบทบาทสมมติสามารถส่งผลได้ดีในการพัฒนาทักษะทางด้านอารมณ์ของเด็ก ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการสวมบทบาทสมมติ การเล่นละครเกี่ยวกับที่ประกอบด้วยบททั้งทางกายภาพ ทางอารมณ์ หรือแม้แต่การสวมบทบาทเป็นสัตว์ หรือบุคคลอื่น การร่วมกันสร้างฉากกับสมาชิกในกลุ่มสามารถช่วยปรับปรุงการควบคุมอารมณ์เด็ก ผลการวิจัยนี้เป็น

ประโยชน์ต่อการออกแบบของลักษณะการใช้บทบาทสมมติ และการนำไปปรับใช้ให้เข้ากับบุคคล
หลากหลายกลุ่ม



บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อการพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยนำเสนอแนวทางการบูรณาการเนื้อหาเรื่องเพศในการสอนศิลปะ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
4. การพัฒนาเครื่องมือวิจัย
5. ขอรับพิจารณาจริยธรรมในมนุษย์
6. เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
9. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากทั้งงานวิจัย บทความวิจัย บทความวิชาการ ฐานข้อมูลออนไลน์และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ดังนี้

1.1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะ คุณค่าของศิลปะ ศิลปะกับความหลากหลายทางเพศ แนวทางการบูรณาการเนื้อหาความหลากหลายทางเพศในหลักสูตร สันติวัฒนธรรม การศึกษาสันติภาพ

1.2 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับวัยรุ่นตอนต้น จิตวิทยาวัยรุ่น พัฒนาการทางเพศ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

1.3 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

1.4 ศึกษารูปแบบการสอนแบบต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนวัยรุ่นตอนต้น กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับวัยรุ่นตอนต้น

1.5 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ความหลากหลายทางเพศ ผ่านกิจกรรมศิลปะต่างๆ

2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดผู้เชี่ยวชาญเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 3 คน ดังนี้

2.1.1 มีความเชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม คือ ผู้ที่ทำงาน หรือศึกษาเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรมที่มีประสบการณ์ในการสอน การจัดกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วม หรือสุนทรียสนทนา ไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือมีผลงานเผยแพร่ในระดับชาติหรือนานาชาติ จำนวน 3 ท่าน

2.1.2 มีความเชี่ยวชาญการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ คือ ผู้มีความรู้และถ่ายทอด เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ หรืออาจารย์ในระดับอุดมศึกษาผู้สอนในรายวิชาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจ ไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือมีผลงานเผยแพร่ในระดับชาติหรือนานาชาติ จำนวน 3 ท่าน

2.1.3 มีประสบการณ์สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 ท่าน คือ คุณครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่มีประสบการณ์การจัดชั้นเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศมากกว่า 5 ปี

2.1.4 มีความเชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา จำนวน 3 ท่าน คือ ผู้ที่ทำงาน หรือศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการสอน การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจ โดยการใช้บทบาทสมมุติ เช่น หุ่นละคร ไม่ต่ำกว่า 5 ปี หรือมีผลงานเผยแพร่ในระดับชาติหรือนานาชาติ

เกณฑ์พิจารณาให้ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยออกจากโครงการ ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบไม่ตรงคำถาม และไม่สามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์ได้ ผู้วิจัยขอพิจารณาให้ออกจากโครงการ และจะดำเนินการหาตัวแทนเข้ามาใหม่ตามเกณฑ์การคัดเลือกผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

หากกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมการสัมภาษณ์/ตอบแบบสอบถามแล้ว แต่ไม่สามารถตอบคำถามได้ครบทุกข้อ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลในส่วนที่สมบูรณ์เหล่านี้มาวิเคราะห์ ในส่วนของข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ผู้วิจัยจะมีการโทรศัพท์หรืออีเมลติดต่อ เพื่อบันทึกหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติมล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์ และหากกลุ่มตัวอย่างไม่สามารถตอบได้/ตอบไม่ตรงคำถาม ผู้วิจัยจะดำเนินการหากกลุ่มตัวอย่างมาทดแทน ตามเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยเดิม

วิธีการเข้าถึงผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยเน้นถึงการไม่รู้กล้ำความเป็นส่วนตัว จะมีการติดต่อเพื่อบันทึกหมาย ผู้วิจัยเข้าไปติดต่อด้วยตนเอง โดยมีการโทรศัพท์ติดต่อ เพื่อบันทึกหมายวัน เวลา และสถานที่ในการให้สัมภาษณ์ล่วงหน้าอย่างน้อย 1 สัปดาห์

วิธีการพิทักษ์สิทธิ ปกป้องความเสี่ยง และรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่าง/ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ผู้เข้าร่วม (กลุ่มตัวอย่าง) มีสิทธิถอนตัวออกจากการวิจัยเมื่อใดก็ได้ตามความประสงค์ โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล ซึ่งการถอนตัวออกจากการวิจัยจะไม่มีผลกระทบทางลบใด ๆ ต่อผู้เข้าร่วมในการวิจัยแต่อย่างใด และข้อมูลที่ได้จากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล แต่จะรายงานผลการวิจัยเป็นภาพรวม ผู้มีสิทธิเข้าถึงข้อมูลของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยจะมีเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ และคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในคนเท่านั้น และในกรณีที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยรู้สึกอึดอัด หรือรู้สึกไม่สบายใจกับบางคำถาม ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยมีสิทธิที่จะไม่ตอบคำถามนั้นได้

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองกิจกรรม

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุ 12 -15 ปี โดยใช้เกณฑ์ลักษณะวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่อยู่ระหว่างวัยเด็กกับวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่กำลังสร้างเอกลักษณ์แห่งตน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพฯ และใกล้เคียง เกณฑ์การคัดเลือกคือ โรงเรียนสหศึกษาที่มีเพศหลากหลาย สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับเนื้อหา และเป็นต้นแบบให้โรงเรียนอื่นได้ ภายใต้รายวิชาเลือกเพิ่มเติม ชื่อวิชา ชุมนุมศิลปะ มัธยมศึกษาตอนต้น (ทำในห้องเรียนที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยต่อการแสดงออกทางความคิดเห็นของนักเรียน) โดยการประกาศรับสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรมตามความสนใจและสมัครใจผ่านครูผู้สอนประจำวิชา และมีคุณสมบัติผู้ร่วมกิจกรรมเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีเพศหลากหลายตามความสมัครใจ จำนวน 30 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากเครื่องมือ 1 รายการ คือ แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 3 คน รวม 12 คน ซึ่งมีแบบสัมภาษณ์ 4 ฉบับ

ระยะที่ 2 เป็นการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างวิจัย 30 คน โดยมีเครื่องมือวิจัย 4 รายการ ได้แก่ 1. แผนกิจกรรมศิลปะ 2. แบบวัดความเข้าใจ 3. แบบสังเกตพฤติกรรม 4. แบบสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

งานวิจัยนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

3.1.1 การศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญโดยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกถึงกระบวนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะ ซึ่งจัดออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ คุณครูที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้เชี่ยวชาญกิจกรรมศิลปศึกษา สร้างจากกรอบแนวคิดที่มีข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะ การสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ รูปแบบการสอน วิธีการสอน การนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและมีลักษณะเจาะลึก (In Depth Interview) ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

3.1.2.1 แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บทบาทของผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม

2.1 เกียรติประวัติและผลงานที่ได้รับรางวัล

2.2 แนวทางในการนำหลักสันติวัฒนธรรมมาใช้ในการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

2.3 ข้อคิดเห็นระหว่างศิลปะกับสันติวัฒนธรรม

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นส่วนที่ให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3.1.2.2 แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลาย

ทางเพศ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บทบาทของการเป็นผู้เชี่ยวชาญการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

2.1 เกียรติประวัติและผลงานที่ได้รับรางวัล

2.2 ประสบการณ์และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นส่วนที่ให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3.1.2.3 แบบสัมภาษณ์คุณครูที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การร้งแก้กันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในประเด็นเรื่องเพศ

ตอนที่ 3 บทบาทของการเป็นคุณครูที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3.1 ประสบการณ์และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศในโรงเรียน

3.2 แนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศในโรงเรียน

3.1.2.4 แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญกิจกรรมศิลปศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การร้งแก้กันของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในประเด็นเรื่องเพศ

2.1 ประสบการณ์และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศในโรงเรียน

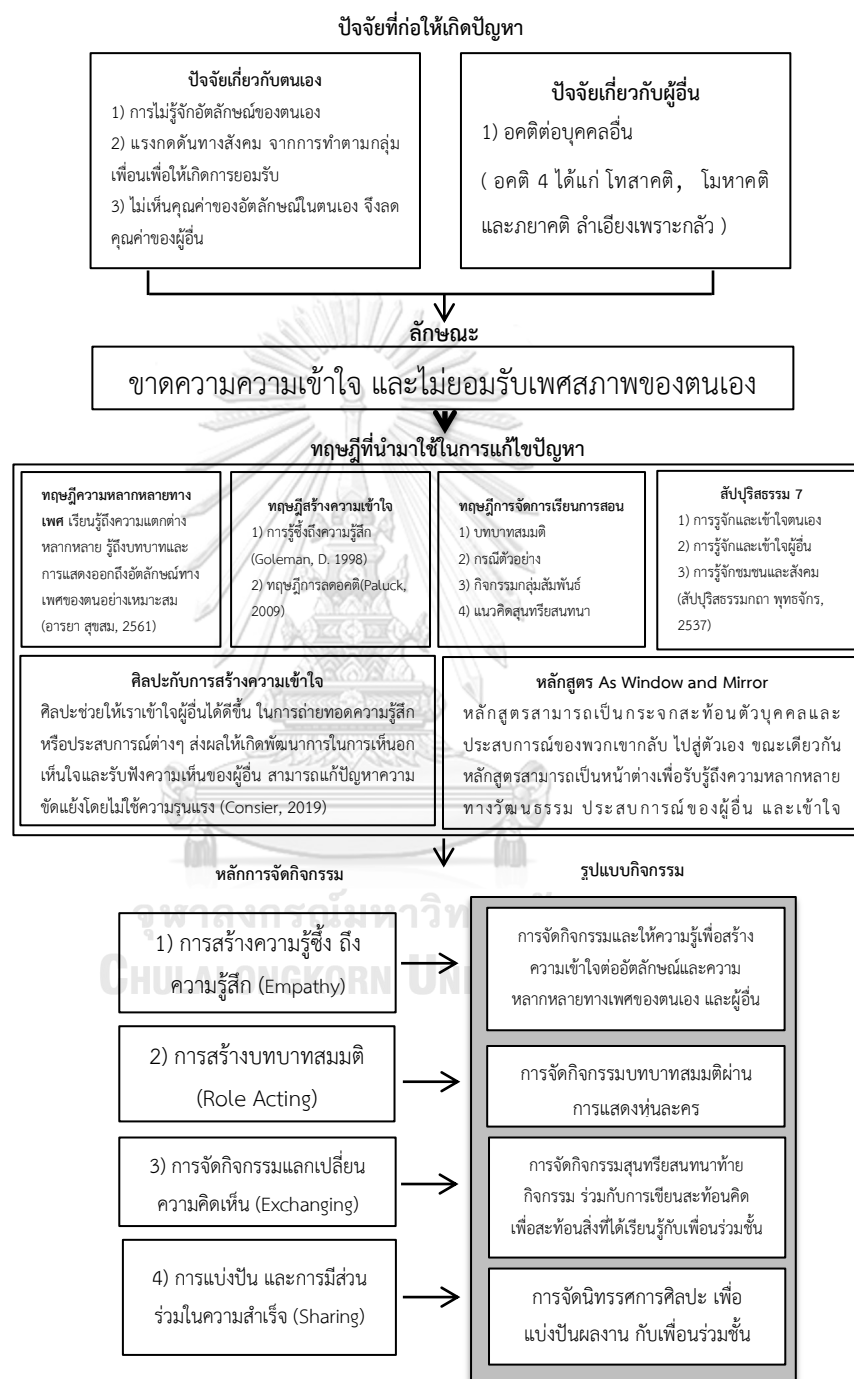
2.2 แนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศในโรงเรียน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นส่วนที่ให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ทั้งนี้ ในกรณีที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น รู้สึกอึดอัดหรือไม่สบายใจกับบางกิจกรรมสามารถไม่เข้าร่วมกิจกรรมนั้นได้ รวมถึงมีสิทธิถอนตัวโดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่อย่างใด และข้อมูลในการเข้าร่วมกิจกรรมจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล เป็นเพียงการรายงานผลการวิจัยในภาพรวม โดยผู้วิจัยจะแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรผ่านเอกสารขออนุญาตผู้ปกครองในการเข้าร่วมโครงการวิจัย และจะแจ้งด้วยวาจาอีกครั้งก่อนเริ่มกิจกรรม



ภาพที่ 3 หลักการของกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางเพศ



3.2 แบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

เพื่อต้องการทราบถึงผลการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยพัฒนาขึ้นจากแบบวัดในงานวิจัยเรื่อง Assessing Undergraduate Nursing Students' Knowledge, Attitudes and Cultural Competence in Caring for LGBT Patients (Strong, 2013) และ Designing a Measure: Measuring Social Workers' Attitudes toward LGBT Youth in Child Welfare (Bell & Salcedo, 2014) นำมาปรับให้เหมาะกับผู้ตอบ ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน โดยจะเป็นรูปแบบมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert rating scale) 5 ระดับ ซึ่งเกณฑ์การประเมินให้ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณา ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50–5.00 หมายถึง กระบวนการสร้างและวิธีการสอนอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วยอย่างมาก

คะแนนเฉลี่ย 3.50–4.49 หมายถึง กระบวนการสร้างและวิธีการสอนอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย

คะแนนเฉลี่ย 2.50–3.49 หมายถึง กระบวนการสร้างและวิธีการสอนอยู่ในเกณฑ์ไม่แน่ใจ

คะแนนเฉลี่ย 1.50–2.49 หมายถึง กระบวนการสร้างและวิธีการสอนอยู่ในเกณฑ์ไม่เห็นด้วย

คะแนนเฉลี่ย 1.00–1.49 หมายถึง กระบวนการสร้างและวิธีการสอนอยู่ในเกณฑ์ไม่เห็นด้วยอย่างมาก

ตารางที่ 8 โครงสร้างแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

| ประเด็นสอบถาม | ข้อคำถาม | น้ำหนักความสำคัญ (~ %) | จำนวนข้อ |
|--|-------------|---------------------------|----------|
| ด้านความเข้าใจผู้อื่น | 1,2,3 | 21 | 3 |
| ด้านความเข้าใจเรื่องการกลั่นแกล้งรังแก | 4,5,6 | 21 | 3 |
| ด้านความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ | 7,8,9,10,11 | 30 | 5 |
| ด้านความเข้าใจเรื่องการอยู่ร่วมกัน | 12,13,14,15 | 28 | 4 |
| รวมทั้งหมด | | 100 | 15 |

3.3 แบบสังเกตพฤติกรรม

เพื่อต้องการทราบถึงพฤติกรรมเชิงบวกที่เพิ่มขึ้น ทักษะคติต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมเปลี่ยนไปในทางบวก หลังเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ (สังเกตพฤติกรรมโดยครูประจำรายวิชา ชุมนุมศิลปะ ที่นำกิจกรรมศิลปะไปใช้)

3.4 แบบสัมภาษณ์เรื่องความเข้าใจอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

เพื่อต้องการทราบถึงทัศนคติต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมเปลี่ยนไปในทางบวก หลังเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ในรูปแบบชิ้นงาน หลังร่วมกิจกรรมศิลปะแทนการใช้คำถามกับกลุ่มตัวอย่าง (เขียนเรียงความหรือสะท้อนคิด

ตารางที่ 9 เกณฑ์การให้คะแนนแบบสัมภาษณ์ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

| | ความเข้าใจผู้อื่น | | | ความเข้าใจการกลั่นแกล้งรังแก | | | ความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ | | | ความเข้าใจเรื่อง การอยู่ร่วมกัน | | | |
|-----|------------------------------------|-----------------------|---------------------------------|-------------------------------|-------------------------------------|-------------------------|------------------------------------|---------------------------------------|-------------------------------|--|-------------------------|---|---|
| | สามารถร่วมงานได้ ไม่จำเป็นต้องสนิท | รับฟังและยังไม่ตัดสิน | ไม่จำเป็นต้องชอบเหมือนกันเสมอไป | การล้อเลียนเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง | การรังแกผู้อื่นไม่เป็นสิ่งน่าภูมิใจ | การช่วยเหลือผู้ถูกรังแก | ตัวตนสำคัญกว่าเพศสภาพ | การแสดงออกทางเพศไม่ได้มีแค่ชายและหญิง | ไม่ว่าเพศไหนก็มีข้อดีในตัวเอง | ความหลากหลายทางเพศไม่ใช่อาการป่วยหรือสิ่งผิดปกติ | ในสังคมมีเพศที่หลากหลาย | ไม่รู้สึกรังเกียจต่อเมื่ออยู่ใกล้กับเพื่อนที่มีความหลากหลายทางเพศ | ฉันยินดีที่จะรู้จักกับเพื่อนที่มีความหลากหลายทางเพศ |
| 1. | | | | | | | | | | | | | |
| 2. | | | | | | | | | | | | | |
| รวม | | | | | | | | | | | | | |

4. การพัฒนาเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จะประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบบันทึกผลการทดลอง และแผนการจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

4.1 ศึกษาข้อมูลเนื้อหาจากเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิจัยและการออกแบบเครื่องมือการวิจัย

4.2 นำข้อมูลการวิจัยที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาใช้ออกแบบและจัดทำเครื่องมือการวิจัย

4.3 ดำเนินการโดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ แล้วปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ก่อนที่จะนำเครื่องมือที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content-Validity) เพื่อที่จะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.4 การทดสอบความตรง โดยตรวจสอบความถูกต้องและทำการแก้ไขเครื่องมือการวิจัยก่อนนำไปตรวจสอบความตรงโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหาตรวจสอบโดยการคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (Item Objective Congruence : IOC) จากสูตร

$$IOC = \frac{\Sigma R}{N}$$

| | | |
|------------|---------|---|
| IOC | หมายถึง | ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ |
| ΣR | หมายถึง | ผลรวมของคะแนนจากผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน |
| N | หมายถึง | จำนวนผู้เชี่ยวชาญ |

ทั้งนี้ ข้อคำถามที่มีความตรงตามเนื้อหาจะมีค่า IOC เข้าใกล้ 1.00 ถ้าข้อใดมีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ควรจะปรับปรุงข้อคำถามใหม่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจ มีผลงานทางวิชาการ หรือหนังสือตำรา และมีประสบการณ์สอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน
- เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนหรือให้ความรู้ด้านอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ มีผลงานทางวิชาการ หรือหนังสือตำรา และมีประสบการณ์สอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน
- เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะ มีผลงานทางวิชาการ หรือหนังสือตำรา และมีประสบการณ์สอนไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 1 ท่าน

4.5 นำผลการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไข

4.6 การทดสอบความเที่ยง โดยนำเครื่องมือวิจัยมาทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไข ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.7 นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองกิจกรรมด้วยแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะ แบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบสัมภาษณ์ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

5. การขอรับพิจารณาจริยธรรมในคน

การวิจัยครั้งนี้ได้ใบรับรองจริยธรรมการวิจัย จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หมายเลขการรับรอง COA No. 193/2564 รับรองเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2564 โดยเครื่องมือที่ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษา ที่สอนในชั้นเรียนที่มีความหลากหลาย แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา แผนกิจกรรมศิลปะ แบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ แบบสังเกตพฤติกรรม และแบบสัมภาษณ์

6. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

6.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่ 1

6.1.1 เก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญในการให้ความรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศ ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ และผู้เชี่ยวชาญกิจกรรมศิลปศึกษา โดยใช้ระเบียบวิจัยในการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นคำถามปลายเปิดแบบไม่ชี้แนะ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

6.1.1.1 นำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์

6.1.1.2 ผู้วิจัยติดต่อกับผู้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องวัน เวลา สถานที่ ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่สะดวกนัดสถานที่ ผู้วิจัยได้ติดต่อกับผู้ให้สัมภาษณ์ทางออนไลน์ผ่านโปรแกรม zoom และ google meet โดยเตรียมเครื่องมือที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ เช่น เครื่องบันทึกเสียง แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูล เป็นต้น

6.1.1.3 ขั้นเริ่มการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแนะนำตนเองและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ว่าจะนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไร แบบสัมภาษณ์มีจำนวนกี่ข้อ และจะใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 40-60 นาที โดยแจ้งผู้ให้สัมภาษณ์ทราบเพื่อขอความยินยอมการบันทึกหน้าจอโปรแกรม zoom หรือ google meet ขณะสัมภาษณ์

6.1.1.4 ขั้นสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ถามไปที่ละประเด็น โดยไม่ควรใช้คำถามเชิงชี้แนะ ไม่ชวนคุยนอกประเด็น จดบันทึกตามข้อเท็จจริงที่ได้

6.1.1.5 ขั้นสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของ

ข้อคำถาม และปิดการสัมภาษณ์โดยกล่าวขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์

ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ครูที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้เชี่ยวชาญกิจกรรมศิลปศึกษา จะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล เป็นเพียงการรายงานผลการวิจัยในภาพรวม ผู้ที่มีสิทธิ์เข้าถึงข้อมูลจะมีเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้และคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนเท่านั้น ในกรณีที่ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกอึดอัดหรือไม่สบายใจกับบางคำถามสามารถไม่ตอบคำถามนั้นได้ รวมถึงมีสิทธิ์ถอนตัวโดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยแต่อย่างใด

6.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลจากการทดลองใช้แผนจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยมีการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุ 12 -15 ปี ของโรงเรียนสหศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน เครื่องมือประกอบด้วย

6.2.1 แผนการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์

และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นำไปใช้ดังนี้

6.2.1.1 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากฝ่ายวิชาการ

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการขอความร่วมมือเก็บข้อมูลวิจัย

6.2.1.2 ผู้วิจัยติดต่อนัดหมายกับฝ่ายธุรการของโรงเรียนในเรื่องวัน เวลา

สถานที่ ได้แก่ ทดลองกับกลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนจ่านกร้อง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ภายใต้รายวิชาเลือกเพิ่มเติม ชื่อวิชา ชุมนุมศิลปะมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นเวลาทั้งหมด 8 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2565 ถึงวันที่ 5 กรกฎาคม 2565

6.2.2 แบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

6.2.3 แบบสังเกตพฤติกรรม

6.2.4 แบบสัมภาษณ์ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ วิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลจากการศึกษาเอกสารวิชาการ ตำรา งานวิจัยในประเทศ/ต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ในระดับดุษฎีบัณฑิต มหาบัณฑิต โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกผู้อื่น (Empathy) ให้ความรู้เรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศผ่านการจัดกิจกรรมศิลปะ โดยใช้หุ่นละครเป็นตัวแทนของการสวมบทบาทสมมติ สะท้อนคิดกับเพื่อนร่วมชั้นหลังจบกิจกรรมด้วยกระบวนการสนทนายริยสนทนา และจัดนิทรรศการแสดงผลงานศิลปะเพื่อแบ่งปันความสำเร็จร่วมกัน เพื่อศึกษาการพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

7.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญในการให้ความรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศ คุณครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ และผู้เชี่ยวชาญกิจกรรมศิลปะศึกษา โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยนำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) จำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์เป็น 3 ตอน ได้ดังนี้

7.2.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ สถานที่ทำงาน ทำการวิเคราะห์แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

7.2.2 บทบาทในด้านหน้าที่ความรับผิดชอบ ประสบการณ์ ข้อคิดเห็น แนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทำการวิเคราะห์แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

7.2.3 วิธีการประเมินผลกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ทำการวิเคราะห์แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

นำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มาสรุปเพื่อพัฒนาเป็นกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบระดับความเหมาะสมของกิจกรรม ก่อนนำไปทดลองใช้

7.3 การวิเคราะห์ผลการทดลองกิจกรรม ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ครูผู้สอนวิชาศิลปะ ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 20 คน จัดกิจกรรมศิลปะกับกลุ่มตัวอย่างดังกล่าว แล้วทำการสัมภาษณ์ในรูปแบบของชิ้นงาน (การเขียนสะท้อนคิด หรือเรียงความ) หลังกลุ่มตัวอย่างร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ให้คุณครูผู้สอน

ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่นำกิจกรรมศิลปะไปใช้ รวบรวมข้อมูล จัดบันทึกในแบบบันทึกผลการทดลอง เพื่อวัดความเหมาะสม และผลของกิจกรรมศิลปะ

8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและค่าสถิติต่าง ๆ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS for windows Version 24) สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย

1. การหาค่าร้อยละ (Percentage)

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคำตอบทั้งหมด} \times 100}{\text{จำนวนของผู้ตอบ}}$$

2. ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Mean) หมายถึง ค่าที่ได้จากผลรวมของข้อมูลทั้งหมดหารด้วยจำนวนข้อมูลทั้งหมด โดยมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$\bar{x} = \frac{\sum x}{N}$$

| | | | |
|-------|-----------|---------|-----------------------|
| เมื่อ | \bar{x} | หมายถึง | ค่าเฉลี่ยเลขคณิต |
| | $\sum x$ | หมายถึง | ผลรวมของตัวเลขทั้งหมด |
| | N | หมายถึง | จำนวนข้อมูลทั้งหมด |

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) คือ ค่าเฉลี่ยของความแตกต่างของข้อมูลกับค่าเฉลี่ยของข้อมูลชุดนั้น โดยมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{N-1}}$$

| | | | |
|-------|-----------------|---------|------------------------------------|
| เมื่อ | S.D. | หมายถึง | ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน |
| | $(X - \bar{X})$ | หมายถึง | ส่วนเบี่ยงเบนของข้อมูลจากค่าเฉลี่ย |
| | N | หมายถึง | จำนวนข้อมูลทั้งหมด |

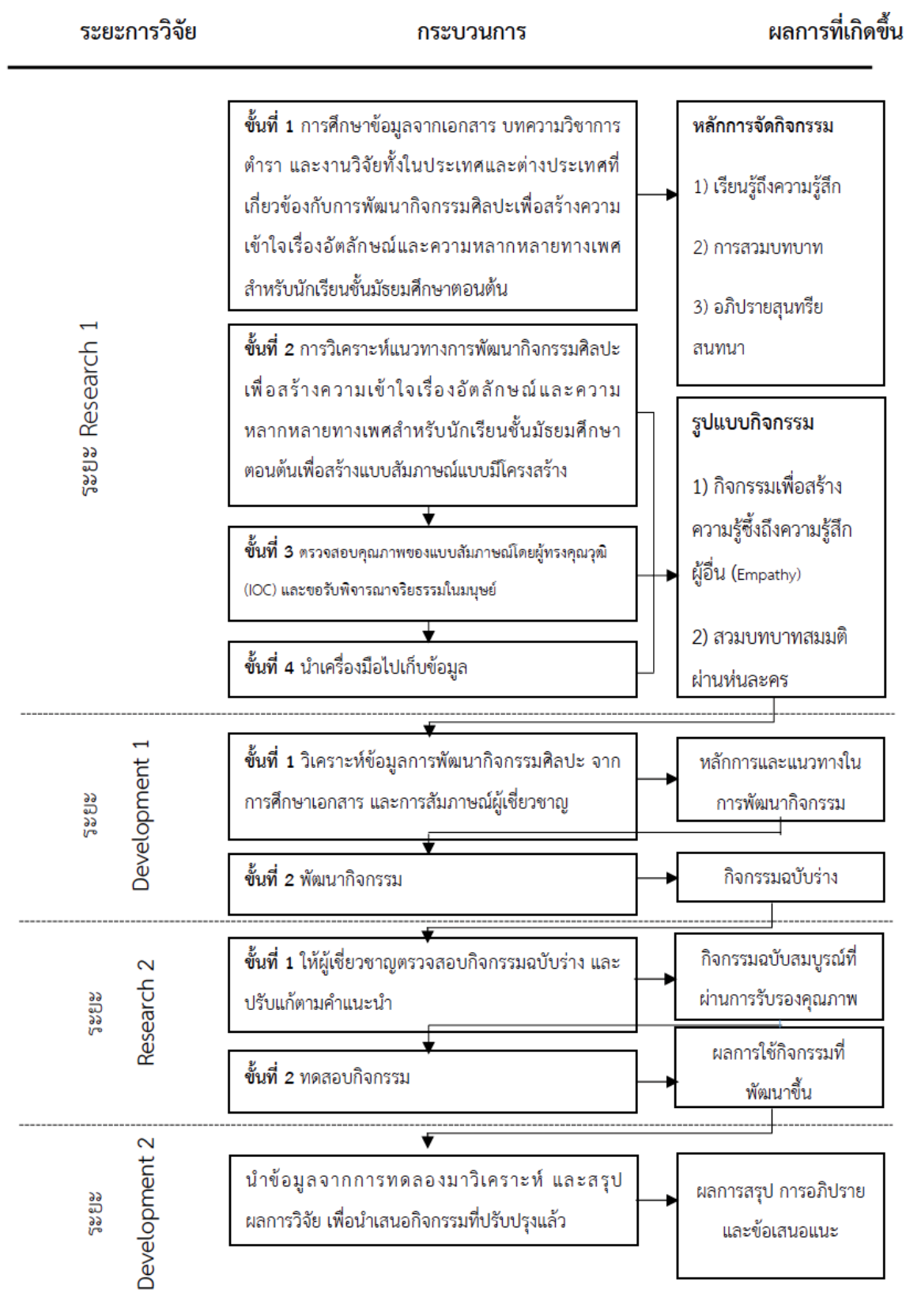
โดยสถิติดังกล่าวนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติไปสู่การออกแบบสร้างกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในบทที่ 4

9. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาสรุปผลวิจัยในรูปแบบความเรียงและทำการสรุปหาความสอดคล้องกับข้อมูลที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ และเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตามคำถามการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัยเทียบกับข้อมูลที่ศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป



ภาพที่ 4 กระบวนการทำวิจัย



บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจในอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ และเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structural questionnaire) ของผู้เชี่ยวชาญ 4 กลุ่ม ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ จำนวน 3 คน ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญกิจกรรมศิลปศึกษา จำนวน 3 คน การนำเสนอข้อมูลจะแบ่งออกเป็น 8 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับครูที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา

ตอนที่ 5 ผลการวางแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์แบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

ตอนที่ 7 ผลการวิเคราะห์การสังเกตพฤติกรรม

ตอนที่ 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

ตอนที่ 9 ผลการประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม

ตารางที่ 10 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม

| ประเด็นที่กล่าวถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ความคิดเห็น (n=3) | | | คิดเป็นร้อยละ |
|--|---------------------|---------------------|---------------------|---------------|
| | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 | |
| ด้านแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย | | | | |
| 1. มีแนวโน้มการยอมรับที่มากขึ้น | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 2. การใช้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม | | ✓ | ✓ | 66 |
| ด้านวัตถุประสงค์ | | | | |
| 1. ระบบการศึกษาไทยต้องมีหลักสูตรรองรับ | | ✓ | ✓ | 66 |
| 2. การสร้างความเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 3. ศิลปะสามารถสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศได้ดี | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| ด้านกระบวนการ | | | | |
| 1. ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง | | ✓ | ✓ | 66 |
| 2. เข้าใจอัตลักษณ์ตนเอง และเคารพอัตลักษณ์ของผู้อื่น | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 3. สร้างพื้นที่ปลอดภัย | ✓ | | | 33 |
| ด้านกระบวนการ (รู้ซึ่งถึงความรู้สึก) | | | | |
| 1. เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ | | ✓ | ✓ | 66 |
| 2. เรียนรู้ตนเอง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ผู้อื่น | | ✓ | ✓ | 66 |
| 3. ใช้ความรู้สึกร่วมกับเหตุผล | ✓ | | | 33 |
| ด้านกระบวนการ (บทบาทสมมุติ) | | | | |
| 1. ใช้กรณีศึกษาประกอบการเขียนบทละคร | | ✓ | ✓ | 66 |
| 2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเขียนบทละคร | ✓ | ✓ | | 66 |
| 3. ตัวละครในบทละครมีความหลากหลาย | | | ✓ | 33 |

| ประเด็นที่กล่าวถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ความคิดเห็น (n=3) | | | คิดเป็นร้อยละ |
|--|---------------------|---------------------|---------------------|---------------|
| | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 | |
| ด้านกระบวนการ (สุนทรียสนทนา) | | | | |
| 1. การสนทนาเป็นกลุ่ม | | √ | | 33 |
| 2. สร้างข้อตกลงในวงสนทนาอย่างชัดเจน | √ | √ | √ | 100 |
| 3. สร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยต่อความหลากหลาย | √ | √ | √ | 100 |
| 4. กระบวนการสุนทรียสนทนาต้องมีความยืดหยุ่น | | √ | √ | 66 |
| 5. ให้ความสำคัญต่อการฟังมากกว่าการพูด | √ | | | 33 |
| ด้านกระบวนการ (การสร้างความสำเร็จร่วมกัน) | | | | |
| 1. ใช้กระบวนการกลุ่ม | | | √ | 33 |
| 2. สร้างความรู้สึกแบ่งปันมากกว่าแข่งขัน | | √ | √ | 66 |
| 3. ผู้เรียนได้เลือกประเด็นการทำงานร่วมกันด้วยตนเอง | √ | √ | | 66 |
| ด้านการวัดและประเมินผล | | | | |
| 1. ประเมินผู้เรียนตลอดการทำกิจกรรม | | √ | | 33 |
| 2. ประเมินก่อน และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม | √ | | √ | 66 |
| 3. ประเมินเชิงคุณภาพ | √ | √ | √ | 100 |
| 4. กำหนดคำจำกัดความในการประเมินให้ชัดเจน | | √ | √ | 66 |

จากตารางที่ 10 ประเด็นจากการสัมภาษณ์ถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวถึงวิธีการสร้างความเข้าใจโดยสามารถจำแนกออกเป็นประเด็น ดังนี้

ด้านแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความโน้มเอียงยอมรับที่มากขึ้น ถึงร้อยละ 100 และมีการใช้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ถึงร้อยละ 66

ด้านวัตถุประสงค์ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศเป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้งศิลปะสามารถเป็นส่วนช่วยในการสร้างความเข้าใจได้เป็นอย่างดี ถึงร้อยละ 100

ด้านกระบวนการ ควรจัดกิจกรรมที่สอนให้ผู้เรียนเข้าใจอัตลักษณ์ตนเอง และเคารพอัตลักษณ์ของผู้อื่น ถึงร้อยละ 100 ให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ถึงร้อยละ 66

ด้านความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก ควรจัดกิจกรรมที่สอนให้ผู้เรียนเริ่มจากการเรียนรู้ตนเองก่อน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ผู้อื่นได้ ถึงร้อยละ 66 นำการใช้ความรู้สึกร่วมกับการใช้เหตุผลไปใช้ในกิจกรรม ถึงร้อยละ 33

ด้านบทบาทสมมติ ควรจัดกิจกรรมบทบาทสมมติโดยใช้กรณีศึกษาประกอบการเขียนบทละคร ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเขียนบท ถึงร้อยละ 66 และตัวละครในบทควรมีความหลากหลาย ถึงร้อยละ 33

ด้านสุนทรียสนทนา ควรสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยต่อความหลากหลาย สร้างข้อตกลงในวงสนทนาอย่างชัดเจน ถึงร้อยละ 100 กระบวนการสุนทรียสนทนาควรมีความยืดหยุ่น ถึงร้อยละ 66

ด้านการสร้างความสำเร็จร่วมกัน ควรให้ผู้เรียนได้เลือกประเด็นในการทำงานร่วมกันด้วยตนเอง สร้างความรู้สึกแบ่งปันมากกว่าแข่งขัน ถึงร้อยละ 66 และใช้กระบวนการกลุ่ม ถึงร้อยละ 33

ด้านการวัดและประเมินผล การประเมินควรใช้การประเมินเชิงคุณภาพ ถึงร้อยละ 100 และต้องกำหนดคำจำกัดความในการประเมินให้ชัดเจน โดยประเมินทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ถึงร้อยละ 66

ข้อเสนอแนะในประเด็นนอกเหนือ

ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรมกล่าวว่าการสร้างความเข้าใจต้องเริ่มที่ตัวบุคคลเป็นสำคัญ ผู้นำกิจกรรมต้องระมัดระวังเรื่องคำถามขึ้นกับผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนค้นพบและเข้าใจตัวเอง จากนั้นปรับจากการทำงานเดี่ยวไปสู่งานคู่ และงานกลุ่มในที่สุด ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม เราค่อนข้างรับได้มากกว่าสังคม แต่บางคนยอมรับเพราะกระแสสังคม กล่าวคือ ยอมรับว่ามีความหลากหลาย แต่ไม่ยอมรับในคุณค่าของสิ่งที่เขาเป็น ยังมีการใช้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมกับความหลากหลายทางเพศ เช่น เป็นกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศต้องตลก เป็นต้น”

“ในหลักสูตรไม่มีการปลูกฝังเรื่องเพศวิถีที่ชัดเจน ครูต้องสร้างกิจกรรมให้เริ่มต้นด้วยการเข้าใจตนเอง ไว้วางใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น ไว้วางใจผู้อื่น แล้วจะทำให้เด็กเกิดการเห็นคุณค่าในเวลาถัดมา สำคัญคือตัวผู้เรียนจะต้องเห็นคุณค่าตัวเองถึงจะเห็นคุณค่าผู้อื่น”

“การสวมบทบาทสมมติ สำหรับเด็ก ม.ต้น ยังไม่ควรใช้เป็นคนแสดงเพราะเด็กอาจไม่รู้จักรักซึ่งดีพอ ควรใช้เป็นหุ่นละครหรือหุ่นละครเงา ซึ่งครูยังสามารถทำความเข้าใจอัตลักษณ์จากตัวหุ่นที่นักเรียนสร้างด้วย และในด้านการเขียนบทละคร ครูสามารถออกแบบการเขียนบทได้อย่างหลากหลาย”

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

| ประเด็นที่กล่าวถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ความคิดเห็น (n=3) | | | คิดเป็นร้อยละ |
|--|---------------------|---------------------|---------------------|---------------|
| | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 | |
| ด้านแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย | | | | |
| 1. ยอมรับแต่ไม่เข้าใจ | ✓ | ✓ | | 66 |
| 2. การใช้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 3. ยอมรับได้หากไม่เกิดขึ้นภายในครอบครัวตนเอง | ✓ | | ✓ | 66 |
| ด้านวัตถุประสงค์ | | | | |
| 1. ระบบการศึกษาไทยต้องมีหลักสูตรรองรับ | ✓ | ✓ | | 66 |
| 2. การสร้างความเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 3. สร้างสมดุลของอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ✓ | ✓ | | 66 |
| 4. ศิลปะสามารถสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศได้ดี | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| ด้านกระบวนการ | | | | |
| 1. ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง | ✓ | | ✓ | 66 |
| 2. เข้าใจอัตลักษณ์ตนเอง และเคารพอัตลักษณ์ของผู้อื่น | ✓ | ✓ | | 66 |
| 3. สร้างพื้นที่ปลอดภัย | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 4. สร้างความร่วมมือระหว่างครอบครัวและชุมชน | ✓ | | ✓ | 66 |
| ด้านกระบวนการ (รู้ซึ่งถึงความรู้สึก) | | | | |
| 1. เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ | | ✓ | ✓ | 66 |

| ประเด็นที่กล่าวถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ความคิดเห็น (n=3) | | | คิดเป็นร้อยละ |
|--|---------------------|---------------------|---------------------|---------------|
| | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 | |
| 2. เรียนรู้ตนเอง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ผู้อื่น | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 3. บุคคลต้นแบบ | | ✓ | | 33 |
| 4. เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ | ✓ | | ✓ | 66 |
| ด้านกระบวนการ (บทบาทสมมติ) | | | | |
| 1. ไม่ตีกรอบรูปแบบของอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเขียนบทละคร | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 3. ตัวละครในบทละครมีความหลากหลาย | | ✓ | ✓ | 66 |
| ด้านกระบวนการ (สุนทรียสนทนา) | | | | |
| 1. การสนทนาเป็นกลุ่ม | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 2. สร้างข้อตกลงในวงสนทนาอย่างชัดเจน | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 3. สร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยต่อความหลากหลาย | | ✓ | | 33 |
| ด้านกระบวนการ (การสร้างความสำเร็จร่วมกัน) | | | | |
| 1. ใช้กระบวนการกลุ่ม | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 2. สร้างความรู้สึกแบ่งปันมากกว่าแข่งขัน | ✓ | ✓ | | 66 |
| 3. สร้างเรื่องธรรมดาให้มีคุณค่า | ✓ | | | 33 |
| ด้านการวัดและประเมินผล | | | | |
| 1. ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายแต่มิใช่เยาะแหยง | ✓ | ✓ | | 66 |
| 2. ประเมินก่อน และหลังการเข้าร่วมกิจกรรม | ✓ | ✓ | ✓ | 66 |
| 3. ประเมินเชิงคุณภาพ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 4. กำหนดคำจำกัดความในการประเมินให้ชัดเจน | ✓ | ✓ | | 66 |

จากตารางที่ 11 ประเด็นจากการสัมภาษณ์ถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวถึงวิธีการสร้างความเข้าใจโดยสามารถจำแนกออกเป็นประเด็น ดังนี้

ด้านแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีการใช้ความรู้แรงเชิงวัฒนธรรมเกี่ยวกับประเด็นอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ถึงร้อยละ 100 ยอมรับได้แต่ไม่เข้าใจ และยอมรับได้แต่หากไม่เกิดขึ้นกับครอบครัวตนเอง ถึงร้อยละ 66

ด้านวัตถุประสงค์ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศเป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้งศิลปะสามารถเป็นส่วนช่วยในการสร้างความเข้าใจได้เป็นอย่างดี ถึงร้อยละ 100 ระบบการศึกษาของไทยควรมีหลักสูตรเพื่อรองรับ และควรสอนเกี่ยวกับสร้างสมดุลของอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ถึงร้อยละ 66

ด้านกระบวนการ ควรจัดกิจกรรมที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยต่อผู้เรียน ถึงร้อยละ 100 ให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สอนให้ผู้เรียนเข้าใจอัตลักษณ์ของตนเอง และเคารพอัตลักษณ์ของผู้อื่น สร้างความร่วมมือระหว่างครอบครัวและชุมชน ถึงร้อยละ 66

ด้านความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก ควรจัดกิจกรรมที่สอนให้ผู้เรียนเริ่มจากการเรียนรู้ตนเองก่อน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ผู้อื่นได้ ถึงร้อยละ 100 เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ สอนให้เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ ร้อยละ 66 และสอนผ่านบุคคลต้นแบบ ร้อยละ 33

ด้านบทบาทสมมติ ควรจัดกิจกรรมบทบาทสมมติโดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเขียนบทละคร ไม่ตีกรอบรูปแบบของอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ถึงร้อยละ 100 และตัวละครในบทควรมีความหลากหลาย ถึงร้อยละ 66

ด้านสุนทรียสนทนา ควรสอนโดยเริ่มจากการสนทนาเป็นกลุ่ม สร้างข้อตกลงในวงสนทนาอย่างชัดเจน ถึงร้อยละ 100 และสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยต่อความหลากหลาย ร้อยละ 33

ด้านการสร้างความสำเร็จร่วมกัน ควรให้ผู้เรียนได้ทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ถึงร้อยละ 100 สร้างความรู้สึกแบ่งปันมากกว่าแข่งขัน ถึงร้อยละ 66 และสอนให้เห็นคุณค่าของเรื่องธรรมดาในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ร้อยละ 33

ด้านการวัดและประเมินผล การประเมินควรใช้การประเมินเชิงคุณภาพ ถึงร้อยละ 100 และต้องกำหนดคำจำกัดความในการประเมินให้ชัดเจน โดยประเมินทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม และใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายแต่มิใช่เยาะแหยง ถึงร้อยละ 66

ข้อเสนอแนะในประเด็นนอกเหนือ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศเห็นว่าควรมีการสร้างเครือข่ายร่วมกันระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชน อาจจะเพิ่มกิจกรรมที่มีลักษณะที่เน้นความเป็นคุณค่าของมนุษย์โดยไม่จำกัดเพศ ดังคำให้สัมภาษณ์ต่อไปนี้

“เรายังขาดกฎหมายที่รองรับสวัสดิการหรือสิทธิของเขา (กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ) จริง ๆ กล่าวคือ แคว่ยอมรับในการอยู่ด้วยกันได้ แต่ยังไม่เข้าใจความหลากหลายทางเพศ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะช่วงวัยของผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านกฎหมายที่รับฟังบ้าง แต่ว่ายังไม่ได้เปลี่ยนฐานความคิด จึงยังไม่เกิดการผลักดันหรือเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบาย”

“สำหรับวิชาศิลปะ เป็นศาสตร์ที่เป็นความหวัง สร้างทักษะ ปฏิบัติจริง สัมผัสได้ และได้นำความคิดของตัวเองมาตีความออกมาเป็นงานศิลปะ ดังเห็นได้จากการแสดงออกของศิลปินที่ทำงานสะท้อนสังคม บอกเล่าเรื่องราวอย่างอิสระ ในต่างประเทศ ครูก็ใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือที่ทำให้คนเรียนรู้ความหลากหลายทางเพศแบบไม่ต้องยัดเยียด”

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้าน กิจกรรมศิลปศึกษา

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้าน กิจกรรมศิลปศึกษา

| ประเด็นที่กล่าวถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ความคิดเห็น (n=3) | | | คิดเป็นร้อยละ |
|--|---------------------|---------------------|---------------------|---------------|
| | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 | |
| ด้านแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย | | | | |
| 1. มีแนวโน้มการยอมรับที่มากขึ้น | √ | √ | √ | 100 |
| 2. การใช้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม | √ | | √ | 66 |
| ด้านวัตถุประสงค์ | | | | |
| 1. สนับสนุนให้ผู้เรียนกระจายความสามารถที่หลากหลาย | | √ | | 33 |
| 2. ออกแบบเนื้อหาให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย | √ | √ | √ | 100 |
| 3. สร้างสมดุลของอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | | √ | | 33 |
| 4. ศิลปะสามารถสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศได้ดี | √ | √ | √ | 100 |

| ประเด็นที่กล่าวถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ความคิดเห็น (n=3) | | | คิดเป็นร้อยละ |
|--|---------------------|---------------------|---------------------|---------------|
| | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 | |
| ด้านกระบวนการ | | | | |
| 1. ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง | ✓ | | | 33 |
| 2. เข้าใจอัตลักษณ์ตนเอง และเคารพอัตลักษณ์ของผู้อื่น | ✓ | ✓ | | 66 |
| 3. ศิลปะเป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่ได้ผลดี | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| ด้านกระบวนการ (รู้ซึ่งถึงความรู้สึก) | | | | |
| 1. ใช้ศิลปะเป็นสื่อกลาง | ✓ | | ✓ | 66 |
| 2. เรียนรู้ตนเอง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ผู้อื่น | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 3. ใช้เวลาในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อสังเกตพัฒนาการ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| ด้านกระบวนการ (บทบาทสมมติ) | | | | |
| 1. หุ่นละครเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการสื่อสาร | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 2. ไม่ควรตีกรอบรูปแบบของหุ่นละคร | | ✓ | ✓ | 66 |
| 3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเขียนบทละคร | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| ด้านกระบวนการ (สุนทรียสนทนา) | | | | |
| 1. การสนทนาเป็นกลุ่ม | ✓ | | ✓ | 66 |
| 2. ให้ความสำคัญการฟังมากกว่าการพูด | | ✓ | | 33 |
| 3. สร้างข้อตกลงในวงสนทนาอย่างชัดเจน | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 4. ระมัดระวังเรื่องคำถามชี้นำ | | ✓ | | 33 |
| ด้านกระบวนการ (การสร้างความสำเร็จร่วมกัน) | | | | |
| 1. ผู้เรียนสามารถเลือกประเด็นการนำเสนอด้วยตนเอง | | ✓ | | 33 |
| 2. สร้างความรู้สึกแบ่งปันมากกว่าแข่งขัน | ✓ | ✓ | | 66 |
| 3. สร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| การวัดและประเมินผล | | | | |
| 1. ประเมินผ่านสัญลักษณ์ | | ✓ | | 33 |

| ประเด็นที่กล่าวถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ความคิดเห็น (n=3) | | | คิดเป็นร้อยละ |
|--|---------------------|---------------------|---------------------|---------------|
| | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 | |
| 2. ประเมินเชิงคุณภาพ | ✓ | | ✓ | 66 |
| 3. กำหนดคำจำกัดความในการประเมินให้ชัดเจน | ✓ | | ✓ | 66 |

จากตารางที่ 12 ประเด็นจากการสัมภาษณ์ถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวถึงวิธีการสร้างความเข้าใจโดยสามารถจำแนกออกเป็นประเด็น ดังนี้

ด้านแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความโน้มการยอมรับที่มากขึ้น ถึงร้อยละ 100 มีการใช้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ถึงร้อยละ 66

ด้านวัตถุประสงค์ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าควรออกแบบเนื้อหาให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย ศิลปะสามารถสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศได้ดี ถึงร้อยละ 100 ควรสร้างสมดุลของอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ และสนับสนุนการกระจายความสามารถที่หลากหลาย ร้อยละ 33

ด้านกระบวนการ ผู้เชี่ยวชาญมองว่าศิลปะเป็นวิธีรูปแบบหนึ่ง ที่ได้ผลดีต่อการสอนเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ถึงร้อยละ 100 ควรสอนให้ผู้เรียนเข้าใจอัตลักษณ์ของตนเอง และเคารพอัตลักษณ์ของผู้อื่น ถึงร้อยละ 66 และให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ร้อยละ 33

ด้านความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก ควรจัดกิจกรรมที่สอนให้ผู้เรียนเริ่มจากการเรียนรู้ตนเองก่อน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ผู้อื่นได้ ควรสอนโดยใช้เวลาในการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อสังเกตพัฒนาการ ถึงร้อยละ 100 และควรสอนโดยใช้ศิลปะเป็นสื่อกลาง ถึงร้อยละ 66

ด้านบทบาทสมมุติ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าหุ่นละครเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการสื่อสาร ควรจัดกิจกรรมบทบาท สมมุติโดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเขียนบทละคร ถึงร้อยละ 100 และไม่ตีกรอบรูปแบบของหุ่นละคร ถึงร้อยละ 66

ด้านสุนทรียสนทนา ควรสอนโดยวิธีสร้างข้อตกลงในวงสนทนาอย่างชัดเจนเสียก่อน ถึงร้อยละ 100 สนทนากลุ่ม ถึงร้อยละ 66 ให้ความสำคัญต่อการฟังมากกว่าการพูด และระมัดระวังคำถามซ้ำๆ ร้อยละ 33

ด้านการสร้างความสำเร็จร่วมกัน ควรสอนโดยสร้างร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและชุมชน ถึงร้อยละ 100 สร้างความรู้สึกแบ่งปันมากกว่าแข่งขัน ถึงร้อยละ 66 และผู้เรียนสามารถเลือกประเด็นการนำเสนอด้วยตนเอง ร้อยละ 33

ด้านการวัดและประเมินผล การประเมินควรใช้การประเมินเชิงคุณภาพ กำหนดคำจำกัดความในการประเมินให้ชัดเจน ถึงร้อยละ 66 และประเมินผ่านสัญลักษณ์ ร้อยละ 33

ข้อเสนอแนะในประเด็นนอกเหนือ ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา ให้ความเห็นว่า

“อาจเริ่มต้นด้วยการทำหุ่นเป็นงานเดี่ยวก่อนแล้วค่อยทำบทละครเป็นงานกลุ่มเพื่อใช้หุ่นเป็นเครื่องมือให้เขาได้เปิดเผยตัวตน หรืออาจให้ครูพล็อตเรื่องหรือประเด็นปัญหาไว้เป็นธีมแล้วค่อยให้เด็กนำไปออกแบบบทละคร โดยทั้งหมดนี้มีจุดเน้น คือ การให้เขาคิดเองทำเองทุกขั้นตอน อยากให้เริ่มที่ตัวเด็กจริง ๆ ว่าเขาอยากทำอะไร”

“ศิลปะต้องเป็นตัวกลางที่จะทำให้เรื่องราวต่าง ๆ ออกมาจากตัวเขาเองว่าเขาต้องการอะไร ผ่านกิจกรรมการรับสื่อ การเสพงานศิลปะ หรือการเดินชมงานศิลปะ เพราะการพูดตรง ๆ อาจจะอ่อนไหวเกินไป และควรจัดกิจกรรมประมาณ 5-6 กิจกรรมเพื่อให้เห็นพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของนักเรียน เราต้องวางแผนให้กิจกรรมเหล่านั้นมีขั้นตอนโดยใช้การทิ้งแนวคิดเพื่อสร้างความสนใจของนักเรียน ว่าเขาอยากไปต่อแค่ไหน อีกทั้งยังได้สอบถามความรู้สึกระหว่างทางมากขึ้น”

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

| ประเด็นที่กล่าวถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ความคิดเห็น (n=3) | | | คิดเป็นร้อยละ |
|--|---------------------|---------------------|---------------------|---------------|
| | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 | |
| ด้านแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย | | | | |
| 1. มีแนวโน้มการยอมรับที่มากขึ้น | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 2. การใช้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม | ✓ | ✓ | | 66 |

| ประเด็นที่กล่าวถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ความคิดเห็น (n=3) | | | คิดเป็นร้อยละ |
|--|---------------------|---------------------|---------------------|---------------|
| | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 | |
| ด้านวัตถุประสงค์ | | | | |
| 1. ระบบการศึกษาไทยควรมีหลักสูตรรองรับ | ✓ | | ✓ | 66 |
| 2. สร้างสมดุลของอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 3. ศิลปะสามารถสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศได้ดี | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| ด้านกระบวนการ | | | | |
| 1. ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 2. เข้าใจอัตลักษณ์ตนเอง และเคารพอัตลักษณ์ของผู้อื่น | ✓ | ✓ | | 66 |
| 3. ศิลปะสามารถสะท้อนความคิด และความรู้สึก | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| ด้านกระบวนการ (รู้ซึ่งถึงความรู้สึก) | | | | |
| 1. เรียนรู้ตนเอง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ผู้อื่น | ✓ | ✓ | | 66 |
| 2. บุคคลต้นแบบ | ✓ | | ✓ | 66 |
| 3. เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และสะท้อนคิด | | ✓ | ✓ | 66 |
| ด้านกระบวนการ (บทบาทสมมุติ) | | | | |
| 1. หุ่นละครเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการสื่อสาร | | ✓ | ✓ | 66 |
| 2. ออกแบบตัวละครให้มีความหลากหลาย | ✓ | | ✓ | 66 |
| 3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเขียนบทละคร | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 4. ใช้กรณีศึกษาประกอบการเขียนบท | ✓ | | ✓ | 66 |
| ด้านกระบวนการ (สุนทรียสนทนา) | | | | |
| 1. สร้างข้อตกลงในวงสนทนาอย่างชัดเจน | | ✓ | ✓ | 66 |
| 2. ให้ความสำคัญการฟังมากกว่าการพูด | ✓ | ✓ | | 66 |
| 3. กระบวนการมีความยืดหยุ่น | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| ด้านกระบวนการ (การสร้างความสำเร็จร่วมกัน) | | | | |
| 1. กระบวนการกลุ่ม | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |

| ประเด็นที่กล่าวถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ | ความคิดเห็น (n=3) | | | คิดเป็นร้อยละ |
|--|---------------------|---------------------|---------------------|---------------|
| | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 | ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 3 | |
| 2. สร้างความรู้สึกแบ่งปันมากกว่าแข่งขัน | ✓ | ✓ | | 66 |
| 3. เลือกประเด็นที่น่าสนใจ หรือกำลึงเป็นกระแส | ✓ | | | 33 |
| ด้านการวัดและประเมินผล | | | | |
| 2. ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 2. ประเมินตลอดการเข้าร่วมกิจกรรม | ✓ | ✓ | | 66 |
| 3. กำหนดคำจำกัดความในการประเมินให้ชัดเจน | ✓ | | ✓ | 66 |

จากตารางที่ 13 ประเด็นจากการสัมภาษณ์ถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวถึงวิธีการสร้างความเข้าใจโดยสามารถจำแนกออกเป็นประเด็น ดังนี้

ด้านแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ามีความโน้มเอียงยอมรับที่มากขึ้น ถึงร้อยละ 100 มีการใช้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม ถึงร้อยละ 66

ด้านวัตถุประสงค์ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าควรสร้างสมดุลของอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ศิลปะสามารถสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศได้ดี ถึงร้อยละ 100 และระบบการศึกษาไทยควรมีหลักสูตรรองรับ ถึงร้อยละ 66

ด้านกระบวนการ ผู้เชี่ยวชาญมองว่าควรให้ความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ศิลปะสามารถสะท้อนความคิด ความรู้สึก ถึงร้อยละ 100 ควรสอนให้ผู้เรียนเข้าใจอัตลักษณ์ของตนเอง และเคารพอัตลักษณ์ของผู้อื่น ถึงร้อยละ 66

ด้านความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก ควรจัดกิจกรรมที่สอนให้ผู้เรียนเริ่มจากการเรียนรู้ตนเองก่อน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ผู้อื่นได้ เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และสะท้อนคิด สอนโดยบุคคลต้นแบบ ถึงร้อยละ 66

ด้านบทบาทสมมติ ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าควรจัดกิจกรรมบทบาทสมมติโดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเขียนบทละคร ถึงร้อยละ 100 อีกทั้งยังเสนอแนะว่าหุ่นละครเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการสื่อสาร สอนโดยใช้กรณีศึกษาในการเขียนบท และใช้กรณีศึกษาประกอบการเขียนบท ถึงร้อยละ 66

ด้านสุนทรียสนทนา ควรสอนโดยให้กระบวนการมีความยืดหยุ่น ถึงร้อยละ 100 สร้างข้อตกลงในวงสนทนาอย่างชัดเจน และให้ความสำคัญต่อการฟังมากกว่าการพูด ถึงร้อยละ 66

ด้านการสร้างความสำเร็จร่วมกัน ควรสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ถึงร้อยละ 100 สร้างความรู้สึกแบ่งปันมากกว่าแข่งขัน ถึงร้อยละ 66 และเลือกประเด็นที่น่าสนใจหรือกำลังเป็นกระแส ร้อยละ 33

ด้านการวัดและประเมินผล การประเมินควรใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ถึงร้อยละ 100 กำหนดคำจำกัดความในการประเมินให้ชัดเจน และประเมินตลอดการเข้าร่วมกิจกรรม ถึงร้อยละ 66

ข้อเสนอแนะในประเด็นนอกเหนือ ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้ให้ความเห็นว่า

“การสอนเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศมีความสำคัญอย่างมากในแง่การทำงานร่วมกันหรือการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะเมื่อนักเรียนเข้าสู่วัยทำงาน นักเรียนอาจพบเจอเพื่อนร่วมงานที่มีความหลากหลายด้านเพศ เชื้อชาติ ภาษา หรือวัฒนธรรม ดังนั้นโรงเรียนควรเป็นจุดบ่มเพาะให้นักเรียนเข้าใจความหลากหลายในทุกมิติ โดยในปัจจุบันแม้ว่าโรงเรียนจะสนับสนุนหรือไม่ได้ห้าม แต่โรงเรียนก็ไม่ถึงกับมีนโยบายหรือหลักสูตรซึ่งควรจจะมารองรับปัญหาเรื่องความหลากหลาย”


“การสะท้อนความรู้สึกและทัศนคติของนักเรียนแต่ละคนเกี่ยวกับเรื่องความหลากหลายทางเพศต้องเป็นพื้นที่ปลอดภัยและให้นักเรียนได้ล้อมวงคุยกัน ต่างคนต่างเห็นสีหน้ากัน เพราะการแลกเปลี่ยนกันจะทำให้เข้าใจกันมากขึ้น”


“ศิลปะเข้าได้กับทุกเรื่องราว เป็นวิชาที่สร้างสุนทรีย์ในจิตใจ สื่อความรู้สึกของคนได้ดี สะท้อนความรู้สึกและแนวคิดของนักเรียนผ่านการสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะ ”


ตอนที่ 5 ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น


ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้สรุปกิจกรรมที่นำมาใช้พัฒนาการเรียนการสอน ได้ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะ

| รูปแบบกิจกรรม | จุดประสงค์การเรียนรู้ | หลักการ | | | | ตัวอย่างผลงาน | การวัดและประเมินผล |
|--|--|--------------------------------|----------------|---------------|----------------------|--|--------------------|
| | | 1. ผู้เรียนเข้าใจถึงความรู้สึก | 2. บทบาทสมมุติ | 3. สนทนาสนทนา | 4. ความสำเร็จร่วมกัน | | |
| จุดเด่น จุดด้อย จุดเปลี่ยนของตัวละคร เป็นต้น 2. หลังร่วมกันวิเคราะห์ตัวละคร ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนออกแบบตัวละครในหัวข้อ I am Superhero โดยมีแรงบันดาลใจตนเอง วิเคราะห์อัตลักษณ์ของตนเองออกมา เพื่อสร้างผลงานศิลปะ โดยมีเงื่อนไขให้ผู้เรียนออกแบบตัวละครที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของตนเองมากที่สุด เช่น ข้อดีในตนเอง จุดเด่น ความถนัด ความสนใจ เป็นต้น และตั้งชื่อ Superhero ที่ตนเองออกแบบขึ้น 3. ให้ผู้เรียนนำเสนอหน้าชั้นเรียน 4. เมื่อจบการนำเสนอ ผู้สอนนำภาพทั้งหมดมาติดบนหน้ากระดานเป็นนิทรรศการขนาดเล็ก 5. ผู้สอนสรุปกิจกรรมโดยอธิบายเรื่องอัตลักษณ์เฉพาะบุคคลที่มีความแตกต่างจากผู้อื่น และมีลักษณะเด่นเฉพาะตัว มีข้อดีและข้อด้อยที่แตกต่างหลากหลาย | | | | | |  วาดภาพออกแบบตัวละคร | |
| กิจกรรมที่ 2 “We are Superhero” | | | | | | | |
| เรียนรู้และยอมรับความแตกต่างหลากหลาย สร้างความเข้าใจว่าอัตลักษณ์ของบุคคลเป็นลักษณะเฉพาะตน *สร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนในชั้นเรียนก่อนเริ่มกิจกรรม โดยให้ | 1. รู้และเข้าใจความหลากหลายอัตลักษณ์ของตนเอง | ✓ | - | ✓ | - | | 1.แบบสังเกต |

| รูปแบบกิจกรรม | จุดประสงค์การเรียนรู้ | หลักการ | | | | ตัวอย่างผลงาน | การวัดและประเมินผล | | |
|--|-----------------------|--|---|--|----------------------|------------------|--------------------|--|--|
| | | 1. รู้ซึ่งถึงความรู้สึก | 2. บทบาทสมมุติ | 3. สนทริยสนทนา | 4. ความสำเร็จร่วมกัน | | | | |
| | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างข้อตกลงตามหลักการสนทริยสนทนา | และผู้อื่น | 2. รับรู้และแบ่งปันเรื่องราวประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล |  | แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันภายในกลุ่ม | พฤติกรรม | 2.การนำเสนอผลงาน | | | |
| | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |
| | | | | | | | | | |

| รูปแบบกิจกรรม | จุดประสงค์การเรียนรู้ | หลักการ | | | | ตัวอย่างผลงาน | การวัดและประเมินผล |
|-----------------------------------|--|--|----------------|----------------|----------------------|---|--|
| | | 1. รู้ซึ่งถึงความรู้ลึก | 2. บทบาทสมมุติ | 3. สนทริยสนทนา | 4. ความสำเร็จร่วมกัน | | |
| กิจกรรมที่ 3 “Helping Each Other” | | | | | | | |
| รูปแบบกิจกรรม | เรียนรู้เกี่ยวกับการเข้าใจ และเห็นใจอารมณ์ความรู้สึของตนเองและผู้อื่น ผ่านการสร้างงานศิลปะ *สร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนในชั้นเรียนก่อนเริ่มกิจกรรม โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างข้อตกลงตามหลักการสนทริยสนทนา ภาคบรรยาย ผู้สอนพูดคุยว่าในกิจกรรมครั้งนี้แล้ว เราได้สร้างทีม Superhero ที่มีความหลากหลายภายในกลุ่ม และยกตัวอย่างสถานการณ์การกลั่นแกล้งรังแกในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ภาคปฏิบัติ 1. ผู้สอนยกตัวอย่างงานของศิลปินที่มีการถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ (เช่น ประสบการณ์การถูกสังคมตัดสินเพียงเพราะเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ) 2. ให้ผู้เรียนจับฉลากสถานการณ์จำลองที่มีเหตุการณ์เพียงบางส่วน เพื่อให้ผู้เรียนเขียนบทละครสถานการณ์จำลองนั้นให้สมบูรณ์ โดยมีวิธีที่ Superhero | 1. รู้และเข้าใจความหลากหลายอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น 2. ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม 3. เพื่อให้ให้นักเรียนมีพื้นที่แสดงออกทางความคิดเห็น | ✓ | ✓ | - |  วาดภาพให้เห็นลำดับขั้นตอนตามเนื้อเรื่อง (Story Board) | 1. แบบสังเกตพฤติกรรม 2. Story Board |

| รูปแบบกิจกรรม | จุดประสงค์การเรียนรู้ | หลักการ | | | | ตัวอย่างผลงาน | การวัดและประเมินผล |
|--|---|------------------------|----------------|----------|----------------------|---|---|
| | | 1. รู้เข้าใจความรู้สึก | 2. บทบาทสมมุติ | 3. สนทนา | 4. ความสำเร็จร่วมกัน | | |
| <p>เนื้อเรื่อง (Story Board)</p> <p>3. บริบทครั้งสุดท้ายกับเพื่อนร่วมกลุ่ม (โดยมีข้อตกลงว่าจะฟังอย่างไม่ตัดสิน)</p> <p>ร่วมกับเขียนสะท้อนคิดท้ายกิจกรรม</p> <p>4. ผู้สอนสรุปกิจกรรม</p> | | | | | | | |
| กิจกรรมที่ 4 “Try to Role Play” | | | | | | | |
| <p>เรียนรู้การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นผ่านกระบวนการ การทำงานแบบกลุ่ม</p> <p>*สร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนในชั้นเรียนก่อนเริ่มกิจกรรม โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างข้อตกลงตามหลักการสนทนา</p> <p><u>ภาคบรรยาย</u></p> <p>ผู้สอนพูดคุยว่าในกิจกรรมครั้งนี้แล้ว เราได้สร้างทีม Super Hero และยกตัวอย่างสถานการณ์การกลั่นแกล้งรังแกในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ</p> <p><u>ภาคปฏิบัติ</u></p> <p>1. ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมบทบาทสมมุติ โดยใช้การแสดงหุ่นกระบอกแทนการแสดงด้วยตนเอง โดยนำการออกแบบตัวละครในกิจกรรมที่ 1-2 เรืองราวจาก</p> | <p>1. รู้และเข้าใจความหลากหลาย อัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น</p> <p>2. ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม</p> <p>3. เพื่อให้นักเรียนมีพื้นที่แสดงออกทางความคิดเห็น</p> | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ |  | <p>1. แบบสังเกตพฤติกรรม</p> <p>2. การแสดงบทบาทสมมุติผ่านหุ่นละคร</p> <p>3. การเขียนสะท้อนคิดท้ายกิจกรรม</p> |

โดยผลจากการตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมจากผู้ทรงคุณวุฒิทางการจัด
กิจกรรมศิลปศึกษา จำนวน 3 ท่าน สามารถแจกแจงผลได้ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมจากผู้ทรงคุณวุฒิ

| หัวข้อการประเมิน | ระดับ ความเหมาะสม | ข้อเสนอแนะ |
|-----------------------------------|----------------------|--|
| กิจกรรมที่ 1 “I am Superhero” | | |
| 1. จุดประสงค์การเรียนรู้การสอน | มาก | หากเพิ่มวิธีการวิเคราะห์ตนเองจะช่วยให้ ตรวจสอบอัตลักษณ์ของผู้เรียนแต่ละคน ได้ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น |
| 2. รูปแบบกิจกรรม | มาก | |
| 3. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน | มาก | |
| 4. การวัดและประเมินผล | มาก | |
| กิจกรรมที่ 2 “We are Superhero” | | |
| 1. จุดประสงค์การเรียนรู้การสอน | มาก | ระบุให้ชัดเจนว่าสถานการณ์จำลองใน รูปแบบกิจกรรมเป็นประเด็นความ หลากหลายทางเพศหรือประเด็นโดยทั่วไป |
| 2. รูปแบบกิจกรรม | มาก | |
| 3. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน | มาก | |
| 4. การวัดและประเมินผล | มาก | |
| กิจกรรมที่ 3 “Helping Each Other” | | |
| 1. จุดประสงค์การเรียนรู้การสอน | มาก | ระบุให้ชัดเจนว่าสถานการณ์จำลองใน รูปแบบกิจกรรมเป็นประเด็นความ หลากหลายทางเพศหรือประเด็นโดยทั่วไป |
| 2. รูปแบบกิจกรรม | มาก | |
| 3. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน | มาก | |
| 4. การวัดและประเมินผล | มาก | |
| กิจกรรมที่ 4 “Try to Role Play” | | |
| 1. จุดประสงค์การเรียนรู้การสอน | มาก | หากเพิ่มการสร้างคำถามโดยผู้สอนจะช่วย เชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น |
| 2. รูปแบบกิจกรรม | มาก | |
| 3. กิจกรรมการเรียนรู้การสอน | มาก | |
| 4. การวัดและประเมินผล | มาก | |

จากตารางที่ 15 ผลการตรวจสอบคุณภาพของกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 4 กิจกรรม ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าความเหมาะสมของกิจกรรมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก โดยมีข้อเสนอแนะในส่วนกิจกรรมที่ 1 จุดประสงค์การเรียนรู้การสอนควรเพิ่มวิธีการวิเคราะห์ตนเองจะช่วยให้ตรวจสอบอัตลักษณ์ของผู้เรียนแต่ละคนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น กิจกรรมที่ 3 รูปแบบกิจกรรมควรระบุให้ชัดเจนว่าสถานการณ์จำลองในรูปแบบกิจกรรมเป็นประเด็นความหลากหลายทางเพศหรือประเด็นโดยทั่วไป และกิจกรรมที่ 4 กิจกรรมการเรียนรู้การสอนควรเพิ่มการสร้างคำถามโดยผู้สอนจะช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์แบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

ผลการวิเคราะห์แบบวัดเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุ 12 -15 ปี ภายใต้อาจารย์เลือกเพิ่มเติม ชื่อวิชา ชุมนุมศิลปะมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน ประกอบด้วยเพศชายจำนวน 12 คน และเพศหญิงจำนวน 18 คน (อายุ 12 ปีจำนวน 3 คน อายุ 14 ปีจำนวน 19 คน และอายุ 15 ปีจำนวน 8 คน) ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ดังนี้

ตารางที่ 16 ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ

| จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย | | | | | n=30 |
|---|---------|-----------|------|---------|------|
| ปัจจัยที่ประเมิน | ค่าเดิม | \bar{X} | S.D. | ระดับ | |
| ความเข้าใจผู้อื่น | | | | | |
| 1. ถ้าเลือกได้ฉันอยากทำงานกลุ่มกับเพื่อนที่สนิทเท่านั้น * | 3.17 | 1.83 | 0.68 | น้อย | |
| 2. เมื่อเพื่อนมีปัญหาฉันยินดีรับฟังและช่วยเหลือ | | 4.30 | 0.82 | มาก | |
| 3. เป็นเรื่องธรรมดาที่ฉันและเพื่อนในกลุ่มเดียวกันจะมี | | 3.43 | 0.88 | ปานกลาง | |
| ความชอบไม่เหมือนกัน | | | | | |
| รวม | 3.18 | | 1.29 | ปานกลาง | |
| ความเข้าใจเรื่องการกลั่นแกล้งรังแก | | | | | |
| 4. การล้อเลียนในประเด็นทางเพศเป็นเรื่องปกติที่ใคร ๆ ก็ | 1.64 | 3.36 | 0.87 | ปานกลาง | |
| ทำกัน * | | | | | |
| 5. เมื่อเห็นคนถูกรังแก ฉันจะเข้าไปช่วยเหลือ | | 3.76 | 0.71 | มาก | |

n=30

| ปัจจัยที่ประเมิน | ค่าเดิม | \bar{X} | S.D. | ระดับ |
|---|---------|-----------|------|---------|
| 6. การแก่งเพื่อนที่ดูอ่อนแอกว่าฉันทำให้ฉันรู้สึกเหนือกว่าผู้อื่น * | 1.04 | 3.96 | 0.91 | มาก |
| รวม | 3.70 | | 0.87 | มาก |
| ความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ | | | | |
| 7. ฉันรู้สึกไม่สบายใจเมื่อต้องทำงานกับเพศที่แตกต่างกับฉัน * | 1.77 | 3.23 | 1.14 | ปานกลาง |
| 8. การเป็นเพศที่สามยากที่จะทำความเข้าใจ * | 1.84 | 3.16 | 1.12 | ปานกลาง |
| 9. เพื่อนที่แสดงออกไม่ตรงตามเพศของตนแปลว่าเขาเป็นเพศที่สาม * | 2.57 | 2.43 | 0.80 | น้อย |
| 10. ฉันคิดว่าตัวตนของเพื่อนสำคัญกว่าเพศของพวกเขา | 3.40 | 3.40 | 0.80 | ปานกลาง |
| 11. การเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องที่ฉันมองว่าเป็นเรื่องผิดปกติ ไม่เหมือนผู้อื่น * | 1.64 | 3.36 | 1.42 | ปานกลาง |
| รวม | 3.12 | | 1.14 | ปานกลาง |
| ความเข้าใจเรื่องการอยู่ร่วมกัน | | | | |
| 12. รู้สึกกังวลใจถ้าสมาชิกในกลุ่มมีเพศที่สามอยู่ด้วย * | 1.40 | 3.60 | 1.11 | มาก |
| 13. ฉันรู้สึกอึดอัดถ้าเพื่อนต่างเพศมานั่งใกล้ฉัน * | 1.67 | 3.33 | 1.24 | ปานกลาง |
| 14. ฉันคิดว่าการมีเพศที่หลากหลายในห้องเรียนเป็นเรื่องปกติ | | 3.93 | 0.72 | มาก |
| 15. ฉันยินดีทำงานกลุ่มกับเพื่อนทุกเพศ | | 4.30 | 0.69 | มาก |
| รวม | 3.42 | | 1.14 | ปานกลาง |
| รวมทุกด้าน | 3.20 | | 1.12 | ปานกลาง |

* ทำการกลับค่าทางสถิติ (Recode) เนื่องจากเป็นข้อความเชิงลบ (Negative Scale)

จากตารางที่ 16 พบว่าความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ ปานกลาง ($3.16 < \bar{X} < 3.43$) ได้แก่ข้อ 3, 4, 7, 8, 10, 11 และ 13 รองลงมาคือระดับ มาก ($3.60 < \bar{X} < 4.30$) ได้แก่ข้อ 2, 5, 6, 12, 14, และ 15 รองลงมาคือระดับ น้อย ($1.83 < \bar{X} < 2.43$) ได้แก่ข้อ 1 และ 9

ตารางที่ 17 ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ

n=30

| ปัจจัยที่ประเมิน | ค่าเดิม | \bar{X} | S.D. | ระดับ |
|---|-------------|-----------|-------------|----------------|
| ความเข้าใจผู้อื่น | | | | |
| 1. ถ้าเลือกได้ฉันอยากทำงานกลุ่มกับเพื่อนที่สนิทเท่านั้น * | 3.04 | 1.96 | 0.91 | น้อย |
| 2. เมื่อเพื่อนมีปัญหาฉันยินดีรับฟังและช่วยเหลือ | | 4.66 | 0.47 | มากที่สุด |
| 3. เป็นเรื่องธรรมดาที่ฉันและเพื่อนในกลุ่มเดียวกันจะมีความชอบไม่เหมือนกัน | | 4.16 | 0.68 | มาก |
| รวม | 3.60 | | 1.37 | ปานกลาง |
| ความเข้าใจเรื่องการกลั่นแกล้งรังแก | | | | |
| 4. การล้อเลียนในประเด็นทางเพศเป็นเรื่องปกติที่ใคร ๆ ก็ทำกัน * | 0.94 | 4.06 | 0.67 | มาก |
| 5. เมื่อเห็นคนถูกรังแก ฉันจะเข้าไปช่วยเหลือ | | 4.20 | 0.65 | มาก |
| 6. การแกล้งเพื่อนที่ดูอ่อนแอกว่าฉันทำให้ฉันรู้สึกเหนือกว่าผู้อื่น * | 0.84 | 4.16 | 0.85 | มาก |
| รวม | 4.14 | | 0.73 | มาก |
| ความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ | | | | |
| 7. ฉันรู้สึกไม่สบายใจเมื่อต้องทำงานกับเพศที่แตกต่างกับฉัน * | 1.47 | 3.53 | 0.88 | มาก |
| 8. การเป็นเพศที่สามยากที่จะทำความเข้าใจ * | 1.60 | 3.40 | 1.01 | ปานกลาง |
| 9. เพื่อนที่แสดงออกไม่ตรงตามเพศของตนแปลว่าเขาเป็นเพศที่สาม * | 1.24 | 2.76 | 0.80 | ปานกลาง |
| 10. ฉันคิดว่าตัวตนของเพื่อนสำคัญกว่าเพศของพวกเขา | | 4.50 | 0.76 | มากที่สุด |
| 11. การเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องที่ฉันมองว่าเป็นเรื่องผิดปกติ ไม่เหมือนผู้อื่น * | 1.04 | 3.96 | 0.65 | มาก |
| รวม | 3.63 | | 1.01 | ปานกลาง |
| ความเข้าใจเรื่องการอยู่ร่วมกัน | | | | |
| 12. รู้สึกกังวลใจถ้าสมาชิกในกลุ่มมีเพศที่สามอยู่ด้วย * | 0.67 | 4.33 | 0.75 | มาก |
| 13. ฉันรู้สึกอึดอัดถ้าเพื่อนต่างเพศมานั่งใกล้ฉัน * | 0.77 | 4.23 | 0.80 | มาก |

n=30

| ปัจจัยที่ประเมิน | ค่าเดิม | \bar{X} | S.D. | ระดับ |
|---|---------|-----------|------|-----------|
| 14. ฉันคิดว่าการมีเพศที่หลากหลายในห้องเรียนเป็นเรื่องปกติ | | 4.70 | 0.90 | มากที่สุด |
| 15. ฉันยินดีทำงานกลุ่มกับเพื่อนทุกเพศ | | 4.80 | 0.54 | มากที่สุด |
| รวม | 4.51 | | 0.79 | มาก |
| รวมทุกด้าน | 3.96 | | 1.07 | มาก |

* ทำการกลับค่าทางสถิติ (Recode) เนื่องจากเป็นข้อความเชิงลบ (Negative Scale)

จากตารางที่ 17 พบว่าความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลังเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ มาก ($3.53 < \bar{X} < 4.33$) ได้แก่ข้อ 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12 และ 13 รองลงมาคือระดับ มากที่สุด ($4.50 < \bar{X} < 4.80$) ได้แก่ข้อ 2, 10, 14 และ 15 รองลงมาคือระดับ ปานกลาง ($2.76 < \bar{X} < 3.40$) ได้แก่ข้อ 8 และ 9 รองลงมาคือระดับ น้อย ($\bar{X} 1.96$) ได้แก่ข้อ 1

ตารางที่ 18 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ

n=30

| ปัจจัยที่ประเมิน | ก่อนเรียน | | หลังเรียน | |
|---|-----------|------|-----------|------|
| | \bar{X} | S.D. | \bar{X} | S.D. |
| ความเข้าใจผู้อื่น | | | | |
| 1. ถ้าเลือกได้ฉันอยากทำงานกลุ่มกับเพื่อนที่สนิทเท่านั้น * | 1.83 | 0.68 | 1.96 | 0.91 |
| 2. เมื่อเพื่อนมีปัญหาฉันยินดีรับฟังและช่วยเหลือ | 4.30 | 0.82 | 4.66 | 0.47 |
| 3. เป็นเรื่องธรรมดาที่ฉันและเพื่อนในกลุ่มเดียวกันจะมี | 3.43 | 0.88 | 4.16 | 0.68 |
| ความชอบไม่เหมือนกัน | | | | |
| รวม | 3.18 | 1.29 | 3.60 | 1.37 |
| ความเข้าใจเรื่องการกลั่นแกล้งรังแก | | | | |
| 4. การล้อเลียนในประเด็นทางเพศเป็นเรื่องปกติที่ใคร ๆ ก็ทำกัน | 3.36 | 0.87 | 4.06 | 0.67 |
| * | | | | |
| 5. เมื่อเห็นคนถูกรังแก ฉันจะเข้าไปช่วยเหลือ | 3.76 | 0.71 | 4.20 | 0.65 |

| n=30 | | | | |
|---|-----------|------|-----------|------|
| ปัจจัยที่ประเมิน | ก่อนเรียน | | หลังเรียน | |
| | \bar{X} | S.D. | \bar{X} | S.D. |
| 6. การแก่งเพื่อนที่ดูอ่อนแกว่าฉันทำให้ฉันรู้สึกเหนือกว่าผู้อื่น * | 3.96 | 0.91 | 4.16 | 0.85 |
| | | | | |
| รวม | 3.70 | 0.87 | 4.14 | 0.85 |
| ความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ | | | | |
| 7. ฉันรู้สึกไม่สบายใจเมื่อต้องทำงานกับเพศที่แตกต่างกับฉัน * | 3.23 | 1.14 | 3.53 | 0.88 |
| 8. การเป็นเพศที่สามยากที่จะทำความเข้าใจ * | 3.16 | 1.12 | 3.40 | 1.01 |
| 9. เพื่อนที่แสดงออกไม่ตรงตามเพศของตนแปลว่าเขาเป็นเพศที่สาม * | 2.43 | 0.80 | 2.76 | 0.80 |
| 10. ฉันคิดว่าตัวตนของเพื่อนสำคัญกว่าเพศของพวกเขา | 3.40 | 0.80 | 4.50 | 0.76 |
| 11. การเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องที่ฉันมองว่าเป็นเรื่องผิดปกติ ไม่เหมือนผู้อื่น * | 3.36 | 1.42 | 3.96 | 0.65 |
| รวม | 3.12 | 1.14 | 3.63 | 0.65 |
| ความเข้าใจเรื่องการอยู่ร่วมกัน | | | | |
| 12. รู้สึกกังวลใจถ้าสมาชิกในกลุ่มมีเพศที่สามอยู่ด้วย * | 3.60 | 1.11 | 4.33 | 0.75 |
| 13. ฉันรู้สึกอึดอัดถ้าเพื่อนต่างเพศมานั่งใกล้ฉัน * | 3.33 | 1.24 | 4.23 | 0.80 |
| 14. ฉันคิดว่าการมีเพศที่หลากหลายในห้องเรียนเป็นเรื่องปกติ | 3.93 | 0.72 | 4.70 | 0.90 |
| 15. ฉันยินดีทำงานกลุ่มกับเพื่อนทุกเพศ | 4.30 | 0.69 | 4.80 | 0.54 |
| รวม | 3.42 | 1.14 | 4.51 | 0.79 |
| รวมทุกด้าน | 3.20 | 1.12 | 3.96 | 1.07 |

* ทำการกลับค่าทางสถิติ (Recode) เนื่องจากเป็นข้อความเชิงลบ (Negative)

จากตารางที่ 18 พบว่าค่าเฉลี่ยเลขคณิตของแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลังเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ ส่วนใหญ่จะสูงกว่าก่อนเรียน ยกเว้นในข้อ 1, 5, 6, 8 และ 12 ที่ค่าเฉลี่ยเลขคณิตมีค่าเพิ่มขึ้นเล็กน้อย

เมื่อดูในภาพรวมแล้วจึงสามารถสรุปได้ว่า การเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะมีผลทำให้ค่าเฉลี่ยแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของนักเรียนมีค่าสูงขึ้น

ตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคะแนนก่อนกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และหลังกิจกรรมฯ

| การทดสอบ | N | คะแนนเต็ม | \bar{x} | S.D. | Df | t | P (Sig) |
|-------------|----|-----------|-----------|---------|----|-------|---------|
| ก่อนกิจกรรม | 30 | 75 | 51.4333 | 6.99105 | 29 | 5.194 | <.001 |
| หลังกิจกรรม | | | 59.4667 | 5.81753 | | | |

จากตารางที่ 19 ผลการวิเคราะห์ พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีระดับสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย

ตอนที่ 7 ผลการวิเคราะห์การสังเกตพฤติกรรม

ผลการวิจัยในส่วนนี้ได้จากการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนจากกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังเกตพฤติกรรมการทำงานร่วมกัน โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 4 กิจกรรม โดยมีผลสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 20 ผลการวิเคราะห์การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน

| ประเด็น กิจกรรม | ด้านความเข้าใจอัตลักษณ์และความหลากหลาย | | ด้านการส่งเสริมและยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม | | ด้านการแบ่งปันประสบการณ์และความรู้สึก | | |
|--------------------|--|------|--|------|---------------------------------------|---------|------|
| | | | | | | | |
| | มาก | น้อย | มาก | น้อย | มาก | ปานกลาง | น้อย |
| กิจกรรมที่ 1 | 19 | 11 | - | - | 17 | 9 | 4 |
| กิจกรรมที่ 2 | 23 | 7 | 21 | 9 | - | - | - |
| กิจกรรมที่ 3 | 21 | 9 | 24 | 6 | 24 | 6 | 0 |
| กิจกรรมที่ 4 | - | - | 25 | 5 | 27 | 3 | 0 |

กิจกรรมที่ 1 I am Superhero นักเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อยของตัวเอง โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจอัตลักษณ์และความหลากหลาย กล่าวคือ นักเรียนคำนึงถึงสถานะ หรืออาชีพที่ส่งผลให้ตัวละครมีลักษณะนิสัยแบบนั้น เชื่อมโยงเหตุการณ์ในภาพยนตร์ที่อาจทำให้เกิด จุดเปลี่ยนของการตัดสินใจหรือการทำให้แตกต่างจากนิสัยเดิมของตัวเอง หลังจากนั้น ในช่วงการ ออกแบบตัวละคร นักเรียนส่วนใหญ่ได้ออกแบบตัวละครที่แสดงถึงความต้องการหรือมีความเป็นตัว ของตัวเอง เช่น พลังทำการบ้าน พลังทำให้ตนเองรู้สึกดีขึ้น พลังเคลื่อนที่ไว ในขณะที่เดียวกันนักเรียน ยังแสดงให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์แบบหรือความเป็นจริง เช่น หากมีพลังเคลื่อนที่ไวอาจทำให้เหนื่อย ง่าย พลังเวทมนตร์อาจทำให้ถูกครอบงำ

กิจกรรมที่ 2 “We are Superhero” นักเรียนส่วนใหญ่มีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของผู้อื่น รวมทั้งแสดงถึงการปรับตัวและยอมรับความแตกต่างความหลากหลายในสังคม เนื่องจากมีการ นำเสนอถึงวิธีการรับมือ การอยู่ร่วมกัน หรือการแก้จุดด้อยของตัวเองที่เพื่อนในกลุ่มออกแบบ ดัง เห็นได้จาก การปรับพลังฮีโร่ของตัวเองซึ่งเป็นพลังไฟให้อ่อนลงมาเพื่อให้เข้ากับพลังน้ำของ เพื่อนในกลุ่มจะได้ไม่เกิดการระเหย หรือการเตือนสติเพื่อนในทีม ในกรณีที่ตัวละครของเพื่อนกำลังจะ ถูกความมืดครอบงำเนื่องจากมีพลังเวทมนตร์มากเกินไป ก็ยังมีตัวละครของเขาคอยเตือน อีกสาเหตุ หนึ่งที่ทำให้นักเรียนแสดงออกในด้านการช่วยเหลือหรือการแก้ไขจุดด้อย อาจเกิดจากการที่นักเรียน ได้เลือกกลุ่มตามอัธยาศัยเลือกกลุ่มตามความสนิท แต่ในทางกลับกัน ไม่มีนักเรียนแสดงออกในแง่ของ การนำจุดเด่นมาส่งเสริมกัน ซึ่งอาจเป็นเพราะไม่ได้กำหนดภารกิจหรือเป้าหมายของการรวมกลุ่ม

กิจกรรมที่ 3 “Helping Each Other” นักเรียนทุกกลุ่มแสดงถึงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ ผู้อื่นในแต่ละสถานการณ์ที่ครูสมมติผ่าน Story Board อาทิเช่น การไม่ล้อเลียนเกี่ยวกับความ เปียงเบนทางเพศ การให้คำปรึกษาเพื่อนโดยชี้ให้เห็นว่าตัวตนและความสามารถของเขาสำคัญกว่า ภาพลักษณ์ภายนอก การตักเตือนเพื่อนในพฤติกรรมคุมคามทางเพศโดยให้คำนึงถึงการเอาใจเขามาใส่ ใจเรา อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการรับฟังอย่างลึกซึ้งโดยไม่ตัดสิน เนื่องจากต่างฝ่ายต่างยอมรับและ พุดคุยกัน แม้จะเป็นเพื่อนที่เคยล้อเลียนกัน หรือมองว่าการที่อีกฝ่ายเข้ามาตักเตือนนั้นมาด้วยความ ห่วงใย พร้อมทั้งคอยให้การสนับสนุนกันอยู่ตลอดเวลา ค่อย ๆ เข้าหากัน ทำในสิ่งที่เราทำให้เพื่อนได้ อย่างเต็มที่ ซึ่งเห็นได้จากสถานการณ์ที่ 1 ที่มีทั้งคนที่ช่วยเพื่อนซ้อมบอล คนช่วยเชียร์ คนที่ให้ คำปรึกษา หรือสถานการณ์ที่ 3 ที่เพื่อนคอยตักเตือนกันในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคุมคามทางเพศ ที่ละนิด ค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป อย่างไรก็ตาม นักเรียนบางกลุ่มชี้ให้เห็นขอบเขตที่เพื่อนสามารถ ช่วยเหลือได้ ดังในสถานการณ์ที่ 2 แม้เพื่อนจะให้กำลังใจให้คำปรึกษา แต่ท้ายที่สุด เพื่อนก็ต้องเผชิญ กับการยอมรับจากครอบครัวด้วยตัวเอง

กิจกรรมที่ 4 “Try to Role Play” นักเรียนแต่ละคนได้ลงรายละเอียดในจังหวะหรือคิวการแสดง บทสนทนา ท่าทางการเคลื่อนไหวซึ่งส่งผลให้นักเรียนเข้าใจตัวละครและบทบาทของตัวเองมากขึ้น และหลังจากแสดงเสร็จ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก เนื่องจากนักเรียนต่างต้องการปรับบทสนทนาให้เข้ากันกับบริบทของอีกฝ่าย

ตอนที่ 8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

ผลการวิเคราะห์แบบวัดเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุ 12 -15 ปี ภายใต้วารวิชาเลือกเพิ่มเติม ชื่อวิชา ชุมนุมศิลปะมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน ในเรื่องความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ดังนี้

ตารางที่ 21 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

| ประเด็นที่ในการสัมภาษณ์ | ความคิดเห็น (n=5) | | | | | คิดเป็นร้อยละ |
|---|--------------------|--------------------|--------------------|--------------------|--------------------|---------------|
| | นักเรียนกลุ่มที่ 1 | นักเรียนกลุ่มที่ 2 | นักเรียนกลุ่มที่ 3 | นักเรียนกลุ่มที่ 4 | นักเรียนกลุ่มที่ 5 | |
| ด้านความเข้าใจผู้อื่น | | | | | | |
| 1. สามารถทำงานร่วมกันได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเพื่อนสนิท | ✓ | | | ✓ | | 40 |
| 2. รับฟังและไม่ตัดสิน | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 3. นักเรียนและเพื่อนไม่จำเป็นต้องมีความชอบเหมือนกันเสมอไป | ✓ | | ✓ | ✓ | ✓ | 80 |
| ด้านความเข้าใจเรื่องการกลั่นแกล้งรังแก | | | | | | |
| 1. การล้อเลียนเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง | ✓ | ✓ | ✓ | | ✓ | 80 |
| 2. การรังแกผู้อื่นไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องน่าภูมิใจ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 3. การช่วยเหลือผู้ที่ถูกรังแก | ✓ | | ✓ | ✓ | | 60 |

| ประเด็นที่ในการสัมภาษณ์ | ความคิดเห็น (n=5) | | | | | คิดเป็นร้อยละ |
|---|--------------------|--------------------|--------------------|--------------------|--------------------|---------------|
| | นักเรียนกลุ่มที่ 1 | นักเรียนกลุ่มที่ 2 | นักเรียนกลุ่มที่ 3 | นักเรียนกลุ่มที่ 4 | นักเรียนกลุ่มที่ 5 | |
| ด้านความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ | | | | | | |
| 1. ตัวตนสำคัญกว่าเพศสภาพ | | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | 80 |
| 2. การแสดงออกทางเพศไม่จำกัดเพียงชายและหญิง | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | | 80 |
| 3. ไม่ว่าเพศไหนก็มีข้อดีในตัวเอง | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 4. ความหลากหลายทางเพศไม่ใช่อาการป่วยหรือสิ่งที่ผิดปกติ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| ด้านความเข้าใจเรื่องการอยู่ร่วมกัน | | | | | | |
| 1. ในสังคมมีเพศที่หลากหลาย | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |
| 2. ไม่รู้สึกอึดอัดเมื่ออยู่ใกล้กับเพื่อนที่มีความหลากหลายทางเพศ | | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | 80 |
| 3. ฉันทินดีที่รู้จักกับเพื่อนที่มีความหลากหลายทางเพศ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 |

จากตารางที่ 21 ประเด็นจากการสัมภาษณ์นักเรียนถึงการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยสามารถจำแนกออกเป็นประเด็น ดังนี้

ด้านความเข้าใจผู้อื่น นักเรียนมีความเห็นว่า รับฟังและไม่ตัดสิน ถึงร้อยละ 100 นักเรียนและเพื่อนไม่จำเป็นต้องมีความชอบเหมือนกันเสมอไป ถึงร้อยละ 80 และสามารถทำงานร่วมกันได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเพื่อนสนิท ร้อยละ 40

ด้านความเข้าใจเรื่องการกลั่นแกล้งรังแก นักเรียนมีความเห็นว่า การรังแกผู้อื่นไม่เป็นสิ่งที่น่าภูมิใจ ถึงร้อยละ 100 การล้อเลียนเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ถึงร้อยละ 80 และการช่วยเหลือผู้ที่ถูกรังแก ร้อยละ 60

ด้านความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ นักเรียนมีความเห็นว่าความหลากหลายทางเพศไม่ใช่อาการป่วยหรือสิ่งผิดปกติ ไม่ว่าเพศไหนก็มีข้อดีในตัวเอง ถึงร้อยละ 100 ตัวตนสำคัญกว่าเพศสภาพ และการแสดงออกทางเพศไม่ได้มีแค่ชายและหญิง ถึงร้อยละ 80

ด้านความเข้าใจเรื่องการอยู่ร่วมกัน นักเรียนมีความเห็นว่าในสังคมมีเพศที่หลากหลาย ยินดีที่รู้จักกับเพื่อนที่มีความหลากหลายทางเพศ ถึงร้อยละ 100 และไม่รู้สึกรังเกียจอีกเมื่ออยู่ใกล้กับเพื่อนที่มีความหลากหลายทางเพศ ถึงร้อยละ 80

ข้อคิดเห็นในประเด็นนอกเหนือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกล่าวว่า

“ผมเคยล้อเขานะ แต่ผมคิดว่าพูดกันสนุกๆ ขำๆอะ ไม่คิดเลยว่าจะทำให้เพื่อนต้องรู้สึกแย่ครับ”

นักเรียน A

“เมื่อก่อนนะ หนูคิดว่าข้อดีของคนเราจะยิ่งใหญ่นะ แต่จริงๆแล้วหนูก็มีข้อดีเหมือนกัน”

(นักเรียนมองข้ามข้อดีในตนเอง และมักคิดเสมอว่าตนไม่มีข้อดี)

นักเรียน B

“ถ้าพ่อแม่ได้มาเรียนด้วยก็ดีนะครู พ่อกับแม่น่าจะเปิดใจเรื่องนี้มากขึ้นเยอะ”

นักเรียน C

ตอนที่ 9 ผลการประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตารางที่ 22 ผลการประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะฯ

| | | | | n=30 |
|---|--|-------------|-------------|------------|
| ปัจจัยที่ประเมิน | | \bar{X} | S.D. | ระดับ |
| ด้านเนื้อหา | | | | |
| 1. เนื้อหาความรู้มีความแปลกใหม่น่าสนใจ | | 4.14 | 0.67 | มาก |
| 2. เนื้อหาความรู้เข้าใจได้ง่าย | | 4.52 | 0.62 | มากที่สุด |
| 3. สามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศผ่าน ทางงานศิลปะได้ | | 3.97 | 0.71 | มาก |
| 4. หลังจากทำกิจกรรมผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และ ความหลากหลายทางเพศมากขึ้น | | 4.52 | 0.62 | มากที่สุด |
| รวม | | 4.28 | 0.69 | มาก |
| ด้านการจัดกิจกรรม | | | | |
| 5. กิจกรรมแต่ละส่วนเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน | | 4.21 | 0.65 | มาก |
| 6. มีการเรียงลำดับเนื้อหาที่ต่อเนื่องและเหมาะสม | | 3.55 | 0.62 | มาก |

| n=30 | | | |
|---|-----------|------|-----------|
| ปัจจัยที่ประเมิน | \bar{X} | S.D. | ระดับ |
| 7. เวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรมมีความเหมาะสม | 3.21 | 0.50 | ปานกลาง |
| 8. รูปแบบของการทำกิจกรรมแปลกใหม่น่าสนใจ | 4.69 | 0.46 | มากที่สุด |
| 9. สภาพแวดล้อมการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม | 3.07 | 0.68 | ปานกลาง |
| รวม | 3.75 | 0.85 | มาก |
| ด้านสื่อและอุปกรณ์ | | | |
| 10. สื่อและวิธีการเรียนรู้การทำกิจกรรมมีความแปลกใหม่น่าสนใจ | 4.28 | 0.44 | มาก |
| 11. โจทย์ที่ได้รับมีความชัดเจนต่อการทำความเข้าใจ | 4.10 | 0.65 | มาก |
| 12. ภาพที่ใช้แสดงในสื่อมีความชัดเจน | 4.59 | 0.50 | มากที่สุด |
| 13. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน | 4.55 | 0.62 | มากที่สุด |
| รวม | 4.37 | 0.59 | มาก |
| รวมทุกด้าน | 4.10 | 0.78 | มาก |

จากตารางที่ 22 ข้อมูลแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากการประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะฯ มีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกิจกรรมมีระดับความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านสื่อและอุปกรณ์ 4.37 รองลงมาคือ ด้านเนื้อหา มีระดับความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 และด้านที่ต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดกิจกรรม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 สำหรับหัวข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ หัวข้อที่ 8. รูปแบบของการทำกิจกรรมแปลกใหม่น่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และหัวข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ หัวข้อที่ 9. สภาพแวดล้อมการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจในอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ และเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีสมมติฐานในการวิจัยไว้ว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ร่วมกิจกรรมศิลปะที่ใช้รูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จะมีคะแนนจากแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน มีพฤติกรรมเชิงบวกเพิ่มขึ้น และมีทัศนคติต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมเปลี่ยนไปในทางบวก

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

1.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม จำนวน 3 คน เป็นผู้ที่มีผู้ทำงาน หรือศึกษาเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม ที่มีประสบการณ์ในการสอน การจัดกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วม หรือสุนทรียสนทนา ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีผลงานเผยแพร่ในระดับชาติหรือนานาชาติ

1.2 ผู้เชี่ยวชาญการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ จำนวน 3 คน เป็นผู้มีความรู้และถ่ายทอด เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ หรืออาจารย์ในระดับอุดมศึกษาผู้สอนในรายวิชาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจ ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีผลงานเผยแพร่ในระดับชาติหรือนานาชาติ

1.3 ผู้มีประสบการณ์สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่มีประสบการณ์การจัดชั้นเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศมากกว่า 5 ปี

1.4 ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ทำงาน หรือศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปศึกษา ที่มีประสบการณ์ในการสอน การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจโดยการใช้บทบาทสมมติ เช่น หุ่นละคร ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีผลงานเผยแพร่ในระดับชาติหรือนานาชาติ

1.5 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุ 12 -15 ปี ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพฯ และใกล้เคียง เกณฑ์การคัดเลือกคือ โรงเรียนสหศึกษาที่มีเพศหลากหลาย สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับเนื้อหา และเป็นต้นแบบให้โรงเรียนอื่นได้วิจัยใช้เป็นตัวแทนของประชากร จำนวน 30 คน

2. การศึกษาค้นคว้าหลักการและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษารวบรวมข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องจากหนังสือ วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยได้ดังนี้

2.1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะ คุณค่าของศิลปะ ศิลปะกับความหลากหลายทางเพศ แนวทางการบูรณาการเนื้อหาความหลากหลายทางเพศในหลักสูตร สันติวัฒนธรรม การศึกษาสันติภาพ

2.2 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

2.3 ศึกษารูปแบบการสอนแบบต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนวัยรุ่นตอนต้น กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนวัยรุ่นตอนต้น

2.4 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์ความหลากหลายทางเพศผ่านกิจกรรมศิลปะต่างๆ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

3.1.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศ ผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษา

3.2 ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย

3.2.1 แผนจัดกิจกรรมการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

3.2.2 แบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

3.2.3 แบบสัมภาษณ์เรื่องความเข้าใจอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

3.2.4 แบบสังเกตพฤติกรรม

3.2.5 แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

4. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและทดลองจัดกิจกรรม

ผู้วิจัยดำเนินการตามแผนการจัดกิจกรรมการสร้างประติมากรรมตัวละครดิจิทัลสำหรับนักศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตและเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1.1 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการออกแบบสร้างกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย

4.1.1.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศ ผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปศึกษา เมื่อได้ข้อมูลที่ต้องการแล้วนำมาวิเคราะห์ผล และออกแบบกิจกรรมสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

4.1.2 ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการทดลอง โดยเป็นการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 30 คน ภายใต้วินิจฉัยเลือกเพิ่มเติม ชื่อวิชา ชุมนุมศิลปะมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพฯ และใกล้เคียง

4.2 ขั้นตอนทดลองกิจกรรม

4.2.1 ผู้วิจัยนำแผนการจัดกิจกรรมการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4.2.2 เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อ Covid 19 ทำให้ไม่สามารถใช้สถานที่สถานศึกษาในเขตกรุงเทพฯ และใกล้เคียงได้ จึงต้องปรับมาใช้ในการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาจังหวัดพิษณุโลก เป็นโรงเรียนสหศึกษาที่มีเพศหลากหลาย สภาพแวดล้อมเหมาะสมกับเนื้อหา และเป็นต้นแบบให้โรงเรียนอื่นได้

4.3 ขั้นตอนหลังการทดลองกิจกรรม

4.3.1 หลังการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม

4.3.2 ผู้วิจัยนำแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 30 คน ทำแบบวัดหลังเข้าร่วมกิจกรรม

4.3.3 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ในรูปแบบการเขียนสะท้อนคิด ให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 30 คน

4.3.2 ผู้วิจัยนำแบบประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมกิจกรรมให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 30 คน ประเมินความพึงพอใจหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 1 การศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

1. ศึกษาหลักการและทฤษฎีดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบันเรื่องความเข้าใจอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

ในปัจจุบันปัญหาเรื่องการกลั่นแกล้งรังแกกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) ในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศพบได้ทั่วไปในสังคม จากการศึกษาพบว่า สถานการณ์เรื่องความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยมีการยอมรับ แต่เป็นการยอมรับแบบที่ไม่เคารพซึ่งกันและกัน ยอมรับว่ามีความหลากหลายในสังคม แต่ไม่ยอมรับในคุณค่าของสิ่งที่บุคคลนั้นเป็น เป็น ใช้ความรุนแรงเชิงวัฒนธรรมกับความหลากหลายทางเพศ อาทิเช่น ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศต้องมีความคล้อยตาม

1.2 ศึกษาแนวทางการบูรณาการสอนเรื่องอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางเพศ

หลักสูตร As Window and Mirror ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง ได้รู้จักตนเองมากขึ้น ซึ่งเปรียบเหมือนการส่องกระจก และเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่นเสมือนการเปิดหน้าต่าง เพื่อรับรู้ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ของผู้อื่น และเข้าใจประสบการณ์และมุมมองของบุคคลที่มีความแตกต่างหลากหลายพบความหลากหลายภายนอก

1.3 ศึกษาเรื่องศิลปะกับอัตลักษณ์ และความหลากหลายทางเพศ

ศิลปะเป็นสื่อกลางในการแสดงออกทางอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ อย่างแท้จริง ในชีวิตประจำวัน ศิลปะเป็นจุดเริ่มต้นของการลงมือทำของกลุ่มบุคคลที่มีอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เนื่องจากกลุ่มบุคคลเหล่านี้ อาจไม่สามารถแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของตนเองได้อย่างแท้จริง แต่การสร้างงานศิลปะส่งผลให้สามารถแสดงออกทางอัตลักษณ์ทางเพศของตัวเองได้ ไม่จำกัดเพียงการแสดงออกตามกรอบของสังคมเท่านั้น

1.4 ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้เกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจ

1.4.1 ทฤษฎีความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก เป็นการนำตนเองเข้าไปในสถานการณ์ที่ผู้อื่นประสบ ด้วยความสอดคล้องทางอารมณ์ กล่าวคือรู้สึกในสิ่งที่ผู้อื่นรู้สึก และการตระหนักถึงอย่างเห็นอกเห็นใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา

1.4.2 ทฤษฎีการสวมบทบาทสมมติ เป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และการเรียนรู้ในด้านจริยธรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบตัวเอง เข้าใจและสามารถมองเห็นภาพอนาคตของตนเอง มีความกล้าแสดงออก มีทักษะในการแก้ไขปัญหา และเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น

1.4.3 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม เป็นการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค และเข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริง

จากการศึกษาหลักการและทฤษฎีดังกล่าว สามารถสังเคราะห์เป็นหลักการ 4 หลักการ ดังนี้

1. การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก
2. การสร้างบทบาทสมมติ
3. การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
4. การแบ่งปันและการมีส่วนร่วมในความสำเร็จ

2. การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ผู้มีประสบการณ์สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะฯ โดยครอบคลุมหลักการจัดกิจกรรมทั้งหมด 4 หลักการ

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัย และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญข้างต้นสามารถสร้างเป็นรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประกอบด้วย 4 หลักการ ได้แก่

หลักการที่ 1 การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงาน

ศิลปะ และพินิจผลงานศิลปะ คือการไม่นำตนเองมาเป็นศูนย์กลางในการตัดสินบุคคลอื่นจึงเกิดเป็นความเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายของคนในสังคม ลักษณะกิจกรรมศิลปะจึงต้องเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความสามารถ ได้ทำงานร่วมกับผู้ที่มีความสามารถหลากหลาย เช่น เรียนรู้และเข้าใจตนเองผ่านการสร้างผลงานศิลปะ เรียนรู้ผู้อื่นผ่านการดูผลงานศิลปะ วาดภาพศิลปะเพื่อแสดงความเป็นตัวเองในด้านอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยในผู้เรียนวัยมัธยมศึกษาตอนต้นควรเน้นสร้างความเข้าใจเชิงบวก เรื่องราวที่นำมาเป็นกรณีศึกษาควรส่งเสริมให้เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่ากัน และ

พัฒนาไปสู่การเห็นคุณค่าของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ไม่สร้างความเข้าใจผิดว่าบุคคลหลากหลายทางเพศมีความทุกข์ หรือเป็นผู้ถูกระทำของเพื่อนร่วมชั้น

หลักการที่ 2 การสร้างบทบาทสมมติ หมายถึง การจัดกิจกรรมบทบาทสมมติผ่านการแสดงหุ่นละคร เป็นการนำบทบาทสมมติเข้ามาใช้ในกิจกรรมศิลปะได้หลากหลายรูปแบบ เช่นการรับฟังเรื่องราวจากคำบอกเล่าและนำมาสร้างงานศิลปะ หรือในรูปแบบของหุ่นละคร โดยผู้เรียนจะได้เรียนรู้บุคคลอื่นผ่านการทำงานร่วมกัน เรียนรู้ประสบการณ์จากกรณีศึกษา เรียนรู้ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นผ่านการสวมบทบาท เนื่องจากหุ่นละครเป็นพื้นที่ปลอดภัยในการสื่อสาร และมีความเหมาะสมที่จะนำมาสอนในเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนต่อการพูดคุยในเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ อีกทั้งยังสามารถเรียนรู้ได้โดยการฝึกศึกษามาเป็นกรอบให้ผู้เรียนได้ฝึกการเขียนบทละคร

หลักการที่ 3 การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หมายถึง การจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาทำกิจกรรม ร่วมกับการเขียนสะท้อนคิด เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้กับเพื่อนร่วมชั้น เป็นการสนทนาผ่านการดูผลงานศิลปะทั้งของตนเองและผู้อื่นเพื่อฟังโดยไม่ตัดสิน แจ่มชัดตกลงในการสนทนาอย่างชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญ ในการจัดกิจกรรมครั้งแรกสำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ควรเริ่มที่กิจกรรมสนทนากลุ่ม ระดมสมอง แล้วค่อยเพิ่มระดับของการสนทนาไปสู่การสุนทรียสนทนา สามารถแทรกการสุนทรียสนทนาไว้ในทุกช่วงของกิจกรรมศิลปะ แต่ช่วงเวลาที่ดีที่สุดควรเป็นหลังการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้สำรวจความคิดของตนเอง และเรียนรู้ความคิด ความหลากหลายของผู้อื่น

หลักการที่ 4 การแบ่งปัน และการมีส่วนร่วมในความสำเร็จ หมายถึง การจัดนิทรรศการศิลปะเพื่อแบ่งปันผลงานกับเพื่อนร่วมชั้น เป็นการสร้างคุณค่าให้ตนเอง และเห็นคุณค่าของผู้อื่นผ่านการทำงานศิลปะร่วมกัน ผ่านการจัดนิทรรศการศิลปะเพื่อแบ่งปันผลงานกับเพื่อนร่วมชั้น โดยการจัดนิทรรศการต้องมีรูปแบบที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ และรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรม เช่น ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญในการเรียนรู้ของตนเอง การทำงานกลุ่มโดยแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง สิ่งสำคัญคือต้องเน้นการแบ่งปัน ไม่ใช่การแข่งขัน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความหลากหลายของตนเองและผู้อื่นผ่านการแสดงงานศิลปะ และหากเป็นไปได้ควรร่วมมือกับโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

ภาพที่ 5 ERES MODEL



ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.1 กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เรื่องความหลากหลายทางเพศ ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา และครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจนได้เป็นแนวทางที่ดี (Best Practice) เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ พัฒนาเป็นรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ดังนี้

ผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยแบ่งลำดับขั้นการจัดกิจกรรมออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ประกอบด้วย กิจกรรมที่ 1 I am superhero และกิจกรรมที่ 2 We are superhero

2. การสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ประกอบด้วย กิจกรรมที่ 3 Helping each other และกิจกรรมที่ 4 Try to Role Play

ทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยมีเนื้อหารายละเอียดของกิจกรรมดังนี้

1. ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน ในแต่ละกิจกรรมมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของตนเองและผู้อื่น ยอมรับเพศสภาพของตนเองและผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายได้ โดยใช้ศิลปะเป็นตัวกลางในการนำเสนอประสบการณ์เรื่องราวเกี่ยวกับอัตลักษณ์และบริบทของกลุ่มคนที่ขาดการเชื่อมต่อทางสังคมในวงกว้าง ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและเกิดการยอมรับต่อความหลากหลายที่ลึกซึ้งมากขึ้น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีพื้นที่แสดงออกทางความคิดเห็น ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม เพื่อลดความรุนแรง การกลั่นแกล้งรังแกทั้งทางวาจา ร่างกาย และทางเพศในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

2. ด้านรูปแบบกิจกรรม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ภาคบรรยาย เป็นส่วนที่ให้ข้อมูลความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการรับรู้และความเข้าใจของสังคมที่มีต่ออัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศแก่ผู้เรียน องค์ประกอบของอัตลักษณ์ทางเพศ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1. เพศสรีระ (Biological sex) คือ ความเป็นเพศชาย ความเป็นเพศหญิง ที่เป็นลักษณะทางกายภาพ เกิดมาพร้อมกับตัวบุคคลนั้น

2. อัตลักษณ์ทางเพศสภาพ (Gender identity) คือ การรับรู้ว่าตนเองต้องการเป็นเพศชาย หรือเพศหญิง ซึ่งบางคนอาจมีอัตลักษณ์ทางเพศตรงกับอวัยวะเพศ และโครงสร้างทางร่างกาย แต่บางคนอาจมีอัตลักษณ์ทางเพศแตกต่างจากโครงสร้างทางร่างกาย

3. บทบาททางเพศสภาพ (Gender role) คือ พฤติกรรมที่ใช้ในการเปิดเผยว่าตนเป็นชายหรือเป็นหญิง พฤติกรรมนี้อาจเป็นคำพูด กิริยาท่าทาง หรือการแต่งกาย พฤติกรรมที่ถูกกำหนดโดยค่านิยมของสังคมที่มีความเหมาะสมกับเพศของแต่ละบุคคล เช่น ชายจริง หญิงแท้ เป็นต้น

4. วิธีทางเพศ (Sexual orientation) คือ ความรู้สึกรักใคร่และดึงดูดทางเพศต่อบุคคล เพศตรงข้าม เพศเดียวกัน ทั้งสองเพศ มากกว่าหนึ่งเพศ

นอกจากข้อมูลความรู้แล้ว ยังรวมไปถึงข้อมูลความเชื่อเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ที่ส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดในสังคม การให้ข้อมูลที่ถูกต้องเหล่านี้จะส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ รู้จักตนเองเป็นพื้นฐานในการเข้าใจความแตกต่างหลากหลายในสังคมต่อไป

ส่วนที่ 2 ภาคปฏิบัติ เป็นส่วนที่ผู้เรียนจะได้สร้างผลงานศิลปะในลักษณะที่แตกต่าง เนื่องจากผลงานศิลปะสามารถสะท้อนความเป็นตัวตนของผู้สร้างงานได้ และพัฒนาไปสู่ความรู้สึกรับรู้ซึ่งในคุณค่าได้ เช่น การวาดภาพสะท้อนตัวตน การสร้างหุ่นกระบอกที่มีอัตลักษณ์โดยไม่จำกัดรูปแบบของการสร้างสรรค์ นอกจากนี้ผู้เรียนจะได้สร้างผลงานศิลปะแล้ว ผู้เรียนยังมีโอกาสได้เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น รับฟัง แบ่งปันเรื่องราวประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล ส่งผลให้ปรับตัวเข้าหาความหลากหลายภายในสังคมได้

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การให้ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เป็นระยะการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศแก่ผู้เรียน เพื่อเป็นพื้นฐานความพร้อมในการสร้างความเข้าใจ โดยแบ่งออกเป็น 2 กิจกรรม ประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 1 I am superhero เป็นกิจกรรมที่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ผู้เรียนจะเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ตนเองตามโจทย์ที่ได้รับ ได้แก่การรู้จักอัตลักษณ์ ความชอบของตนเอง เพื่อเป็นพื้นฐานในการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม

กิจกรรมที่ 2 We are superhero เป็นกิจกรรมที่เริ่มกระตุ้นให้ผู้เรียนรับรู้ถึงความแตกต่างหลากหลายที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม เริ่มจากกลุ่มเพื่อนร่วมห้องของผู้เรียนเอง ผู้เรียนจะค้นพบว่าคนทุกคนมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งลักษณะทางกายภาพ อุปนิสัย หรือความชอบส่วนบุคคล โดยผู้เรียนจะรับรู้เรื่องราว และแบ่งปันประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลแก่เพื่อนร่วมห้อง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เป็นระยะการสร้างความรู้ความเข้าใจ อย่างลึกซึ้งถึงอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นผ่านการสร้างงานศิลปะ เรียนรู้การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นผ่านกระบวนการทำงานกลุ่ม เพื่อเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยแบ่งออกเป็น 2 กิจกรรมประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 3 Helping each other เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เห็นตัวอย่างเกี่ยวกับการถ่ายทอดอารมณ์ ประสบการณ์ของศิลปินผ่านงานศิลปะ ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ผู้เรียนจะได้รับสถานการณ์จำลองที่แตกต่างกันออกไปใน

แต่ละกลุ่ม โดยแต่ละสถานการณ์จะยังมีเนื้อเรื่องที่ไม่สมบูรณ์ ผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจเรื่องราว บุคคล อารมณ์ความรู้สึกในสถานการณ์ที่ตนเองได้รับ พร้อมทั้งเขียนเนื้อเรื่องให้สมบูรณ์ ในรูปแบบของบทละคร การวาดภาพให้เห็นลำดับขั้นตอนตามเนื้อเรื่อง (Story Board) และอภิปรายร่วมกันโดยใช้หลักสุนทรียสนทนา (สร้างข้อตกลงว่าจะรับฟังอย่างไม่ตัดสิน)

กิจกรรมที่ 4 Try to Role Play เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะได้สร้างงานศิลปะได้ร่วมทำงานแบบกระบวนการกลุ่มมากขึ้น ผู้เรียนจะต้องนำบทละครมาออกแบบเพื่อสร้างหุ่นกระบอก ฉาก อุปกรณ์ประกอบฉากเพื่อแสดงบทบาทสมมติ เพื่อทำการแสดงบทบาทสมมติผ่านหุ่นละคร หลังจากการแสดงผู้เรียนอภิปรายร่วมกันโดยใช้หลักสุนทรียสนทนา (สร้างข้อตกลงว่าจะรับฟังอย่างไม่ตัดสิน) และนำผลงานศิลปะ ได้แก่ หุ่นกระบอก มาจัดแสดงเพื่อแบ่งปันความสำเร็จร่วมกัน

2.2 การนำกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้

2.2.1 ข้อมูลจากแบบสังเกตพฤติกรรมขณะทำกิจกรรมศิลปะ พบว่า

กิจกรรมที่ 1 I am superhero ผู้เรียนมีการแสดงออกที่สังเกตได้คือ พฤติกรรมการทำงานร่วมกัน เมื่อผู้สอนแจ้งว่ากิจกรรมนี้สามารถนั่งทำร่วมกับเพื่อนได้ ผู้เรียนจะจำกัดวงเพียงเพื่อนสนิทเท่านั้น ข้อเสนอที่น่าสนใจของกิจกรรมนี้คือถึงแม้ผู้เรียนบางส่วนที่วาดภาพออกมามีลักษณะตามสื่อการสอนที่ครูเปิดให้ดูเป็นตัวอย่าง แต่ผู้เรียนยังคงไม่ลืมใส่ความเป็นตัวเองลงไปในงาน และนำข้อดีข้อด้อยของตนเองมาเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบ Superhero

กิจกรรมที่ 2 We are superhero ในกิจกรรมนี้เป็นการเริ่มให้ผู้เรียนมารวมกลุ่มกันทำงาน ผู้เรียนมีการแสดงออกที่สังเกตได้คือ เริ่มที่จะมีการพูดคุยระหว่างกลุ่มมากขึ้น ไม่จำกัดวงเพียงเพื่อนสนิทเท่านั้น แสดงถึงการเริ่มปรับตัวเข้ากับ ความแตกต่างหลากหลายในสังคม อีกทั้งยังกล้าแสดงความคิดเห็นในวงสนทนามากขึ้น ข้อเสนอที่น่าสนใจของกิจกรรมนี้คือ ผู้เรียนจะแสดงออกถึงการช่วยเหลือกันในจุดที่ยังบกพร่องของเพื่อน มากกว่าที่จะส่งเสริมจุดเด่นของกันและกัน

กิจกรรมที่ 3 Helping each other ผู้เรียนมีการแสดงออกที่สังเกตได้คือเมื่อได้รับการนิเทศ ผู้เรียนเริ่มมีพฤติกรรมการแสดงออกถึงการเอาใจใส่ เห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น และการเปิดรับฟังความเห็นของเพื่อนในกลุ่ม ข้อเสนอที่น่าสนใจของกิจกรรมนี้คือ ผู้เรียนใช้เวลาในการพูดคุยกันมากกว่ากิจกรรมอื่น

กิจกรรมที่ 4 Try to Role Play กิจกรรมนี้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันในทุกขั้นตอน เฝียปัญหาในการทำงาน ข้อเสนอที่น่าสนใจของกิจกรรมนี้คือ ผู้เรียนแสดง และได้รับชมการแสดงของ

เพื่อนกลุ่มอื่น ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนมุมมองของเพื่อนระหว่างกลุ่ม ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในความรู้สึกของบุคคลอื่น

2.2.2 ข้อมูลจากแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศพบว่า

2.2.2.1 ผลข้อมูลจากแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะรวมทุกด้านพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศโดยเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.20$)

2.2.2.2 ผลข้อมูลจากแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะพบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศโดยเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.96$)

2.2.3 ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยจำแนกออกเป็น 4 ประเด็น พบว่า

ด้านความเข้าใจผู้อื่น นักเรียนมีความเห็นว่า รับฟังและไม่ตัดสิน ถึงร้อยละ 100 นักเรียนและเพื่อนไม่จำเป็นต้องมีความชอบเหมือนกันเสมอไป ถึงร้อยละ 80 และสามารถทำงานร่วมกันได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเพื่อนสนิท ร้อยละ 40

ด้านความเข้าใจเรื่องการกลั่นแกล้งรังแก นักเรียนมีความเห็นว่า การรังแกผู้อื่นไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องที่ภูมิใจ ถึงร้อยละ 100 การล้อเลียนเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ถึงร้อยละ 80 และการช่วยเหลือผู้ที่ถูกรังแก ร้อยละ 60

ด้านความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ นักเรียนมีความเห็นว่าความหลากหลายทางเพศไม่ใช่อาการป่วยหรือสิ่งผิดปกติ ไม่ว่าเพศไหนก็มีข้อดีในตัวเอง ถึงร้อยละ 100 ตัวตนสำคัญกว่าเพศสภาพ และการแสดงออกทางเพศไม่ได้มีแค่ชายและหญิง ถึงร้อยละ 80

ด้านความเข้าใจเรื่องการอยู่ร่วมกัน นักเรียนมีความเห็นว่าในสังคมมีเพศที่หลากหลาย ยินดีที่รู้จักกับเพื่อนที่มีความหลากหลายทางเพศ ถึงร้อยละ 100 และไม่รู้สึกรังเกียจเมื่ออยู่ใกล้กับเพื่อนที่มีความหลากหลายทางเพศ ถึงร้อยละ 80

2.2.4 ข้อมูลจากแบบวัดความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่ากิจกรรมมีความพึงพอใจโดยเฉลี่ยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสื่อและอุปกรณ์ ($\bar{x} = 4.37$) คือ มีความพึงพอใจอยู่ใน

ระดับมาก รองลงมาคือ ด้านเนื้อหา ($\bar{x} = 4.28$) คือ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และด้านที่ต่ำที่สุดคือ ด้านการจัดกิจกรรม ($\bar{x} = 3.75$) คือ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจในอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ และเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยการอภิปรายผลการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 1 ผลการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

ผลจากการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมศิลปะฯ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะ วิธีการจัดการเรียนการสอน โดยจำแนกตามหลักการทั้ง 4 หลักการ ได้แก่ 1) การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก 2) การสร้างบทบาทสมมุติ 3) การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และ 4) การมีส่วนร่วมในความสำเร็จ

1. การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมาก แนวคิดเรื่องความหลากหลายทางเพศนั้นเน้นให้บุคคลเรียนรู้ถึงความแตกต่างหลากหลาย รู้ถึงบทบาทและการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางเพศของตนอย่างเหมาะสม การรู้ซึ่งถึงความรู้สึกเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากในการดำรงชีวิตเพราะจะทำให้เราเข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่นได้จึงทำให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้อย่างสงบสุข จึงต้องเริ่มจากการเข้าใจและรู้จักตนเองก่อน ว่าความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเป็นอย่างไร ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจที่ถูกต้องที่ควร มองตนเองและผู้อื่นในแง่ดี รักตนเอง รักผู้อื่น มองเห็นความมีคุณค่าในตนและในผู้อื่น สามารถพัฒนาขึ้นโดยเริ่มจาก 1. การเข้าใจถึงความรู้สึกว่าผู้อื่นมีความต้องการอะไรอย่างไรในสถานการณ์ที่ต่างกัน 2. รู้จักส่งเสริมผู้อื่นทั้งความรู้และความสามารถให้พัฒนาสูงขึ้นโดยไม่สนใจถึงข้อบกพร่องต่าง ๆ ของบุคคลเหล่านั้น และ 3. การรู้จักให้โอกาสผู้อื่นเข้าใจในสิ่งที่เขาเป็นหรือกระทำว่าเป็นสิ่งที่ทุกคนแตกต่างกัน การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของผู้อื่นจึงมีความจำเป็นในการจัดกิจกรรมและให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศของตนเองและผู้อื่น เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนใน

ประเทศไทยไม่มีการปลูกฝังเรื่องเพศวิถีอย่างชัดเจน สิ่งสำคัญในการจัดกิจกรรมไม่เพียงแต่สร้างความเข้าใจในประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศเพียงอย่างเดียว แต่ต้องส่งเสริมให้เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันด้วย และเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะเข้าใจและเห็นคุณค่าของตนเอง จึงจะพัฒนาไปสู่การเข้าใจและเห็นคุณค่าบุคคลอื่นในที่สุด ซึ่งเป็นไปตามที่ Style (1996) ได้อธิบายไว้ในหลักสูตร Curriculum as Window and Mirror ที่ให้นักเรียนทุกคนเหมือนกับมี หน้าต่างและกระจกเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในบริบทของตัวเอง และเข้าใจบริบทของผู้อื่นหรือคนที่แตกต่างไปจากเรา เห็นความหลากหลายของวัฒนธรรม ผ่านประสบการณ์ของผู้อื่น เพราะทุกการเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งที่เกิดจากตัวผู้เรียนเองและของผู้อื่นทั้งสิ้น นอกจากนี้แล้ว การสร้างห้องเรียนให้เป็นที่ปลอดภัย อาจออกแบบกิจกรรมที่เอื้อให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถออกมา เพราะเมื่อผู้เรียนรู้ว่าตนถนัดและมีความสามารถอย่างไรจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเองเห็นคุณค่าในตนเอง และเกิดความเข้าใจว่าทุกคนที่ความถนัดที่แตกต่างกันไป จนพัฒนาไปสู่การเห็นคุณค่าบุคคลอื่นในที่สุด

2. การสร้างบทบาทสมมุติ การจัดกิจกรรมศิลปะโดยใช้บทบาทสมมุติผ่านการแสดงหุ่นละคร การสวมบทบาทสมมุติช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น ความเข้าใจนี้จะส่งผลให้ผู้เรียนรู้จักการเอาใจใส่ผู้อื่น สอดคล้องกับการศึกษาของ Goldstein and Lerner (2018) (2018) ได้ทำการทดลองกับผู้เรียนที่มีอายุ 4 ปี 1 เดือน ปี 5 เดือน ว่ากิจกรรมบทบาทสมมุติส่งผลต่อการพัฒนาทางสังคมและอารมณ์อย่างหลากหลายหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า การสวมบทบาทสมมุติสามารถส่งผลได้ดีในการพัฒนาทักษะทางด้านอารมณ์ เสริมสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น เนื่องจากการสวมบทบาทสมมุติมีความเชื่อมโยงกับพัฒนาการและจิตวิทยา ผู้เรียนจะได้ลองสวมบทบาทอย่างหลากหลายแบบสลับ หรือ Dramatic Pretend Play Game (DPPG) คือ เกมสลับบทบาทสมมุติที่ไม่ได้มีการกำหนดบทบาทไว้ก่อน ผู้เรียนแต่ละคนได้ลองเล่นบทบาทในแบบที่แตกต่างกันไป โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวและให้ร่างกายของตนจะช่วยให้ผู้เรียนใช้ฝึกการใช้อารมณ์ การแสดงออกทางอารมณ์ และได้ฝึกทำความเข้าใจในพฤติกรรมและสภาพทางจิตใจของผู้เรียนคนอื่นๆ การได้ฝึกแสดงออกทางอารมณ์ในโลกสมมุติซึ่งเป็นโลกที่เด็กรู้สึกว่าคุณควบคุมได้ มีจุดเริ่มต้นและจุดจบ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจสาเหตุและผลกระทบของแต่ละอารมณ์ได้ดีมากขึ้น แต่ด้วยลักษณะของผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ไม่ควรให้ผู้เรียนเป็นผู้สวมบทบาทเอง เนื่องจากประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องละเอียดอ่อน หากผู้เรียนแสดงบทบาทสมมุติด้วยตนเองแล้วไม่สามารถแยกระหว่างชีวิตจริงกับโลกจินตนาการได้ อาจส่งผลกระทบต่ออารมณ์ ชีวิตประจำวันและสภาพจิตใจของผู้เรียน ควรใช้เป็นหุ่นละครหรือหุ่นเงา ซึ่งเป็นศิลปะการแสดง เนื่องจากหุ่นละครเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสื่อสาร ซึ่งเป็นไปตามที่ Romanski (2019) กล่าวว่า การใช้หุ่นละครเป็นสื่อที่มีการรวมองค์ประกอบสองอย่างเข้าด้วยกัน เป็นสื่อที่เปิดโอกาสให้ผสมผสานการ

เรียนรู้หลายรูปแบบ องค์ความรู้ที่หลากหลาย หรือเทคโนโลยีหลากหลายประเภท ได้แก่ 1. เป็นการเรียนรู้แบบบรรยาย 2. หุ่นละครเป็นการบูรณาการของศาสตร์หลายสาขาและศิลปะที่พัฒนาความรู้สึก 3. หุ่นละครเป็นสื่อที่สอนให้เข้าใจเรื่องมโนทัศน์ เป็นศิลปะสมัยใหม่ และสามารถประยุกต์เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานของไอเดียนั้นๆ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่เข้าใจได้ง่ายและทันสมัย อีกทั้งหุ่นละครยังเป็นวิถีธรรมชาติที่เชื่อมโยงการเล่น จินตนาการ การทดลอง การเล่าเรื่อง และการทำงานร่วมกัน ระดมสมองเรียนรู้การแก้ปัญหาที่ผู้สอนเป็นคนกำหนด ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจของผู้เรียน เพราะการที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในมิติที่หลากหลาย ในการสร้างการแสดง ส่งผลให้สร้างข้อตกลงทางความคิดและการเข้าใจวัฒนธรรมร่วมกัน ในส่วนเนื้อหาผู้สอนสามารถกำหนดขอบเขตของเนื้อหาเป็นกรอบให้ผู้เรียนนำมาปรับแต่งเป็นบทละคร หรือให้ผู้เรียนเลือกจากกรณีศึกษาที่สนใจ และนำมาดัดแปลงเนื้อหา แล้วนำมาสร้างบทละคร

3. การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนาทำกิจกรรม ร่วมกับการเขียนสะท้อนคิด เพื่อสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้กับเพื่อนร่วมชั้น สุนทรียสนทนานั้นในขั้นตอนแรกต้องทำข้อตกลงร่วมกันอย่างชัดเจน หัวใจสำคัญของสุนทรียสนทนาคือการฟัง เคารพในความคิด ไม่มีการแสดงท่าทีตัดสินกัน ผู้นำการสนทนาต้องสร้างบรรยากาศของวงสนทนาให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม จะส่งผลให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความหลากหลายของผู้อื่นผ่านการฟังและคิดอย่างใคร่ครวญ สอดคล้องกับ มนต์ชัย พินิจจิตรสมุทร (2552) กล่าวว่าสุนทรียสนทนาเป็นการสื่อสารที่ลงลึกในระดับจิตใจ เนื่องจากในวงสนทนานั้นเน้นการฟังเป็นหลัก ผู้ที่อยู่ในวงสนทนาจึงมีเวลาทบทวน ไตร่ตรองเพื่อทำความเข้าใจสิ่งที่ผู้อื่นพูดก่อนที่จะสื่อสารความรู้สึกนึกคิดออกไป หากคนในวงสนทนาที่มีความคิดที่แตกต่างกัน การรับฟังจะช่วยให้ได้พิจารณาใคร่ครวญ ซึ่งต่างจากการสนทนาโดยทั่วไปที่ต่างคนต่างพยายามที่จะนำเสนอความคิดของตนที่คิดว่าถูกต้องจึงไม่รับฟังผู้อื่นทำให้เกิดความขัดแย้งกันได้ โดยในได้ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาจไล่ระดับการสนทนาจากการสนทนากลุ่ม เพื่อนำไปถึงการสุนทรียสนทนา

4. การมีส่วนร่วมในความสำเร็จ การจัดนิทรรศการศิลปะเพื่อแบ่งปันผลงานกับเพื่อนร่วมชั้น โดยการจัดนิทรรศการต้องมีรูปแบบที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถ และรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรม เช่น ให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญในการเรียนรู้ของตนเอง การทำงานกลุ่ม โดยแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง สิ่งสำคัญคือต้องเน้นการแบ่งปัน ไม่ใช่การแข่งขัน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความหลากหลายของตนเองและผู้อื่นผ่านการแสดงงานศิลปะ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Dray (2014) เกี่ยวกับการจัดนิทรรศการศิลปะออนไลน์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเข้าถึงและจัดแสดงผลงานศิลปะ ผู้เรียนได้มีโอกาสในการสำรวจงานศิลปะภายในนิทรรศการ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเอง และเกิดการพัฒนาทางด้านจิตใจ เนื่องจากการจัดแสดงผลงานนั้นช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความสามารถใน

รูปแบบที่หลากหลายออกมา ได้เห็นผลงานศิลปะของผู้เรียนคนอื่นๆ เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เป็นแรงบันดาลใจให้นำมาสร้างสรรค์และพัฒนางานของตนเอง เกิดเป็นความภาคภูมิใจต่อความสำเร็จของตนเอง

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.1 กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่พัฒนาโดยหลักการ ERES Model โดยกิจกรรมศิลปะที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 กิจกรรม ดังนี้

2.1.1 กิจกรรม I am Superhero

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนเอง
2. เพื่อส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม
3. เพื่อให้นักเรียนมีพื้นที่แสดงออกทางความคิดเห็น

หลักการ : 1) การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก 2) การสร้างบทบาทสมมุติ 3) การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 4) การมีส่วนร่วมในความสำเร็จ

กิจกรรม I am Super Hero เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศผ่านภาพยนตร์ Super Hero วิเคราะห์ตัวละครกับเพื่อนร่วมชั้น อีกทั้งยังเรียนรู้อัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง ความรู้สึก และความต้องการของตนเอง โดยการออกแบบบุคลิกลักษณะของตัวละคร โดยใส่ความเป็นตัวเองลงไป อาทิเช่น ลักษณะภายนอก ความชอบ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Alfonso-Benlliure and Alonso-Sanz (2023) ได้จัดกิจกรรมศิลปะโดยให้ผู้เรียนออกแบบโลโก้ ที่สื่อถึงความหลากหลายทางเพศที่รอบๆตัวของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และนำไปติดตั้งในจุดที่เป็นพื้นที่ปลอดภัยภายในมหาวิทยาลัย อีกกิจกรรมหนึ่งคือให้ผู้เรียนเลือกวาดบุคคลหลากหลายทางเพศที่มีชื่อเสียง จากนั้นให้วาดภาพบุคคลนั้น พร้อมทั้งวาดสิ่งใดก็ได้ที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลนั้นๆ แล้วให้ผู้เรียนภายในห้องทายด้วยคำถามว่าบุคคลที่เพื่อนวาดคือใคร เพื่อเรียนรู้เรื่องราว การกระทำ และการต่อสู้เพื่อความหลากหลายทางเพศของบุคคลสำคัญนั้น

กิจกรรมศิลปะดังกล่าวส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วม ให้ข้อมูลที่ถูกต้องในเรื่องของความเท่าเทียม และความหลากหลายทางเพศ ซึ่งกิจกรรมศิลปะเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสคิดและมีโอกาสทบทวนความคิดในประเด็นต่างๆ ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมทางอารมณ์มากขึ้น และส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมในเรื่องดังกล่าว เพราะศิลปะทำให้เกิดความ

เกี่ยวข้องทางอารมณ์เข้ามา จึงทำให้สามารถเรียนรู้ได้ดีมากขึ้น และสร้างแรงผลักดัน แรงบันดาลใจให้เกิดการยอมรับเรื่องความเท่าเทียมและความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้นผ่านอารมณ์

2.1.2 กิจกรรม We are Superhero

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. รู้และเข้าใจความหลากหลายอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น
2. รับรู้และแบ่งปันเรื่องราวประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

หลักการ : 1) การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก 2) การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

กิจกรรม We are Super Hero เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้และยอมรับความแตกต่างหลากหลาย สร้างความเข้าใจว่าอัตลักษณ์ของบุคคลเป็นลักษณะเฉพาะตน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องมาจากกิจกรรม I am Super Hero โดยในกิจกรรมนี้ผู้เรียนจะได้ทำงานเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 - 8 คน นำการออกแบบบุคลิกลักษณะตัวละครมารวมกลุ่มกับเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับกิจกรรมศิลปะของ Ziff et al. (2017) ที่จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ซึ่งถึงความรู้สึกผ่านกิจกรรมศิลปะ โดยจัดกิจกรรมบทบาทสมมติที่ใช้งานศิลปะเป็นสื่อในการแสดงออกทางอารมณ์ โดยแบ่งผู้เรียนกลุ่มละ 2-3 คน ในแต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยผู้อธิบายข้อมูลผลงานศิลปะ ผู้ชมงานศิลปะ และผู้สังเกตการณ์สนทนาของผู้บรรยายข้อมูลและผู้ชมงานศิลปะโดยหลักการของกิจกรรมคือ การฟังอย่างไม่ตัดสิน การสังเกตท่าทีของกลุ่มสนทนา ใช้คำถามปลายเปิด และการสะท้อนคิด

จากผลการศึกษาพบว่าการจัดกิจกรรมสุนทรียสนทนา ส่งผลให้ผู้เรียนสำนึกในอารมณ์และความรู้สึกของตนเองมากขึ้น ว่าตัวเรามีความรู้สึกที่หลากหลาย มีความซับซ้อน ทำให้สะท้อนคิดว่าสิ่งที่ตัวเรารู้สึกเกิดขึ้นได้อย่างไร และเราจะสื่อสารออกไปให้ผู้อื่นรับรู้ด้วยวิธีใด อีกทั้งการสุนทรียสนทนาช่วยให้เรามองเห็นความสำคัญของการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกต่อผู้อื่น เพราะการสุนทรียสนทนาเป็นสื่อกลางให้ได้คิดไตร่ตรองและพยายามทำความเข้าใจทั้งความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น นอกจากการฟังอย่างไม่ตัดสิน และการสังเกตอวัจนภาษาของกลุ่มสนทนายังเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกเช่นกัน

2.1.3 กิจกรรม Helping Each Other

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. รู้และเข้าใจความหลากหลายอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น
2. ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม
3. เพื่อให้นักเรียนมีพื้นที่แสดงออกทางความคิดเห็น

หลักการ : 1) การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก 2) การสร้างบทบาทสมมติ 3) การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

กิจกรรม Helping Each Other เป็นกิจกรรมที่เรียนรู้เกี่ยวกับการเข้าใจ และเห็นใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ผ่านการสร้างงานศิลปะ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะได้รับสถานการณ์ที่แตกต่างกันเพื่อสร้างบทบาทสมมติเพิ่มเติมเรื่องราวให้มีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Halimah et al. (2020) การสร้างบทบาทสมมติส่งผลให้ผู้เรียนเข้าถึงเรื่องราวของมนุษย์ และเข้าใจสิ่งที่ต้องการจะสื่อสาร การสร้างบทบาทสมมติผ่านการใช้เรื่องราวจะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงบทบาทตัวละครที่ตนได้รับซึ่งส่งเสริมให้เข้าใจตัวเอง เข้าใจคนอื่น เข้าใจโลกได้ดียิ่งขึ้น การใช้วิธีนี้ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งทักษะการสื่อสาร ภาษา การสร้างความมั่นใจ การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสนใจใคร่รู้ในประเด็นที่ผู้เรียนแต่ละคนสนใจ สามารถก่อให้เกิดความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก สร้างความเข้าใจผ่านมุมมองของบุคคลอื่น นอกจากนี้ยังจะช่วยให้มีทัศนคติที่ดีขึ้นเช่น เรื่องความยุติธรรม การอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อีกประเด็นหนึ่งคือการที่ผู้เรียนได้สวมบทบาทสมมติเป็นตัวละครต่างๆ ทำให้เกิดการสื่อสารและการเรียนรู้จากเรื่องราวได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ดังนั้นทัศนคติ เรื่องราวที่ได้เรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

2.1.4 กิจกรรม Try to Role Play

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

1. รู้และเข้าใจความหลากหลายอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น
2. ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม
3. เพื่อให้นักเรียนมีพื้นที่แสดงออกทางความคิดเห็น
4. รับรู้และแบ่งปันเรื่องราวประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

หลักการ : 1) การสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก 2) การสร้างบทบาทสมมติ 3) การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 4) การมีส่วนร่วมในความสำเร็จ

กิจกรรม Try to Role Play เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เรียนรู้การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นผ่านกระบวนการ การทำงานแบบกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่นำบทบาทสมมติที่ผู้เรียนได้สร้างขึ้นใน กิจกรรม Helping Each Other มาสร้างเป็นหุ่นกระบอก ผู้เรียนจะได้ลงมือทำหุ่นกระบอก ฉาก และอุปกรณ์ประกอบฉากด้วยตัวเองทั้งหมด เมื่อแต่ละกลุ่มทำการแสดงบทบาทสมมติแล้ว ผู้เรียนจะได้อภิปรายร่วมกัน และนำผลงานศิลปะทั้ง 4 กิจกรรม มาจัดแสดงเป็นนิทรรศการศิลปะภายในห้องเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bradshaw (2016) การทำงานร่วมกันส่งผลให้ผู้เรียนมีอิสระในการพูดคุยกันอย่างลึกซึ้ง โดยไม่มีอิทธิพลของครูหรือผู้ใหญ่คนอื่นเข้ามารบกวน ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจและรับรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการของเพื่อนได้มากยิ่งขึ้น การที่ผู้เรียนจะเกิดความเปิดรับและพยายามเข้าใจผู้อื่นจะเกิดก็ต่อเมื่อเขาารู้สึกว่าสิ่งที่เขาพูดมีคนรับฟัง

นอกจากนี้การสร้างงานศิลปะร่วมกันเป็นการทำให้กิจกรรมมีความสนุก และท้าทายมากขึ้น ผู้เรียนจะรู้สึกสนุกกับการที่ได้ระดมความคิด ออกแบบ และเริ่มสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมกัน รวมถึง

เมื่อเจอปัญหาที่ท้าทายก็จะได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนในกลุ่ม และคอยให้คำปรึกษาแนะนำกันเสมอ ทำให้ผลงานท้าทายแต่ไม่ยากเกินความสามารถ ซึ่งสนุกมากกว่าทำคนเดียว การที่ผู้เรียนสร้างงานศิลปะและนำมาจัดแสดง และตีความหมายของงานศิลปะของคนอื่นเหมือนเป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญที่ทำให้เด็กมีพื้นที่พูดคุยได้อย่างอิสระและเริ่มทำความเข้าใจกับชิ้นงานและความคิดของคนอื่น รวมถึงได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับมุมมองที่แตกต่างกันของตนเองและผู้อื่นที่มีต่อโลก

2.2 การนำกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้

ในการอธิบายการนำกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้ผู้วิจัยจะอธิบายเป็น 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

2.2.1 พฤติกรรมของความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

จากเครื่องมือแบบสังเกตพฤติกรรมขณะทำกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าด้านที่พบการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ ด้านการแบ่งปันประสบการณ์และความรู้สึก เนื่องจากกระบวนการในกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้ลงมือทำกิจกรรมทั้งเดี่ยว และกิจกรรมกลุ่มจากกลุ่มเพื่อนที่ไม่ได้มีความสนิทหรือพูดคุยกันบ่อย ก็เกิดสื่อสารกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อนำสุนทรียสนทนามาใช้ในช่วงท้ายกิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมการฟังอย่างไม่ตัดสิน ส่งผลให้ผู้เรียนมีการไตร่ตรองก่อนแสดงความรู้สึกมากขึ้น เรียนรู้ถึงความรู้สึกของตนเอง และห่วงใยความรู้สึกของเพื่อนร่วมชั้นขณะอยู่ในวงสนทนา สอดคล้องกับกิจกรรมศิลปะในโครงการของ Greteman et al. (2021) ที่จัดทำโครงการเสริมสร้างความเข้าใจกับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีหลากหลายช่วงวัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยม นักศึกษาระดับปริญญาตรี วัยทำงาน และผู้สูงอายุ มาทำงานศิลปะร่วมกัน เช่น การวาดภาพ ศิลปะการปะติด (Collage) การถ่ายภาพ การสร้างสื่อวิดีโอ เป็นต้น ซึ่งการทำงานศิลปะร่วมกันทำให้เกิดการสื่อสารระหว่างช่วงวัย โดยสื่อสารผ่านงานศิลปะที่แต่ละบุคคลสร้างขึ้น และรวบรวมข้อมูลเพื่อส่งต่อให้กลุ่มคนรุ่นถัดไป เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ พร้อมทั้งตระหนักว่าสิ่งที่ตนเป็นคือเรื่องปกติในสังคมที่มีความหลากหลาย และการศึกษาของ Kou et al. (2020) ที่กล่าวว่า การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปะ และ การรับชมผลงานศิลปะ มีความสัมพันธ์กับการสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีความเชื่อมโยงกับพฤติกรรมที่เอื้อทางสังคม (Prosocial) เช่น การช่วยเหลือคนแปลกหน้า อาสาสมัคร และการบริจาค นอกจากนี้ยังพบว่าการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมศิลปะยังสัมพันธ์กับ

พฤติกรรมทางสังคมที่เพิ่มขึ้นในภายหลังอีกด้วย เช่น นักเรียนในสหรัฐอเมริกาที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมักจะเป็นอาสาสมัครในช่วงอายุ 20-26 ปี

2.2.2 ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

ปัจจุบันแนวโน้มความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยพบว่า ยังไม่ได้ยอมรับความหลากหลายทางเพศอย่างแท้จริง จากศึกษาของ Visessuvanapoom et al. (2022) โดยสำรวจกลุ่มบุคคลอายุระหว่าง 18-57 ปี จำนวน 2,210 คน แบ่งเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจำนวน 1,349 คน และบุคคลที่มีการแสดงออกทางเพศตรงตามเพศสภาพ 861 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศร้อยละ 41 รายงานว่าตนเองเคยถูกเลือกปฏิบัติในขณะที่อยู่ที่สถานศึกษา ร้อยละ 47.5 รายงานว่าตนเองถูกเลือกปฏิบัติจากครอบครัว ซึ่งบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมีแนวโน้มจะเปิดเผยตัวตนกับบุคคลภายนอกครอบครัวมากกว่าภายในครอบครัว ดังผลการศึกษาที่พบว่าร้อยละ 92.9 เลือกเปิดเผยตัวตนกับบุคคลนอกครอบครัว และร้อยละ 42 รายงานว่าตนเองต้องสร้างวาร์กเพศตรงข้ามเพื่อให้ครอบครัว สถานศึกษาหรือที่ทำงานยอมรับ อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคคลที่แสดงออกตามเพศสภาพร้อยละ 69 มีทัศนคติที่ดีกับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 88 รายงานว่าตนจะยอมรับความบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศตราบดีที่บุคคลเหล่านั้นไม่ใช่บุคคลในครอบครัวแต่หากจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้หากมีบุคคลในครอบครัวเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศลดลงเหลือร้อยละ 75 ซึ่งจะเห็นได้ว่าร้อยละของจำนวนตัวอย่างที่รายงานวว่าตนเองยอมรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้หากบุคคลนั้นเป็นบุคคลในครอบครัวลดลงจากกรณีทีบุคคลนั้นไม่ใช่บุคคลในครอบครัว

นอกจากนั้นถึงแม้ว่าบุคคลในสังคมให้การยอมรับความหลากหลายและเคารพสิทธิในการแสดงออกทางเพศทีหลากหลายมากขึ้น แต่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศรายงานวว่าตนเองได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมทั้งในครอบครัวโรงเรียนและสถานที่ทำงานการถูกตีตราจากสังคม การถูกเลือกปฏิบัติ การมีประสบการณ์การถูกรังแก ภัยอันตรายและแบ่งแยกจากคนในครอบครัวของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศส่วนใหญ่เกิดจากเจตคติดั้งเดิมทีหยั่งรากลึก จากสถานการณ์การทีบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศถูกเลือกปฏิบัติ และไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัว สถานศึกษาหรือสถานที่ทำงานจึงส่งผลให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทยมีปัญหาท่เกี่ยวข้องกัภาวะซึมเศร้า ความเครียด รวมถึงการถูกแบ่งแยกและกีดกัน

กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พัฒนาโดยหลักการ ERES Model ได้แก่ 1) การสร้างความรู้ซึ้งถึงความรู้สึก (Empathy) 2) การสร้างบทบาทสมมุติ (Role Acting) 3) การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Exchanging) และ 4) การแบ่งปัน และการมีส่วนร่วมในความสำเร็จ (Sharing) จำนวน

4 กิจกรรม ผลจากเครื่องมือแบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะฯ เมื่อพิจารณาโดยรวมพบว่านักเรียนมีความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศในระดับที่สูงขึ้น และเมื่อนำค่าเฉลี่ยความเข้าใจ ของผู้เรียนหลังทำกิจกรรมศิลปะมาตีความพบว่า รูปแบบกิจกรรมศิลปะฯ มีลักษณะ ที่เน้นการเข้าใจตนเอง เพื่อนำไปสู่การเข้าใจบุคคลอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Huerta (2018) ที่กล่าวว่า ศิลปะบำบัด หรือกิจกรรมศิลปะส่งเสริมให้เกิดผลกระทบทางบวกหลายด้านในประเด็นเรื่องความหลากหลายทางเพศ ทั้งเรื่องสุขภาพจิต การก้าวข้ามผ่านประสบการณ์ที่ไม่ดีในอดีต สร้างความตระหนักรู้ถึงตัวตน พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นต้น การแสดงออกโดยใช้ศิลปะ และการสร้างงานศิลปะ จะช่วยให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศได้สัมผัสประสบการณ์ของพื้นที่ปลอดภัย ได้รู้สึกถึงความภาคภูมิใจ และสามารถก้าวผ่านความเจ็บปวดจากประสบการณ์ที่ไม่ดีในอดีต นอกจากนี้กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ สามารถใช้งานศิลปะในระดับกลุ่มสังคมเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกโดดเดี่ยว การถูกตัดสินที่อยู่ภายในใจ ซึ่งส่งผลให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้รู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และเปิดใจที่จะเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น และงานวิจัยของ James (2020) งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยนวัตกรรมทางการศึกษาที่ใช้วรรณกรรมเรื่อง Scarborough เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ แต่งโดย Hernandez, C. ภายในเรื่องมีตัวละครชื่อ Bing อายุ 8 ปี ซึ่งถูกจัดให้เป็นเพศชายโดยกำเนิด Bing กำลังทำความเข้าใจ และสำรวจอัตลักษณ์ทางเพศและความหลากหลายทางเพศของตนเอง เช่น การทดลองทาลิปสติก ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการยืนยันอัตลักษณ์ทางเพศ (gender affirmation model) มาใช้เพื่อเรียนรู้เรื่องราวของตัวละครนี้ในห้องเรียนที่เปิดกว้างเรื่องความหลากหลายทางเพศ จากนั้นผู้เรียนจะถูกถามคำถามปลายเปิดจำนวน 2 คำถาม ได้แก่ 1) นักเรียนคิดอย่างไรกับสิ่งที่ตัวละครนี้ต้องพยายามอย่างหนักเพื่อค้นหาอัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง 2) นักเรียนมีสิ่งใดหรือไม่ ที่อยากจะแบ่งปันกับตัวละครนี้ ในสิ่งที่เขาต้องดิ้นรนเพื่อค้นหาอัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง เพื่อสะท้อนการสำรวจอัตลักษณ์ทางเพศของตัวละครนี้ เมื่อผู้เรียนตอบแล้วจะถูกประเมินว่ามีการสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก หรือมีความเข้าใจ และความคิดเห็นต่อความหลากหลายทางเพศอย่างไรบ้าง หลังจากการร่วมกิจกรรมพบว่าคำตอบของผู้เรียนแบ่งออกเป็น 3 แนวคิด ดังนี้ 1) ความสำคัญในการใช้ชีวิตด้วยตัวตนที่แท้จริง โดยคำตอบส่วนใหญ่เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเนื่องจากเรื่องราวการใช้ชีวิตของ Bing แต่มีคำตอบบางส่วนที่พูดถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในชีวิตประจำวันว่าอยากให้พวกเขาได้สามารถใช้ชีวิตที่ตรงกับอัตลักษณ์ทางเพศของตัวเองได้อย่างแท้จริง 2) ความสำคัญของการได้รับการสนับสนุน คำตอบของผู้เรียนแสดงออกถึงความต้องการสนับสนุนให้ Bing และคนที่มีความอายุน้อยทำการสำรวจอัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง ผู้เรียนบางส่วนกล่าวว่าหน้าที่แม่ของ Bing สนับสนุนให้เขาค้นหาอัตลักษณ์ทางเพศได้อย่างเปิดเผยเป็นเรื่องที่ดีมาก และไม่มีนักเรียนคนใดแสดงความกังวลต่อพฤติกรรมดังกล่าว และ 3) ความปรารถนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยคำตอบของผู้เรียนรวมถึง

บุคคลข้ามเพศและผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในสังคม ผู้เรียนบางคนกล่าวว่ามีเจตจำนงที่จะสร้างระบบการสนับสนุนให้กับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ และสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถแสดงออกทางตัวตนได้อย่างแท้จริง ผู้เรียนอีกกลุ่มยังแสดงออกถึงความจำเป็นที่สังคมจะต้องยอมรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศและบุคคลที่ยังไม่ค้นพบอัตลักษณ์ทางเพศของตนเอง การใช้กิจกรรมนี้จึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงอารมณ์ที่ซับซ้อนและแสดงความเห็นอกเห็นใจในประเด็นความหลากหลายทางเพศ เรื่องราวของบุคคลที่ต้องพยายามอย่างหนักเพื่อค้นหาตัวตนที่แท้จริงเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้เกิดความเชื่อมโยงและเกิดความเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจในบุคคลอื่นขึ้นได้

จุดเด่นอีกข้อของกิจกรรมศิลปะของกิจกรรมศิลปะคือการได้ทำงานร่วมกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคคล เพราะนอกจากศิลปะจะเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศ ความหลากหลายทางเพศ ความตื่นรู้ และความสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งมันช่วยให้ผู้เรียนสามารถจินตนาการได้ว่าการเป็นคนอื่น หรือบุคคลที่ถูกกลั่นแกล้งรังแกรู้สึกอย่างไร ซึ่งจะส่งผลให้เข้าใจปัญหาเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศได้มากขึ้น จุดเด่นของการศึกษานี้คือการสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก และตั้งข้อสังเกตในมุมมองเกี่ยวกับบทบาททางเพศแบบเดิม ๆ และสุดท้ายคือการเปิดโอกาสและสร้างพื้นที่ให้แต่ละบุคคลเล่าเรื่อง ประสบการณ์ที่ไม่ดีที่เคยพบเจอในประเด็นเรื่องความหลากหลายทางเพศ นอกจากนี้ยังพบว่างานศิลปะสามารถส่งเสริมความเท่าเทียมและความหลากหลายทางเพศ เพื่อก่อให้เกิดสังคมที่มีพื้นที่ปลอดภัย ทำให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกเพิ่มมากขึ้น (มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน) เพื่อนำไปสู่สังคมที่ดีมากขึ้น (MacNeill et al., 2018)

ภาพรวมของกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คือการใช้กิจกรรมศิลปะฯ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับบุคคลที่หลากหลาย ส่งเสริมให้เข้าใจตนเอง เพื่อเป็นพื้นฐานในการเข้าใจ และรู้ซึ่งถึงความรู้สึกผู้อื่น และการพูดคุยแลกเปลี่ยนโดยที่ฟังอย่างไม่ตัดสิน สอดคล้องกับกิจกรรมศิลปะของ McGregor (2015) ได้ใช้กิจกรรมวาดภาพศิลปะแบบ mail art และการเขียนเล่าเรื่องชีวิตของตนเอง สามารถท้าทายกรอบความคิดของบรรทัดฐานรักต่างเพศ (Heteronormativity) ประเด็นเรื่องความเข้าใจและการแสดงออกของอัตลักษณ์ทางเพศ และส่งเสริมให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความคิดนอกกรอบ ความเข้าใจของบทบาททางเพศอย่างสร้างสรรค์ กิจกรรมเหล่านี้จะเป็นพื้นที่ให้นักเรียนเกิดการตั้งคำถาม และทำความเข้าใจ สำรวจอัตลักษณ์ บริบท ความเชื่อ และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องเพศอย่างเป็นกลางและไม่มียึดติด ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเข้าใจตนเอง

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยนี้ไปใช้

1. นำกิจกรรมไปปรับใช้ร่วมกับรายวิชาพื้นฐาน อาทิเช่น การเขียนรณรงค์ การทำโปสเตอร์ ให้ความรู้ที่ถูกต้องเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศในรายวิชาศิลปะและภาษาไทย การนำไปเป็นกิจกรรมให้ความรู้เรื่องสุขภาวะทางเพศร่วมกับรายวิชาสุขศึกษา เป็นต้น
2. สามารถนำกิจกรรมไปปรับใช้กับผู้เรียนต่างช่วงชั้น เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศกับหลากหลายกลุ่มมากยิ่งขึ้น
3. สามารถนำกิจกรรมสร้างความเข้าใจไปใช้ร่วมกับหน่วยงานภายนอก อาทิเช่น เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของค่ายเยาวชน จัดกิจกรรมภายในชมรม เป็นต้น
4. ในสังคมมีความแตกต่างหลากหลาย สามารถทำความเข้าใจถึงความแตกต่างของผู้อื่น โดยการสร้างความรู้ซึ่งถึงความรู้สึกผ่านกิจกรรมศิลปะ
5. นำกิจกรรมการสร้างบทบาทสมมติไปใช้ในการสวมบทบาทว่าเราอยู่ในสถานการณ์เดียวกับกลุ่มบุคคลที่มีอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ
6. นำกิจกรรมสุนทรียสนทนามาใช้ในชีวิตประจำวันมากขึ้น โดยเฉพาะกับผู้ที่มีความแตกต่างจากตนเอง ทำให้สามารถเข้าใจในตัวผู้อื่นได้มากขึ้น

ตารางที่ 23 ตารางแสดงแนวทางการประยุกต์ใช้ ERES Model

| รูปแบบกิจกรรม | ระดับ | หลักการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ | | | | ระดับการประยุกต์ใช้ |
|--|--------------------------|---------------------------------|-------------|------------|---------|---------------------|
| | | Empathy | Role Acting | Exchanging | Sharing | |
| กิจกรรมการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศร่วมกับการให้ความรู้เรื่องสุขภาวะทางเพศ | มัธยมศึกษา | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 % |
| กิจกรรมสร้างความเข้าใจเรื่องความแตกต่างหลากหลาย และการอยู่ร่วมกันในสังคม | ประถมศึกษา มัธยมศึกษา | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 % |
| กิจกรรมเรียนรู้เข้าใจตนเองผ่านการสร้างงานศิลปะ และเล่าเรื่องผ่าน | ประถมศึกษา มัธยมศึกษา | ✓ | ✓ | ✓ | ✓ | 100 % |

| รูปแบบกิจกรรม | ระดับ | หลักการที่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ | | | | ระดับการประยุกต์ใช้ |
|--|----------------------------|-------------------------------------|-------------|------------|---------|---------------------|
| | | Empathy | Role Acting | Exchanging | Sharing | |
| ผลงานศิลปะ | อุดมศึกษา ประชาชนทั่วไป | | | | | |
| กิจกรรม Chat Bot จำลอง สถานการณ์การให้คำปรึกษาปัญหา เรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลาย ทางเพศ | มัธยมศึกษา ตอนปลาย | √ | √ | √ | √ | 100 % |
| กิจกรรม Focus group เพื่อสร้าง ความเข้าใจตนเอง และผู้อื่นในค่าย เยาวชน, สถานพินิจ | มัธยมศึกษา | √ | | √ | √ | 75 % |

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้กิจกรรมในรูปแบบออนไลน์ หรือชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เพื่อนำไปปรับใช้ได้หลากหลายบริบท และเผยแพร่ได้ในวงกว้าง
2. ควรมีการติดตามผลของกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ
3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ เพื่อสามารถนำไปใช้กับช่วงวัยอื่นอย่างเหมาะสม
4. ควรมีการนำกิจกรรมไปปรับใช้กับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันภายในสถาบันครอบครัว

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนก จันทร์ขจร. (2549). *ธรรมเพื่อชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 8 ed.). หจก.จิรัชการพิมพ์.

กรมวิชาการ. (2504). *ชุดพัฒนาการการศึกษา ความเป็นมาของแผนการศึกษาแห่งชาติ*. มงคลการพิมพ์.

กรรณิการ์ พันทอง. (2550). *การศึกษาและพัฒนาความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของนักเรียนวัยรุ่น*

[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. Srinakharinwirot

University Institutional Repository (SWU IR).

กันยกันต์ โสภา. (2559). *ผลของการพัฒนาการรู้ซึ่งถึงความรู้สึกรักของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*

[วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

กิตติวิทย์ เดชชนากร และรังสิมา วิวัฒน์วงศ์วนา. (2560). เพศวิถีกับการสร้างอัตลักษณ์ในพื้นที่

โรงเรียน. *การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษา ระดับชาติและนานาชาติ*, 63-73.

คมเพชร ฉัตรสุกกุล. (2546). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 5 ed.). ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จตุพร ลิ้มมันจรี. (2549). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

จีระพันธุ์ พูลพัฒน์ และคณะ. (2529). *เยาวชนกับสันติภาพ*. กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2553). *จิตวิทยาสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 4 ed.). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนิดา รักษ์พลเมือง. (2534). *พื้นฐานการศึกษา : หลักการและแนวคิดทางสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.).

โรงพิมพ์พิมพ์ดี.

ชไมพร ดิสถาพร. (2554). *การพัฒนาแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้สุนทรีย*

สนทนาและการสื่อสารอย่างสันติเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการสื่อสารภายในครอบครัว
ของผู้ปกครองเยาวชนผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติด [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).

ชลธิชา ศาสติคุปต์. (2532). *กระบวนการพัฒนาและสร้างเอกลักษณ์ของหญิงร่วมเพศ* [วิทยานิพนธ์

ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์]. Thammasat University Library.

ช่อลัดดา ขวัญเมือง. (2542). *กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 3 ed.). ภาควิชาจิตวิทยาและ

การแนะแนว คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏภูเก็ตสงคราม.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2539). *สันติทฤษฎี วิวัฒนาการ* (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.). มูลนิธิโกลบอลคิด.

ชีรา ทองกระจ่าง. (2561). *ความเท่าเทียมกันทางเพศสภาพ*. การพัฒนามนุษย์ในบริบทโลก.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

โซซิดา ภาวสุทธิไพศิษฐ์ และคณะ. (2561). *มือปฏิบัติสำหรับการดำเนินการป้องกันและจัดการการรังแกกันในโรงเรียน*. บริษัท ปียอร์ด พับลิชชิง จำกัด.

ดวงใจ กศานติกุล. (2532, 29 กรกฎาคม 2532). พัฒนาการทางเพศในวัยรุ่น การอบรมหลักสูตรแนะแนวประจำปี 2532 เรื่องการแนะแนวกับพฤติกรรมวัยรุ่น ห้องประชุมโรงแรมเวียงใต้.

ทิตินา แคมมณี. (2548). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 4 ed.). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิตินา แคมมณี. (2550). *รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย* (พิมพ์ครั้งที่ 4 ed.). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธัญญ์ณภัทร์ เจริญพานิช และคณะ. (2562). ปัญหาทางเพศภาวะและอัตลักษณ์ของวัยรุ่นทอมบอยและเลสเบี้ยน ในเชียงใหม่และพิษณุโลก ประเทศไทย. *วารสารวิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 20(1), 172-184.

นริสา วงศ์พนารักษ์, วารุณี ฟองแก้ว, ھرรษา เศรษฐบุปผา, Marcus, M. T., & ดรุณี รุจกรกานต์. (2010). การรับรู้อัตลักษณ์ทางเพศของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น. *Pacific Rim International Journal of Nursing Research*, 14(2), 122-136.

นลินทิพย์ คร้ามอยู่. (2559). *นวัตกรรมการสอนศิลปะเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกเรื่องสันติภาพสำหรับเยาวชนไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).

นวรรตน์ สมนาม. (2546). *หลักการสอน*. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ. (2527). *ปริศนาธรรมเรื่องใครผิด*. ศึกษิตสยาม.

เนตรนภา สุรธรรม และคณะ. (2558). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ภูมิศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 21(1).

บุปผา คุณพิโน. (2530). *การศึกษาเจตคติและพฤติกรรมร่วมเพศของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].

ป. มหาจันทร์. (2536). *สอนให้เด็กมีความนับถือตนเอง*. โอเดียนสโตร์.

ประสาน ต่างใจ. (2541). *จิตกับจักรวาล = Mind and Cosmo*. คบไฟ.

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา. (2523, 17-31 ตุลาคม 2523). *ศิลปะกับชีวิตประจำวันของเด็ก* สู่จิตรกรรมแสดงศิลปะเด็กแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1,

ปิยรัตน์ มาร์แตง. (2546). *แนวทางการให้การศึกษาเพื่อความเข้าใจในวิถีชีวิตของคนรักเพศเดียวกัน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University

Intellectual Repository (CUIR).

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). *พฤติกรรมกลุ่ม*. พัฒนาศึกษา.

พระเผด็จ ทตตชีโว. (2531). *นิทานชาดกเล่ม 1*. นิเวศเด็ก.

พิมพ์วัลย์ บุญมงคล และคณะ. (2557). *การรังแกต่อกลุ่มนักเรียนที่เป็นหรือถูกมองว่าเป็นคนข้ามเพศ หรือคนรักเพศเดียวกันในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา : รูปแบบ ความชุก ผลกระทบ แรงจูงใจ และมาตรการการป้องกันใน 5 จังหวัดของประเทศไทย*. มหาวิทยาลัยมหิดล.

เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. (2555). *สันติวัฒนธรรม*. สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภริฎาภาญจน์ เสือเพ็ง และภาณุวัฒน์ รักติวงศ์. (2562). แนวทางการจัดการศึกษาสันติศึกษาเพื่อลด ความรุนแรงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 21(2), 225-238.

มนต์ชัย พินิจจิตรสมุทร. (2552). *Dialogue* สุนทรีสนทนา: ศาสตร์แห่งการสร้างสรรค์สติปัญญา ร่วมกันของมนุษย์. โมนธิม คอนซัลติง.

มณีนาน มามะ. (2562). ศิลปศึกษากับการส่งเสริมสันติวัฒนธรรม. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร (มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ)*, 12(2), 296-313.

ไมตรี โหมตเครือ. (2547). *ศึกษาสภาพและปัญหาในการดำเนินการตามหลักการการบริหารแบบมีส่วนร่วม ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาสุพรรณบุรี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี]*.

โยธิน ศันสนยุทธ. (2533). *จิตวิทยา*. ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

รัตนะ อุทัยผล. (2507). *วิธีสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา*. *วารสารศูนย์ศึกษา*, 11, 35.

วรภัทร์ ภูเจริญ. (2552). *Dialogue...คิดลงสู่ใจ...ไหลเป็นปัญญา*. อริยชน.

วลัย พานิช. (2548). *ร่างปฏิญญา Manifesto 2000 หลักปฏิบัติตน 6 ประการที่จะมีส่วนช่วยส่งเสริม สันติวัฒนธรรม*. เอกสารประกอบการสอนวิชาสันติศึกษา (2704354). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). *แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). แอล ที เพรส.

วันฮารงค์ บินอิสริส. (2560). *ความขัดแย้งและสันติภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2544). *การพัฒนาการเรียนการสอนทางการอุดมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยากร เชียงกุล. (2552). *จิตวิทยาวัยรุ่น : ก้าวข้ามปัญหาและพัฒนาศักยภาพด้านบวก* (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.). สายธาร.

- วิธาน ฐานะวุฒม์. (2546). *หัวใจใหม่-ชีวิตใหม่*. ปิตีศึกษา.
- วิรัตน์ พิษณุไพบูลย์. (2516). *สุนทรียศาสตร์ศึกษาคุณค่าและปรัชญา* เอกสารอบรมสัมมนาอาจารย์ผู้สอน
วิชาศิลปะของสถานศึกษาฝึกหัดครูทั่วประเทศ,
วิรุณ ตั้งเจริญ และวรรณรัตน์ อินทร์อำ. (2515). *ศิลปะประถมศึกษา*. สารศึกษาการพิมพ์.
- วุฒิ วัฒนสิน. (2541). *ศิลปะระดับมัธยมศึกษา*. ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2555). *ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.). สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สงวน รอดบุญ. (2515). *ศิลปะกับการศึกษา*. ประมวลบทความเกี่ยวกับความหมายและคุณค่าของ
ศิลปศึกษา. เอกสารค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาการสอนวิชาศิลปศึกษา. โรงพิมพ์โรงเรียนสตรีเนติ
ศึกษา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์
ครั้งที่ 16 ed.). โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก.
- สมถวิล เอี่ยมโก้ และวิกรม บุญนุ่น. (2564). การตีตราและการกดทับ LGBTQ ในสังคมไทย.
Academic Journal Phranakhon Rajabhat University, 12(1), 384-398.
- สมภาพ เรื่องตระกูล. (2551). *ตำราจิตเวชเด็กและวัยรุ่น*. คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). 15 รูปแบบการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา
ต้นแบบรุ่นที่ 1 ปี 2544. 21 เซ็นจูรี่.
- สุชา จันทน์เอม. (2522). *จิตวิทยาทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 3 ed.). ไทยวัฒนาพานิช.
- สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม. (2520). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. ไทยวัฒนาพานิช.
- สุทธิธำภา คุ่มครอง. (2560). *การสร้างสรรคหนังสือภาพสำหรับเด็กเพื่อสื่อสารประเด็นความ
หลากหลายทางเพศ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).
- สุโท เจริญสุข. (2520). *จิตวิทยาผิดปกติเบื้องต้น : โรคประสาท-โรคจิตและแนวทางป้องกันรักษา* =
Abnormal Psychology. โอเดียนสโตร์.
- สุพร เกิดสว่าง. (2546). *ชายรักชาย* (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.). สมาคมอนามัยการเจริญพันธุ์เพื่อพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตแห่งประเทศไทย.
- สุภรัตน์ เบญญาจาก และโสมฉาย บุญญานันต์. (2562). แนวทางการจัดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมสันติ
วัฒนธรรมสำหรับเยาวชนไทย. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร
(มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ)*, 12(5), 1173-1189.

- สุลักษณ์ เทียนสุวรรณ. (2528). ศิลปะกับการศึกษาเด็กพิเศษ : เด็กฉลาด. วารสารครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 102-109.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2545). หนังสือชุดวิธีจัดการเรียนรู้. ดวงกลมสมัย.
- โสฬส ศิริไสย์. (2548). *Dialogue: วิธีการสนทนาแบบมนุษย์สัมพันธ์มนุษย์ และการเปลี่ยนวิธีคิดด้วยการ
ฟังอย่างลึกซึ้ง*. ทรานส์ทิม เครือข่ายวิจัยบูรณาการลุ่มน้ำท่าจีน-แม่กลอง คณะสิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 1 ed.).
คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อารยา สุขสม. (2561). รัฐธรรมนูญไทยกับความหลากหลายทางเพศ. วารสารนิติสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 11, 87-120.
- อารีย์ สุทธิพันธุ์ และวิรุณ ตั้งเจริญ. (2518). *กิจกรรมสร้างสรรค์*. สำนักพิมพ์มติ.
- อำนาจ เย็นสบาย. (2520). *คุณค่าของศิลปกรรมในด้านความงาม สุนทรียภาพ*. หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู.
- อุไร สุมาริธรรม. (2545). *จิตวิทยาการแนะแนวเด็กวัยรุ่น*. คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ
นครศรีธรรมราช.
- ภาษาอังกฤษ
- Abrahams, G., & Ahlbrand, S. (2002). *Boy v. Girl? How Gender Shapes Who We Are,
What We Want, and How We Get Along*. Free Spirit Publishing.
- ACT for Youth Upstate Center of Excellence. (2002). Identity Formation in Adolescence.
In U. o. R. A collaboration of Cornell University, and the New York State Center
for School Safety (Ed.), *Research Facts and Findings*. ACT for Youth Center of
Excellence.
- Alfonso-Benlliure, V., & Alonso-Sanz, A. (2023). Efficacy of Artistic Actions in Raising
Awareness of Gender Equality and Sexual Diversity in University Contexts.
Journal of Homosexuality, 1-26.
- Allport, G. W. (1955). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
- Banks, J. A. (2016). *Cultural diversity and education : foundations, curriculum, and
teaching* (6th ed.). Pearson.
- Barkhordari, M., Nasrabadi, H. B., Heidari, M. H., & Neyestani, M. R. (2016). The
Importance of Art-Based Curriculum in Peace Educations. *Rev. Eur. Stud.*, 8, 220.

- Batson, C. D., & Moran, T. (1999). Empathy-induced altruism in a prisoner's dilemma. *European Journal of Social Psychology*, 29(7), 909-924.
- Bell, C. E., & Salcedo, R. A. (2014). Designing a Measure: Measuring Social Workers' Attitudes toward LGBT Youth in Child Welfare.
- Bettencourt, B. A., Brewer, M. B., Croak, M. R., & Miller, N. (1992). Cooperation and the reduction of intergroup bias: The role of reward structure and social orientation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 28(4), 301-319.
- Bradshaw, R. D. (2016). Art integration fosters empathy in the middle school classroom. *The clearing house: A journal of educational strategies*, 89(4-5), 109-117.
- Byrnes, D. A., & Kiger, G. (1990). The effect of a prejudice-reduction simulation on attitude change. *Teacher Education and Leadership Faculty Publications*, 20, 341-356.
- CA Safe Schools. (2016). *LGBT Issues in the Curriculum Promotes School Safety* (Safe Schools Research Brief, Issue.
- Cosier, K. (2019). What Can Art and Art Education Do in the Perilous Present? *Studies in Art Education*, 60(3), 260-268.
- Cushner, K., & Kenneth Cushner, A. M., Philip Safford. (2003). *Human diversity in education : an integrative approach* (4th ed.). McGraw Hill.
- Dray, E. (2014). The use of technology to display student artwork online. *Graduate Theses, Dissertations, and Problem Reports*.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth, and crisis*. W. W. Norton.
- Esses, V. M., & Dovidio, J. F. (2002). The role of emotions in determining willingness to engage in intergroup contact. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(9), 1202-1214.
- Fobear, K. (2017). "This painting is nice, but I wish it were more political." Exploring the challenges and dilemmas of community art with LGBT refugees. *In Women's Studies International Forum*, 62, 52-60.
- Fogel, C. I., & Lauver, D. (1990). *Sexual health promotion*. W.B. Saunders.
- Fountain, S. (1999). *Peace Education In UNICEF*. UNICEF.
- Gardner, H. (1994). *The Arts and Human Development: A Psychological Study of the Artistic Process*. Basicbook.

- Ghosh, S., & Walker, L. (2005). *Sexuality: Gender identity*. Retrieved May 3, from Goldstein, T. R. (2018). Developing a Dramatic Pretend Play Game Intervention. *American Journal of Play*, 10(3), 290-308.
- Goldstein, T. R., & Lerner, M. D. (2018). Dramatic pretend play games uniquely improve emotional control in young children. *Developmental Science*, 21(4), 1-1.
- Goleman, D. (1998). *Working with emotional intelligence*. Bantam Books.
- Greene, M. (1995). *Releasing the Imagination: Essays on Education, the Arts, and Social Change*. The Jossey-Bass Education Series.
- Greteman, A. J., Morris, K., & Weststrate, N. M. (2021). Countering Epistemic Injustice: The Work of Intergenerational LGBTQ+ Dialogues. *Studies in Art Education*, 62(4), 408-413.
- Gude, O. (2002). There's something queer about this class. *From Our Voices: Art Educators and Artists Speak about LGBT Issues*, 1-11.
- Halimah, L., Arifin, R. R., Yuliariatiningsih, M. S., Abdillah, F., & Sutini, A. (2020). Storytelling through "Wayang Golek" puppet show: Practical ways in incorporating character education in early childhood. *Cogent Education*, 7(1).
- Hass, K. (1979). *Abnormal Psychology*. Mc Graw-Hill Book Co.
- Huerta, T. (2018). Use of the creative arts therapies and creative interventions with LGBTQ individuals: Speaking out from silence a literature review.
- James, J. (2020). Fiction, empathy, and gender diversity: Exploring the impact of using a novel in a child and youth care classroom. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 11(3), 126-145.
- Kou, X., Konrath, S., & Goldstein, T. R. (2020). The relationship among different types of arts engagement, empathy, and prosocial behavior. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 14(4), 481.
- Lips, H. M. (1997). *Sex & gender an introduction* (3rd ed.). Mayfield Publishing Company.
- Lowenfeld, V., & Brittain, W. L. (1975). *Creative and mental growth* (6th ed.). The Macmillan Company.
- MacNeill, K., Coles, A., Vincent, J. B., Kokkinos, A., & Robertson, M. (2018). Promoting

gender equality through the arts and creative industries: a review of case studies and evidence.

McGregor, C. (2015). Troubling gender through mail art. *International Journal of Inclusive Education*, 19(12), 1307-1324.

Nassif, N. (2016). *Building a Peace Culture: Peace Education Possibilities in Schools in Lebanon. A Qualitative Study* (Publication Number 10181181) Northcentral University ProQuest Dissertations Publishing].

Paluck, E. L., & Green, D. P. (2009). Prejudice Reduction: What Works? A Review and Assessment of Research and Practice. *Annual Review of Psychology*, 60, 339-367.

Plummer, K. (1981). Going Gay : Identities life cycles and Lifestyles in The male Gay World. In J. Hart & D. Richardson (Eds.), *The Theory and Practice of Homosexuality* (pp. 93-110). Routledge and Kagan Paul Ltd.

Read, H. E. (1958). *Education through art*. Faber and Faber Company.

Romanski, N. M. (2019). Reigniting the transformative power of puppets through narrative pedagogy, contemporary art, and transdisciplinary approaches in art education. *Art Education*, 72(4), 36-42.

Ronald Pagnoncelli de, S., Clevane Pessoa, A. L., Balmukund Niljay, P., & Maria Conceição Oliveira, C. (2001). Sexuality in adolescence: development, experience, and proposals for intervention. *Jornal de Pediatria*, 77, 217-224.

Salmon, S., Turner, S., Taillieu, T., Fortier, J., & Afifi, T. O. (2018). Bullying victimization experiences among middle and high school adolescents: Traditional bullying, discriminatory harassment, and cybervictimization. *Journal of Adolescence*, 63, 29-40.

Santrock, J. W. (2014). *Adolescence* (14th ed.). McGraw-Hill Education.

Schein, E. H. (2003). On dialogue, culture, and organizational learning. *Organizational Dynamics*, 22(2), 40-51.

Steele, C. M. (1997). A threat in the air: how stereotypes shape intellectual identity and performance. *The American Psychologist*, 52(6), 613-629.

Stonewall. (2018). *Creating ab LGBT Inclusive Curriculumuma guide for secondary school*.

Pearson.

Streufert, S., & Swezey, R. W. (1986). *Complexity, Managers and Organizations*.

Academic Press.

Strong, K. L. (2013). Assessing undergraduate nursing students' knowledge, attitudes and cultural competence in caring for LGBT patients.

Style, E. (1996). Curriculum as window and mirror. *Social science record*, 33(2), 21-28.

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An Integrative of Intergroup Conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations*. (pp. 33-37).

Brooks/Cole.

The Gay, L. S. E. N. (2010). *Developing LGBT-Inclusive Classroom Resources*

Travis, A. G., & Robert, G. (2012). 25. Bullying and School-Based Violence in LGBT Teenage Populations. *Journal of Adolescent Health*, 50(2), S27.

Trew, K. J., & Kremer, J. (1998). In *Gender and psychology*.

UNESCO. (1998). *Culture of Peace : What is it ?*

UNESCO. (2012). *Booklet 8 Education Sector Responses to Homophobic Bullying*. the United Nations Educational.

United Nation. (2000). *Peace Education site draft*. U. N. Publications.

Villalpando, M. J. (2018). Battling the big one: LGBTQ+ inclusive art education during the Trump era. *The Journal of Social Theory in Art Education*, 38, 25-36.

Visessuvanapoom, P., Thummanond, C., Klaikeow, C., & Phatthanagumphol, K. (2022).

วัยรุ่นที่มีความหลากหลายทางเพศ : การดูแลช่วยเหลืออย่างเข้าใจ. *Suranaree Journal of Social Science*, 16(2), 1-13.

World Health Organization. (2009). World health statistics 2009. *World Health Organization*.

Ziff, K., Ivers, N., & Hutton, K. (2017). “There’s beauty in brokenness”: Teaching empathy through dialogue with art. *Journal of Creativity in Mental Health*, 12(2), 249-261.

Zucker, K. J. (1999). Intersexuality and Gender Identity Differentiation. *Annual Review of Sex Research*, 10(1), 1-69.



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY



ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

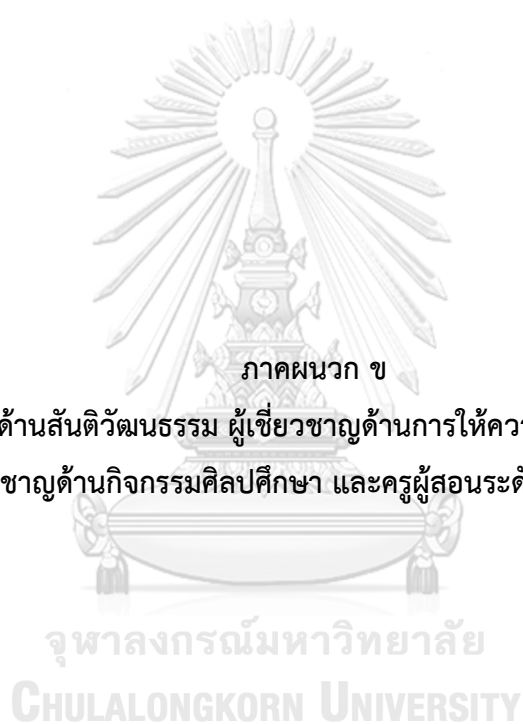


รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จุลณี เทียนไทย
อาจารย์ประจำสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โสมฉาย บุญญานันท์
ประธานสาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.น้ำผึ้ง อินทะเนตร
รองคณบดี อาจารย์ประจำภาควิชาประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบกิจกรรมศิลปะ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประไพลิน จันทน์หอม
หัวหน้าสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. อาจารย์ ดร. วิณา ธนาไชยสกุล
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. อาจารย์ ดร.สุชาติ ทองสีมา
อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลาย
ทางเพศ ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา และครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

รายนามผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวัฒนธรรม

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรรถพล อนันตวรสกุล
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิสูตร โพธิ์เงิน
3. อาจารย์ ดร.มนต์ชัย พิณีจิตรสมุทร

ผู้เชี่ยวชาญด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รณภูมิ สามัคคีคารมย์
2. อาจารย์ ดร.นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ
3. อาจารย์ ดร.ชีรา ทองกระจาย

ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิลาวัณย์ เสวตเศรณี
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรา บุรารักษ์
3. นายนิมิต พิพิธกุล

ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. คุณครู พชร วังมี
2. คุณครู ยุทธเดช อันทอง
3. คุณครู อนันตชัย โพธิ์ขำ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY



แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา

ชื่อโครงการวิจัย รูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ชื่อผู้วิจัยหลัก นางสาวธนวรรณ เจริญภัทราวุฒิ

คำชี้แจง ท่านได้รับเชิญให้เข้าร่วมการวิจัยนี้ เนื่องจากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา ที่มีประสบการณ์การทำงานอย่างน้อย 5 ปี จำนวนผู้เข้าร่วมการวิจัยทั้งสิ้น 3 คน ทั้งนี้จะมีการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมการวิจัย 1 ครั้ง เป็นเวลา 1 ชั่วโมง ซึ่งระหว่างการสัมภาษณ์จะมีการหยุดพักเป็นเวลา 10 นาที หลังจากผู้เข้าร่วมวิจัยให้สัมภาษณ์ไปแล้วเป็นเวลา 25 นาที

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 บทบาทของผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา จำนวน 31 ข้อ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

วันที่สัมภาษณ์.....

เวลา.....

1. รหัสประจำตัวผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. วุฒิกการศึกษา () ปริญญาตรี () ปริญญาโท () ปริญญาเอก () อื่น ๆ โปรดระบุ.....
3. สาขาวิชาที่จบการศึกษา.....
4. ตำแหน่ง/หน้าที่
5. ประสบการณ์การทำงานด้านการสอน การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจโดยการใช้อุบายบทสนทนา เช่น หุ่นละคร

ตอนที่ 2 บทบาทของผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปศึกษา

ด้านแนวคิด

1. ในปัจจุบันวัยรุ่นมีการแสดงออกถึงความหลากหลายทางเพศมากขึ้น ในมุมมองของท่านสังคมไทยให้การยอมรับการแสดงออกดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2. ท่านคิดว่าศิลปะมีบทบาทมากน้อยเพียงใดในการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โปรดอธิบาย

.....

.....

ด้านวัตถุประสงค์

3. การจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ ควรมีแนวทางหรือรูปแบบที่แตกต่างจากการจัดการเรียนรู้ศิลปะโดยทั่วไปอย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

.....

.....

4. การจัดการเรียนรู้ศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ มีปัจจัยใดที่ควรให้ความสำคัญ หรือระมัดระวังเรื่องใดเป็นพิเศษหรือไม่

.....

.....

ด้านกระบวนการ

5. ท่านคิดว่าหัวใจสำคัญในการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศให้กับเยาวชนคืออะไร เพราะเหตุใด

.....

.....

6. ท่านมีวิธีการสอนเพื่อจัดกิจกรรมในการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

ด้านความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก

7. ท่านมีวิธีการอย่างไรที่จะพัฒนาความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก (Empathy) ด้วยกระบวนการเรียนรู้ศิลปะ

.....

.....

8. ท่านมีวิธีการอย่างไร ที่จะสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศด้วยการเชื่อมโยงความรู้สึกร่วมหรือประสบการณ์ตรงผ่านการเรียนรู้ศิลปะ

.....

.....

9. ท่านคิดว่ากระบวนการเรียนรู้ศิลปะ ควรจะมีระยะเวลาในการกิจกรรมการเรียนรู้นานเท่าใด จำนวนกี่ครั้ง จึงจะสามารถสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศได้

.....

.....

10. ท่านมีวิธีการอย่างไรในการพัฒนาความรู้ซึ่งถึงความรู้สึก (Empathy) ไปสู่การเห็นคุณค่าของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ

.....

.....

11. การจัดการเรียนรู้กิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจในอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีปัจจัยใดที่ควรให้ความสำคัญ หรือระมัดระวังเป็นพิเศษหรือไม่

.....

.....

ด้านการสวมบทบาทสมมติ

12. ท่านคิดว่าการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยการสวมบทบาทสมมติสามารถทำได้ด้วยวิธีใดบ้าง

.....

.....

13. ในทหรณะของท่าน การใช้กระบวนการเรียนรู้ศิลปะร่วมกับการสวมบทบาทสมมติ เช่น หุ่นละคร สามารถนำมาใช้สร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศได้หรือไม่ และควรใช้วิธีการอย่างไร

.....

.....

14. ท่านคิดว่าการใช้บทบาทสมมุติ ควรสวมบทบาทบุคคลลักษณะใด จึงจะมีความเหมาะสมต่อการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

.....

.....

15. ท่านคิดว่าการสร้างหุ่นละครเพื่อเป็นตัวแทนบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จะช่วยสร้างความเข้าใจให้กับผู้เรียนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

16. ท่านคิดว่าการเขียนบทละครหรือการเต้น โดยอ้างอิงเรื่องราวบทบาทสมมุติมีความเหมาะสมในการนำมาสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศหรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

17. การใช้บทบาทสมมุติหากต้องใช้เวลาในการเตรียมการมากและไม่เป็นไปตามความคาดหวัง ท่านมีแนวทางแก้ไขปัญหายังไร

.....

.....

ด้านสุนทรียสนทนา

18. ท่านมีวิธีการอย่างไรในการนำสุนทรียสนทนามาใช้เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

.....

.....

19. ท่านมีวิธีการอย่างไรในการการใช้กระบวนการสุนทรียสนทนา ร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ศิลปะในรูปแบบ

หุ่นละคร

.....

.....

20. ท่านมีแนวทางอย่างไร ในการสร้างบรรยากาศของการสุนทรียสนทนาสำหรับสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

.....

.....

21. ท่านคิดว่ากิจกรรมสุนทรียสนทนา ควรนำไปสอดแทรกในกระบวนการใดของการจัดการเรียนรู้ศิลปะ ในการสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

.....

.....

22. จากประสบการณ์ของท่าน มีกรณีศึกษาใดบ้างที่เป็นแบบอย่างที่ดีของการใช้กระบวนการสุนทรียสนทนาเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

.....

.....

23. ท่านมีวิธีการอย่างไรที่จะนำการสุนทรียสนทนาไปปรับใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

.....

.....

24. ท่านคิดว่าการสุนทรียสนทนามีข้อจำกัดและข้อควรระวังหรือไม่ และท่านมีแนวทางการแก้ไขอย่างไร

.....

.....

ด้านการแบ่งปันความสำเร็จร่วมกัน

25. ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

.....

.....

26. จากประสบการณ์ของท่าน ท่านมีวิธีการอย่างไรในการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วม

.....

.....

27. ท่านคิดว่ามีวิธีใดบ้างที่สามารถสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมในผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น นอกเหนือจากการทำงานกลุ่มและการจัดนิทรรศการร่วมกัน

.....

.....

28. ท่านคิดว่ามีวิธีการจัดนิทรรศการศิลปะอย่างไร เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมสูงสุด

.....

.....

ด้านการวัดและประเมินผล

29. ท่านคิดว่าการประเมินความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศควร
กำหนดเกณฑ์การประเมินอย่างไร

.....

.....

30. ท่านมีแนวทางในการประเมินความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ
อย่างไรบ้าง โปรดอธิบาย

.....

.....

31. ท่านมีแนวทางในการประเมินความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ
ร่วมกับกระบวนการศิลปะอย่างไรบ้าง โปรดอธิบาย

.....

.....



โครงสร้างกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

| ลำดับที่ | ผลการเรียนรู้ | หลักการ | ภาระงาน | เวลา |
|----------|---------------------------------------|---|--|----------|
| 1 | กิจกรรมที่ 1 I am Superhero | - Empathy - Role Acting - Exchanging - Sharing | - ออกแบบ บุคลิกลักษณะตัว ละคร | 100 นาที |
| 2 | กิจกรรมที่ 2 We are Superhero | - Empathy - Exchanging | - จัดกิจกรรม แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นผ่านผลงาน ศิลปะ | 50 นาที |
| 3 | กิจกรรมที่ 3 Helping Each Other | - Empathy - Role Acting - Exchanging | - วาดภาพให้เห็น ลำดับขั้นตอนตาม เนื้อเรื่อง (Story Board) | 100 นาที |
| 4 | กิจกรรมที่ 4 Try to Role Play | - Empathy - Role Acting - Exchanging - Sharing | - สร้างหุ่นละคร อุปกรณ์ประกอบการ แสดง | 150 นาที |

แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมที่ 1 I am Superhero เวลา 100 นาที ประเภทของกิจกรรม: กิจกรรมเดี่ยว

1. วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

- รู้และเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของตนเอง
- ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม
- เพื่อให้นักเรียนมีพื้นที่แสดงออกทางความคิดเห็น

2. วัสดุและอุปกรณ์

- กระดาษ ดินสอ ยางลบ และสีไม้

3. กิจกรรมการเรียนรู้

3.1 ขั้นนำ

ผู้สอนกล่าวแนะนำกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ แจ้งข้อตกลงร่วมกันตลอดทั้งกิจกรรมว่าจะรับฟังโดยไม่ตัดสิน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างข้อตกลงภายในชั้นเรียนด้วยตนเอง เมื่อได้ข้อตกลงร่วมกันแล้วผู้สอนจึงเริ่มกิจกรรมในขั้นถัดไป

3.2 ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ผู้สอนพูดถึงภาพยนตร์เกี่ยวกับ Superhero และสอบถามผู้เรียนว่ามี Superhero คนโปรดคือใครบ้าง
- ผู้สอนเปิดคลิปวิดีโอเกี่ยวกับ Superhero โดยเลือกตัวละคร ธอร์ (Thor) ให้ผู้เรียนได้รับชม เมื่อวิดีโอจบผู้สอนชักชวนให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละคร
- ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันโหวต Superhero เพื่อทำการวิเคราะห์อัตลักษณ์ของตัวละครร่วมกันในชั้นเรียนผ่านทางแอปพลิเคชัน Miro ในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ชีวิตก่อนและหลัง 2) จุดเปลี่ยนของตัวละคร 3) ข้อดี 4) ข้อด้อย และ 5) ทำไมตัวละครนี้ถึงได้รับการโหวต
- ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนออกแบบตัวละคร กำหนดหัวข้อ I am Superhero โดยมีเงื่อนไขว่าผู้เรียนต้องวิเคราะห์อัตลักษณ์ของตนเอง เช่น ข้อดี ข้อด้อย ความถนัด ความชอบ แล้วนำมาออกแบบ Superhero ให้สมบูรณ์ พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดของ Superhero ที่ตนเองออกแบบ

3.3 ขั้นสรุปบทวน

- ผู้สอนให้ผู้เรียนออกมานำเสนอตัวละครที่ออกแบบหน้าชั้นเรียน (อาสาสมัคร) โดยอยู่ในหลักของการฟังแบบไม่ตัดสิน

- ผู้สอนสรุปกิจกรรมโดยอธิบายเรื่องของอัตลักษณ์เฉพาะบุคคลในสังคมที่มีความแตกต่างจากผู้อื่น และมีลักษณะเด่นเฉพาะตัว มีข้อดีและข้อด้อยที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล

4.การวัดและประเมินผล

- แบบสังเกตพฤติกรรมขณะเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต
- ผลงานการออกแบบตัวละครในหัวข้อ I am Superhero



แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมที่ 2 We are Superhero เวลา 50 นาที ประเภทของกิจกรรม: กิจกรรมกลุ่ม

1. วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

- รู้และเข้าใจความหลากหลายอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น
- รับรู้และแบ่งปันเรื่องราวประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

2. วัสดุและอุปกรณ์

- กระดาษ และผลงานศิลปะของผู้เรียนในกิจกรรมที่ 1

3. กิจกรรมการเรียนรู้

3.1 ขั้นนำ

ผู้สอนกล่าวถึงกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติครั้งที่ผ่านมา และแจ้งข้อตกลงร่วมกันตลอดทั้งกิจกรรมว่าจะรับฟังโดยไม่ตัดสินอีกครั้งแล้วจึงดำเนินกิจกรรมขั้นถัดไป

3.2 ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ผู้สอนกล่าวถึงการอยู่ร่วมกันภายในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย โดยยกตัวอย่าง Superhero ที่มีความแตกต่างแต่สามารถอยู่ร่วมกันได้ และยังช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี

- ผู้สอนจับฉลากนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน และนำการออกแบบตัวละครในกิจกรรม I am Superhero มาเป็นสื่อในการพูดคุยถึงความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียนแต่ละคน และค้นหาอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเอง โดยใช้เวลาในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็นเวลา 15 - 20 นาที

3.3 ขั้นสรุปบทวน

- ผู้สอนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอเกี่ยวกับจุดเด่น และอัตลักษณ์ของกลุ่ม โดยอยู่ในหลักของการฟังแบบไม่ตัดสิน
- ผู้สอนสรุปกิจกรรมโดยอธิบายเรื่องการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ถึงแม้ทุกคนจะมีลักษณะเด่นเฉพาะตัว มีข้อดีและข้อด้อยที่ต่างกันไป แต่ก็สามารถที่จะอยู่ร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

4. การวัดและประเมินผล

- แบบสังเกตพฤติกรรมขณะเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต
- การนำเสนอผลงาน

แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมที่ 3 Helping Each Other เวลา 100 นาที ประเภทของกิจกรรม: กิจกรรมกลุ่ม

1. วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

- รู้และเข้าใจความหลากหลายอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น
- ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม
- เพื่อให้นักเรียนมีพื้นที่แสดงออกทางความคิดเห็น

2. วัสดุและอุปกรณ์

- กระดาษ ดินสอ ยาง ลบ และสีไม้

3. กิจกรรมการเรียนรู้

3.1 ขั้นนำ

ผู้สอนกล่าวถึงกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติครั้งที่ผ่านมา ทบทวนเรื่องการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลาย ก่อนเริ่มกิจกรรมในครูแจ้งข้อตกลงร่วมกันตลอดทั้งกิจกรรมว่าจะรับฟังโดยไม่ตัดสินแก่ผู้เรียนอีกครั้ง

3.2 ขั้นดำเนินกิจกรรม

- ผู้สอนกล่าวถึงประเด็นการกลั่นแกล้งรังแกเกี่ยวกับประเด็นทางเพศในบริบทของสังคมไทย โดยยกตัวอย่างจากข่าวสารในปัจจุบัน
- ผู้สอนแจ้งนักเรียนว่าวันนี้จะทำกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน
- ผู้สอนจับฉลากสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่ม และให้ผู้เรียนออกแบบตอนจบของสถานการณ์ร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม โดยที่ในสถานการณ์ที่ผู้เรียนออกแบบนั้นจะต้องมีตัวละครกลุ่มหนึ่งที่เปรียบเสมือน Superhero ช่วยเข้าไปคลี่คลายสถานการณ์นั้น ๆ
- เมื่อผู้เรียนออกแบบสถานการณ์สมบูรณ์แล้วให้ผู้เรียนวาดภาพให้เห็นลำดับขั้นตอนตามเนื้อเรื่อง (Story Board)

3.3 ขั้นสรุปทบทวน

- ผู้สอนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มปรึกษากันเป็นครั้งสุดท้ายถึงสถานการณ์จำลองของกลุ่มตนเอง
- ผู้สอนสรุปกิจกรรมโดยอธิบายเรื่องปัญหาการกลั่นแกล้งรังแกในประเด็นความหลากหลายทางเพศที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องปกติที่ใครก็ปฏิบัติต่อกัน

4. การวัดและประเมินผล

- แบบสังเกตพฤติกรรมขณะเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต

แผนการจัดกิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมที่ 4 Try to Role Play

เวลา 150 นาที

ประเภทของกิจกรรม: กิจกรรมกลุ่ม

1. วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

- รู้และเข้าใจความหลากหลายอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น
- ส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในสังคม
- เพื่อให้นักเรียนมีพื้นที่แสดงออกทางความคิดเห็น
- รับรู้และแบ่งปันเรื่องราวประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

2. วัสดุและอุปกรณ์

- กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษลัง กระดาษสี พอยล์ห่ออาหาร
- สีโปสเตอร์ พู่กัน
- โคมพรม เทปกา

3. กิจกรรมการเรียนรู้

3.1 ขั้นนำ

ผู้สอนกล่าวถึงกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติครั้งที่ผ่านๆ มา ทบทวนเรื่องปัญหาการกลั่นแกล้งรังแกในประเด็นความหลากหลายทางเพศในสังคม ก่อนเริ่มกิจกรรมในครูแจ้งข้อตกลงร่วมกันตลอดทั้งกิจกรรมว่าจะรับฟังโดยไม่ตัดสินแก่ผู้เรียนอีกครั้ง

3.2 ขั้นดำเนินกิจกรรม

ผู้สอนกล่าวถึงการวาดภาพให้เห็นลำดับขั้นตอนตามเนื้อเรื่อง (Story Board) ในกิจกรรมที่ 3

- ผู้สอนแจ้งนักเรียนว่าวันนี้จะทำกิจกรรมบทบาทสมมติผ่านการสร้างหุ่นละคร
 - ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งหน้าที่ในการทำหุ่นละคร โดยกำหนดให้ผู้เรียนใช้สถานการณ์จำลองที่ได้ร่วมกันเขียนมาใช้เป็นเนื้อเรื่องในการแสดงบทบาทสมมติผ่านหุ่นละคร
 - ผู้สอนนำตัวอย่างหุ่นละครที่สามารถสร้างสรรค์ได้มาให้ผู้เรียนดูเป็นตัวอย่าง โดยที่ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ได้อย่างอิสระ และไม่จำกัดรูปแบบ
 - ผู้สอนให้ผู้เรียนลงมือทำงานร่วมกันโดยสังเกตการณ์แบ่งหน้าที่ในการทำหุ่นละคร
- อุปกรณ์ประกอบฉาก เป็นต้น และคอยให้คำแนะนำในการสร้างผลงานแก่ผู้เรียน
- ผู้สอนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติผ่านหุ่นละคร

3.3 ขั้นสรุปบทวน

- ผู้สอนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหลังจากแสดงบทบาทสมมติ
- ผู้เรียนนำผลงานมาจัดวางภายในห้องเรียนให้เป็นนิทรรศการศิลปะขนาดเล็ก และให้เพื่อนร่วมห้อง เพื่อนภายในระดับชั้นเข้ามาชมผลงาน

4.การวัดและประเมินผล

- แบบสังเกตพฤติกรรมขณะเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกต
- แบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ



แบบวัดความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

คำชี้แจง แบบวัดความเข้าใจฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยแบบวัดความเข้าใจ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง ☐ อื่นๆ

ตอนที่ ระดับความคิดเห็นเรื่องความเข้าใจอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความเห็นของนักเรียนมากที่สุด

- | | | |
|---|---------|---------------------|
| 5 | หมายถึง | เห็นด้วยอย่างมาก |
| 4 | หมายถึง | เห็นด้วย |
| 3 | หมายถึง | ไม่แน่ใจ |
| 2 | หมายถึง | ไม่เห็นด้วย |
| 1 | หมายถึง | ไม่เห็นด้วยอย่างมาก |

| รายการ | ระดับความคิดเห็น | | | | |
|--|------------------|---|---|---|---|
| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| ด้านความเข้าใจผู้อื่น | | | | | |
| 1. ถ้าเลือกได้ฉันอยากทำงานกลุ่มกับเพื่อนที่สนิทเท่านั้น | | | | | |
| 2. เมื่อเพื่อนมีปัญหาฉันยินดีรับฟังและช่วยเหลือ | | | | | |
| 3. เป็นเรื่องธรรมดาที่ฉันและเพื่อนในกลุ่มเดียวกันจะมีความชอบไม่เหมือนกัน | | | | | |
| ด้านความเข้าใจเรื่องการกลั่นแกล้งรังแก | | | | | |
| 4. การล้อเลียนในประเด็นทางเพศเป็นเรื่องปกติที่ใคร ๆ ก็ทำกัน | | | | | |
| 5. เมื่อเห็นคนถูกรังแก ฉันจะเข้าไปช่วยเหลือ | | | | | |
| 6. การแกล้งเพื่อนที่ดูอ่อนแอกว่าฉันทำให้ฉันรู้สึกเหนือกว่าผู้อื่น | | | | | |
| ด้านความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางเพศ | | | | | |
| 7. ฉันรู้สึกไม่สบายใจเมื่อต้องทำงานกับเพศที่แตกต่างกับฉัน | | | | | |
| 8. การเป็นเพศที่สามยากที่จะทำความเข้าใจ | | | | | |

| รายการ | ระดับความคิดเห็น | | | | |
|---|------------------|---|---|---|---|
| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 9. เพื่อนที่แสดงออกไม่ตรงตามเพศของตนแปลว่าเขาเป็นเพศที่สาม | | | | | |
| 10. ฉันคิดว่าตัวตนของเพื่อนสำคัญกว่าเพศของพวกเขา | | | | | |
| 11. การเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นเรื่องที่ฉันมองว่าเป็นเรื่องผิดปกติ ไม่เหมือนผู้อื่น | | | | | |
| ด้านความเข้าใจเรื่องการอยู่ร่วมกัน | | | | | |
| 12. รู้สึกกังวลใจถ้าสมาชิกในกลุ่มมีเพศที่สามอยู่ด้วย | | | | | |
| 13. ฉันรู้สึกอึดอัดถ้าเพื่อนต่างเพศมานั่งใกล้ฉัน | | | | | |
| 14. ฉันคิดว่าการมีเพศที่หลากหลายในห้องเรียนเป็นเรื่องปกติ | | | | | |
| 15. ฉันยินดีทำงานกลุ่มกับเพื่อนทุกเพศ | | | | | |



**แบบประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และ
ความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น**

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ

คำชี้แจง โปรดเติมข้อความลงในช่องว่างตรงตามความเป็นจริง

เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง ☐ อื่นๆ

ตอนที่ 2 ระดับความพึงพอใจต่อกิจกรรม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับความเห็นของนักศึกษามากที่สุด

- | | | |
|---|---------|-----------------------|
| 5 | หมายถึง | ความพึงพอใจมากที่สุด |
| 4 | หมายถึง | ความพึงพอใจมาก |
| 3 | หมายถึง | ความพึงพอใจปานกลาง |
| 2 | หมายถึง | ความพึงพอใจน้อย |
| 1 | หมายถึง | ความพึงพอใจน้อยที่สุด |

| รายการ | ระดับความพึงพอใจ | | | | |
|---|------------------|---|---|---|---|
| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| ด้านเนื้อหา | | | | | |
| 1. เนื้อหาความรู้มีความแปลกใหม่น่าสนใจ | | | | | |
| 2. เนื้อหาความรู้เข้าใจได้ง่าย | | | | | |
| 3. สามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์และความหลากหลายทางเพศผ่าน ทางงานศิลปะได้ | | | | | |
| 4. หลังจากทำกิจกรรมผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์และ ความหลากหลายทางเพศมากขึ้น | | | | | |
| ด้านการจัดกิจกรรม | | | | | |
| 5. กิจกรรมแต่ละส่วนเข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน | | | | | |
| 6. มีการเรียงลำดับเนื้อหาที่ต่อเนื่องและเหมาะสม | | | | | |
| 7. เวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรมมีความเหมาะสม | | | | | |

| รายการ | ระดับความพึงพอใจ | | | | |
|---|------------------|---|---|---|---|
| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 8. รูปแบบของการทำกิจกรรมแปลกใหม่น่าสนใจ | | | | | |
| 9. สภาพแวดล้อมการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม | | | | | |
| ด้านสื่อและอุปกรณ์ | | | | | |
| 10. สื่อและวิธีการเรียนรู้การทำกิจกรรมมีความแปลกใหม่น่าสนใจ | | | | | |
| 11. โภชนาที่ได้รับมีความชัดเจนต่อการทำความเข้าใจ | | | | | |
| 12. ภาพที่ใช้แสดงในสื่อมีความชัดเจน | | | | | |
| 13. สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน | | | | | |

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

**แบบสังเกตพฤติกรรมขณะเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องอัตลักษณ์
และความหลากหลายทางเพศ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น**

| | | | | |
|--|---|---------------|----------------|-------------|
| กิจกรรมที่ | | ลำดับที่..... | | |
| แบบสังเกตพฤติกรรม | | | | |
| วัตถุประสงค์ | เพื่อสังเกตพฤติกรรมเด็กขณะทำกิจกรรมศิลปะ | | | |
| คำชี้แจง | ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมเด็กขณะทำกิจกรรมศิลปะ และทำเครื่องหมาย ✓ (ถูก) ในช่องที่ตรงกับการแสดงออกที่สังเกตได้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม | | | |
| ด้านการประเมิน | ตัวอย่างการแสดงออกที่สังเกตได้ | มาก | ปานกลาง | น้อย |
| ด้านความเข้าใจ เรื่องอัตลักษณ์และ ความหลากหลาย | <ul style="list-style-type: none"> - สามารถทำงานได้กับเพื่อนทุกเพศ - ไม่แสดงอาการอึดอัดเมื่อใกล้เพื่อนต่างเพศ - ไม่แสดงท่าทีตัดสินเพื่อนที่แสดงออกไม่ตรงเพศสภาพของตนเอง - ตัวตนสำคัญกว่าเพศ | | | |
| ด้านการส่งเสริม และยอมรับความ แตกต่างหลากหลาย ในสังคม | <ul style="list-style-type: none"> - สามารถทำงานได้กับเพื่อนทุกคนในชั้นเรียน - แสดงความคิดเห็นเชิงบวกของความหลากหลายในสังคม - ไม่นั่งทำงาน หรือปรึกษาเฉพาะเพื่อนสนิท | | | |
| ด้านการแบ่งปัน ประสบการณ์และ ความรู้สึก | <ul style="list-style-type: none"> - รับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมชั้น - คอยถามไถ่ความคิดเห็น/ความรู้สึกของเพื่อน - รับฟังและไตร่ตรองก่อนแสดงความเห็นของตนเอง - ดักเตือนเพื่อนเมื่อมีการใช้คำพูดเชิงลบต่อกัน | | | |

| | |
|---|--|
| ข้อสังเกต | |
| ข้อเสนอแนะ การปรับปรุง และ แนวทางการนำไปใช้ | |



ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

ธนวรรณ เจริญภัทรารุณ

วัน เดือน ปี เกิด

15 มีนาคม 2536

สถานที่เกิด

พิษณุโลก

วุฒิการศึกษา

- กำลังศึกษาในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต

สาขาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่



จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY